

KONCZ ISTVÁN – PÁNCZÉL ÁRON

BEVEZETÉS A MAGYAR TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI NYUGELLÁTÁSOK RENDSZERÉBE

ELTE EÖTVÖSKIADÓ
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

Bevezetés a magyar társadalombiztosítási nyugellátások rendszerébe

ELTE Jogi Kari Jegyzetek 32.

Sorozatszerkesztő: VARGA ISTVÁN

Koncz István – Pánczél Áron

Bevezetés a magyar társadalombiztosítási nyugellátások rendszerébe

**A munkaügyi és társadalombiztosítási
BA-szak hallgatói részére**

*A Nagykommentár a társadalombiztosítási
nyugellátásról szóló törvényhez című könyv alapján*

Budapest, 2021

A kötet szerzői:

Koncz István: 1.1., 1.2., 1.3., 4., 5., 8., 10., 11., 12. és 13. fejezet

Pánczél Áron: 1.4, 1.5., 2., 3., 6., 7. és 9. fejezet

Szakmai lektor: Hulák Zsuzsanna

Kézirat lezárva: 2020. november 16.

© Koncz István, 2021

© Pánczél Áron, 2021

ISBN 978-963-312-329-4

ISSN 2060-5986

www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: az ELTE Eötvös Kiadó ügyvezető igazgatója

Szakszerkesztők: Borsos-Szabó Ágnes és Bérci Ildikó

Projektvezető: Urbán László

Tördelő: Sörfőző Zsuzsa

Borítótervező: Csele Kmotrik Ildikó

Tartalom

Rövidítések jegyzéke	9
Bevezetés	11
I. A nyugdíjrendszer	13
1. A nyugellátás fogalma	13
2. A nyugdíjrendszer alapelvei	15
3. A nyugdíjrendszer finanszírozása	16
4. A nyugdíjrendszer alkotmányos alapjai	17
a) Alaptörvény	17
b) Gst.	18
c) Alkotmánybíróság gyakorlata	18
5. A nyugellátások típusai	21
II. Öregségi nyugdíj	22
1. Öregségi nyugdíj a nyugdíjkorhatár betöltésekor	23
a) Nyugdíjkorhatár	23
b) Szolgálati idő	26
2. „Nők 40”	29
3. Az öregségi nyugdíjba vonulás következményei	33
III. Nyugdíjszerű ellátások	35
1. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások	35
a) A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetése	35
b) A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások jellemzői	37
2. A mezőgazdasági járadékok	45
IV. Nemzetközi nyugdíjügyek	47
1. Európai uniós koordinációs rendeletek	47
a) A szociális koordináció jogforrásai	48
b) A koordinációs rendeletek alapelvei	49
c) A koordinációs rendeletek hatálya	50
d) Az alkalmazandó jog meghatározása	51
e) A koordinációs rendeletek alapján nyújtható nyugdíjak	53

2. Nemzetközi szerződések	57
a) A kétoldalú egyezmények típusai	57
b) A kétoldalú szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezmények alapelvei	58
c) Az egyezmények és a koordinációs rendeletek kapcsolata	59
d) Az egyezmények hatálya	60
e) Az alkalmazandó jog	60
f) A nyugellátások megállapítása a szociális biztonsági egyezmények alapján	60
V. Szolgálati idő	62
1. A szolgálati idők típusai	64
a) Biztosítási jogviszonyok	64
b) Járulékköteles szociális jövedelmek	68
c) Megállapodással szerzett szolgálati idő	69
d) Járulékfizetés nélkül szerzett szolgálati idő	70
e) 1998 előtt szerzett szolgálati idő	71
2. Az arányos szolgálati idő	89
3. Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje	91
4. A szolgálati idő igazolása	92
VI. Az öregségi nyugdíj kiszámítása	95
1. Keresetek	96
2. Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset	100
a) Nettósítás	100
b) Valorizáció	101
c) Átlagszámítás	102
d) Degresszió	102
3. Az öregségi nyugdíj összege	102
a) Nyugdíjskála	102
b) Nyugdíjminimum	103
c) Nyugdíjbónusz	104
d) Magánnyugdíjpénztári tagság	104
e) Nyugdíjrögzítés	106
VII. Hozzá tartozói nyugellátások	108
1. Általános jogosultsági feltételek	108
a) A jogszerző halála, eltűnése	110
b) Biztosítási feltételek	111
c) A hozzátartozó által teljesítendő feltételek	115
2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai	115
a) A nem baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja	116
b) A baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja	119

3. Özvegyi nyugdíj	120
a) Hozzá tartozói viszony	121
b) Ideiglenes özvegyi nyugdíj	124
c) Özvegyi nyugdíj az ideiglenes özvegyi nyugdíj lejártát követően	125
d) Az özvegyi nyugdíj összege	129
4. Özvegyi járadék	132
5. Árvaeállítás	132
a) Hozzá tartozói viszony	133
b) További feltételek	135
c) Az árvaeállítás összege	138
6. Szülői nyugdíj	139
a) Hozzá tartozói viszony	139
b) Egyéb feltételek	140
c) A szülői nyugdíj összege	141
VIII. Kiegészítő nyugdíjintézkedések	143
1. A nyugellátások évenkénti rendszeres emelése	143
2. Nyugdíjprémium	145
3. Tizenharmadik havi nyugdíj	146
IX. Méltányossági nyugdíjintézkedések	147
1. Általános jellemzők	147
2. Kivételes nyugellátás	148
3. Méltányossági nyugdíjmelés	150
4. Egyszeri segély	151
X. Igényérvényesítési és eljárási szabályok	153
1. Az igény érvényesítése	153
2. Az igény benyújtásának helye, az eljáró szervek	154
3. Az igény visszamenőleges érvényesítése	155
4. Az igény elbírálása	156
5. Az egészségi állapot vizsgálata	158
6. Ügyintézési határidő	159
7. Nyugdíjelőleg	160
8. Az igénybejelentés visszavonása	160
9. A nyugellátás újra megállapítása és visszavonása	161
XI. A nyugellátások folyósítása	164
1. A folyósítás általános szabályai	164
2. Szüneteltetés	168

3. Bejelentési kötelezettség	168
4. A folyósítási adatok egyeztetése	170
XII. Nyilvántartás	171
1. A nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás	171
a) Jogszerzési nyilvántartás	172
b) Elbírálási nyilvántartás	173
c) Folyósítási nyilvántartás	173
2. Adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség	173
a) Adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése felhívás alapján	173
b) Visszamenőleges adatszolgáltatási kötelezettség	174
c) A bejelentések teljesítésének módja	176
3. Az adategyeztetési eljárás	177
a) A szolgálati idő megismerése	177
b) Az egyeztetési eljárás célja	178
c) A hivatalból induló egyeztetési eljárás	178
d) A hivatalból induló adategyeztetés ütemezése	180
e) A kérelemre induló egyeztetési eljárás	180
f) Az egyeztetett adatok javítása	181
4. Ellenőrzés	182
a) A hatósági ellenőrzés	182
b) A hatósági ellenőrzés menete	183
c) Az ellenőrzési terv és az ellenőrzési jelentés	184
XIII. Felelősség és a követelés érvényesítése	186
1. Felelősségi szabályok	186
a) Visszafizetési kötelezettség	187
b) Megtérítés hibás vagy elmulasztott adatszolgáltatás esetén	190
c) Megtérítés munkavédelmi mulasztás esetén	191
d) Megtérítés halál okozása esetén	193
e) A megtérítés módja	195
2. A követelés érvényesítése	196
Felhasznált irodalom	200

Rövidítések jegyzéke

Ákr.	az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye
Alaprendelet	a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet
Alkotmány	a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény
BFKH	Budapest Főváros Kormányhivatala
csed	csecsemőgondozási díj
Cst.	a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény
Ebtv.	a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény
ekho	egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás
Eüsztv.	az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény
Flt.	a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény
Gst.	Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény
gyed	gyermekgondozási díj
gyes	gyermekgondozást segítő ellátás
gyet	gyermeknevelési támogatás
gyod	gyermekek otthongondozási díja
Hjt.	a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény
Hszt.	a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény
kata	a kisadózó vállalkozások tételes adója
Kenyr.	a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a balettművészeti életjáradék és az átmeneti bányászjáradék eljárási szabályairól, valamint egyes kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról szóló 333/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet
Kenyt.	a korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról szóló 2011. évi CLXVII. törvény
Kincstár	Magyar Államkincstár

Kjt.	a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény
kormányhivatal	fővárosi és megyei kormányhivatal
Központ	Magyar Államkincstár központi szerve
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
Mpt.	a magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény
Mt.	a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
Mvt.	a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NEAK	Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő
NFSZH	Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal
Nyufig	Magyar Államkincstár Nyugdíjfolyósító Igazgatóság
OH	Oktatási Hivatal
Tbj.	a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvény
Tbtv.	a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény
tygás	terhességi-gyermekágyi segély
Tny.	a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény
TnyR.	a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról szóló 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet
Pnptv.	a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabá- lyokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
szja	személyi jövedelemadó
Szt.	a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
Végrehajtási rendelet	a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó eljárás meg- állapításáról szóló 987/2009/EK rendelet
Vht.	a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény

Bevezetés

Jelen jegyzet a *Nagykommentár a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvényhez* című könyv alapján (amelynek egyes alkotói egyúttal jelen jegyzet szerzői is) mutatja be elsősorban a magyar nyugdíjrendszer hatályos szabályait. A jegyzet röviden más jogterületek kapcsolódásait is felvázolja, valamint példákat tartalmaz a jobb megértés érdekében.

E tartalmakat az eltérő szerkesztés (beljebb szedve, szürke keret) határolja el a törzsanyagtól.

I. A nyugdíjrendszer

1. A nyugellátás fogalma	13
2. A nyugdíjrendszer alapelvei	15
3. A nyugdíjrendszer finanszírozása	16
4. A nyugdíjrendszer alkotmányos alapjai	17
a) Alaptörvény	17
b) Gst.....	18
c) Alkotmánybíróság gyakorlata	18
5. A nyugellátások típusai	21

1. A nyugellátás fogalma

A nyugellátás fogalmát többféleképpen is meg lehet közelíteni.

Általánosságban a nyugdíj a társadalom tagjai számára nyújtott időskori jövedelembiztonság egyik meghatározó jelentőségű eszköze. Általában a keresőtevékenységhez automatikusan kapcsolódó kötelező részvételen és járulékfizetésen alapul. Vagy az állam által szervezett, működtetett és garantált, széles rétegekre kiterjedő biztosítási rendszerben, vagy alanyi jogú ellátásként nyújtják. A nyugdíj valamely formája a társadalomban tömegesen előforduló, a keresőtevékenységet, illetőleg a jövedelemszerzést megakadályozó kockázati események (rendszerint öregség, rokkantság, elhalálozás) bekövetkezése esetén jár. Célja, hogy az aktív kori megélhetést lehetővé tevő korábbi jövedelmet (vagy abból származó nyugellátást) megfelelő arányban pótolja, és ezáltal általában az időskori megélhetést részben vagy egészben biztosítja.

A nyugdíj a társadalom meghatározott metszeteiben értelmezett szereplők – társadalmilag szervezett munkát (keresőtevékenységet) végző személyek, vállalkozások és egyéb munkáltatók – a társadalmi **fejlődés meghatározott fokán létrejövő, absztrakt, implicit, de** végső fokon **törvényben kifejeződő megállapodásán alapuló jövedelem**. A megállapodás lényege, hogy – az idősekről és rokkantakról, az özvegyekről és árvákról **családon belül** megvalósuló **gondoskodás** visszaszorulásával párhuzamosan, annak szerepét nagyrészt **átvéve** – a megtermelt javakat (elsődleges jövedelmeket) előállítók **a javak** (jövedelmük) **egy részét átengedik azoknak**, akik a javak előállításában korábban hosszú időn át részt vettek (keresőtevékenységet folytattak), de ez – meghatározott okokból – **most (már) nem várható el** tőlük. Ennek a megállapodásnak alapja a társadalom működésének fenntartása

és a humánium mellett az a megfontolás, hogy az átengedő rétegek később átvevő rétegek lesznek.

Másik nézőpontból a nyugdíj a társadalomban **tömegesen** előforduló, már említett tipikus **élethelyzetekben** (például öregség) bekövetkező **jövedelemkiesés részleges kompenzálására szolgáló társadalmi jövedelem**. A nyugdíj a szóban forgó okokból eredő **megélhetési kockázat rendszerszerű kezelését előre rögzített normatív** – törvényekbe és egyéb jogszabályokba foglalt – **szabályrendszer szerint** valósítja meg. Az ellátás jogosultsági feltételeinek és összegének alkalmaznak kell lennie a **megélhetés biztosítására** a jövedelemkiesés meghatározott időtartamán keresztül, öregség esetén élethosszig. Ezzel a nyugdíj a szociális jövedelembiztonságnak egyik kiemelten fontos, **az időskori jövedelembiztonságnak pedig meghatározó jelentőségű eszköze**. Ugyanakkor fontos leszögezni, hogy bár a nyugdíj a szociális biztonsági rendszer egyik eleme, a nyugdíj nem szociális ellátás. A társadalombiztosítási nyugellátás elsősorban biztosítási elvre épülő, de szolidaritási elemeket is tartalmazó rendszer. A biztosítási elvnek megfelelően **jövedelemarányos keresetpótló ellátást nyújt**, amelynek az előzetes jogszerzéssel (biztosítási teljesítménnyel) arányosnak kell lennie. A biztosítási elven alapuló nyugellátáshoz képest **a szociális ellátások minden elemükben különböznek**. Előzetes jogszerzés helyett adott élethelyzetet kell vizsgálni. A szociális ellátás lehet normatív vagy rászorultságtól függő, de semmilyen vonatkozásban nem függ attól, hogy a jogosult személy volt-e aktív munkavállaló, hozzájárult-e közterhek viseléséhez. A finanszírozás, annak fedezete is alapvetően eltérő a két rendszer (társadalombiztosítási nyugdíj és szociális) vonatkozásában.

A nyugdíj **makrogazdasági** szempontból is nagy jelentőségű. Azzá teszi funkcióját, hiszen a lakosság jelentős részének megélhetése függ tőle, mert a munkajövedelem szerzésére meghatározott okokból nem képes személyek fő jövedelemforrását képezni. Szintén ebbe az irányba hat volumene: tipikus esetben a GDP 8–14 százalékát teszi ki. Fedezetének megteremtése is össztársadalmi: lényegében minden keresőtevékenységet folytató személyt és minden munkáltatót terhel, alapvetően az ő járulék- és adóbefizetései biztosítják a nyugdíjak forrását. **A nyugdíj tehát össztársadalmi szintű jövedelem-újraelosztás „terméke”,** és ezért a vele kapcsolatos döntések, intézkedések hatásai igen erősek lehetnek mind a gazdaságra, mind a társadalomra.

A nyugdíj biztosítási kategória is, hiszen az újraelosztás sajátos **kötelező biztosítási rendszer keretei között** valósul meg. Ennek fő elemei: a kezelt kockázatok meghatározott köre és a kockázatközösség, vagyis a hasonló kockázatoknak kitett személyek tömege, amelyre alkalmazhatók a valószínűség-számítás törvényei (az egyéni szinten bizonytalan tényezők a közösség szintjén egy közel biztosnak tekinthető értéken kiegyenlítődnek és így kalkulálhatók), valamint a biztosítási ekvivalencia korlátozott, a szolidaritási szempontoknak is teret engedő érvényesítése. Az

államilag szabályozott és garantált rendszerben az adott felhasználási célra címzett, kötelező járulék-, illetve adófizetés van előírva, amelynek kötelezettjei rendszerint a biztosított személyek és munkáltatóik. A nyugdíjrendszer önfinanszírozó jellegű: a kockázatközösség általában saját bevételeiből fedezi kiadásait. Az önfinanszírozás esetenként csak szándékolt, nem valószínű; más esetekben pedig eleve számolnak az állam finanszírozási szerepvállalásával.

A nyugdíj pénzügyi, finanszírozási és költségvetési kategória is (lásd [1.3. A nyugdíjrendszer finanszírozása](#)). A nyugdíj egyik legfontosabb vonatkozása továbbá, hogy **jogi alapfogalom**. A nyugdíjrendszer működtetése személyek és szervezetek jogainak és kötelezettségeinek jogi szabályozására épül. A magas szintű jogszabályokban (Alaptörvényben, törvényekben, kormányrendeletekben) történő szabályozást nélkülözhetlenné teszi, hogy a nyugdíjbiztosításban való részvételre a keresőtevékenységet folytatókat kötelezni kell, a kiadások fedezetének megteremtéséhez közteherfizetésre irányuló széles körű kötelezés szükséges, emellett számos más kötelezésre is szükség van (például nyilvántartási, adatszolgáltatási, bejelentési kötelezettség). Törvényben kell meghatározni, hogy milyen feltételek teljesülése esetén keletkezik nyugdíjjogosultság, matematikai precizitással kell szabályozni, hogy a nyugdíj összege milyen tényezőktől és hogyan függ, vagyis részletesen meg kell határozni a nyugdíj kiszámítási szabályait. Szintén részletes szabályozást kell kialakítani az ügyviteli folyamatokra, a szakigazgatási eljárásokra, a pénzügyi, számviteli, statisztikai tevékenység végzésére, szabályozni kell a kötelezettségek nem-teljesítésének konzekvenciáit, valamint egzakt módon azonosítani (definiálni) kell a fogalmakat és az összefüggéseket. Minél jobb minőségű a jogi szabályozás, annál könnyebben eldönthető az előforduló összes élethelyzetről (tényállásról), hogy jár-e, vagy sem a nyugdíj, és ha igen, milyen összegű nyugdíj illeti meg a jogosultat.

A nyugdíj a fentiekén túl a tudományos, a közéleti és a politikai szféra része is.

2. A nyugdíjrendszer alapelvei

Egy társadalomban az **időskori** (valamint a megrokkánással és a hozzátartozói kockázatokkal kapcsolatos) **szociális jövedelembiztonságot megteremtő ellátórendszerek különfélék lehetnek**. Egy új rendszer bevezetésének előkészítésénél számos **döntési pont** jelentkezik. Az egyes pontokon hozott döntésektől függően **nagymértékben eltérő rendszerek alakíthatók ki**. Természetesen a valóságban ritkán fordul elő, hogy a semmiből kell ellátórendszert felépíteni. Az általános, államilag szabályozott rendszerek egykori megalkotása előtt is szinte mindenhol számos formája létezett az évszázadokkal korábban, lényegében spontán módon kifejlődött, kisebb hatókörű ellátórendszereknek, amelyek egyfajta hagyományt, adottságot jelentettek

egy új, átfogó rendszer kialakításánál. Tehát a feladat általában a meglevő rendszer módosítása, amely még komolyabb mértékű modellváltás esetén is sokat megőriz az addigi szisztémából. Ez némileg csökkenti a döntési pontok számát.

A magyar nyugdíjrendszer két elvre épül. Az elsődleges a **biztosítási elv**. Eszerint nyugellátásra jogosultságot járulékfizetés révén lehet szerezni, és az ellátás összege is függ a járulékalapot képező jövedelemtől. Másodlagosan szerepel a **szolidaritási elv**, amely kifejezi a társadalmi méretű kockázatközösséget, amikor tudatosan figyelmen kívül hagyja az egyének közötti kockázatkülönbségeket a társadalmi méltányosság (például a nők és férfiak várható élettartama közötti különbség esetében), vagy a rendszer egyszerűbb működtetése érdekében.

3. A nyugdíjrendszer finanszírozása

A nyugdíjrendszerek finanszírozásának két alapvető módja létezik. Az egyik, amikor a folyó bevételekből fedezik a folyó kiadásokat, ezt nevezzük **felosztó-kirovó rendszernek**. Ezen alapulnak az európai, így magyar kötelező nyugdíjrendszerek, legalábbis a rendszerek nagyobb hányada. A másik lehetőség, hogy az egyén befizetéseit befektetik, és a nyugdíjba vonuláskor a befizetett tőke és annak hozamai képezik a nyugdíj kifizetésének alapját. Ezt hívjuk **tőkefedezeti rendszernek**. Európában ez kiegészítő jelleggel részben kötelezően vagy teljesen önkéntesen működik: ilyen a magyar magánnyugdíjpénztári és önkéntes nyugdíjpénztári rendszer.

A magyar nyugdíjrendszer finanszírozása az e célra létrehozott, az államháztartás központi alrendszeréhez tartozó társadalombiztosítási alapon, a Nyugdíjbiztosítási Alapon keresztül történik. Az Alap elsődleges bevételei a biztosítottak és foglalkoztatóik által befizetett közterhek. A biztosítottak és más jogszerezők a jövedelmükből kötelező jelleggel 18,5% **társadalombiztosítási járulékot**, illetve – ezen belül az őket megillető járulékköteles keresetükből, egyéb munkavégzéshez kapcsolódó további jövedelemelemelekből – 10% **nyugdíjjárulékot** fizetnek. A foglalkoztatók a biztosítottaknak kifizetett jövedelem után 15,5% **szociális hozzájárulási adót** fizetnek, amelynek nagy része a Nyugdíjbiztosítási Alapot illeti. Az állam garantálja a nyugdíjak kifizetését, ezért ha a közteherbevételek és az egyéb saját bevételek (visszafizetések, térítések, bírságbevételek) nem bizonyulnak elegendőnek az ellátások kifizetéséhez, a központi költségvetés a szükséges összeget megtéríti.

A nyugdíjak finanszírozása körében számos kifejezést használunk. A **nyugdíjbiztosítás pénzügyei** alatt a nyugdíjbiztosítás létezésének, működésének azon vetületét értjük, amelyben az ellátásokra mint kiadásokra tekintünk, amelyekkel bevételek állnak szemben. A **finanszírozás** az ellátórendszer működtetésének alapvető feltétele, a felmerülő kiadások bevételi fedezetének megteremtése. A **teherviselő (járulékfizető)** az a személy, illetve szervezet, amely részt vesz e fedezet megterem-

tésében, a **teherviselés** maga a részvétel. A **járulékkalkuláció**, tágabb értelemben a **fedezetszámítás** a kiadási oldal és a bevételi oldal összekapcsolása, az adott (ténylegesen működő vagy tervezett) ellátórendszerben felmerülő kiadások felmérése, és az ehhez – a teherviselés típusának, szabályainak, mértékeinek, a teherviselők körének meghatározásával – elégséges bevételt biztosító fedezet számítása. A **költségvetés** a részletezett bevételek és kiadások szembeállítása egymással, egyenleg kimutatása és rendezése a szándékok (tervezés, előirányzatok), illetve a megvalósulás (végrehajtás, zárszámadás, tényadatok) fázisában, rendszerint egy évre vonatkozóan. Az **alapszerű működtetés** az adott ellátási célt, az ahhoz tartozó kiadások és bevételek egymáshoz rendelését, az egyéb pénzügyektől való elkülönültséget leginkább kifejező pénzügyi, illetve költségvetési forma. Az **alapkezelés** a pénzügyek vitelével, a finanszírozással, a költségvetéssel, más vetületben az ellátásokkal és a lebonyolítással (működtetéssel) kapcsolatos napi konkrét pénzügyi-gazdasági feladatok végrehajtását jelenti a jogszabályi rendelkezések keretei között.

A nyugdíjkiadások teljesítése és a fedezetükként szolgáló bevételek beszedése **tömeges pénzmozgást** jelent, e pénzmozgások **pénzügyi rendszerré** állnak össze. A kifizetéseket és bevételeket tartalmazó **költségvetést** szakmai elemzések alapján, konzisztens módon, részletesen meg kell **tervezni**, végrehajtását folyamatosan **nyomon kell követni** (monitorozni). Az év lezárulásával **zárszámadást** kell készíteni, amely a tervezett költségvetéssel azonos szerkezetben mutatja be a tényadatokat, érzékelhetővé téve, hogy **mennyiben teljesültek a tervben kifejeződő szándékok, várakozások**. A zárszámadás szokásosan a tárgyév és az azt megelőző év tényadatait is „ütközteti”, így **az időbeli változások is vizsgálhatók**. Emellett elemezhető a költségvetés sok más nyugdíjszakmai és pénzügyi jellemzője is.

A nyugdíjrendszer **pénzügyi alapjának** éves költségvetését, annak esetleges évközi módosítását, az éves zárszámadást – amelyben rendelkezni kell a bevételi többlet felhasználásáról, illetve a hiány rendezéséről (fedezetéről) is –, valamint a pénzügyi alappal kapcsolatos általános szabályokat rendszerint **az Országgyűlés törvényben határozza meg**.

4. A nyugdíjrendszer alkotmányos alapjai

a) Alaptörvény

A nyugdíjrendszer alapjait az **Alaptörvény** XIX. cikk (4) bekezdése fekteti le: „Magyarország az **időskori megélhetés biztosítását** a társadalmi szolidaritáson alapuló egységes állami nyugdíjrendszer fenntartásával és önkéntesen létrehozott társadalmi intézmények működésének lehetővé tételével segíti elő. Törvény az állami nyugdíjra való jogosultság feltételeit a nők fokozott védelmének követelmé-

nyére tekintettel is megállapíthatja.” A hozzátartozói nyugellátásokat a szociális államcélrt rögzítő XIX. cikk (1) bekezdés említi: „Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, **övegyesség, árvaság** és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.” Az Alaptörvény 40. cikke értelmében a **nyugdíjrendszer alapjait sarkalatos törvényben** kell lefektetni „a közös szükségletek kielégítéséhez való kiszámítható hozzájárulás és az idős kori létbiztonság érdekében”. A nyugdíjrendszer 2011-es átalakításának alkotmányos alapját külön rendelkezés, az Alkotmány 70/E. § (3) bekezdése teremtette meg, amelyet az Alaptörvény Záró és egyes rendelkezések 19. cikk (5) bekezdése értelmében továbbra is alkalmazni kell.

b) Gst.

Az alapvető sarkalatos („kétharmados”) szabályokat a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény (**Gst.**) tartalmazza. A Gst. rögzíti az állami nyugdíjrendszer célját, amely az idős kor, illetve a közeli hozzátartozó halála esetén a jövedelembiztonság megalapozása. E két kockázati körnek megfelelően a magyar nyugdíjrendszerben **öregségi nyugdíj** és **hozzátartozói nyugellátások** állapíthatók meg. A Gst. leszögezi, hogy **a jogosultság nyugdíjjárulék fizetésén alapul**, továbbá kimondja, hogy **az állam garantálja a nyugdíjak kifizetését**. A garanciára olyan esetekre van szükség, amikor a Nyugdíjbiztosítási Alap bevételei nem fedezik a kiadásait. Ilyenkor az állam a központi költségvetésből biztosítja a szükséges forrásokat. A Gst. utal az öregségi nyugdíjjogosultság alapvető szabályaira is: **öregségi nyugdíj csak nyugdíjkorhatárt betöltött**, és az egyéb törvényi feltételeknek megfelelő személynek állapítható meg, **korhatár előtt csak nők** mehetnek öregségi nyugdíjba. A nyugdíjmelés elvét is megállapítja a Gst., amikor kimondja, hogy **a nyugdíjak reálértékét biztosítani kell**. Így a nyugdíjmelés mértéke nem lehet alacsonyabb összegű a fogyasztói árnövekedésnél, azaz az inflációnál. A **Nyugdíjbiztosítási Alap** létét, funkcióját (az állami nyugdíjak kifizetése) és bevételeit (járulékok, foglalkoztatói közterhek, központi költségvetési források, egyéb bevételek) szintén a Gst. tartalmazza.

c) Alkotmánybíróság gyakorlata

Az **Alkotmánybíróság** gyakorlata számos további alkotmányos követelményt határozott meg a nyugdíjrendszer szabályaival és azok módosításával kapcsolatban.

a) Ezek közül a legfontosabb a társadalombiztosítás kapcsolata a **tulajdonhoz való joggal**. A társadalombiztosításban egyszerre vannak jelen biztosítási és szolidaritási elemek, ezek nem választhatók el egymástól. A nyugdíjrendszerben az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint is a biztosítási elv az elsődleges, ezért nem jár alanyi jogon mindenkinek a nyugdíj. A szolgáltatások csökkentésének vagy megszüntetésének alkotmányossága a **tulajdonvédelem** ismérvei szerint bírálendő el. A kötelező társadalombiztosítás ugyanis elvonja azokat az eszközöket, amelyekkel az érintett a saját kockázatára maga gondoskodhatott volna önmagáról és családjáról, és ezt a vagyont a társadalombiztosítás szolgálatába állítja úgy, hogy a biztosított a szolidaritás alapján másokról is gondoskodni tudjon. Ebből következik például, hogy **a járulékkal fedezett időszakra jár a nyugdíj**, a biztosítás szabályai alapján számított **nominális nyugdíj összege pedig nem csökkenthető**. A pontos megfelelést viszont a saját befizetés és a szolgáltatás között a társadalombiztosítás működési módja (felosztó-kirovó rendszer), a szolidaritási elem, és a hosszú távon a járulékfizető által is hordozott kockázat kizárja. Ezért nem alaptörvény-ellenes például, hogy az 1988 előtti kereseteket fő szabály szerint nem kell a nyugdíjszámítás során figyelembe venni (lásd VI.1. Keresetek), vagy a nyugdíjat a nettósított jövedelemből számítják [lásd VI.2.a) Nettósítás], de nem tekinthető alaptörvény-ellenes a keresetek degresszív beszámítása sem [lásd VI.2.d) Degresszió].

A **tulajdon** – annak szociális kötöttségeiből következően – közérdekből, más alapjogoknál jóval **szélesebb körben korlátozható** (például gazdasági, demográfiai szempontok miatt). Ezért tulajdonjog korlátozásánál az Alkotmánybíróság azt vizsgálja, hogy indokolt-e a korlátozás, arányos-e és nem sért-e más jogot. Az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy a társadalombiztosítás működőképességének megnehezüléséből adódó terhek részben – arányos és alkotmányos indokok mellett – áthárítása a biztosítottakra, illetőleg a foglalkoztatókra önmagában nem szükségképpen alaptörvény-ellenes. Az ilyen átrendezéseknél azonban alkotmányos követelmény – amely a jogbiztonsággal is összefügg –, hogy a kockázátáthárítás terheit az érintettek időben úgy megismerjék, hogy a jövőbeni kockázatokkal számolhassanak, és fedezésükről gondoskodhassanak. A változást alkotmányosan indokolhatja például az egész társadalombiztosítás-rendszer működőképessége és fennmaradása, az állam helytállásának külső és a társadalombiztosításban rejlő okok miatti megnehezülése, mint például a járulékok behajthatatlansága a munkáltatóktól.

A fentiekből következik, hogy alaptörvény-ellenes, ha a biztosítási és a szolidaritási elem közti – pontosan egyébként meg nem határozható – arányt önkényesen megváltoztatják, vagyis ha az arányok olyan mértékben tolnak el a szolidaritási elem felé (például átmenet nélküli megváltoztatás vagy a biztosítás alapján járó szolgáltatás „lecsúsztatása” a szociális segélyezési rendszerbe), hogy az eddigi védelem szintje minőségileg gyengébbre változik, s ennek nincs alkotmányos indoka. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a rendszerváltozás előtti időből származó nyugdíj-

kiegészítések kapcsán elismerte annak lehetőségét, hogy bizonyos kedvezményeket leválasszanak a nyugdíjrendszerről, és azt más ellátás, például pótlék formájában a központi költségvetés terhére folyósítsák.

A tulajdonhoz való jogból az is következik, hogy a nyugdíjak értékállóságát valamilyen mértékben garantálni kell. A teljes veszteséget nem kell kompenzálni, mert az életszínvonal megőrzéséhez senkinek sincs alkotmányos joga, de a tulajdonhoz való jogot sérti, ha a nyugdíjakat egyáltalán nem emelik, kirívóan alacsony összegben emelik, vagy eseti szociális segélyezés útján próbálják csak kompenzálni a veszteséget. Nem csökkenthető a magasabb nyugdíj sem, hogy abból emeljék az alacsonyabbakat.

b) A nyugdíjrendszer szabályainak vizsgálata kapcsán sokszor felmerül a **jogbiztonság** követelményének való megfelelés kérdése. Ebből következik, hogy a társadalombiztosítási szolgáltatásokat és a hozzájuk fűződő várományokat nem lehet sem alkotmányosan megfelelő indok nélkül, sem pedig egyik napról a másikra lényegesen megváltoztatni. Az átmenet nélküli változáshoz különös indok szükséges. A társadalombiztosításnak ugyanis lényegi eleme, hogy előrelátható, kiszámítható szolgáltatásokat kínáljon és biztonságot garantáljon. A legnagyobb védelem **az élvezett szolgáltatást és a megszerzett jogot** illeti. Alkotmányos védelmet élveznek még azok az várományok és ígérvények, amelyeket a jogszabály a konkrét jogosultságok keletkezésének lehetőségével kapcsol össze. Az alkotmányjogilag védett **váromány** tágabb értelemben általánosságban maga a nyugdíjszolgáltatás. Szűkebb értelemben pedig azt a helyzetet jelenti, amikor a jogosult az összes feltételt teljesítette, és csak az időmúlás hiányzik a jogszerzéshez [például özvegyi nyugdíj feléledési ideje lásd [VII.3.c\) Feléledés](#)]. A várományok annál nagyobb védelmet élveznek, minél közelebb állnak a beteljesedéshez, vagyis a szolgáltatásra való alanyi jog megnyílásához. A hosszú idejű, folyamatos jogviszonyokban ugyanis kockázat is rejlik, amely alapja lehet a változtatásnak. Az Alkotmánybíróság használja az „**ígérvény**” kifejezést is. A nyugdíjemelési szabályokat minősítette például ilyennek, mert azokkal olyan törvényi ígérvény keletkezett az érdekeltek számára, amelynek alapján az érintettek joggal bízhattak abban, hogy a nyugdíjak mértékének megállapítása ennek megfelelően történik, de konkrétan egy adott mértékre nem adott jogosultságot. Az ilyen törvényi ígérvények rövid időn belüli visszavonása, korlátozása is vezethet a jogbiztonság sérelméhez, ha azt a jogalkotó önkényesen, indok (például a társadalombiztosítás működőképességének a fenntartása, az állam helytállásának külső és a társadalombiztosításban rejlő okok miatti megnehezülése) nélkül teszi.

A szerzett jogok védelmén túl a jogbiztonság eleme a **megfelelő felkészülési idő** biztosítása és a **jogszabályok visszamenőleges hatályának tilalma** is. A felkészülési időt úgy kell meghatározni, hogy elegendő idő maradjon a jogszabályok megismerésére és értelmezésére, a jogalkalmazó szervezetnek legyen lehetőségük

felkészülni a változó rendelkezések alkalmazására, valamint az érintetteknek legyen elég idejük eldönteni, hogy miként alkalmazkodjanak a változó jogszabályi környezethez. A jogszabályok visszamenőleges hatályának tilalma pedig azt jelenti, hogy a jogszabályok a kihirdetésüket megelőző időre nézve nem állapíthatnak meg kötelezettséget. Mindezekre tekintettel megfelelő átmeneti idővel mind a nyugdíjkorhatár, mind az előírt szolgálati idő felemelhető.

c) Felvetődik néha a nyugdíjrendszer egyes szabályaival kapcsolatban a hátrányos megkülönböztetés, vagyis a **diszkrimináció** kérdése. Azonban csak akkor minősülhet egy szabály diszkriminatívnak, ha a szabályozás szempontjából azonos csoportba tartozó, egymással összehasonlítható helyzetben lévő jogalanyok között (azaz ún. homogén csoporton belül) tesz különbséget anélkül, hogy annak alkotmányos indoka lenne, és ennek következtében egyes jogalanyok hátrányos helyzetbe kerülnek. A megkülönböztetés tilalma tehát nem jelenti azt, hogy az állam részéről minden megkülönböztetés tilos lenne. Nem merülhet fel a hátrányos megkülönböztetés, ha a jogalanyok nem alkotnak homogén csoportot, mert például különböző jogosultsági feltételekkel igénybe vehető nyugdíjkonstrukciókra voltak jogosultak, vagy a nyugdíjra különböző időpontban szereztek jogosultságot, más az életkoruk, eltérő hosszúságú szolgálati időt szereztek. Homogén csoporton belül is csak akkor beszélhetünk diszkriminációról, ha a megkülönböztetésnek nincs alkotmányos alapja. Ugyanis az állam jogon kívüli (például célszerűségi, gazdaságossági, jogtechnikai) szempontok szerint a különböző élethelyzetekben lévőkre különböző szabályokat is megállapíthat, ha az eltérésnek kellő alkotmányos indoka van. Ilyen például a gyermekvállalás: mivel a nyugdíjrendszer hosszú távú fenntartásához a következő járulékfizető nemzedékek teremtik meg a forrást, a gyermek a nyugdíj (például a „nők 40”, lásd [II.2. „Nők 40”](#)) szempontjából figyelembe vehető.

5. A nyugellátások típusai

A társadalombiztosítási nyugellátásoknak két típusát különböztethetjük meg: a **saját jogú** és a **hozzátartozói** nyugellátásokat. A saját jogú nyugellátásokra a jogszerző maga válik jogosulttá, a biztosítási esemény az ő életében következik be. A hozzátartozói nyugellátások esetén a biztosítási esemény maga a jogszerző halála, a nyugellátásra a jogszerző hátramaradt hozzátartozói lesznek jogosultak.

Saját jogú nyugellátások között szintén a biztosítási kockázat jellege alapján teszünk különbséget. Ha a nyugellátás az idős korra tekintettel jár, öregségi nyugdíjról beszélünk. 2012 előtt a munkaképesség részleges vagy teljes elvesztése esetén nyugellátás is járhatott, ezt rokkantsági, illetve – üzemi baleset és foglalkozási megbetegedés esetén – baleseti rokkantsági nyugdíjnak hívtuk. 2012 óta megváltozott munkaképesség esetén a pénzellátást az egészségbiztosítási rendszer nyújtja.

II. Öregségi nyugdíj

1. Öregségi nyugdíj a nyugdíjkorhatár betöltésekor	23
a) Nyugdíjkorhatár	23
b) Szolgálati idő	26
2. „Nők 40”	29
3. Az öregségi nyugdíjba vonulás következményei	33

Az öregségi nyugdíj az idős korra tekintettel megállapított jövedelemarányos kiegészítő ellátás. Arra az általános tapasztalatra épül, hogy az életkor előrehaladtával általában csökken az aktivitás, és nehezebbé válik a munkaerőpiacon megszerezni a szükséges jövedelmet. A jogosultsághoz a munkaképesség vagy a megszerezhető jövedelem tényleges csökkenése nem szükséges. Ehelyett az életkor és a megszerzett társadalombiztosítási jogosultságok teremtik meg az igénybevétel alapját.

Az öregségi nyugdíjnak két csoportját különböztethetjük meg: az öregségi teljes nyugdíjat és az öregségi résznyugdíjat. **Öregségi teljes nyugdíjra** az jogosult, aki a **nyugdíjkorhatárt** betöltötte, és legalább **20 év szolgálati időt** szerzett. Szintén öregségi teljes nyugdíjra jogosult – életkorától függetlenül – az a **nő**, aki legalább **40 év jogosultsági idővel** rendelkezik („nők 40”). **Öregségi résznyugdíjban** az részesülhet, aki a **nyugdíjkorhatárt** betöltötte, és legalább **15 év szolgálati időt** ért el. A kettő között – a jogosultsági feltételeken túl – az a különbség, hogy az öregségi teljes nyugdíjhoz minimális összeg is tartozik, amelyet az öregségi nyugdíj legkisebb összegének, vagy röviden öregségi nyugdíjminimumnak hívunk. Akinek ugyanis a nyugdíjszámítás során figyelembe vehető szolgálati ideje eléri a 20 évet, a nyugdíj alapjául szolgáló átlagkeresete pedig a nyugdíjminimum összegét, amely jelenleg 28 500 Ft, annak ennél alacsonyabb összegű öregségi nyugdíjat nem lehet megállapítani. A nyugdíjminimum kérdését az öregségi nyugdíj kiszámítása keretében tárgyaljuk [lásd [VI.3.b\) Nyugdíjminimum](#)].

Az öregségi nyugdíj igénybevételéhez további feltételek is meghatározhatók. 2008. január 1-jétől az előrehozott, csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíjat, 2010. január 1-jétől 2018. július 25-éig pedig az öregségi nyugdíjat csak az vehette igénybe, aki az ellátás kezdő napján, vagyis azon a napon, amelytől kezdődően a nyugdíjat megállapították, meghatározott biztosítással járó jogviszonyban nem állt. Ha utólag kiderül, hogy az adott napon mégis jogviszonyban állt, 5 éven belül visszamenőlegesen visszavonják a nyugdíját, a felvett összeget pedig vissza kellett fizetnie, hiszen nyilván tudott a jogviszonya fennállásáról, így a felróhatóság megállapítható.

A fejezethez szorosan tartozó joganyag elsősorban a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (Tny.) 18. §-ában és a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról szóló 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet (TnyR.) 12. §-ában található.

1. Öregségi nyugdíj a nyugdíjkorhatár betöltésekor

a) Nyugdíjkorhatár

Fő szabály szerint a biztosítottak és más jogszerzők a nyugdíjkorhatár betöltésétől válhatnak jogosulttá öregségi nyugdíjra. Az öregségi nyugdíjkorhatár alapja egy vélelem: az az életkor, amelyről a jogalkotó feltételezi, hogy a munkaerőpiacról történő jövedelemszerzés annyira megnehezül, hogy az emiatt kiesett kereset pótlásához szükség van az öregségi nyugdíj megállapítására és folyósítására.

A nyugdíjkorhatár meghatározása számos gazdasági, demográfiai és társadalompolitikai (például foglalkoztatáspolitikai, szociálpolitikai) tényező figyelembevételével történik. Ki kell emelni közülük a nyugdíjba vonuláskor várható élettartamot. Amennyiben ez növekszik, egyre több embernek egyre hosszabb ideig kell nyugdíjat folyósítani. A Nyugdíjbiztosítási Alap egyensúlyára hasonló hatással van a járulékfizetők számának csökkenése. Ebben az esetben az azonos vagy akár növekvő nyugdíjkiadásokat kevesebb járulékfizető befizetéseiből kell finanszírozni. A nyugdíjrendszer egyensúlyának fenntartása érdekében – pusztán pénzügyi szempontból – több eszköz is alkalmazható. Ezek közül az egyik a nyugdíjkorhatár emelése, de lehetséges még többek között a nyugdíjszámítási szabályok módosítása révén az induló nyugdíjösszeg csökkentése, vagy a járulékok megemelése.

A nyugdíjkorhatár több évtizede emelkedik, és jelenleg sem érte még el a Tny.-ben meghatározott életkort. A társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény (Tbtv.) eredetileg férfiak esetében 60 éves, nők esetében 55 éves korhatárt állapított meg. 1995-ben kezdődött a nők korhatárának fokozatos emelése 60 évre. Az intézkedés végrehajtása éppen csak hogy elkezdődött, amikor 1997-ben megindult mindkét nem korhatárának – természetesen eltérő ütemű – emelése 62 évre. Ez nők esetében 2009-ban fejeződött be, 2010-ben pedig elkezdődött az ismételt **korhatáremelés, egységesen 65 évre**. A folyamat 2022-ben zárul, amikor az 1957-ben születettek korhatáron nyugdíjba mehetnek: ők az első korosztály, akiknek nyugdíjkorhatára 65 év. A nyugdíjkorhatár a Tny. hatályos rendelkezései alapján a következő:

1. táblázat. A nyugdíjkorhatár a Tny. hatályos rendelkezései alapján

Születési év	Nyugdíjkorhatár
1951 vagy korábbi	62 év
1952	62 év 183 nap (~ 62,5 év)
1953	63 év
1954	63 év 183 nap (~ 63,5 év)
1955	64
1956	64 év 183 nap (~ 64,5 év)
1957 vagy későbbi	65

A nyugdíjkorhatár betöltésének az öregségi nyugdíjra való jogosultságon túl egyéb következményei is vannak. Egyrészt a jogszerző legkésőbb ebben az időpontban jogosult lesz nyugdíj szolgáltatásra az önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztártól és a magánnyugdíjpénztártól.¹

Az öregségi nyugdíj igénybeviteléhez szükséges szolgálati idővel is rendelkező munkavállaló, közalkalmazott stb. további indokolás nélkül elbocsátható, végkielégítésre nem jogosult.² A legalább 20 év szolgálati idővel rendelkezők kormányzati szolgálati jogviszonya és közszolgálati jogviszonya a vonatkozó jogállási törvények értelmében a nyugdíjkorhatár betöltésével automatikusan megszűnik, kivéve, ha előbbi esetben a Kormány engedélyével a kormányzati igazgatási szerv, utóbbi esetben pedig a munkáltató fenntartja a jogviszonyt. A jogviszony fenntartása esetén is megszűnik a jogviszony a 70. életév betöltésével.³

A fentiekhez hasonló módon a közvetetten kormányirányítás alá tartozó költségvetési szervek (például állami fenntartású köznevelési, egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi intézmények) legalább 20 év szolgálati idővel rendelkező közalkalmazottainak jogviszonyát meg kell szüntetni, ha az öregségi nyugdíjkorhatár betöltik, és a Kormány nem engedélyezte a jogviszony fenntartását. Kivételek ez alól a felsőoktatási intézmények oktatói, kutatói és a rehabilitációs orvosszakértői szerv megbízott orvosai, de az egészségügyben és az

¹ Az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvény 2. § (1) bekezdés c) pont; a magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény (Mpt.) 4. § (2) bekezdés b) pont.

² A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 66. § (9) bekezdés, 77. § (5) bekezdés a) pont; a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) 30. § (1) bekezdés d) pont, 37. § (2) bekezdés a) pont.

³ A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 60. § (1) bekezdés; a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény 104. § (1) bekezdés.

oktatásban is vannak speciális szabályok. Fontos különbség a kormánytisztviselőkhöz, közszolgálati tisztviselőkhöz képest, hogy a közalkalmazotti jogviszony nem szűnik meg automatikusan, hanem a kormányhatározat kötelezi a Kormány irányítása alá tartozó munkáltatót, hogy a jogviszonyt a Kjt. szabályai szerint felmentéssel szüntesse meg. Ebből következően a munkáltatónak itt van mozgástere, például hogy a pedagógus közalkalmazotti jogviszonyát csak a tanév végével szüntesse meg. Ugyanígy kormányengedélyhez kötött a Kormány irányítása alá tartozó szerveknél a nyugdíjas visszafoglalkoztatása, valamint nyugdíjassal megbízási, vállalkozói szerződés megkötése; a nyugdíjazott személy álláshelye pedig az egészségügyön kívül a Kormány engedélye hiányában megszűnik. A (tovább)foglalkoztatási kormányengedélyeket az érintett miniszteren keresztül kell megkérni.⁴ A felsőoktatási intézmények oktatói, kutatói 70 éves korig foglalkoztathatók.⁵

A korhatár betöltésekor megszűnik a bírák és az ügyészek szolgálati viszonya is. A korhatár fokozatosan, 2022-ig csökken 70 évről 65 évre. A fokozatosság alkotmánybíróági határozat következménye. Volt olyan bíró és ügyész, akit korábban nyugdíjaztak, számára az öregségi nyugdíjat meg is állapították, de a fokozatosság későbbi bevezetése miatt a jogviszonya kérelmére helyreállt. Az általános szabályok szerint ők további szolgálati időt már nem szerezhettek, a 2020. június 30-áig levont nyugdíjjárulék után a Tny. 2020. július 1-jét megelőzően hatályos 22/A. §-a szerinti nyugdíjnövelés illette meg őket. Mivel a helyzet egy alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezésnek, a szolgálat korhatára hirtelen leszállításának a következménye volt, egy alkotmánybíróági döntés értelmében számukra meg kellett teremteni az átcserélés lehetőségét (Tny. 102/C. §). Ez azt jelenti, hogy ha a bíró vagy az ügyész ismételten nyugdíjba megy az immár fokozottan leszállított korhatárnak megfelelően, az ezt követő hat hónapon belül – illetve a 2018. december 23-a előtt ismételten nyugdíjazott bíró esetében 2019. június 30-áig – benyújtott kérelemre a nyugdíjat a második nyugdíjazást követő napra újra kiszámítják úgy, mintha az igénylő még nem volna öregségi nyugdíjas. Ha ez az összeg magasabb, mint ami a bírót, ügyészt egyébként megilleti, akkor az ismételt nyugdíjba vonulás időpontját követő naptól ez lesz az öregségi nyugdíj összege. A különbözetet visszamenőlegesen is folyósítani kell azokra az időszakokra, amikor a nyugdíj folyósítása nem szünetelt.

A Honvédség és a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai esetében a szolgálat felső korhatára 2012-től a nyugdíjkorhatárra emelkedett, előtte 5 évvel fiatalabb életkorban volt meghatározva. Ennek mintegy ellentételezé-

⁴ A közszférában alkalmazandó nyugdíjpolitikai elvekről szóló 1700/2012. (XII. 29.) Korm. határozat.

⁵ A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 31. § (4) bekezdés.

seként került bevezetése a korhatár előtt 5 évvel a nyugdíj előtti rendelkezési állomány,⁶ illetve kizárólag a rendvédelmi szervek esetében a korhatár előtt 10 évvel a könnyített szolgálat⁷ [lásd [III.1.b\) Szolgálati járandóság](#)].

b) Szolgálati idő

A korhatáron igénybe vett öregségi nyugdíj másik feltétele öregségi teljes nyugdíj esetén 20 év, öregségi résznyugdíj esetében pedig 15 év szolgálati idő megszerzése. Mint már említettük, az öregségi teljes nyugdíj és az öregségi résznyugdíj között az a különbség, hogy előbbi esetben alkalmazni kell az öregségi nyugdíjminimum szabályait.

Szolgálati idő az a jogszerzés, illetve a nyugdíj számítása során figyelembevételre kerülő időszak, amely alatt a jogszerző biztosítási vagy más, törvényben meghatározott munkavégzésre irányuló jogviszonyára, illetve részére folyósított pénzbeli ellátásra tekintettel nyugdíjjárulék vagy – 2020. július 1-jétől – társadalombiztosítási járulék fizetésére kötelezett volt, amely időszakra a jogszerző megállapodás alapján nyugdíjjárulékot fizetett, vagy amelynek szolgálati időként történő figyelembevételét a Tny. nyugdíjjárulék fizetése nélkül is elrendeli.

A szolgálati időket alapvetően **a megszerzésük időpontjában hatályos szabályok szerint** kell elbírálni. Ennek megfelelően annak megítéléséhez, hogy egy időszak szolgálati időként figyelembe vehető-e vagy sem, a vonatkozó jogszabályok több évtizedre való visszamenőleges ismerete szükséges. Különös nehézséget jelent ez az 1975. július 1-jét, a Tbtv. hatálybalépését megelőző időszak tekintetében, amikor számos különböző jogforrás alapján lehetett szolgálati időt szerezni, de a biztosítás alapjául szolgáló különféle jogviszonyoknak megfelelően a Tbtv. és végrehajtási szabályrendszere is szerteágazó volt. E szabályok teljességének ismerete nem része a tananyagnak, azok ismertetése szétfeszítené jelen jegyzet kereteit. A képzés során szükséges ismeretanyag is olyan terjedelmű, hogy külön fejezetben tárgyaljuk (lásd [V. Szolgálati idő](#)). E helyen csak egy rövid összefoglalást adunk a szolgálati idők fontosabb típusairól.

a) Szolgálati időt elsősorban a **biztosítottak** szereznek. A társadalombiztosítás alapjául szolgáló jogviszonyokat, a biztosítottak körét a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvény (**Tbj.**) és elődje, a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jo-

⁶ A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (Hjt.) 48. §; a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 78. §.

⁷ Hszt. 79. §.

gosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény határozza, határozta meg. Ilyenek különösen

- a munkaviszonyban, vagy más, közjogias jellegű, speciális foglalkoztatási jogviszonyban (például közalkalmazotti, közszolgálati, kormányzati szolgálati jogviszonyban, a rendvédelmi szerveknél hivatásos állományban) álló személyek;
- a munka-, vállalkozási vagy megbízási jogviszony keretében személyesen közreműködő szövetkezeti tagok a Tbj.-ben meghatározott kivételekkel;
- az egyéni és társas vállalkozók, a főállású kisadózóként bejelentett személyek;
- a Tbj.-ben meghatározott feltételek esetén a mezőgazdasági őstermelők;
- az egyházi szolgálati viszonyban álló egyházi személyek; valamint
- egyéb, díjazás ellenében (például megbízási szerződés alapján, választott tisztségviselőként) munkát végző személyek, ha az adott foglalkoztatótól ilyen jogcímen szerzett, járulékalapot képező tárgyhavi jövedelmük eléri a minimálbér 30 százalékát.

A Tbj. alapján a biztosítottak közé tartozik az álláskeresői támogatásban részesülő személy is, noha a megszerzés jellege alapján inkább járulékköteles pénzellátással van dolgunk. E csoportosítás szempontjában ebbe a körbe sorolhatók az egyszerűsített foglalkoztatás keretében munkát végzők is, hiszen bár nem számítanak biztosítottnak, a munkajövedelmükre tekintettel fizetett közteher révén szereznek szolgálati időt.

Fontos kiemelni, hogy e kör 1998. január 1-je óta csak akkor szerez szolgálati időt, ha a 2020. július 1-jét megelőző időszakra, továbbá álláskeresői támogatás és egyházi személy esetén azt követően is a **nyugdíjjárulékot**, egyéb esetben 2020. július 1-jétől a **társadalombiztosítási járulékot**, illetve a jogviszonyra meghatározott más közterhet (a kisadózó vállalkozások tételes adóját, vagyis a kátát, az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulást, vagyis az ekhót, illetve az egyszerűsített foglalkoztatás után fizetett közterhet) **megfizették, illetve a foglalkoztatottól levonták** [lásd [V.1.a\) Biztosítási jogviszonyok](#)].

b) Szolgálati időt képez az az időszak is, amely alatt a megszerző **nyugdíjjárulékköteles pénzellátásban részesül, ha a járulékot megfizették**. Ilyen pénzellátás jelenleg többek között a gyermekgondozási díj (gyed),⁸ a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes)⁹ és a gyermeknevelési támogatás (gyet)¹⁰ [lásd [V.1.b\) Járulékköteles szociális jövedelmek](#)].

c) A Tbj. határozza meg azokat az időszakokat, amelyekre az érintett, vagy javára más önkéntes vállalat alapján a nyugdíjbiztosítási igazgatgatási szervként eljáró

⁸ A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (Ebtv.) 42/A–42/F. §.

⁹ A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.) 20–22. §, 25–28. §.

¹⁰ Cst. 23–28. §.

kormányhivatalokkal **megállapodást** köthet szolgálati idő megszerzésére. Ennek esetei a következők:

- szolgálati idő és nyugdíj alapjául szolgáló jövedelem szerzése érdekében kötött megállapodás, ha a kedvezményezett nem biztosított vagy biztosítása szünetel;
- 1997-et követő, felsőoktatási intézményben nappali rendszerű oktatás keretében folytatott tanulmányok időtartamának öregségi nyugdíj tekintetében szolgálati időként történő elismertetése;
- öregségi teljes vagy résznyugdíj igénybevételéhez hiányzó szolgálati idő megszerzése;
- 1998-ban igénybe vett, a gyermekgondozási segély idejével megegyező fizetés nélküli szabadság időtartama [lásd [V.1.c\) Megállapodással szerzett szolgálati idő](#)].

d) Kivételesen, a Tny.-ben meghatározott esetben van lehetőség **járulékfizetés nélkül is szolgálati időt** szerezni. Ezek közül a legjellemzőbbek az a négy pénz-ellátás, amelyből nem vonnak nyugdíjjárulékot, de amelynek folyósítási ideje szolgálati időt képez:

- táppénz;
- baleseti táppénz;
- csecsemőgondozási díj (csed, korábbi nevén terhességi-gyermekágyi segély, azaz tgyás);
- örökbefogadói díj [lásd [V.1.d\) Járulékfizetés nélkül szerzett szolgálati idő](#)].

e) A szerzett jogok védelme érdekében a Tny. minden, a hatálybalépése, azaz **1998. január 1-je előtt szerzett szolgálati időt** továbbra is elismer. Ezek túlnyomó része természetesen besorolható a fenti kategóriákba. Külön ki kell emelni a felsőoktatási intézményben nappali rendszerű oktatás keretében folytatott tanulmányok időtartamát, amelyek az öregségi nyugdíj tekintetében 1997. december 31-éig járulékfizetés nélkül is elismerésre kerülnek [lásd [V.1.e\) 1998 előtt szerzett szolgálati idő](#)].

Mit tehet az, aki a nyugdíjkorhatárt betölti, de nincs meg az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges 20 év szolgálati ideje, vagy akár még a résznyugdíjhoz előírt 15 évet sem szerezte meg? Egyrészt természetesen tovább dolgozhat, amíg a szükséges szolgálati idő össze nem gyűlik. Azt is megteheti, hogy **a hiányzó szolgálati időre megállapodást köt**. Akinek ugyanis legalább 10 év szolgálati ideje van, az öregségi résznyugdíjhoz szükséges legfeljebb 5 év szolgálati időt megállapodással megvásárolhatja. Ugyanígy járhat el az, aki öregségi résznyugdíjra jogosult ugyan, tehát van minimum 15 év szolgálati ideje, de öregségi teljes nyugdíjat szeretne igénybe venni. A megállapodást csak a 15, illetve 20 év eléréséhez szükséges időtartamra lehet megkötni az öregségi nyugdíjigényt szolgálati idő hiányában elutasító vagy az öregségi résznyugdíjat megállapító határozat elleni jogorvoslatra nyitva álló határidőn belül. A fizetendő nyugdíjjárulék alapja a hiányzó szolgálati

idő minden napjára a minimálbér harmincad része, mértéke 2020. július 1-jétől a minimálbér 22%-a. A harmadik lehetőség, hogy ha az érintett szolgálati ideje eléri a 7 és fél évet, kéri a Központtól, hogy méltányosságból állapítson meg a részére kivételes öregségi nyugdíjat (lásd [IX.2. Kivételes nyugellátás](#)).

Példa a hiányzó szolgálati idő megállapodás alapján történő megvásárlására. 2020-ban a minimálbér 161 000 Ft. Ha a hiányzó napok száma 120, akkor a járulék alapja $161\,000 / 30 \times 120 = 644\,000$ Ft lesz. A fizetendő járulék pedig ennek alapján $644\,000 \text{ Ft} \times 22\% = 141\,680$ Ft lesz.

2. „Nők 40”

A nyugdíjkorhatár betöltése előtt, **életkorától függetlenül öregségi teljes nyugdíjra jogosult az a nő, aki legalább 40 év jogosultsági időt szerzett.** A Gst. egyik sarkalatos (vagyis „kétharmados”) rendelkezése, a 41. § (2) bekezdése szerint a nyugdíjkorhatár betöltését megelőzően kizárólag nők vonulhatnak öregségi nyugdíjba, feltéve, hogy teljesítik a Tny.-ben meghatározott többletfeltételeket. A differenciált szabályozásra a lehetőséget az Alaptörvény XIX. cikk (4) bekezdése teremti meg, amely szerint a nyugellátásra való jogosultság feltételei „a nők fokozott védelmének követelményére tekintettel” is megállapíthatók. Ezen alaptörvényi rendelkezés végrehajtását szolgálja a nők 40 év jogosultsági idővel igénybe vehető kedvezményes öregségi nyugdíja, a köztudatba „nők 40” néven került konstrukció.

A korhatár mint feltétel kiiktatása közel 10 évvel is megnövelheti a nyugdíj folyósítási időt. A nők a kedvezmény igénybevétele érdekében többletjáradékot nem fizetnek, sőt, a korábbi nyugdíjba vonulással a járulékfizetési idő is csökken. Ezért feltétele a „nők 40”-nek a hosszú, legalább 40 év jogosultsági idő. Ugyanezen okból nem vehető figyelembe minden szolgálati idő jogosultsági időként, és emiatt van meghatározva a jogosultsági időn belül is a munkával szerzett jogosultsági idő minimális aránya.

A jogosultsági idő fogalma szűkebb, mint a szolgálati időé: csak szolgálati időt képező időszak minősülhet jogosultsági időnek, de vannak olyan szolgálati idők, amelyek jogosultsági időként nem jöhetnek számításba. A jogosultsági időnek is számító szolgálati időket a Tny. és a TnyR. sorolja fel. **A jogosultsági időnek két csoportja van:** a munkával szerzett jogosultsági idő, és a gyermekneveléssel szerzett jogosultsági idő.

a) **Munkával szerzett jogosultsági időnek számít** a következő jogviszonyokban – a jelzett kivételtől eltekintve – biztosítási jogviszonyban szerzett szolgálati idő:

– munkaviszony (ideértve a szakmunkástanuló kötelező nyári gyakorlatát, a szakközépiskolai tanuló biztosítási kötelezettséggel járó jogviszonyban eltöltött nyári gyakorlatát, valamint 1998–1999-ben a biztosítási jogviszonyt meghosszabbító végkielégítést, valamint a nem biztosított, de munkával szolgálati időt szerző alkalmi munkavállalót és egyszerűsített foglalkoztatás keretében dolgozót is);

– közjogi jellegű foglalkoztatási jogviszonyok (közalkalmazotti, honvédelmi alkalmazotti, közszolgálati, kormányzati szolgálati, állami, állami vezetői szolgálati, politikai szolgálati, biztosi, rendvédelmi igazgatási szolgálati, ügyészségi szolgálati, bírói szolgálati jogviszony, igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszony, fegyveres, rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagja, Magyar Honvédség hivatásos vagy szerződéses állományú tagja, katonai szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katona);

– nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony, ösztöndíjas foglalkoztatási jogviszony, vendégoktatói ösztöndíjas jogviszony, közfoglalkoztatási jogviszony, országgyűlési képviselő vagy nemzetiségi szószóló;

– a szövetkezet tevékenységében munkaviszony, vállalkozási vagy megbízási jogviszony keretében személyesen közreműködő szövetkezeti tag, biztosított mezőgazdasági őstermelő;

– egyházi szolgálati viszony;

– egyéni és társas vállalkozó, főállású kisadózó;

– egyéb jogviszony (megbízási, vállalkozási szerződés, választott tisztségviselő, állami projektértékelő), ha az adott jogviszony biztosításban töltött időnek, és így szolgálati időnek is számít, vagyis ha az abból szerzett, tárgyhavi járulékalapot képező jövedelem eléri a minimálbér 30 százalékát;

– külföldi foglalkoztatónak külföldön munkát végző személyként elért szolgálati idő, ha a magyar társadalombiztosítás hatálya alá tartozik.

Munkával szerzett jogosultsági időnek kell tekinteni a jogosultsági időnek elismerhető, biztosítással járó jogviszony fennállása alatt folyósított táppénz, baleseti táppénz időtartamát.

A fentiekén túl az 1998-at megelőző időszakra munkával szerzett jogosultsági időnek minősül:

– a kisiparosként, magánkereskedőként, szerződéses üzemeltetésű üzlet biztosított vezetőjeként, segítő családtagként vagy házastársként szerzett szolgálati idő;

– az alkalmi fizikai munkát végzőként szerzett szolgálati idő;

– a gépjárművezető-képző munkaközösség, gazdasági munkaközösség, ipari szövetkezet, ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoport, kisserőszövetkezet, mezőgazdasági (halászati) termelőszövetkezet, mezőgazdasági szakszövetkezet vagy mezőgazdasági szakcsoport tagjaként szerzett szolgálati idő;

– az egyéni gazdálkodóként szerzett szolgálati idő;

- az ügyvédi munkaközösség, jogtanácsosi munkaközösség, szabadalmi ügyvivői iroda vagy társaság tagjaként, közjegyzőként vagy önálló bírósági végrehajtóként szerzett szolgálati idő; valamint

- az a szolgálati idő, amelyet az igénylő mint nemzetközi szervhez tagként vagy munkatársként kiküldött személy, külföldi munkavállaló, külföldön dolgozó vagy munkaviszonyban nem álló előadóművész, illetve szerzői jogvédelem alá tartozó személyes alkotótevékenységet, előadóművészi tevékenységet folytató személy szerzett.

b) Gyermekneveléssel szerzett jogosultsági időnek kell tekinteni:

- a kifejezetten gyermeknevelésre tekintettel járó nyugdíjjarulék-köteles pénzellátásokban, azaz a gyermekgondozási díjban (gyed), a gyermekgondozást segítő ellátásban (korábbi nevén gyermekgondozási segélyben, azaz gyesben) és a gyermeknevelési támogatásban (gyet) töltött idővel szerzett szolgálati időt, illetve a járulékfizetéssel nem fedezett, de szintén gyermeknevelésre tekintettel járó pénzellátással, azaz csecsemőgondozási díjjal (azaz cseddal, valamint annak elődjével, a terhességi-gyermekágyi segéllyel, azaz tgyással) vagy örökbefogadói díjjal szerzett szolgálati időt; az 1998-at megelőző időszakra ezzel egyenértékű a fizetés nélküli szabadság 30 napot meghaladó tartama, ha azt a nő három évesnél fiatalabb gyermek gondozása miatt vette igénybe;

- a gyermekek otthongondozási díjában (gyod) és a súlyosan fogyatékos vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermekére tekintettel megállapított ápolási díjban eltöltött idővel szerzett szolgálati idő, valamint az az 1998-at megelőzően szerzett szolgálati idő, amelyet a nő azzal szerzett, hogy tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos, tizenkét évesnél fiatalabb vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermekével 30 napot meghaladóan fizetés nélküli szabadságon volt, vagy három- és tízéves kor közötti, tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermeke miatt gyeset vett igénybe.

A felsorolás taxatív. Nem minősülnek tehát jogosultsági időnek a fent nem említett szolgálati idők, és azok az időszakok, amelyek szolgálati időt sem képeznek. Így nem tekinthetők szolgálati időnek

- egyes biztosítással járó jogviszonyok, mint a 2020. július 1-jét megelőző időszakban a tanulószerveződés, vagy az álláskeresői támogatások folyósításának időtartama;

- a megállapodással vásárolt szolgálati idő;

- a fent nem említett pénzellátások (más személy ápolása címén kapott ápolási díj, rehabilitációs járadék, rehabilitációs ellátás, fegyveres egészségkárosodási ellátások);

- a munka-rehabilitációs díjjal, fejlesztési foglalkoztatási díjjal szerzett szolgálati idő;

- az 1998-at megelőző, nappali felsőoktatási idő.

Példa: Nem szerez jogosultsági időt az, aki 1998 előtt munkaviszonyban állt, de nappali egyetemi tanulmányok miatt fizetés nélküli szabadságra ment, ezért a biztosítási jogviszonya szünetelt. A nappali felsőoktatási idő ugyan szolgálati időnek számít, de hiányzik a felsorolásból, így nem jogosultsági idő. A biztosítási jogviszony szünetelése alatt a fennálló munkaviszonyában nem szerez szolgálati időt, ezért a munkaviszonya révén sem érhet el jogosultsági időt.

Ha az igénylő a 40 év jogosultsági időt munkával szerezte meg, a jogosultsághoz további vizsgálatra nincs szükség. Ha a munkával és a gyermekneveléssel szerzett jogosultsági idő összesen éri el a 40 évet, meg kell nézni, hogy **megvan-e a Tny. által előírt minimális munkával szerzett jogosultsági idő**. Ennek mértéke függ a saját háztartásban nevelt gyermekek számától, illetve hogy a nőnek állapítottak-e meg gyermekek otthongondozási díját, súlyosan fogyatékos vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermekére tekintettel ápolási díjat, illetve szerzett-e 1998 előtt ezzel egyenértékű – fent már részletezett – jogosultsági időt. Saját háztartásban nevelt gyermeknek azt kell tekinteni,

- aki az anyával életvitelszerűen együtt élt, és a gondozásából csak napközbeni időszakra került ki (például köznevelési intézménybe jár);

- aki külföldi vagy belföldi tanulmányai vagy gyógykezelése miatt átmenetileg a háztartáson kívül él;

- akit szociális intézményben 30 napot meg nem haladó időtartamra helyeztek el, illetve a 30 napot meghaladó szociális intézményi elhelyezésére a tartós betegségére vagy súlyos fogyatékoságára tekintettel, az intézményben egyidejűleg nyújtott iskolai oktatáshoz vagy fejlesztő nevelési-oktatási tevékenységhez való hozzáférés biztosítása érdekében került sor, és a szülő háztartásából csak átmeneti jelleggel került ki; vagy

- aki a szülő kérelmére vagy beleegyezésével átmeneti gondozásban részesül.

Az „alap eset” az 1-4 gyerekes anya, aki nem részesült gyodban, súlyosan fogyatékos gyermeke után ápolási díjban, és nem szerzett ezekkel egyenértékű jogosultsági időt. Neki **legalább 32 év munkával szerzett jogosultsági idővel kell rendelkeznie**, azaz maximum 8 év gyermekneveléssel szerzett jogosultsági idő vehető számításba. A skála másik végén a 11 vagy több gyerekes anya található, aki súlyosan fogyatékos gyermeke után kapott gyodot vagy ápolási díjat, illetve aki súlyosan fogyatékos gyermekére tekintettel szerzett ezekkel egyenértékű jogosultsági időt. Az ő esetében 23 év munkával szerzett jogosultsági időt kell igazolni, és természetesen rendelkezni kell összesen legalább 40 év jogosultsági idővel. Az egyes eseteket az alábbi táblázat foglalja össze.

2. táblázat. A munkával szerzett jogosultsági idő minimális tartama

Gyermekek száma	A munkával szerzett jogosultsági idő minimális tartama (év), ha	
	egyik gyermek sem súlyosan fogyatékos	egyik gyermek súlyosan fogyatékos
1–4	32	30
5	31	29
6	30	28
7	29	27
8	28	26
9	27	25
10	26	24
11 vagy több	25	23

Fontos megemlíteni, hogy a jogosultsági időnek minősülő szolgálati idők nem vesznek el. A jogosultsági időnek csak a „nők 40”-re való jogosultság megállapítása során van jelentősége. Ha a jogosultság fennáll, az öregségi nyugdíjat valamennyi szolgálati idő figyelembevételével kell kiszámítani.

Példa: Háromgyermekes anyuka 3 év szolgálati időt szerzett nappali főiskolai tanulmányokkal, 33 év szolgálati időt munkaviszonyban, 9 évet pedig gyermeknevelési ellátásokkal (tgyás, gyed, gyes, gyet). Összesen 42 év jogosultsági ideje és 45 év szolgálati ideje van. „Nők 40”-re jogosulttá vált, hiszen megvan a 40 éve, és ebből 33-at munkaviszonnyal teljesített. A nyugdíj kiszámításakor a teljes 45 év szolgálati időt fogják neki figyelembe venni.

3. Az öregségi nyugdíjba vonulás következményei

A nyugdíjrendszerben **élesen elkülönül a jogszerzési idő és az öregségi nyugdíjban részesülés ideje**: mivel a megállapított nyugdíjról nem lehet lemondani, kivételes törvényi rendelkezés nélkül nincs visszalépés a jogszerző állapotba. A választvonal az öregségi nyugdíj kezdő napja. Az öregségi nyugdíj kezdő napjától szolgálati idő és nyugdíj alapjául szolgáló átlagkereset nem szerezhető még akkor sem, ha valaki utólag, visszamenőlegesen igényel nyugdíjat. A jogszabályok csak nagyon ritka esetben, alapos alkotmányos okkal, illetve megalapozás mellett törik át ezt az elvet. Az egyik a bírák, ügyészek nyugdíjának átcserélése, amely alkotmánybíróvási döntés eredménye [lásd [II.1.a\) Nyugdíjkorhatár](#)], a másik pedig a korhatár

előtti öregségi nyugdíjak megszüntetése volt [lásd [III.1.a\) A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetése](#)].

Mi a helyzet, ha valaki az öregségi nyugdíja mellett mégis dolgozik? 2020. július 1-jétől a Tbj. alapján az öregségi nyugdíjasok nem fizetnek járulékot, társadalombiztosítási jogszerzés tehát nem történik. 2007. január 1-jétől 2020. június 30-áig (illetve a munkaviszonyban állók 2018. december 31-éig) azonban fizettek nyugdíjjárulékot az öregségi nyugdíj – és a saját jogú mezőgazdasági járadék (lásd [III.2. A mezőgazdasági járadékok](#)) – mellett dolgozók is. Mivel ők ezzel nem szereztek sem kiegészítő szolgálati időt, sem pedig jogot a nyugdíjuk újraszámítására, a befizetett járulékkal szerzett jogosultságot más módon kellett elismerni. A jogszerzés elismerése a Tny. már nem hatályos 22/A. §-a alapján úgy történt, hogy a járulék-alapot képező éves jövedelem havi átlagának 0,5 százalékaival (eredetileg 0,4 százalékaival) a folyósított nyugdíjat megnövelték. A 2020. július 1-je előtt nyugdíjnövelésre szerzett jogok természetesen továbbra is elismerésre kerülnek. Egyrészt a korábban megállapított nyugdíjnöveléseket a továbbiakban is folyósítják. Igaz ez a megszűnt rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj vagy korhatár előtti öregségi nyugdíj mellett szerzett nyugdíjnövelésre is. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások mellé is jár a korábban szerzett nyugdíjnövelés összege, illetve a nem folyósítható nyugdíjnövelés az időközi nyugdíjemelésekkel emelt összegben újra jár újbóli nyugdíjazás esetén (például a rokkantsági nyugdíjas rehabilitációs ellátott lett, majd öregségi nyugdíjba ment). Másrészt a 2019-ben, 2020-ban öregségi nyugdíjasként végzett járulékköteles jövedelemszerzés esetén megállapítják az új nyugdíjnöveléseket. A Tny. 22/A. § utolsó hatályos szövegének megfelelően a nyugdíjnöveléseket évente, hivatalból határozzák meg a tárgyévet követő évben: szeptember 30-áig, ha a jövedelem csak munkaviszony jellegű jogviszonyból származik (munkaviszony 2019-től már nem lehet), egyébként október 31-éig. A jogszerző időközben bekövetkezett halála esetén a túlélő hozzátartozó a meg nem állapított nyugdíjnövelést a hozzátartozói nyugellátás igénylése során kérelemmel érvényesítheti.¹¹

¹¹ Tny. 102/A. §.

III. Nyugdíjszerű ellátások

1. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások	35
a) A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetése	35
b) A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások jellemzői	37
2. A mezőgazdasági járadékok	45

Sokan sokféleképpen használták és használják a szakmai közbeszédben a nyugdíjszerű ellátások kifejezést. Hagyományosan azokat az ellátásokat hívták így, amelyeket a nyugdíjakkal egyidejűleg, azonos módon emeltek meg. Jelen jegyzet nyugdíjszerű ellátás alatt a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásokat (vagyis a 2012-ben a korhatár előtti öregségi nyugdíjazási formák helyébe lépő négy ellátást: a korhatár előtti ellátást, a szolgálati járandóságot, az átmeneti bányászjáradékot és a táncművészeti (eredetileg balettművészeti) életjáradékot), valamint a mezőgazdasági járadékokat érti. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások, vagyis a 2012-ben a korhatár előtti öregségi nyugdíjazási formák helyébe lépő négy ellátás, a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, az átmeneti bányászjáradék és a táncművészeti (eredetileg balettművészeti) életjáradék ugyan nem nyugdíjak, de a jogosultság alapja (speciális) szolgálati idő, és a kiszámításuk is az öregségi nyugdíj, illetve a korábbi szolgálati nyugdíj szabályai alapján történik. A mezőgazdasági járadékokra pedig a Tny. 6. § (4) bekezdése alapján a nyugellátások szabályait kell alkalmazni, noha eredetileg kevesebb hasonlóságot mutattak a nyugdíjakkal.

1. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások

a) A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetése

2011-ben számos öregségi típusú – tehát nem egészségkárosodáson alapuló – **nyugdíjazási forma létezett**, amelyek lehetővé tették, hogy az érintettek hosszú vagy rövidebb, de szakmaspecifikus szolgálati idő megszerzése révén a korhatár betöltése előtt nyugdíjba mehessenek.

a) *Előrehozott, csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj*: A nyugdíjkorhatár megemelésének kompenzálására került bevezetésre, hogy a magas szolgálati idővel rendelkezők a korhatár betöltése előtt is nyugdíjba vonulhassanak. Csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj annak járt, aki az előrehozott öregségi

nyugdíjhoz előírt szolgálati időnél néhány évvel kevesebbel rendelkezett, a csökkentés pedig – a hatályos szabályozástól függően – hol a hiányzó szolgálati idő, hol a korhatárig hátralévő életkor alapján történt. A Tny. maga szabályozta.

b) *Korkedvezményes nyugdíj*: Akik hosszabb ideig a szervezet fokozott igénybevételeivel járó vagy az egészségre különösen ártalmas munkát végeztek, az ilyen munkakörben töltött idő hosszától függően a nyugdíjkorhatár betöltése előtt is nyugdíjba mehettek. A konstrukciót a Tbtv. és végrehajtási rendeletének szabályai-ból vette át a Tny. és a TnyR., eleve határozott időre. Eredetileg 2000. december 31-ével zárult volna a jogszerzés lehetősége, amit végül több lépcsőben egészen 2014. december 31-éig meghosszabbítottak.

c) *Bányásznyugdíj*.¹² Bányásznyugdíjra különböző feltételekkel, de mind a mélyművelési bányában, mind a szénkölfejtéses bányában meghatározott munkakörben foglalkoztatott bányászok jogosultságot szerezhettek.

d) *Művésznyugdíj*.¹³ Olyan előadóművészeknek járt, akiknél e tevékenységük a szervezetük elhasználódásával járhat (énekesek, színészek, táncosok, fúvószenészek, egyes artisták).

e) *Korengedményes nyugdíj*.¹⁴ Kifejezetten foglalkoztatáspolitikai célú nyugdíjazási forma volt, amely a munkáltató és a korhatárnál legfeljebb 5 évvel fiatalabb, az előrehozott, csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkező munkavállaló megállapodásán alapult. Ez alapján a munkáltató előre megtérítette a nyugdíjnak az előrehozott öregségi nyugdíj korhatáráig járó összegét. E nyugdíjazási forma 2009-ben megszüntetésre került, majd az igénybevétel lehetőségét 2011-ig meghosszabbították.

f) *Polgármesteri, parlamenti képviselői, európai parlamenti képviselői nyugdíj*.¹⁵ Az említett tisztségekben hosszabb időt eltöltött, újra nem választott személyeket illette meg.

g) *Szolgálati nyugdíj*.¹⁶ A honvédség és a rendvédelmi szervek hivatásos állományának tagjai voltak rá jogosultak. A konstrukció több kedvezményt is tartalmazott (például szolgálati idő-szorók egyes tevékenységek esetén, a nyugdíjat

¹² A bányásznyugdíjról szóló 150/1991. (XII. 4.) Korm. rendelet.

¹³ Az egyes művészeti tevékenységeket folytatók öregségi nyugdíjra jogosultságáról szóló 5/1992. (I. 13.) Korm. rendelet.

¹⁴ A korengedményes nyugdíjazásról szóló 181/1996. (XII. 6.) Korm. rendelet és a korengedményes nyugdíjba vonulás lehetőségének meghosszabbításáról szóló 283/2009. (XII. 11.) Korm. rendelet.

¹⁵ A polgármesteri tisztség ellátásának egyes kérdéseiről és az önkormányzati képviselők tiszteletdíjáról szóló 1994. évi LXIV. törvény; az országgyűlési képviselők javadalmazásáról szóló 1990. évi LVI. törvény 10. §, valamint az Európai Parlament magyarországi képviselőinek jogállásáról szóló 2004. évi LVII. törvény.

¹⁶ A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény; a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény.

az utolsó 12 hónap keresetéből kellett kiszámítani). Egyes esetekben a szolgálati nyugdíjat csökkentett összegben kellett folyósítani a szolgálat felső korhatárának eléréséig (nyugdíjkorhatár – 5 év), illetve 40 százalékos egészségkárosodás elszenvedéséig.

h) „Nők 40”: Ez a legújabb korhatár előtti nyugdíjazási forma, amelyet a legalább 40 év jogosultsági idővel rendelkező nők vehetnek igénybe (lásd II.2. „Nők 40”).

A fenti nyugdíjazási formák a „nők 40” kivételével 2012. január 1-jétől megszűntek. Ettől az időponttól kezdődően korhatár előtt öregségi nyugdíj – az említett „nők 40” kivételével – nem állapítható meg.¹⁷ Sőt, a nyugdíjkorhatárt (szolgálati nyugdíj esetében a szolgálat akkori felső korhatárát) be nem töltött személyek folyósított korhatár előtti öregségi nyugdíját 2012. január 1-jétől új jogcímenen, nem nyugdíjként kellett, kell tovább folyósítani. Az **1954-ben vagy korábban születettek szolgálati nyugdíja viszont öregségi nyugdíjjá alakult**, nyugdíjas státuszuk folyamatos volt. Ugyanez igaz azokra a **civil** [vagyis nem szolgálati, a fenti *a)–f)* pont alá tartozó] **nyugdíjasokra is, akik 1949-ben születtek vagy még idősebbek** voltak. Az 1955-ben született szolgálati nyugdíjasok, az 1950-ben született civil [*a)–f)* pont szerinti] korhatár előtti öregségi nyugdíjasok és a náluk fiatalabbak esetén megvizsgálták, hogy „nők 40”-re jogot szereztek-e. Akiknél ez megállapítható volt, azoknak a korábbi nyugdíját szintén öregségi nyugdíjként folyósították tovább. A **„nők 40”-esek helyzete egyáltalán nem változott**, továbbra is öregségi nyugdíjasok maradtak. Ha a korhatár előtti öregségi nyugdíj folyósítása 2012. január 1-jén szünetelt, az ellátás folyósítás nélkül alakult át.

b) A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások jellemzői

Az 1955-ben vagy később születettek szolgálati nyugdíja, valamint az 1950-ben vagy azt követően születettek civil [*a)–f)* pont szerinti] korhatár előtti öregségi nyugdíja 2012. január 1-jétől nyugellátásnak nem minősülő szociális pénzellátássá: átmeneti bányászjáradékká, balettművészeti (jelenleg már táncművészeti) életjáradékká, korhatár előtti ellátássá vagy szolgálati járandósággá alakult át függetlenül attól, hogy az ellátást folyósították-e, vagy az ellátás folyósítása akkor éppen szünetelt.¹⁸ Az átmeneti bányászjáradékot a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény 49/B–49/C. §-a, a táncművészeti életjáradékot pedig az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX.

¹⁷ Gst. 41. § (2) bekezdés; a korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról szóló 2011. évi CLXVII. törvény (Kenyt.) 3. § (1) bekezdés.

¹⁸ Az átalakítás alkotmányos alapját az Alkotmány 70/E. § (3) bekezdése, illetve az Alaptörvény Záró és végső rendelkezések 19. cikk (5) bekezdése teremtette meg.

törvény 43/A–43/B. §-a szabályozza, számos esetben mindkettő visszautal a Tny. és Kenyt. szabályaira. A korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról a Kenyt. rendelkezik, de számos kérdésben alkalmazni rendeli a Tny.-t. Szolgálati járandóság esetében a Kenyt. hivatkozik a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény és a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 2011. december 31-én hatályos szabályaira is.

ÁTMENETI BÁNYÁSZJÁRADÉK

Ha a bányász **magyarországi mélyművelésű bányában, földalatti munkakörben legalább 25 évet vagy 5000 műszakot** (mecseki szénbányában 1,25 műszakszámszorzóval, mecseki ércbányában 1,67 műszakszámszorzóval növelten) dolgozott, 1950-ben vagy azt követően született, és „nők 40”-re sem volt jogosult, a bányásznyugdíját 2012. január 1-jétől átmeneti bányászjáradékként folyósították tovább, illetve – ha a folyósítás szünetelt – átmeneti bányászjáradékra fordították át.

Átmeneti bányászjáradékra a fenti feltételekkel továbbra is szerezhető jogosultság, **a jogszerzés folyamatos**, ezért új megállapításokra is folyamatosan sor kerülhet. Az új megállapítás további feltétele, hogy a kérelmező az öregségi nyugdíjkorhatárt még nem töltötte be, és az ellátás kezdő napján rendszeres pénzellátásban nem részesül [a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szt.) 4. § (1) bekezdés i) pont, kivéve: özvegyi nyugdíj, baleseti hozzátartozói nyugellátások, hadigondozottak és nemzeti gondozottak pénzbeli ellátásai, a nemzeti helytállásért elnevezésű pótlék, az EGT-állam szerve által folyósított, ezekkel azonos típusú ellátások]. Az átmeneti bányászjáradék összegét az öregségi nyugdíj hatályos szabályai szerint kell kiszámolni.

TÁNCMŰVÉSZETI ÉLETJÁRADÉK

2012. január 1-jétől balettművészeti életjáradékként folyósították tovább a művésznyugdíjat, ha a jogosult 1950-ben vagy azt követően született, „nők 40”-re nem szerzett jogot, és a **Magyar Nemzeti Balettnél, a Győri Balettnél, a Pécsi Balettnél, a Szegedi Kortárs Balettnél** vagy ezek jogelődjeinél – a képzési időt nem számítva – összesen legalább 25 év magántáncosi vagy tánc kari tevékenységet főfoglalkozásszerűen végzett. Az ellátást 2017. január 1-jétől táncművészeti életjáradéknak nevezték át, a jogosulti kör pedig kibővült azokkal, akik a **Magyar Állami Népi Együttesnél, a Magyar Nemzeti Táncegyüttesnél, a Duna Művészegyüttesnél, a Budapesti Operettszínháznál** vagy ezek jogelődjeinél – a képzési időt nem számítva – **legalább 25 évig magántáncosként, táncos szólistaként vagy tánc kari tagként főfoglalkozásszerűen táncoltak**. Főfoglalkozásszerűnek az minősül, ha a táncos nem folytat biztosítással járó jogviszonyban más tevékenységet, kivéve a tudományos, ismeretterjesztő, oktatói vagy szerzői jogi védelem alá eső tevékeny-

séget, és a táncművészet területén végzett rendezői, koreográfusi, balettmesteri, művészeti vezetői és koreográfus-asszisztensi tevékenységet.

Az említett társulatoknál végzett főfoglalkozásszerű magántáncosi, táncos szólistai és tánc kari tagi tevékenység esetén táncművészeti életjáradékra **továbbra is szerezhető jogosultság**. A 25 évet megszerzőknek az ellátás bármikor megállapítható. A megállapítás további feltétele, hogy a jogosult az öregségi nyugdíjkorhatárt még nem töltötte be, és az ellátás kezdő napján rendszeres pénzellátásban nem részesül az *a)* pontban írt kivételekkel. A táncművészeti életjáradék összegét is az öregségi nyugdíj hatályos szabályai szerint kell kiszámolni.

KORHATÁR ELŐTTI ELLÁTÁS

Aki **1950-ben vagy azt követően született**, és „nők 40”-re, átmeneti bányászjáradékra és balettművészeti (később táncművészeti) életjáradékra nem volt jogosult, azoknak a korhatár előtti civil (vagyis nem szolgálati) nyugdíja 2012. január 1-jétől korhatár előtti ellátássá alakult át. A Kenyt. a korhatár előtti ellátásra való **további jogszerzést** – az átmeneti bányászjáradékkal és a balettművészeti, táncművészeti életjáradékkal ellentétben – **nem tette lehetővé**, az ellátás a már megszerzett jogok érvényesítését szolgálja. A jogszerzés megszűnésének időpontja alapvetően 2011. december 31-e volt. Ez alól kivételt jelentettek

- azok, akiknek a jogviszony megszüntetése a korhatár előtti öregségi nyugdíj igénybevétele érdekében 2011. december 31-én már folyamatban volt, esetükben a jogszerzés a jogviszony megszűnéséig tartott;

- azok az 1953. évben született nők, akik 59. életévüket betöltötték, és legkésőbb 2012. december 31-éig legalább 37 év szolgálati időt szereztek, esetükben a jogszerzés 2012-ben is folyt;

- a korkedvezményes munkakörökben dolgozók, akik egy utólagos törvénymódosítás révén egészen 2014. december 31-éig szerezhettek jogot korkedvezményre.

Aki a jogosultságát az említett időpontig megszerezte, azt a korhatár előtti ellátás igénylésével **bármikor érvényesítheti**, ha az öregségi nyugdíjkorhatárt még nem töltötte be, és az *a)* pontban írt kivételekkel rendszeres pénzellátásban nem részesül. A korhatár előtti ellátást az **öregségi nyugdíj szabályai szerint kell kiszámítani**.

A korhatár előtti öregségi nyugdíjak többsége esetében, ha a jogosultságot az érintett megszerzi (például összegyűlt a 25 év, amit énekesként töltött el), azt általában azonnal érvényesítheti. Ez alól a korkedvezmény a kivétel. Korkedvezmény esetén ugyanis arra szereznek jogot, hogy majd később, a nyugdíjkorhatárt megelőzően 2, 3 vagy több évvel igényelhessenek korhatár előtti ellátást, illetve eredetileg korkedvezményes nyugdíjat. A korkedvezményre való jogosultságot ráadásul csak a korhatár előtti ellátás igénylésekor, illetve egy esetlegesen azt megelőzően indított adategyeztetési eljárásban bírálják el. Így a jogszerzés és az igényérvényesítés, elbí-

rálás között több évtized is eltelhet. E sajátosságra és a jogszerzők nagyobb számára tekintettel a korkedvezményt részletesebben is tárgyaljuk.

A **korkedvezmény** eredeti célja az volt, hogy **aki a szervezet fokozott igénybevételével járó, az egészségre különösen ártalmas munkát végez**, korábban mehesse el nyugdíjba. A jogosultság megítélésénél nem az egészségkárosodásnak való tényleges, konkrét kitettséget vették figyelembe, különösen nem a tényleges egészségkárosodás fennállását, hanem jogszabály, eredetileg a Tbtv. I. melléklete, majd a **TnyR. 1. számú melléklete határozta meg azokat a munkaköröket**, amelyben dolgozva korkedvezményt lehetett szerezni. A jogszerzéshez szükséges **minimális idő férfiak esetében 10, nők esetében 8, magasnyomású légtérben végzett munka (keszonos) esetében pedig – nemtől függetlenül – 6 év volt**. A minimális jogszerzési időt azért határozta meg a jogalkotó, mert csak bizonyos idő után érvényesül az ártalmak együttes hatása is. A **korkedvezmény induló mértéke 2 év volt**, amely **minden további, korkedvezményre jogosító munkahelyen töltött 5, 4, illetve 3 év után 1-1 évvel nőtt**. Bányászok esetében 1991-től 5 év korkedvezményre jogosító munkakörben eltöltött idővel már lehetett 1 év kedvezményt szerezni, és ezt az 5 évet a Kenyt. 3 évre csökkentette. A jogszerző a nyugdíjkorhatár betöltése előtt annyi évvel veheti igénybe a korhatár előtti ellátást, ahány év korkedvezményt szerzett.

A munkaköri jegyzék a munkakör nevét, leírását, valamint annak az ágazatnak a megnevezését tartalmazta, amelyben a korkedvezmény megszerezhető. A TnyR.-nek a munkaköri listát tartalmazó 1. számú mellékletét 2007. január 1-jétől hatályon kívül helyezték, de határozott időre – végül, mint láttuk 2014. december 31-éig – továbbra is alkalmazni kellett. Ezzel **a munkaköri jegyzéket tulajdonképpen a 2006. december 31-ei állapotnak megfelelően „befagyasztották”**: arról már nem lehetett semmit sem törölni, sem pedig ahhoz hozzátenni. Ez alól kizárólag a menetrendszerű tömegközlekedésben (személyszállításban) járművezetői munkakörben dolgozók jelentettek kivételt. A nem menetrendszerű tömegközlekedésben dolgozók (például osztálykirándulásokra bérelhető buszt vezetőik) sosem szerezhettek korkedvezményt. Az 1992. február 29-ét követően forgalomba állított járműtípus esetében a menetrendszerű közlekedésben is csak akkor jár a kedvezmény, ha a közúti járművek műszaki megvizsgálásáról szóló 5/1990. (IV. 12.) KöHÉM rendelet alapján a Közlekedési Főfelügyelet, illetve az általa kijelölt szerv az Országos Munka- és Üzemegészségügyi Intézettel (később Fodor József Közegészségügyi Központtal) egyeztetett szakvéleményében kimondta, hogy az adott járműtípus vezetése a járműtípus sajátosságai miatt korkedvezményre jogosító időt eredményez. 2008. május 1-jétől a **típusfüggőséget** eltörölték, a munkaköri jegyzékben korábban szereplő, menetrendszerű tömegközlekedésben (személyszállításban) járművezetői munkakörben 2008. május 1-jétől a jogszerzés lezárásáig, 2014. december 31-éig végzett munka a jármű típusától függetlenül korkedvezményre jogosított.

A munkaköri jegyzékhez kapcsolódóan több **kiegészítő szabály** is létezett. Például polgári repülés esetében a jegyzékben felsorolt munkakörökben végzett munka csak akkor eredményezett korkedvezményt, ha az adott évben a repülési órák száma elérte a 200-at. Korkedvezményt jelentett a Magyar Honvédségnél és a rendvédelmi szerveknél hivatásos szolgálatban eltöltött idő, amelybe beleszámított a nem hivatásos szolgálatban vagy más állam hadseregében eltöltött, a hivatásos szolgálatba is beszámított idő. Így aki nem szerezte meg 2011-ig a szolgálati nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt, korkedvezményre még jogosultságot szerezhetett. A táppénzben, betegszabadságon töltött időt is el kell ismerni korkedvezményre jogosító időszaként, ha a biztosított a keresőképtelenség bekövetkezésekor korkedvezményre jogosító munkakörben dolgozott.

A munkaköri jegyzék alkalmazásával, az ezzel kapcsolatos jogalkotói szándék érvényesítésével kapcsolatban két olyan probléma merülhet fel, amelynek megoldására külön eljárások jöttek létre. Egyrészt előfordulhat, hogy noha az ellátott munka tartalmilag megfelel a jegyzék munkaköri leírásában olvashatóknak, de a munkakör megnevezése eltér a jegyzékben szereplőtől. Ilyenkor a **munkakör azonosítását** a Központ végzi el az érintett minisztérium és szakszervezet véleményének kikérését követően. Szintén a Központ dönt – az Innovációs és Technológiai Minisztérium véleményére figyelemmel – az **ágazati hatály kiterjesztéséről**. Erre akkor kerülhet sor, ha a munkaköri jegyzékben szereplő munkát másik ágazatban végzik, például vágári munkát nem a bányászatban, hanem metróalagút ásása közben. A kérdés persze alapos vizsgálatot igényel, elsősorban a termelési volumen, illetve a munkavégzés körülményei tekintetében, de ha bizonyítást nyer a hasonló terhelés, a jegyzékben foglaltaktól eltérő ágazatban is szerezhető korkedvezmény.¹⁹

A korkedvezménnyel járó többletkiadások fedezetére a foglalkoztatóknak 2007 és 2014 között **korkedvezmény-biztosítási járulékot** kellett fizetniük. A járulék alapja megegyezett a munkáltatói nyugdíjbiztosítási járulék alapjával, mértéke 13% volt, de ezt a fokozatos bevezetés miatt csak 2011-re érte el (2007: 0%, 2008: 3,25%, 2009: 6,5%, 2010: 9,75%). A járulék megfizetése a jogszerzésnek nem volt feltétele. Ha azonban a **foglalkoztatót mentesítették a járulék megfizetése alól**, onnantól kezdve az adott foglalkoztatónál mentesített munkakörben dolgozó személy nem szerzett további korkedvezményt. A mentesítést a foglalkoztató kérhette a munkavédelmi hatóságtól, illetve a Honvédség hatósági szervétől. A hatóság azt vizsgálta, hogy az adott munkáltatónál alkalmazott technológia, illetve védőeszközök kizárják-e a munkavállaló egészségére ártalmas tényezőket – mint például a különösen nehéz fizikai munka, a különösen terhelő klíma, az ergonómiai kóroki tényezőknek

¹⁹ A korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a balettművészeti életjáradék és az átmeneti bányászjáradék eljárási szabályairól, valamint egyes kapcsolódó kormányrendeletek módosításáról szóló 333/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet (Kenyr.) 5. §.

való tartós kitétel, a fokozott pszichés megterhelés, a pszichoszociális kóroki tényezőknek való tartós kitétel, illetve a por, a zaj, a hő vagy különböző gőzök, gázok –, amelyek más üzemekben még fennálltak, és a kedvezményt megalapozták. Ha az eljáró szerv egy későbbi ellenőrzés során úgy találta, hogy a munkakörülmények romlása miatt a mentesítés már nem indokolt, azt visszavonhatta. Ilyenkor a határozat jogerőre emelkedésétől az érintett biztosítottak ismét szereztek korkedvezményt, a foglalkoztatónak pedig ismét kellett korkedvezmény-biztosítási járulékot fizetnie. A korkedvezményre való jogosultság elbírálása során tehát azt is vizsgálni kell, nem mentesült-e az ügyfél akkori foglalkoztatója a korkedvezmény-biztosítási járulék megfizetése alól, mert arra az időszakra korkedvezményt nem szerezhetett.

Példa: Egy 1960-ban született férfi 1980. január 1-jétől 2018. december 31-éig, pontosan 38 évig dolgozott kohó-tömitőként, amely szerepelt a TnyR. 1. számú mellékletében. A foglalkoztató 2012-ben egy teljes évre mentesült a korkedvezmény-biztosítási járulék megfizetése alól. 2015-től a jogszerzés a Kenyt. alapján megszűnt, ezért 2014. december 31-éig éppen 34 évig dolgozott korkedvezményre jogosító munkakörben, amelyből le kell vonni még 1 évet a 2012-es mentesítés miatt. Ez összesen 33 év. Mivel tört idő ebben az esetben sem vehető figyelembe, az illető 6 év korkedvezményt szerzett. Ez azt jelenti, hogy 59 évesen korhatár előtti ellátást vehet igénybe.

SZOLGÁLATI JÁRANDÓSÁG

Az **1955-ben vagy azt követően született**, „nők 40”-re nem jogosultak szolgálati nyugdíja 2012. január 1-jétől szolgálati járandósággá alakult át. A folyósítás azonban nem azonos összegben, hanem **csökkentett összegben** történt, történik. A csökkentés mértéke a személyi jövedelemadó törvényi mértékével egyezik meg. A szolgálati járandóság tehát nem szja-köteles ellátás, hanem a nyugdíjhoz és a többi korhatár előtti nyugdíjszerű ellátáshoz hasonlóan adómentes, de csökkentett összegben kell folyósítani. Azt is meg kell jegyezni, hogy a szolgálati nyugdíjra vonatkozó jogszabályok alapján számos esetben eleve csökkentett összegben folyósították a szolgálati nyugdíjat, amelyet a szja-kulcsnak megfelelően tovább kellett csökkenteni. Ennek korlátja, hogy a szolgálati járandóság 2012. január 1-jei összege nem csökkenthető a 2011. december 31-ei minimálbér másfélszerese, illetve eleve csökkentett összegben folyósított szolgálati nyugdíj esetén annak arányos része alá. Az említett összeget el nem érő szolgálati nyugdíj egyáltalán nem volt csökkenthető. Szintén nem csökkenthető az szja mértékével a szolgálati járandóság, ha annak idején a szolgálati viszony megszüntetésére egészségi, pszichikai, fizikai alkalmatlanság miatt került sor, és az alkalmatlanság megállapítását megalapozó baleset, betegség szolgálati kötelekkel összefüggő jellegét a jogviszony megszüntetésekor minősítő határozattal megállapították, vagy a jogosult önkéntes tartalékos szerződést kötött,

ide nem értve a honvédelmért felelős miniszter rendeletében meghatározott, területvédelmi feladatok ellátására irányuló önkéntes tartalékos szolgálati viszony létesítésére irányuló szerződést. Ha pedig a családi adókedvezmény adóköteles jövedelem híján, illetve a jövedelem összege miatt a személyi jövedelemadóból nem vagy csak részben vehető igénybe, a fennmaradó rész az szja-mérték szerinti csökkentésből is érvényesíthető. A 2012 előtt hatályos szabályok alapján történt csökkentések az eredeti szabályok szerinti életkorban szűnnek meg, míg az szja-mértéknek megfelelő csökkentés – a fentiek kivételével – csak a nyugdíjkorhatár betöltésekor.

A szolgálati járandóságra való **jogszerzés** – a 2011. december 31-én folyamatban volt jogviszony-megszüntetések kivételével – 2011. december 31-ével szintén **abbamaradt**, de a megszerzett jogok védelme érdekében az ellátás egy esetben **a mai napig megállapítható**. Mégpedig azok részére, akik 2011. december 31-én szolgálati rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjban részesültek, és a szolgálati nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe vehető szolgálati idő – a szolgálati rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjban eltöltött időt is beleszámítva – 2011. december 31-én elérte a 25 évet. Esetükben a szolgálati járandóság összege megegyezik a szolgálati rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj utolsó összegének az szja mértékével csökkentett részével. Korábban a szolgálati járandóság megállapítható volt a már említett esetben, vagyis, ha a hivatásos jogviszony megszüntetése a szolgálati nyugdíj igénybevétele érdekében 2011. december 31-én már folyamatban volt (ebben az esetben a jogszerzés a jogviszony megszűnéséig tartott), valamint azoknak is, akik 1954-ben vagy azt megelőzően születtek, 2011. december 31-én szolgálati viszonyban álltak, és a szolgálati nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe vehető idejük 2011. december 31-én elérte a 25 évet. Esetükben a szolgálati járandóság összegét a szolgálati nyugdíj 2012. december 31-én hatályos szabályai szerint kellett kiszámolni, majd szintén csökkenteni kellett az szja-kulccsal. Új megállapítások esetén az összeghatárt az ellátás kezdő időpontját megelőző napon hatályos minimálbér alapján kell, illetve kellett vizsgálni. Az új megállapítások további feltétele, hogy az igénylő az öregségi nyugdíjkorhatárt még nem töltötte be, és az a) pontban írt kivételekkel rendszeres pénzellátásban nem részesül.

Bár 2012-től a szolgálati nyugdíjak megszűntek, és a szolgálat felső korhatára is az öregségi nyugdíjkorhatárra emelkedett, az arra rászorulókat érdekében új jogintézmények is bevezetésre kerültek. Az egyik a nyugdíj előtti rendelkezési állomány. Mind a Magyar Honvédség, mind a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagját kérelmére vagy szolgálati érdekből nyugdíj előtti rendelkezési állományba kell helyezni, ha a szolgálat felső korhatáráig (amely a nyugdíjkorhatárral egyezik meg) legfeljebb 5 éve van hátra, és legalább 30 év tényleges szolgálat van a háta mögött. A rendelkezési állományba helyezett személy csak bizonyos esetben végezhet szolgálatot. Szolgálaton kívül a nyugdíj összegének

megfelelő nettó illetményre jogosult, amelyet a nyugdíjakkal azonos mértékben emelni kell. A másik lehetőség csak a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai számára van biztosítva. Ők a szolgálat felső korhatára előtt 10 évvel kérhetik könnyített szolgálat keretében történő foglalkoztatásukat, ha a tényleges szolgálatuk ideje legalább 25 év.²⁰ A könnyített szolgálat heti harmincöt órát jelent, túlszolgálat nem rendelhető el, az alapilletmény pedig az egyébként járó alapilletmény 90 százaléka.²¹

KÖZÖS SZABÁLYOK

Mind a négy korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásra igaz, hogy ezek nem nyugdíjak, a nyugdíjasokra vonatkozó kedvezmények csak kifejezett szabály esetén terjednek ki rájuk. Mivel nem öregségi nyugdíjasok, ha az ellátás mellett dolgoznak, a jövedelmükből 18,5 százalékos mértékű társadalombiztosítási járulékot fizetnek, és ezzel **szolgálati időt, illetve a nyugdíjszámítás során figyelembevételre kerülő jövedelmet szereznek.** Ha azonban az ellátásban részesülő korábban a korhatár előtti öregségi nyugdíja mellett végzett keresőtevékenységgel a Tny. 2020. július 1-je előtt hatályos 22/A. §-a szerinti nyugdíjnövelésre szerzett jogosultságot, azt az összeget továbbra is folyósítani kell a részére.

A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásokat a **nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek állapítják meg, a folyósítást a Magyar Államkincstár Nyugdíjfolyósító Igazgatóság (Nyufig) végzi.** Meg kell jegyezni, hogy 2018. július 25-éig a nyugdíjakkal megegyezően az új megállapítás (tehát nem a továbbfolyósítás) feltétele volt, hogy a kérelmező az ellátás kezdő napján egyes biztosítással járó jogviszonyokban nem állhatott. A megállapított ellátásokat **a nyugdíjakkal azonos módon kell emelni.** A folyósítást **szüneteltetni kell,** ha a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásban részesülő személy járulékköteles keresőtevékenységet végez, és a társadalombiztosítási járulék alapjául szolgáló **éves jövedelem meghaladja a minimálbér 18-szorosát** (keresetkorlát), kivéve a határvédelemben részt vevő önkéntes tartalékos szolgálati járandóságát, és a méltányosságból mentesített átmeneti bányászjáradékost. Szintén **szünetel a folyósítás a közjegias foglalkoztatási** (például közalkalmazotti, kormányzati szolgálati, közszolgálati) **jogviszony fennállása alatt.**²² Szünetel továbbá a bíró vagy ügyész kérelmére, valamint az állaskeresési támogatás folyósításának idejére. Ha a szüneteltetett ellátást újból folyósítják, a jogosultat megilleti az időközi emelések összege is.

A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások **megszűnnek, ha a jogosult betölti a nyugdíjkorhatárt.** Ebben az esetben a korhatár betöltésének napjától az ellátást **öregségi nyugdíjként kell továbbfolyósítani,** mégpedig szolgálati járandóság ese-

²⁰ Hjt. 48. §; Hszt. 78. §.

²¹ Hszt. 79. §.

²² Lásd Tny. 83/C. §.

tén is **csökkentések nélkül**. Ez vonatkozik a szja-mértékkel történő, Kenyt. szerinti csökkentésre és a szolgálati nyugdíjra vonatkozó szabályok szerinti csökkentésekre egyaránt. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásban részesülő személy nem minősül nyugdíjasnak, a keresőtevékenysége után társadalombiztosítási járulékot fizet, ezért az ellátás időtartama alatt végzett munkával szolgálati időt szerez. **Ha az ellátás mellett szerzett szolgálati idő eléri a 365 napot, a jogosult a korhatár betöltését követő 6 hónapon belül kérheti az öregségi nyugdíja újraszámítását** a korhatár betöltésekor alkalmazandó szabályok szerint (volt honvédek és rendvédelmi hivatásos állományúak esetén is a Tny. „civil” szabályai alapján). Ha ez az újraszámított összeg magasabb, mint az öregségi nyugdíj hivatalból folyósított összege, akkor az előbbi lesz a nyugdíjösszeg, a különbség pedig a nyugdíjkorhatár betöltésétől visszamenőlegesen jár. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásban részesülő személy halála esetén az újraszámítást a halál időpontjától számított 6 hónapon belül a hozzátartozói nyugellátás jogosultja kérheti.

Szintén megszűnik a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátás, ha a jogosult a nyugdíjkorhatárt megelőzően öregségi nyugdíjas lesz, vagyis **él a „nők 40” kedvezmény-nyel**. Ilyenkor automatikus továbbfolyósításról nem lehet szó, a nyugdíjat a hatályos szabályok alapján mindenképpen újraszámítják. Ilyen esetben a volt hivatásos állományú honvéd vagy rendvédelmis a szolgálati nyugdíj szabályai szerinti nyugdíjösszeget a Kenyt. 19. §-a szerinti nyugdíjrögzítés révén szerezhethet, ha 2011. december 31-én még hivatásos állományba tartozott [lásd [VI.3.e\) Nyugdíjrögzítés](#)].

A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátásokat – a nyugdíjakkal ellentétben – **kérelemre is meg kell szüntetni**. A jogsértést megállapító határozat véglegessé válását követő hónaptól meg kell szüntetni a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátást abban az esetben is, ha az abban részesülő személy foglalkoztatására a jogviszony létesítéséhez szükséges jognyilatkozat hiányában került sor („feketemunka”). Ebben az esetben **vissza kell fizetni** az ellátásnak a megszüntetést megelőző egy évben folyósított összegét is, rövidebb folyósítás esetén a teljes összegét. Ha pedig valakinek a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátása bármely okból megszűnt, részére sem ugyanaz, sem a másik három korhatár előtti **nyugdíjszerű ellátás egyike sem állapítható meg**.

2. A mezőgazdasági járadékok

A mezőgazdasági járadékok más okból nevezhetők nyugdíjszerűnek, mint a korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások. E járadékokat a Tbtv. alapján állapíthatták meg, feltételrendszerük és kiszámítási módjuk lényegesen eltért a nyugellátások szabályaitól. Ugyanakkor – ha jogszabály kivételt nem tesz – jelenleg már a nyugellátásokra vonatkozó szabályokat kell rájuk alkalmazni. Viszont továbbra sem nyugdíjak, a folyósításuk nem a Nyugdíjbiztosítási Alap terhére történik.

A mezőgazdasági járadékok a szövetkezeti tagok számára kívántak kisebb-nagyobb összegű nyugdíjpótló ellátást nyújtani. **Három típusa** volt:

- a **mezőgazdasági szövetkezeti járadék**;
- a **mezőgazdasági szakszövetkezeti járadék**; és
- a **mezőgazdasági szakszövetkezeti tagok növelt összegű járadéka**.

Az első kettő jövedelempótló vagy -kiegészítő szociális ellátás volt azoknak, akik nem szereztek jogot legalább a nyugdíjminimumot elérő összegű nyugellátásra. A két ellátás alapja között az volt lényeges különbség, hogy amíg a szövetkezeti tagok tényleges jövedelméből az általános szabályokhoz hasonlóan vonták le a nyugdíjjárulékot, addig a szakszövetkezeti tagok esetében eredetileg ez csak önkéntes vállalás alapján történt, vállalás hiányában tételes összegű szakszövetkezeti járulékot kellett fizetniük. A növelt összegű járadékban már több volt a biztosítási elem, legalább tíz év, növelt összegű járadékra jogosító idő volt szükséges a saját jogú ellátás megállapításához, de a megállapítás feltétele volt, hogy a kérelmező ne legyen jogosult nyugdíjra.

Mindhárom típus **három kockázatot fedezett**, így mindháromból volt **öregségi, munkaképtelenségi és özvegyi járadék**. Az öregségi szövetkezeti, szakszövetkezeti járadék férfi esetén 70 éves, nő esetén 65 éves életkortól járt, míg a növelt összegű öregségi járadék a nyugdíjkorhatár betöltésétől. A munkaképtelenségi járadék feltétele mindhárom típus esetében a teljes munkaképtelenség volt. Az özvegyi járadékokon kívül más hozzátartozói mezőgazdasági járadék nem létezett.

A mezőgazdasági szövetkezeti tagokat fokozatosan terelték át az általános járulékfizetési rendszerbe. 1983-tól csak olyan személy vállalhatta a növelt összegű szakszövetkezeti járulék megfizetését, aki már 1982-ben is ilyet fizetett, új személy nem, 1992-től pedig a szakszövetkezeti járulék és a növelt összegű szakszövetkezeti járulék megszűnt. A Tny. hatálybalépésétől, 1998. január 1-jétől **mezőgazdasági járadékot már nem állapítanak meg, de folyósásuk változatlan néven folyik tovább**. A munkaképtelenségi járadékosokat a rokkantsági nyugdíjak átalakítása sem érintette. Mint már utaltunk rá, az öregségi és a munkaképtelenségi járadékra az öregségi nyugdíj, az özvegyi járadékra az özvegyi nyugdíj szabályait kell alkalmazni, a **nyugdíjakkal azonos mértékben kell emelni őket, és utánuk nyugdíjprémiumot is meg kell állapítani**.²³ Ha egy öregségi vagy munkaképtelenségi járadékban részesülő meghal, úgy kell tekinteni, mintha öregségi nyugdíjas lett volna, és utána az általános szabályok szerint kell hozzátartozói nyugellátást (tehát nem özvegyi járadékot) megállapítani. 1998 óta tehát már nem csak az özvegyük, hanem árvájuk is jogosult lehet ellátásra.²⁴

²³ Tny. 6. § (4) bekezdés, 62. § (1) bekezdés, 101. § (5)–(8) bekezdés.

²⁴ Tny. 44/B. §.

IV. Nemzetközi nyugdíjügyek

1. Európai uniós koordinációs rendeletek	47
a) A szociális koordináció jogforrásai	48
b) A koordinációs rendeletek alapelvei	49
c) A koordinációs rendeletek hatálya	50
d) Az alkalmazandó jog meghatározása	51
e) A koordinációs rendeletek alapján nyújtható nyugdíjak	53
2. Nemzetközi szerződések	57
a) A kétoldalú egyezmények típusai	57
b) A kétoldalú szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezmények alapelvei	58
c) Az egyezmények és a koordinációs rendeletek kapcsolata	59
d) Az egyezmények hatálya	60
e) Az alkalmazandó jog	60
f) A nyugellátások megállapítása a szociális biztonsági egyezmények alapján	60

1. Európai uniós koordinációs rendeletek

Az uniós szociális biztonság fontos eleme, hogy a szociális védőháló és a szociális ellátások a határokon átnyúló munkavégzések esetén is elérhetővé váljanak az érintettek számára. A szociális védelemhez, ezen belül a szociális biztonsághoz való hozzáférés biztosítása azért szükséges, hogy az érintettek ne szenvedjenek hátrányt a szabad mozgás és tartózkodás jogának gyakorlása során az eltérő tagállami jogrendszerek sajátosságai miatt.

A szociális védelem fontos elemei a megszerzett jogok védelmének garantálása, az ellátásra való jogosultságok elbírálása során a más tagállamokban teljesített feltételek figyelembevételének biztosítása, valamint a több szociális biztonsági jog halmozódásának megakadályozása. A szociális biztonsági ellátásokhoz való akadálymentes hozzáférés a jogszabályok harmonizációja helyett a jogszabályok koordinációja útján valósul meg. A **jogharmonizáció** jogegységesítést és jogfejlesztést jelent. A **koordináció** ezzel szemben olyan szabályozás, amely nem helyettesíti egységes európai rendszerrel a tagállami rendelkezéseket. Koordinációra olyan területen kerülhet sor, ahol nem lehet vagy nem indokolt a jogharmonizáció a nemzeti jogok jelentős különbözősége miatt. Ilyen terület például a szociális biztonság. Koordináció esetén a közösségi jog és a nemzeti jog alkalmazása együtt történik, azonban a nemzeti jogszabályok nem tartalmazhatnak ellentétes rendelkezéseket a koordinációs szabályozással. A koordináció lényegi eleme, hogy az ellátásokra való jogosultság feltételeinek meghatározása továbbra is tagállami hatáskör marad.

a) A szociális koordináció jogforrásai

A szociális koordináció jogforrásait a közösségi jog másodlagos jogforrásai, valamint a nemzeti jogszabályok alkotják. Másodlagos közösségi jogforrás a rendelet, az irányelv és a határozat lehet. A rendelet a tagállamok területén közvetlen hatállyal bír, közvetlenül alkalmazható. Az irányelvnek nincs közvetlen hatálya, a tagállamokat kötelezi, nekik határozza meg az elérendő célokat, de a megvalósítást a tagállamnak kell elvégeznie a belső jog eszközeivel. A tagállami polgár (jogi személy, intézmény) hivatkozhat azonban a tagállam mulasztására, ha a megvalósítás elmarad. A határozat vagy döntés (*decision*) nem normatív, hanem konkrét jogi norma, amely meghatározott címzettekhez szól.

Az uniós szociális koordináció hatályos szabályozása a következő módon alakult ki:

a) 1957: A határokat átlépő munkavállalók védelméről szóló 3/1958-as, és a végrehajtásáról szóló 4/1958-as rendeletet, amely első ízben biztosította az ellátások hordozhatóságát. Korábban csak kétoldalú egyezmények rendezték a határmenti munkavállalókra vonatkozó szabályokat;

b) 1972: Hatályba lépett a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló 1408/71/EGK rendelet és a végrehajtására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló 574/72/EGK rendelet. Ezek a rendeletek már széles körű szociális védelmet biztosítottak a határokon átnyúló munkavégzés esetén. A rendeletek területi és személyi hatálya fokozatosan került kiterjesztésre az EGT-országok, a több lépcsőben csatlakozó tagállamok, a harmadik országok állampolgárai és a menekültek, valamint a hontalanok tekintetében (1994: EGT-államok, azaz Norvégia, Liechtenstein és Izland; 2003: a 859/2003/EK rendelet alapján a harmadik országok állampolgárai; 2004. május 1.: 10 ország, köztük Magyarország csatlakozása; 2007. január 1.: Bulgária és Románia csatlakozása);

c) 2010. május 1.: Hatályba lépett a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet (a továbbiakban: Alaprendelet) és a végrehajtására kiadott, a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó eljárás megállapításáról szóló 987/2009/EK rendelet (a továbbiakban: Végrehajtási rendelet). A koordinációs rendeletek kidolgozása során az 1408/71/EGK és az 574/72/EGK rendeletek korszerűvé tétele volt a cél. A korábbi rendeletekhez hasonlóan szintén fokozatosan került a területi és a személyi hatály kiterjesztésre (2011: a 1231/2010/EK rendelet alapján a harmadik országok állampolgárai; 2012. április 1.: Svájc; 2012. június 1.: az EGT országok; 2013. július 1.: Horvátország csatlakozása; 2020. január 31.: Brexit, bár átmenetileg még alkalmazni kell a koordinációs rendeleteket).

b) A koordinációs rendeletek alapelvei

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVE

A koordinációs rendeletek hatálya alá tartozó személyeket bármely tagállam jogszabályai szerint ugyanolyan jogok illetik meg és ugyanolyan kötelezettségek terhelik, mint az adott tagállam állampolgárait. Így például a jogosultsági feltételeket ugyanúgy kell alkalmazni az Ausztriában élő, de Magyarországon szolgálati időt szerzett nyugdíjigénylő esetében.

TÉNYEK ÉS ESEMÉNYEK AZONOS FIGYELEMBEVÉTELE

Az ellátásokkal, jövedelmekkel, tényállásokkal és eseményekkel kapcsolatos egyenlő bánásmód alapján a koordinációs rendeletek végrehajtása során az ellátások kézhezvételéhez kapcsolódó jogkövetkezményeket alkalmazni kell, továbbá a más tagállamban bekövetkezett tényeket és eseményeket úgy kell tekinteni, mintha azok az ellátás nyújtása szerinti tagállamban következtek volna be.

A JOGOSULTSÁGHOZ SZÜKSÉGES IDŐSZAKOK ÖSSZESZÁMÍTÁSÁNAK ELVE

Ha a koordinációs rendeletek eltérően nem rendelkeznek, és az ellátásokra való jogosultság megszerzéséhez, fenntartásához vagy más jog biztosításához a biztosítási, szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási idő megszerzése szükséges, a más tagállam jogszabályai szerint szerzett biztosítási, szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási időket a szükséges mértékben úgy kell figyelembe venni, mintha azokat az általa alkalmazott jogszabályok szerint szerezték volna meg. A nyugellátásokra vonatkozó szabályok a fenti alapelvtől eltérőek.

AZ ELLÁTÁSOK EXPORTÁLHATÓSÁGÁNAK ELVE

A koordinációs rendeletek alapján a pénzbeli ellátások nem csökkenthetők, nem módosíthatók, nem függeszthetők fel, nem vonhatók vissza vagy foglalhatók le az azal az indoklással, hogy a jogosult vagy családtagjai nem az ellátások nyújtásáért felelős intézmény helye szerinti tagállamban rendelkeznek lakóhellyel. Ez az elv érvényesül abban az esetben is, ha a szóban forgó ellátás megállapítása kizárólag a nemzeti szabályok alkalmazásával történt, de az ellátás jogosultja másik tagállam területére költözik.

ELLÁTÁSOK HALMOZÓDÁSÁNAK MEGAKADÁLYOZÁSA

A koordinációs rendeletek alapján ugyanazon kötelező biztosítási idő tekintetében több, azonos jellegű ellátáshoz való jogosultság nem adható és nem tartható fenn. Például ha egy biztosítási időtartam valamennyi olyan tagállamban nyugdíj alapjául szolgáló biztosítási időnek minősül, amely a nyugdíj eljárásban érintett, a koordiná-

ciós rendeletek alapján az adott időszak csak az egyik tagállam joga szerint vehető figyelembe.

EGYETLEN JOG HATÁLYA ALÁ TARTOZÁS ELVE

Az egyetlen jog hatálya alá tartozás elve azt a célt szolgálja, hogy a koordinációs rendeletek alapján nyújtható jogok és kötelezettségek meghatározása esetén csak egy tagállam joga kerüljön alkalmazásra, például egy tagállamban történjen a járulékfizetés, és ez alapján csak egy tagállam legyen köteles az ellátásokat biztosítani.

c) A koordinációs rendeletek hatálya

A koordinációs rendeletek **személyi hatálya** kiterjed

- az Európai Unió tagállamainak állampolgáira;
- az EGT-államok állampolgáira;
- Svájc állampolgáira;
- a Brexit-megállapodás alapján 2020. december 31-éig az Egyesült Királyság állampolgáira;
- a fenti országok területén tartózkodó hontalanokra, menekültekre, akik valamely országban biztosítottak, és ezek családtagjaira;
- az Európai Unió területén tartózkodó harmadik országok állampolgáira és családtagjaira;
- a fentiekben felsorolt személyek túlélő hozzátartozóira.

Nem tartoznak a koordinációs rendeletek személyi hatálya alá a nemzetközi szervezetek tagjai és alkalmazottai, az Európai Közösségek tisztviselői, valamint – választásuk szerint – az Európai Közösségek segédszemélyzete.

A koordinációs rendeletek **területi hatálya** kiterjed

- valamennyi európai uniós tagállam területére, ideértve Finnország esetében az Åland-szigeteket, Franciaország esetében Réuniont, Guadeloupe-ot, Martinique-ot, Francia Guyanát és a további tengerentúli tartományokat, kivéve Saint-Martin szigetet, Portugália esetében az Azori-szigeteket és Madeirát, Spanyolország esetében Ceuta városát, a Baleár-szigeteket (Mallorca, Ibiza) és a Kanári-szigeteket;
- az Európai Gazdasági Térség azon tagállamaira, amelyek nem tagjai az Európai Uniónak, vagyis Izlandra, Liechtensteinre és Norvégiára;
- Svájcra;
- az átmeneti időszak végéig az Egyesült Királyságra, Gibraltár, a Hebridák és a Wight-sziget kivételével.

A koordinációs rendeletek **tárgyi hatálya** a következő ellátásokra terjed ki:

- betegségi ellátások, mint hazánk esetében a táppénz, a csecsemőgondozási díj (csed) és a gyermekgondozási díj (gyed);

- az anyasági és azzal egyenértékű apasági ellátások, vagyis a családi pótlék, a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes) és a gyermeknevelési támogatás (gyet);
 - a rokkantsági kockázaton alapuló ellátások, azaz a rokkantsági ellátás és a rehabilitációs ellátás;
 - az öregségi ellátások, így az öregségi nyugdíj, beleértve a „nők 40” konstrukciót is, és a korhatár előtti ellátás;
 - a túlélő hozzátartozói ellátások, azaz Magyarországon a hozzátartozói nyugellátások;
 - a munkahelyi balesetek és foglalkozási megbetegedések esetében nyújtott ellátások, tehát a baleseti táppénz, a baleseti járadék és a baleseti hozzátartozói nyugellátások;
 - a munkanélküli ellátások, vagyis az álláskeresői járadék és a nyugdíj előtti álláskeresői segély;
 - az előnyugdíj, amely Magyarországon nem létezik (az előnyugdíj ebben az értelemben olyan, korhatár előtti ellátásnak nem minősülő pénzbeli ellátás, amelyet egy meghatározott életkor elérését követően fizet egy tagállam anélkül, hogy a foglalkoztatási szolgálatokkal kötelező lenne a kapcsolattartás);
 - a haláleseti juttatások, amelyek hazánk tekintetében nem kerülnek koordinálásra, de más tagállamban ilyen juttatás lehet például a temetési segély; végül
 - a különleges, nem járulékalapú ellátások, amelyek hazánkban nincsenek.
- Nem tartoznak a koordinációs rendeletek tárgyi hatálya alá
- a szociális és egészségügyi támogatások (például tartós ápolást végző személyek időskori támogatása, rokkantsági járadék); és
 - az állami kárfelelősség alapján nyújtott személyi kárért nyújtott ellátás (például politikai rehabilitációs célú ellátások és hadigondozotti ellátások).

d) Az alkalmazandó jog meghatározása

Az, hogy milyen feltételeket kell teljesíteni a szociális biztonsági ellátásokat megalapozó biztosítási jogviszony létrehozásához, attól függ, hogy melyik állam jogát kell alkalmazni. Ezt nevezzük alkalmazandó jognak. Az alkalmazandó jog meghatározása a nemzeti és a nemzetközi jogszabályok együttes értelmezése alapján történik, figyelembe véve a jogszabályok közötti hierarchiát. Magyarországon az alkalmazandó jog meghatározására a Tbj. alapján a kormányhivatalok egészségbiztosítási szervei rendelkeznek hatáskörrel, amelyről hatósági bizonyítványt állítanak ki.

Az alkalmazandó jog meghatározásának két **alapelve** van: a kötelező társadalombiztosításnak **minden biztosított legyen a részese**, és minden biztosítottra **csak egy ország joga vonatkozzon**.

Fő szabály szerint a koordinációs rendeletek hatálya alá tartozó személyekre a munkavégzés helye szerinti tagállam jogszabályai vonatkoznak (*lex loci laboris* elve). Esetei:

- a munkavállalóra a munkavégzés helye szerinti tagállam joga vonatkozik;
- pénzbeli ellátásra jogosult esetén az érintett személyt munkavállalóknak kell tekinteni, ezért az ellátás kifizetése szerinti tagállam joga vonatkozik rá, kivéve ha az érintett nyugdíjban részesül;
- az önálló (egyéni vagy társas) vállalkozóra a tevékenység folytatásának helye szerinti tagállam jogát kell alkalmazni;
- a munkánélküli ellátásban részesülő személyre az ellátás alapjául szolgáló jogviszony szerinti tagállam joga vonatkozik;
- a köztisztviselőkre a közigazgatási szerv szerinti tagállam joga vonatkozik;
- a fegyveres vagy polgári szolgálatra behívott személyekre pedig a behívó tagállam joga az irányadó.

Kisegítő szabályként került rögzítésre, hogy ha az érintett személy egyetlen fenti esethez sem sorolható, akkor a lakóhely szerinti tagállam joga vonatkozik rá (például a nyugdíjban részesülő személy).

Ha a tevékenység végzése **két vagy több tagállamban** történik, akkor **munkavállalóként** végzett tevékenység esetén:

- a lakóhely szerinti tagállam joga az irányadó, ha a tevékenységének a jelentős részét itt végzi;
- a foglalkoztató székhelye szerinti tagállam jogát kell alkalmazni, ha a tevékenységének jelentős részét nem a lakóhelye szerinti tagállamban végzi; továbbá
- speciális esetek vonatkoznak a két vagy több foglalkoztatónál történő munkavégzés eseteire.

Két vagy több tagállamban végzett önálló (egyéni vagy társas) **vállalkozóként** végzett tevékenység esetén:

- a lakóhely szerinti tagállam a joga alkalmazandó, ha a tevékenységének a jelentős részét itt végzi; illetve
- annak a tagállamnak a jogát kell figyelembe venni, ahol a központi érdekeltisége található.

Ha valaki egyszerre munkavállaló és önálló vállalkozó, a munkavállalóként végzett tevékenység helye szerinti tagállam joga az irányadó, míg önálló egyéni vagy társas vállalkozói tevékenységet is végző köztisztviselő esetén a közigazgatási szerv szerinti tagállam jogát kell alkalmazni.

Az alkalmazandó jog meghatározásának jelentősége egyrészt abban áll, hogy a biztosítás alapjául szolgáló **járuulékfizetési kötelezettséget** azon állam joga szerint kell teljesíteni, a biztosítási kötelezettségből származó **jogokat** pedig szintén az alkalmazandó jog szerinti tagállam nyújtja.

Az alkalmazandó jog meghatározása szorosan kötődik a lakóhely és a munkavégzés helye szerinti tagállamhoz, ezért lényeges, hogy az érintett egyetlen tagállamban rendelkezzen lakóhellyel. Ebben az esetben lakóhely alatt a szokásos tartózkodási helyet kell érteni az ideiglenes tartózkodási hellyel ellentétben.

e) A koordinációs rendeletek alapján nyújtható nyugdíjak

ÖREGSÉGI NYUGDÍJAK

A koordinációs rendeletek alapján az öregségi nyugdíjakra vonatkozó rendelkezések szerint **öregségi nyugdíj** (ideértve a „nők 40”-et is) és a **korhatár előtti ellátás** kerülhet megállapításra.

Az öregségi nyugdíj iránti kérelmet az igénylő lakóhelye szerinti tagállamban, vagy abban a tagállamban kell benyújtani, ahol az igénylő utoljára biztosított volt. Az igényt valamennyi érintett tagállam részére a kérelem benyújtása szerinti tagállam továbbítja. A kérelemben egyértelműen meg kell nevezni azokat a tagállamokat, ahol a kérelmező nyugdíj alapjául szolgáló biztosítási időt szerzett, illetve azt, hogy kéri-e valamely tagállamtól az öregségi nyugdíj megállapításának elhalasztását. Az a tagállam, amelytől az igénylő az öregségi nyugdíj elhalasztását kéri, nem állapít meg öregségi nyugdíjat, kizárólag csak a biztosítási időre vonatkozó adatszolgáltatást nyújtja.

Az öregségi nyugdíjak megállapítására valamennyi érintett tagállam által igazolt biztosítási idő figyelembevételével kerül sor. A másik tagállamban szerzett biztosítási időket az adott ország által igazolt formában kell elfogadni. A biztosítási időszakok összeszámításának szabályairól a Végrehajtási rendelet 12. cikke rendelkezik.

Az egyes tagállamok által igazolt biztosítási idő a tagállami sajátosságoknak megfelelően eltérő egységben kerülhet kifejezésre (például Franciaország negyedévekben, Ausztria hónapokban, Olaszország 7 napos munkarendnek megfelelően hetekben, Belgium 5 napos munkahétnek megfelelően napokban igazolja a biztosítási időt). Magyarország 7 napos munkarendnek megfelelően napokban igazolja a magyar szolgálati időt. A Végrehajtási rendelet alapján ezeket az időtartamokat át kell számítani (3 hónap = 13 hét = 1 negyedév, illetve 1 év = 4 negyedév = 12 hónap = 52 hét).

Ha az eljárásban érintett tagállamok ugyanarra az időszakra ismernek el kötelező biztosítási időt, az arányos számítás során azt kell figyelembe venni, amelyikre az alkalmazandó jog szabályai szerint a járulékfizetés jogszerű volt. Amennyiben a jogszerűtlen járulékfizetés ténye elévülési időn belül ismertté válik, a befizetett járulékok visszafizetésére adóhatósági önrevízió keretében kerülhet sor. Ha az el-

járásban érintett tagállamok egyikében kötelező biztosítási idő, a másikban pedig önkéntes alapon fizetett járulékfizetéssel fedezett biztosítási idő (például megállapodás) kerül elismerésre, akkor ugyanarra az időszakra a kötelező biztosítási időt kell figyelembe venni az arányos számításnál. Amennyiben pedig kötelező biztosítási időnek tekintendő egyenértékű időszakok (például felsőfokú tanulmányok időtartama) kerülnek átfedésbe, az időtartamot az a tagállam veszi figyelembe, ahol az egyenértékű időszak előtt a kérelmező kötelezően biztosított volt. Ha az igénylő nem volt kötelezően biztosított az átfedő egyenértékű idő előtt, akkor az a tagállam veszi figyelembe, ahol az igénylő az egyenértékű idő után első ízben kötelező biztosítási időt szerzett.

Fontos szabály, hogy ha az igénylő nem rendelkezik az ellátás megállapításához szükséges biztosítási idővel, a jogosultság megállapításához a szociális biztonsági egyezményrel érintett országban szerzett biztosítási időt figyelembe kell venni. Ezt ún. harmadik országban megszerzett időnek nevezzük. Ha az igénylő a koordinációs rendeletek hatálya alá tartozó országban és egyezményben részes országban is szerzett biztosítási időt, a nyugellátás megállapítása során mind a koordinációs rendelet, mind az adott egyezmény rendelkezései szerint meg kell határozni a nyugdíj összegét. A két összeg közül az igénylőre nézve kedvezőbb összegű nyugdíjat kell megállapítani. Így például Magyarország, Szerbia és Németország esetén a koordinációs rendelet, és a magyar–szerb egyezmény alapján is el kell a kérelmet bírálni.

A nők kedvezményes öregségi nyugdíjának elbírálása során a jogosultsági idő vizsgálatára a más tagállamban megszerzett biztosítási időket is figyelembe kell venni. Jogosultsági időnek csak azok a jogviszonyok fogadhatók el, amelyek egyenértékűnek minősülnek a magyar jogosultsági idővel (például munkaviszony, vállalkozói jogviszony, gyereknevelési idő). A más tagállamban szerzett olyan biztosítási jogviszony, amely a magyar jogszabályok szerint nem tekinthető jogosultsági időnek, nem vehető figyelembe (például Németországban az ott kapott munkanélküli ellátás, vagy Svédországban a tartózkodási idő).

Az öregségi nyugdíj számítására az alábbi kettős számítási szabályok vonatkoznak:

a) Ha az igénylő teljesíti a nemzeti jogszabályok szerinti feltételeket, akkor ki kell számítani az öregségi nyugdíj összegét úgy, mintha a kérelmező kizárólag ennek a tagállamnak a jogszabályainak a hatálya alá tartozott volna. Ebben az esetben kizárólag a nemzeti jogszabályok szerint figyelembe vehető biztosítási időket kell számításba venni. A külföldön teljesített egyenértékű időt akkor kell a független ellátás során elismerni, ha arról a tagállam saját jogszabályai rendelkeznek. Az így kiszámított ellátás összegét független ellátásnak nevezzük. Ha az igénylő nem teljesíti a nemzeti jogszabályokban foglalt jogosultsági feltételeket, a független ellátás kiszámítására nem kerül sor.

b) Ezt követően ki kell számítani a nyugdíj összegét valamennyi érintett tagállamban megszerzett biztosítási idő figyelembevételével. Az egyenértékű időszakok elismerésénél figyelemmel kell lenni az időszakok összeszámítására vonatkozó szabályokra. Ezt nevezzük **elméleti összegnek**. Az elméleti összeg alapulvételével ki kell számítani annak a nyugdíjnak az összegét, amely az érintett tagállamban szerzett biztosítási idő és az összes biztosítási idő arányában ténylegesen járna. Ezt nevezzük arányos (*pro rata*) ellátásnak.

Az igénylőt a **független ellátás és az arányos ellátás közül az illeti meg, amelyik magasabb összegű**, azaz ez az összeg kerül részére megállapításra. Egy évnél rövidebb biztosítási vagy tartózkodási idő alapján a tagállam intézménye nem köteles ellátást nyújtani, ha kizárólag az ilyen rövid időszakok figyelembevételével az említett jogszabályok szerint nem keletkezik ellátásokra való jogosultság.

Az Alaprendelet alapján az öregségi nyugdíjban részesülő személy a lakóhelye szerinti tagállamban meghatározott nyugdíjminimumra jogosult, amennyiben ilyen minimumellátásra való jogosultságot a tagállami jogszabályok tartalmazzak, és a más tagállamban megállapított nyugdíjak együttes összege ezt a minimumösszeget nem éri el. Ebben az esetben a folyósított nyugdíjak összegét a lakóhely szerinti nyugdíjminimum összegére ki kell egészíteni. Erre a kiegészítésre az ellátásban részesülő mindaddig jogosult, amíg a kiegészítést fizető tagállam területén él. Magyarország az öregségi nyugdíjminimum összege jelenleg 28 500 Ft.

TÜLÉLŐ HOZZÁTARTOZÓI ELLÁTÁSOK

A koordinációs rendeletek alapján a túlélő hozzátartozói ellátásokra vonatkozó rendelkezések szerint özvegyi nyugdíj (ideértve az ideiglenes özvegyi nyugdíjat is), árvaellátás és szülői nyugdíj kerülhet megállapításra. Ennek során a más tagállamban bekövetkezett tényeket és eseményeket úgy kell figyelembe venni, mintha azok Magyarországon következtek volna be (például más tagállamban történő elhalálozás, házasságkötés, nappali tagozatos iskolai tanulmányok folytatása, élettársi együttélés, bejegyzett élettársi kapcsolat).

Egyes tagállamokban a túlélő hozzátartozói ellátásokat nem a nyugdíjrendszer, hanem a családtámogatási biztosítási rendszer finanszírozza. Ezekben a tagállamokban a túlélő hozzátartozói ellátásokra való jogosultsági feltételek közé tartoznak az egy háztartásban együtt élő személyek jövedelmi viszonyai is, amelynek vizsgálatakor a magyar jövedelmek is figyelembevételre kerülnek. Ilyen tagállam például Hollandia, Belgium, Franciaország.

Mivel Magyarországon a hozzátartozói nyugdíj megállapítására vonatkozó szabályok alapja az öregséginyugdíj-számítás, ezért az ellátások meghatározásánál az öregségi nyugdíjra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A lakóhely szerinti kiegészítés lehetősége árvaellátás esetén kerülhet szóba: ha az árva Magyarországon él, és a magyar és a külföldi ellátások együttes összege nem éri el a magyar

árvaminimum összegét (jelenleg 24 250 Ft), akkor az árvaminimum összegéig kiegészítés illeti meg.

A ROKKANTSÁGI KOCKÁZATON ALAPULÓ ELLÁTÁSOK TÍPUSAI

Magyarországon a rokkantsági kockázaton alapuló ellátásokról a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény rendelkezik. Megváltozott munkaképességű személyek részére rokkantsági ellátás vagy rehabilitációs járadék állapítható meg, amelyek azonban nem minősülnek a magyar szabályozás alapján nyugellátásoknak. Fentiek ellenére a koordinációs rendeletek szerint mégis a nyugdíjellátások csoportjába tartozó ellátásnak tekintjük őket.

A koordinációs rendeletekben a jogosultsági feltételek alapján két típusú rokkantsági kockázaton alapuló ellátást különböztetünk meg:

„A” típusú a rokkantsági kockázaton alapuló ellátás esetén

- az ellátás összege nem függ a biztosítási vagy tartózkodási idő hosszától;
- a tagállam bejelentése alapján az Alaprendelet VI. melléklete tartalmazza;
- az ellátás iránti kérelem a rokkantsággal járó munkaképtelenség bekövetkezése szerinti tagállamban, vagy a lakóhely szerinti tagállamban nyújtható be;
- az igényt valamennyi érintett tagállam részére a kérelem benyújtása szerinti tagállam továbbítja.

Ilyen típusú rendszert működtet például az Egyesült Királyság, Franciaország és Írország.

„B” típusú rokkantsági kockázaton alapuló ellátás

- az összes többi, azaz az ellátás összege mindig függ a biztosítási idő vagy tartózkodási idő hosszától;
- az ellátás iránti kérelmet az igénylő lakóhelye szerinti tagállamban, vagy abban a tagállamban kell benyújtani, ahol utoljára biztosított volt;
- az igényt valamennyi érintett tagállam részére a kérelem benyújtása szerinti tagállam továbbítja.

Ezt a típusú rendszert alkalmazza például Ausztria, Szlovákia, Románia és Németország.

Magyarország rokkantsági rendszere 2011. december 31-éig a „B” típusú kategóriába tartozott, tekintettel arra, hogy a rokkantsági nyugdíj egyes feltételei a nyugdíjra vonatkozó szabályokon alapultak (például az átlagkereset-számítás azonos volt az öregségi nyugdíjra vonatkozó szabállyal, az összeg függött a szolgálati idő hosszától). 2012. január 1-jétől a magyar rokkantsági ellátások rendszere az „A” típusú rendszerhez tartozik.

A biztosítási idő hosszára vonatkozó jogosultság meghatározásához a más tagállamban szerzett biztosítási időt figyelembe kell venni. Abban az esetben, ha kizárólag „A” típusú rendszerekhez tartozó tagállamok érintettek az eljárásban, akkor a

munkaképtelenséget követően bekövetkezett rokkantság időpontja szerinti tagállam állapítja meg az ellátást. Ha ebben a tagállamban nem jogosult ellátásra a kérelmező, de az ezt megelőző biztosítás helye szerinti tagállamban igen, akkor ez utóbbi tagállam nyújtja az ellátást.

2. Nemzetközi szerződések

a) A kétoldalú egyezmények típusai

A kétoldalú egyezmények két típusát különböztetjük meg: a volt szocialista országokkal az 1950–60-as években kötött **szociálpolitikai egyezmények**, és az 1998-tól megkötésre kerülő, új típusú **szociális biztonsági egyezmények**.

SZOCIÁLPOLITIKAI EGYZEMÉNYEK

A szociálpolitikai nemzetközi szerződések egyik része **területi elven** alapuló egyezmény. Ilyen esetben csak a lakóhely szerinti ország állapítja meg és folyósítja az ellátást az összes szolgálati idő figyelembevételével, ugyanakkor az ellátás összegének kiszámítása során kizárólag az ellátást megállapító ország területén szerzett keresetek, jövedelmek vehetők figyelembe. Ilyen például a magyar–szovjet egyezmény.

Az egyezmények másik része **időarányos teherviselési elven** alapul, mint például a magyar–jugoszláv egyezmény. Ebben az esetben mindkét ország megállapítja és folyósítja az ellátást az összes szolgálati idő és a saját területén szerzett szolgálati idő arányában, és a külföldi kereset is beszámításra kerülhet a nyugdíj alapjául szolgáló átlagkereset meghatározásakor. A nyugdíj a megszerzett összes idő arányában kerül meghatározásra (kötelező megosztás), és lakóhely szerinti kiegészítést tartalmazhat.

Jelenleg a magyar–szovjet szociálpolitikai egyezmény Ukrajna és a szociális biztonsági egyezmény hatálybalépéséig Oroszország vonatkozásában hatályos, a magyar–jugoszláv szociálpolitikai egyezmény pedig Koszovó vonatkozásában.

A SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI EGYZEMÉNYEK

A szociális biztonsági egyezmények kizárólag időarányos teherviselési elven alapulnak: ha az önálló nemzeti jogosultság fennáll, arányos nyugdíjszámítás nem kerül elvégzésre. Amennyiben nincs önálló nemzeti jogosultság, az ellátás megállapítása és folyósítása az összes szolgálati idő és a saját területen szerzett szolgálati idő arányában kerül meghatározásra. Az ellátás összegének kiszámítása során kizárólag az ellátást megállapító ország területén szerzett keresetek, jövedelmek vehetők figyelembe.

Jelenleg 16 szociális biztonsági egyezmény vagy hatályban:

- magyar–kanadai szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2003. október 1-jétől);
- magyar–québeci szociális biztonsági megállapodás (hatályos 2006. július 1-jétől);
- magyar–koreai szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2007. március 1-jétől);
- magyar–montenegrói szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2009. április 1-jétől);
- magyar–bosnyák szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2009. augusztus 1-jétől);
- magyar–indiai szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2013. április 1-jétől);
- magyar–ausztrál szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2012. október 1-jétől);
- magyar–mongol szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2012. június 1-jétől);
- magyar–japán szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2014. január 1-jétől);
- magyar–moldovai szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2014. november 1-jétől);
- magyar–szerb szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2014. december 1-jétől);
- magyar–macedón szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2015. szeptember 1-jétől);
- magyar–albán szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2016. július 1-jétől);
- magyar–amerikai szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2016. szeptember 1-jétől);
- magyar–török szociális biztonsági egyezmény (hatályos 2018. április 1-jétől);
- magyar–orosz szociális biztonsági egyezmény (hatálybalépése folyamatban van).

b) A kétoldalú szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezmények alapelvei

Az egyezmények esetében nem beszélhetünk egységes, minden egyezményben megjelenő alapelvekről. Általánosságban elmondhatjuk, hogy az alábbiakban felsorolt alapelvek közül az egyes alapelvek a szerződő országok igényeihez igazodva kerülnek megfogalmazásra. Előfordul, hogy egy cikkben több alapelv is megfogalmazásra kerül (például a magyar–amerikai egyezmény 4. cikke az egyenlő bánásmód elvét és az ellátások exportjára vonatkozó alapelvet is tartalmazza).

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVE

Az egyenlő bánásmód alapelvének tartalma megegyezik a koordinációs rendeletekben megfogalmazott tartalommal azzal a kivétellel, hogy az erről rendelkező egyezmények esetében a szerződő országok állampolgáira, vagy a szerződő országokban járulékkifizetést teljesített személyekre, illetve ezek túlélő hozzátartozóira kell alkalmazni.

A TÉNYEK ÉS ESEMÉNYEK AZONOS FIGYELEMBEVÉTELE

Az alapelv tartalma megegyezik a koordinációs rendeletek szerinti tartalommal. Gyakori, hogy egy egyezményben nem kerül *expressis verbis* rögzítésre. Ebben az esetben a másik szerződő országban bekövetkezett tényeket és eseményeket az egyenlő bánásmód rendelkezései alapján kell figyelembe venni.

A BIZTOSÍTÁSI IDŐK ÖSSZESZÁMÍTÁSÁNAK ELVE

Általános szabály, hogy ez az alapelv csak abban az esetben kerül alkalmazásra, ha a kérelmező nem rendelkezik a nemzeti jogszabályok alapján önálló ellátásra való jogosultsággal.

AZ ELLÁTÁSOK EXPORTJA VAGY A FELSÉGTERÜLETEK

AZONOS JOGÁLLÁSÁNAK ELVE

Az ellátások kifizetésére vonatkozó alapelv rögzíti, hogy a szerződő országok a saját nemzeti jogszabályaik alapján biztosítják az egyezmény alapján megállapított ellátások kifizetését, azok külföldre utalása miatt igazgatási költségeket, díjakat nem számítanak fel. A banki átutalás költsége nem minősül igazgatási díjnak, mert az nem a nyugdíjbiztosítási szervek érdekkörében merül fel.

c) Az egyezmények és a koordinációs rendeletek kapcsolata

A koordinációs rendeletek felváltják a területi hatályuk alá tartozó országok kétoldalú szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezményeit. Ez azt jelenti, hogy a koordinációs rendeletek hatálybalépése nem eredményezte ezeknek az egyezményeknek az automatikus hatályon kívül helyezését, azok mindaddig hatályos egyezmények maradnak, amíg a szerződő államok döntései alapján hatályon kívül nem helyezik őket. Ugyanakkor a koordinációs rendelet arról rendelkezik, hogy a hatályos egyezmények rendelkezései helyett a koordinációs rendeleteket kell alkalmazni, ezért ezeket az egyezményeket hatályos, de nem alkalmazandó egyezményeknek tekintjük. Ilyen például a magyar–osztrák szociális biztonsági egyezmény és a magyar–bolgár szociális biztonsági egyezmény.

d) Az egyezmények hatálya

Az egyezmények **tárgyi hatályuk** alapján kiterjedhetnek

- minden, a társadalombiztosítás és a szociális biztosítás keretében nyújtandó ellátásra (ilyen például magyar–szovjet egyezmény): ebben az esetben valamennyi magyar társadalombiztosítási és szociális ellátás megállapítható: nyugellátás, korhatár előtti ellátás, megváltozott munkaképességű személyek ellátásai is;

- a biztosítási kötelezettségre, a társadalombiztosítási nyugellátásokra és a kötelező egészségbiztosítás ellátásaira (például magyar–montenegrói egyezmény): ilyenkor kizárólag nyugellátás és a megváltozott munkaképességű személyek ellátásai állapíthatók meg;

- a biztosítási kötelezettségre és a társadalombiztosítási nyugellátásokra (például a magyar–kanadai egyezmény): ebben az esetben kizárólag nyugellátás állapítható meg.

Az egyezmények **személyi hatálya** alapján megkülönböztetünk:

- állampolgársági alapú, azaz csak a szerződő országok állampolgáira, és ezek túlélő hozzátartozóira vonatkozó egyezményeket; és

- állampolgárságtól független, csak biztosítási jogviszony alapú, azaz az állampolgárságtól függetlenül a járulékfizetőkre és ezek túlélő hozzátartozóira vonatkozó egyezményeket (például a magyar–amerikai egyezmény).

A szerződő országok diplomáciai személyzetére a szociálpolitikai és a szociális biztonsági egyezmények nem terjednek ki.

Az egyezmények **területi hatálya** csak a szerződő országokra terjed ki.

e) Az alkalmazandó jog

Az egyezmények is szabályozzák azt, hogy a biztosítási kötelezettség az adott keresőtevékenység (munkavállalás, önálló vállalkozói tevékenység) alapján mely egyezménnyel érintett országban áll fenn. Fő szabályként a biztosítási kötelezettség a munkavégzés helye szerinti országban áll fenn.

f) A nyugellátások megállapítása a szociális biztonsági egyezmények alapján

Általános szabály, hogy az ellátások iránti kérelem bármelyik szerződő országban előterjeszthető, és a kérelem előterjesztésének időpontja mindkét szerződő országban irányadó.

Tekintettel arra, hogy a szociális biztonsági egyezmények kizárólag időarányos teherviselési elven alapulnak, fő szabályként minden szerződő ország a saját területén megszerzett biztosítási idő alapján állapítja meg a nyugellátást, és a nyugdíj alapjául szolgáló átlagkereset meghatározása során kizárólag e biztosítási idő alapján megszerzett kereseteket, jövedelmeket lehet figyelembe venni.

Valamennyi szociális biztonsági egyezmény közös jellemzője, hogy az ellátás összegének meghatározása során csak abban az esetben kerül sor a másik szerződő országban megszerzett biztosítási idő figyelembevételére, ha az önálló nemzeti jogosultság alapján ellátás nem állapítható meg. Ez az eljárás lényeges különbség a koordinációs rendeletek szerinti szabályoktól, mivel ott abban az esetben is el kell végezni az arányos ellátás összegének a meghatározását, ha az igénylő rendelkezik a nemzeti jogszabályok szerinti jogosultsági feltételekkel.

Az egyezmények rendelkezései szerint is lehetőség lehet ún. harmadik országban szerzett biztosítási idő figyelembevételére, ha az egyezményben részes országokban szerzett biztosítási idő az ellátásra való jogosultsághoz nem elegendő. Harmadik országnak tekintjük ebben az értelemben az egyezményben nem részes országot. Ilyen egyezmény például a magyar–szerb és a magyar–török egyezmény. Néhány egyezmény viszont kizárja a harmadik országban szerzett biztosítási idő figyelembevételét (például a magyar–amerikai egyezmény).

Az egyezmények rendelkezései minden esetben tartalmazznak az egy évnél rövidebb biztosítási idő kezelésére vonatkozó szabályokat, amelyek a következők lehetnek:

- az egy évnél rövidebb biztosítási időre a szerzés szerinti ország ellátást fizet;
- az egy évnél rövidebb biztosítási idő egyetlen országban sem kerül figyelembevételre (például magyar–kanadai egyezmény);
- az egy évnél rövidebb biztosítási időt a másik szerződő ország veszi figyelembe úgy, mintha azt az időszakot ott szerezték volna (például magyar–albán egyezmény).

Az egyezményben részes országok a biztosítási időszakokat eltérő egységekben fejezhetik ki, ezért azok átváltására szükség lehet. Ha a biztosítási idők igazolása nem naptári napban történik, akkor az időszakok átváltásának szabályait minden esetben tartalmazza az adott egyezmény.

V. Szolgálati idő

1. A szolgálati idők típusai	64
a) Biztosítási jogviszonyok	64
b) Járulékköteles szociális jövedelmek	68
c) Megállapodással szerzett szolgálati idő	69
d) Járulékfizetés nélkül szerzett szolgálati idő	70
e) 1998 előtt szerzett szolgálati idő	71
2. Az arányos szolgálati idő	89
3. Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje	91
4. A szolgálati idő igazolása	92

A Tny. 4. § (1) bekezdés *h*) pontja szoros értelemben nem tekinthető fogalom meghatározásnak, de jól leírja a szolgálati idők főbb jellemzőit, csoportjait. E meghatározás szerint szolgálati időnek az az időszak minősül, amely alatt a biztosított nyugdíjjárulék fizetésre kötelezett volt, illetve megállapodás alapján nyugdíjjárulékot fizetett. A nyugdíjjárulék fizetése nélküli azon időszakokat, amelyek szolgálati időként beszámíthatók, a Tny. külön határozza meg.

A fentiekből több következtetés is levonható. Egyrészt **szolgálati idő csak arra az időszakra ismerhető el, amely alatt a biztosítási jogviszony fennállt**. Biztosítási jogviszony hiányában szolgálati idő még akkor sem ismerhető el, ha az adott időszakra esetlegesen járulékfizetés történt; kivéve persze, a járulékfizetés más jogcímen (járulékköteles pénzellátás, megállapodás) történt. A szolgálati idő elismerhetőségéhez tehát szükséges egy olyan foglalkoztatási vagy egyéb (tagsági, egyéni vagy társas vállalkozói stb.) alapjogviszony, amely a kötelező biztosítás létrejöttéhez alapul szolgálhat.

Szükséges emellett az is – elsősorban 1998. január 1-jétől –, hogy a kérdéses időszakra a **járulékfizetés megtörténjen**. Az előzőekkel összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy a járulékfizetés önmagában, biztosítási jogviszony hiányában nem eredményezhet szolgálati időt. Ugyanígy szolgálati idő abban az esetben sem keletkezik, ha a biztosítási jogviszony – akár kötelező jelleggel, akár önkéntes döntés alapján – szünetel. Például annak az egyéni ügyvédnek vagy közjegyzőnek, aki ellen büntetőeljárás indult, és emiatt a kamarai tagságát szüneteltetik, a Tbj. értelmében szünetel a biztosítási jogviszonya is. A kamarai tagság szünetelésének időtartama alatt az érintett szolgálati időt nem szerez.

A meghatározás utal arra is, hogy **bizonyos esetekben lehetséges a szolgálati idő elismerése járulékfizetés hiányában, illetve járulékfizetési kötelezettség**

teljesítése nélkül is. A Tny. és a TnyR. szabályai között mindkettőre találhatunk példát. A járulékfizetés hiányának esetére példaként említhető a TnyR. 55/A. §-ának 2001 és 2009 között hatályos rendelkezése, amely kimondta, hogy az egyéni és társas vállalkozások esetében elévült, illetve a behajthatatlanság miatt törölt járulék-tartozások a szolgálati idő számítása szempontjából nem minősülnek tartozásnak, vagyis a szolgálati idő akkor is elismerhető, ha a járulékfizetési kötelezettség fennállt, azonban a járulékfizetés nem történt meg, és annak behajtására már a követelés 2010. január 1-jét megelőző elévülése miatt nem volt lehetőség. A járulékfizetési kötelezettség nélkül történő szolgálati idő szerzését eredményező jogviszonyok ugyanakkor nem felsorolásszerűen, hanem elszórva helyezkednek el a jogszabályi rendelkezések között. Így például járulékfizetés hiányában is szolgálati időnek minősül a katonaidő, valamint az 1998. január 1-jét megelőzően a felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán folytatott tanulmányok ideje, továbbá ide tartozik a letartóztatás és a szabadságvesztés időtartama is, ha az elítéltet vagy fogvatartottat utóbb jogerősen felmentették, vagy a büntetőeljárást megszüntették, valamint az 1998. január 1-jét megelőző időszakra vonatkozóan a fizetés nélküli szabadság harminc napot meg nem haladó időtartama is.

A szolgálati időnek két tekintetben van jelentősége: a jogosultság megszerzése és a nyugellátás összegének kiszámítása szempontjából. Vannak ugyanis olyan szolgálati idők, amelyek az ellátás összegének megállapításánál nem játszanak szerepet, de az ellátásra való jogosultság minimális feltételeinek teljesítéséhez beszámítanak. Így például hozzátartozói nyugellátásnál, ha az elhunyt jogszerző az ellátás megállapításához az életkora alapján szükséges szolgálati idővel nem rendelkezik, a jogosultság megszerzéséhez (vagyis a minimális szolgálati idő teljesítéséhez) a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugellátásának és a rokkantsági ellátásának időtartamát is be kell számítani, amely egyébiránt szolgálati időnek nem minősül. Az így beszámított szolgálati idő azonban az ellátás összegének kiszámításánál már nem játszik szerepet, az csupán az ellátásra való jogosultság feltételeinek teljesítését, és az ellátás megállapíthatóságát szolgálja. Hosszabb lehet a jogosultság megszerzése szempontjából figyelembevételre kerülő szolgálati idő arányos szolgálatiidő-számítás esetén is (lásd [V.2. Az arányos szolgálati idő](#)). Ugyanakkor egészségügyi dolgozók esetén arra is van példa, hogy a kiegészítő szolgálati időnek köszönhetően a nyugellátás összegének kiszámítása szempontjából figyelembevételre kerülő szolgálati idő lesz a hosszabb (lásd [V.3. Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje](#)).

A szolgálati időre vonatkozó szabályok túlnyomó többsége a Tbj.-ben, a Tny. 37–43/A. §-aiban és a TnyR. 29–59/B. §-aiban található.

1. A szolgálati idők típusai

a) Biztosítási jogviszonyok

1998. január 1-jétől fő szabály szerint a biztosítással járó jogviszony 1997. december 31-e utáni időtartama csak akkor számít szolgálati időnek, ha erre az időszakra az előírt nyugdíjjárulékot megfizették. Ez alól két esetet nevesít kivételként a törvény: a biztosítással járó jogviszony 1997. december 31-e utáni időtartamát szolgálati időként akkor is figyelembe kell venni, ha

- a foglalkoztató a biztosított keresetéből, jövedelméből a nyugdíjjárulékot levonta, azonban annak befizetését részben vagy egészben elmulasztotta, függetlenül attól, hogy a nyugdíjjárulék behajtására tett intézkedés eredményre vezetett-e; illetve

- a biztosítás ténye, illetve a biztosítással járó jogviszony időtartamára vonatkozó adatok a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv és az egészségbiztosítási szerv nyilvántartásaiból megállapíthatók, azonban a nyugdíjjárulék levonásának ténye okiratok (igazolások) alapján nem állapítható meg, vagy az okiratok (igazolások) hiányában, illetve a foglalkoztató megszűnése miatt nem bizonyítható: ebben az esetben a nyugdíjjárulék levonását vélelmezni kell.

A fentiek alapján tehát elmondható, hogy a szolgálati idő elismerése tárgyában elsődlegesen a biztosítási jogviszony fennállása, illetve annak bizonyítottsága bír relevanciával, azaz biztosítási jogviszony fennállása és az alapján történő járulékfizetés nélkül az 1997. december 31-ét követő időszakra nyugdíjjogosultságnál figyelembe vehető szolgálati idő sem keletkezik.

Biztosított

- a **munkaviszonyban**, illetve egyéb, elsősorban közjogi jellegű speciális foglalkoztatási jogviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban, közszolgálati jogviszonyban, kormányzati szolgálati jogviszonyban, állami, állami vezetői szolgálati jogviszonyban, politikai szolgálati, biztos jogviszonyban, honvédelmi alkalmazotti jogviszonyban, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban, ügyéségi szolgálati jogviszonyban, bírói szolgálati jogviszonyban, igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszonyban, nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban, ösztöndíjas foglalkoztatási jogviszonyban, vendégoktatói ösztöndíjas jogviszonyban, közfoglalkoztatási jogviszonyban álló, illetve országgyűlési képviselőként vagy nemzetiségi szószólóként dolgozó személy;

- a különböző **fegyveres, rendvédelmi szervek tagjai** (a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, az Országgyűlési Őrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja, a Független Rendészeti Panasztestület tagja, a Magyar Honvédség szerződéses állományú tagja, a katonai szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katona);

– a **szövetkezet** munkaviszony, vállalkozási vagy megbízási jogviszony keretében személyesen közreműködő tagja, kivéve az iskolaszövetkezet nappali rendszerű oktatás keretében tanulmányokat folytató tanuló, hallgató tagja (25. életének betöltéséig a tanulói, hallgatói jogviszonya szünetelésének időtartama alatt is), a közérdekű nyugdíjas szövetkezet öregségi nyugdíjban vagy átmeneti bányászjárادékban részesülő tagja, valamint a szociális szövetkezetben tagi munkavégzés keretében munkát végző tag;

– az **álláskeresői támogatásban** (álláskeresői járadékban, keresetpótló juttatásban, álláskeresőt ösztönző juttatásban, nyugdíj előtti álláskeresői segélyben) részesülő személy;²⁵

– az **egyéni vállalkozó** (szolgáltató állatorvosi tevékenységet, gyógyszerészi magántevékenységet végző személy, egyéni ügyvéd, európai közösségi jogász, szabadalmi ügyvivő, közjegyző, önálló bírósági végrehajtó), a **társas vállalkozó** (a betéti társaság bel- és kültagja, a közkereseti társaság tagja, a korlátolt felelősségű társaság, a közös vállalat, az egyesülés, valamint az európai gazdasági egyesülés nem munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében ténylegesen és személyesen közreműködő tagja, a betéti társaság, a közkereseti társaság és a korlátolt felelősségű társaság ügyvezetését nem munkaviszony alapján ellátó tagja, a szabadalmi ügyvivői társaság, a szabadalmi ügyvivői iroda személyesen közreműködő tagja, az ügyvédi iroda, a közjegyzői iroda, a végrehajtói iroda, a gépjárművezető-képző munkaközösség, illetve az oktatói munkaközösség tagja, az egyéni cég tagja) és a **főállású kisadózóként** bejelentett személy;²⁶

– az egyházi szolgálati viszonyban álló **egyházi személy**;

– a **mezőgazdasági őstermelő**, ha a nyugdíjkorhatárig hátralévő idő és a már megszerzett szolgálati idő együttesen legalább 20 év, kivéve az őstermelői tevékenységet közös igazolvány alapján folytató kiskorú személyt és a gazdálkodó család kiskorú tagját, az egyéb jogcímen biztosítottat, valamint a saját jogú nyugdíjast és az özvegyi nyugdíjban részesülő személyt, aki a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte;

– a díjazás ellenében munkavégzésre irányuló **egyéb jogviszony keretében** (állami projektértékelői jogviszonyban, megbízási szerződés alapján, egyéni vállalkozónak nem minősülő vállalkozási jogviszonyban, gazdasági társaság társas vállalkozónak nem minősülő vezető tisztségviselőjeként, alapítvány, egyesület, egyesületek szövetsége, társasházközösség, köztestület, kamara, európai részvénytársaság, egyesülés, európai gazdasági egyesülés, európai területi társulás, vízgazdálkodási társulat, erdőbirtokossági társulat, egyéb állami gazdálkodó szerv, egyes jogi személyek vállalata, közös vállalat, egyéni cég, szövetkezet, lakásszövetkezet,

²⁵ A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Ft.) 25–30. §.

²⁶ A kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló 2012. évi CXLVII. törvény.

európai szövetkezet, állami vállalat, egyes jogi személyek vállalata, vállalatcsoport, Munkavállalói Résztulajdonosi Program szervezetének, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár tisztségviselőjeként, vezető tisztségviselőjeként vagy felügyelőbizottsági tagként; a helyi önkormányzati képviselőként, társadalmi megbízatású polgármesterként) személyesen munkát végző személy, ha az e tevékenységéből származó, tárgyhavi járulékalapot képező jövedelme eléri a minimálbér 30 százalékát.

A munkavégzésre irányuló jogviszony ellenére sem minősül biztosítottnak a **kiegészítő tevékenységet folytató személy**, vagyis aki öregségi nyugdíjban, a korábbi Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány megállapításai alapján folyósított öregségi, rokkantsági nyugdíjsegélyben (nyugdíjban), egyházi jogi személytől kapott nyugdíjban, öregségi, munkaképtelenségi mezőgazdasági járadékában vagy EGT-állam saját jogú nyugdíjában, illetve Magyarországgal szociális biztonsági egyezményt kötött állam öregségi nyugdíjában részesül, vagy nyugdíjkorhatárt betöltött, özvegyi nyugdíjas egyéni vagy társas vállalkozó.²⁷

Biztosítottnak kell viszont tekinteni a **munkavégzés időpontjában hatályos szabályok szerint biztosítottak minősülő személyt** is. Ezek közé tartozik például a tanulósz szerződés alapján szakképző iskolai tanulmányokat folytatott tanuló, ha a tanuló szerződés nem szünetel, az ún. segítő családtag, vagy az azóta megszűnt, illetve átnevezett ellátásban (vállalkozói járadékban, munkanélküli járadékban) részesülők köre.

Nem minősül szolgálati időnek az az időszak, amikor a biztosítás szünetel, kivéve ha törvény másként rendelkezik. Ilyen például a jogszerű sztrájk időtartama, amely akkor is szolgálati idő, ha bérkifizetés nem történik. Szünetelésről beszélhetünk, ha

- az illető fizetés nélküli szabadságon van, kivéve a csecsemőgondozási díj, örökbefogadói díj, gyermekgondozási díj, gyermekgondozást segítő ellátás vagy gyermeknevelési támogatás folyósításának időtartamát, a tizenkét évesnél fiatalabb beteg gyermek ápolása címén igénybe vett szabadságot;
- a távollét igazolatlan;
- a biztosítottat mentesítették a munkavégzési, szolgálatteljesítési kötelezettsége alól, és erre az időre nem kap táppénzt vagy járulékköteles keresetet;
- az érintett letartóztatását vagy szabadságvesztését tölti, kivéve ha az eljárást megszüntetik, vagy felmentő ítélet születik, vagy a biztosítási jogviszony kifejezetten a börtönben végzett munkára tekintettel jön létre;
- az egyéni vállalkozói, állatorvosi, ügyvédi tevékenység, illetve a közjegyzői, szabadalmi ügyvivői kamarai tagság szünetel;
- jogszabály egyébként elrendeli.

²⁷ Tbj. 4. § 11. és 17. pont.

Szolgálati időt képez 2012. június 30-áig a bedolgozói munkaviszony, 2010. július 31-éig az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatás (legfeljebb évi 120 napra), 2010. augusztus 1-jétől pedig az egyszerűsített foglalkoztatás (mezőgazdasági és turisztikai időnymunka esetén legfeljebb évi 120 napra, egyébként maximum évi 90 napra). E jogviszonyok nem minősülnek biztosításban töltött időnek, de a munkajövedelemből fizetett közteherre tekintettel az érintett szolgálati időt szerez. 2013-tól az Mt. szerinti bedolgozói munkaviszony szabályai szerint jöhetett létre bedolgozói foglalkoztatás, s akkortól a társadalombiztosítási bevallási, járulékfizetési kötelezettségeket a munkaviszonyra vonatkozó előírások szerint kellett teljesíteni.

1998-re és 1999-re szolgálati időt képez az ekkor kifizetett végkielégítés időszaka.

Ha az üzem működése vagy a foglalkozás jellege miatt a naptári hétnek csak egyes napjain végeznek munkát, a biztosításban töltött időből a tényleges munkavégzés napjait lehet csak szolgálati időként számításba venni, kivéve, ha a heti munkaidő a munkakörre irányadó teljes heti munkaidőnek legalább a fele, és a kereset, jövedelem összege a minimálbért meghaladja.

Az egyéni vállalkozóként, társas vállalkozás tagjaként, illetve e személyek segítő családtagjaként, valamint a mezőgazdasági őstermelőként biztosítási kötelezettség alá tartozó jogviszony szolgálati időként történő elismerése tekintetében nem elegendő a jogviszony fennállásának az igazolása. E jogviszonyok alapján szolgálati idő kizárólag abban az esetben ismerhető el, ha a biztosítási jogviszony alatt az érintett személy, vagy utána a vállalkozó, társas vállalkozás a jogszabályban meghatározott bevallási kötelezettségének eleget tett, és az előírt mértékű nyugdíjbiztosítási járulékot, **nyugdíjjárulékot, illetve társadalombiztosítási járulékot megfizette**. Az e jogcímen biztosításban töltött időszaknak az a tartama, amelyre a járulékfizetés nem történt meg, vagy járuléktartozás áll fenn, nyugdíjra jogosító szolgálati időként nem ismerhető el. 2010-től egyéni vállalkozó, társas vállalkozó és segítő családtag esetén még akkor sem vehető figyelembe a szolgálati idő, ha a tartozást a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) elengedte vagy mérsékelte.

A járuléktartozás tekintetében a NAV igazolását kell irányadónak tekinteni, az adóhatóság igazolása alapján lehet megállapítani, hogy az adott biztosítási időszakból mely időtartamokat nem lehet figyelembe venni. Abban az esetben, ha az adóhatóság vagy a vállalkozó, társas vállalkozás nem közli, hogy a tartozás pontosan melyik időszakra vonatkozik, a szolgálati idő megállapításánál a jogviszonyból anynyi naptári nap nem vehető figyelembe, ahányszor a tartozás megfelel a nyugellátás kezdő napját megelőző hónapban érvényes minimálbér harmincad része után kiszámított járulék összegének. A szolgálati idő elismerése tekintetében nem lehet tarto-

zásnak tekinteni azokat az időszakokat, amelyre a NAV a járuléktartozást elévülés, illetve behajthatatlanság miatt 2010. január 1-jét megelőzően törölte.

A nyugdíjbiztosítási és nyugdíjjárulék utólagos megfizetését követően a tartozás miatt figyelmen kívül hagyott biztosítási időt nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni. Ha a tartozás miatt a szolgálati időt a nyugellátás megállapítása során nem vették figyelembe, a tartozás utólagos rendezését követően a nyugellátás módosítására kizárólag a teljes tartozás befizetésének napját magában foglaló nap-tári hónap első napjától kerülhet sor.

b) Járulékköteles szociális jövedelmek

Szintén szolgálati időt képez az az időszak, amely alatt a jogszerző **nyugdíjjárulék-köteles pénzellátásban vagy más szociális jövedelemben részesül**. A jogszerzés feltétele, hogy a **nyugdíjjárulékot megfizették**. E körben 2020. június 30-át követően is 10 százalékos mértékű nyugdíjjárulékot kell fizetni.

Ilyen pénzellátás:

- 2000-től a gyermekgondozási díj (gyed);²⁸
- a gyermekgondozást segítő ellátás (korábbi nevén gyermekgondozási segély, azaz a gyese);²⁹
- a gyermeknevelési támogatás (gyet);³⁰
- a gyermekek otthongondozási díja (gyod);³¹
- az ápolási díj;³²
- a rendvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítés és a rendvédelmi egészségkárosodási járadék;³³
- a honvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítés és a honvédelmi egészségkárosodási járadék;³⁴
- 2011. december 31-ét követően megállapított rehabilitációs ellátás;
- 2015 előtt a rehabilitációs járadék.

Ezekről az ellátásokról más tantárgyak keretében tanulnak részletesen.

Bár az érintettek a járulékköteles jövedelmet munkavégzésre tekintettel szerzik, ebbe a körbe sorolható a fejlesztő foglalkoztatást nyújtó szociális szolgálta-

²⁸ Ebtv. 42/A–42/F. §.

²⁹ Cst. 20–22. §, 25–28. §.

³⁰ Cst. 23–28. §.

³¹ Szt. 38–39/C. §.

³² Szt. 40–44. §.

³³ Hszt. 82/A–82/K. §.

³⁴ Hjt. 68/A–68/J. §.

tóval, intézménnyel fejlesztési jogviszonyban³⁵ töltött idő (2017. április 1-je előtt munka-rehabilitáció), illetve a szociális szövetkezettel tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyban³⁶ szerzett szolgálati idő. A szolgálati idő megszerzésének feltétele ezekben az esetekben is a nyugdíjjárulék megfizetése.

c) Megállapodással szerzett szolgálati idő³⁷

Megállapodással négy esetben lehet szolgálati időt vásárolni. A megállapodás hatósági szerződésnek minősül, és a nyugdíjbiztosítási szervként eljáró kormányhivattal kötheti meg a kedvezményezett, vagy rá tekintettel harmadik személy (például házastárs, vagy diplomata házastárs esetén a külügyi tárca).

a) Nemcsak szolgálati időt, hanem egyidejűleg nyugdíjalapot képező jövedelmet is vásárol, aki amiatt köt megállapodást, hogy **nem biztosított vagy biztosítási ideje szünetel**. Emiatt a megállapodásban tetszőleges, de legalább a minimálbért elérő jövedelem megjelölhető a járulékfizetés alapjaként. A fizetendő nyugdíjjárulék mértéke 22%. A megállapodást előre, a jövőre vonatkozóan lehet csak megkötni, utólag nem. A járulékot a tárgyhónapot követő hónap 12. napjáig kell megfizetni, a befizetés elmulasztása esetén a megállapodás automatikusan megszűnik.

b) A nappali felsőoktatási idő 1998-tól járulékfizetés nélkül csak a hozzátartozói nyugellátás megállapítása során ismerhető el szolgálati időnek. Ahhoz, hogy öregségi nyugdíj esetében is el lehessen ismerni, megállapodás alapján nyugdíjjárulékot kell fizetni. A járulékfizetés alapja a megkötéskor érvényes (mindenkori) minimálbér, a nyugdíjjárulék mértéke ebben az esetben is 22%. A megállapodás a tanulmányok ideje alatt és utólag is megköthető. Előbbi esetben a járulékfizetés folyamatos, és a tárgyhónapot követő hónap 12. napjáig kell teljesíteni. A járulékot utólagosan egy összegben kell befizetni.

c) Ahogy az öregségi nyugdíjról szóló részben már írtuk, az öregségi teljes vagy résznyugdíjhoz hiányzó maximum 5 év szolgálati idő megállapodáson alapuló járulékfizetéssel megvásárolható. Alapja a megkötéskor érvényes minimálbér, mértéke 22%. A megállapodás megkötése a résznyugdíjat megállapító, illetve a kérelmet elutasító határozat jogorvoslati határidején belül kezdeményezhető, kivéve, ha a kérelmet 2010 előtt már jogerősen elbírálták. A fizetést a megkötéstől számított 15 napon belül kell teljesíteni.

d) Szintén megállapodással lehet szolgálati időt szerezni az 1998-ban igénybe vett, a gyermekgondozási segély idejével megegyező fizetés nélküli szabadság

³⁵ Szt. 99/B–99/D. §.

³⁶ A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 14–19. §.

³⁷ Tbj. 48. §.

időtartamára. A járulék alapja a megkötéskor érvényes gyermekgondozási segély, gyermekgondozást segítő ellátás összege, a járulékmérték 10%. A befizetést egy összegben, a megkötést követő 30 napon belül kell teljesíteni.

d) Járulékfizetés nélkül szerzett szolgálati idő

A társadalombiztosítási nyugellátás terén elsősorban a biztosítási elv érvényesül. Ezért a szolgálati idő megszerzésének feltétele – a Tbj.-ben foglaltaktól függően – a társadalombiztosítási járulék vagy a nyugdíjjárulék (illetve az azt helyettesítő más speciális közteher) megfizetése, levonása. Ezért 1998 óta csak a Tny.-ben külön felsorolt időszakok esetében lehetséges járulékfizetés nélkül szolgálati időt szerezni. A pénzellátások közül jelenleg mindössze négy olyan van, amelyből nem vonnak nyugdíjjárulékot, de amelynek folyósítási ideje alatt az érintett az öregségi nyugdíj tekintetében szolgálati időt szerez. Mind a négy az egészségbiztosítás pénzbeli ellátása:

- táppénz;
- baleseti táppénz;
- csecsemőgondozási díj (csed, korábbi nevén terhességi-gyermekágyi segély, azaz tgyás);
- örökbefogadói díj.

Hozzá tartozói nyugellátások esetében a jogosultság szempontjából szolgálati időnek minősül a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj és a rokkantsági ellátás folyósításának időtartama is, szintén nyugdíjjárulék levonása nélkül.

A békeidőben is kötelező sorkatonai szolgálat 2004-es megszűnéséig ebbe a körbe tartozott a **sorkatonai és a polgári szolgálat** is. Ezekben az esetekben, ha történt is járulékfizetés, a jogszerzés erre tekintet nélkül történt. Ide tartozik továbbá a jogszerű sztrájk időtartama,³⁸ a letartóztatás és a szabadságvesztés ideje, ha az érintettet később felmentik vagy az eljárást megszüntetik, valamint a munkaviszony és más hasonló jogviszonyok jogellenes megszüntetésétől a jogellenesség jogerős megállapításáig eltelt idő.

Szintén járulékfizetés nélkül szereznek szolgálati időt, akik **felsőfokú tanulmányaikat nappali képzésben** végzik. Az öregségi nyugdíj megállapításánál az 1998. január 1-je előtt nappali képzés keretében folytatott felsőfokú tanulmányok idejét lehet szolgálati időként elismerni. Hozzá tartozói nyugellátás megállapítása esetén a tanulmányok időpontjára tekintet nélkül kell szolgálati időként figyelembe venni a nappali képzés keretében folytatott felsőfokú tanulmányok idejét. Öregségi nyugdíj szempontjából tehát kizárólag 1997. december 31-éig lehet a felsőfokú iskolai

³⁸ A sztrájkról szóló 1989. évi VII. törvény 6. § (4) bekezdés.

tanulmányok idejét szolgálati időként elismerni függetlenül attól, hogy a tanulmányok mikor kezdődtek, vagy mikor értek véget. Akkor sem lehet 1998-tól elismerni szolgálati időt, ha a tanulmányok 1998. január 1-jét megelőzően már megkezdődtek, azonban a befejezésére ezt követően került sor. A felsőoktatási intézményben nappali képzésben folytatott tanulmányok címén szolgálati időként egy képzés, legfeljebb a képesítés megszerzéséhez a tanulmányok folytatása idején szükséges időtartamban vehető figyelembe, beleértve a két egymást követő tanulmányi időszak közötti tanulmányi szünet idejét is. A felsőfokú nappali tanulmányok időtartamát a leckekönyvvel vagy az intézmény igazolásával lehet bizonyítani. A szolgálati időként elfogadható időtartam a hallgatói jogviszony kezdő és befejező időpontjához igazodik úgy, hogy a szolgálati időként elismerhető időtartam kezdő napja a tanulmányi év, félév kezdetét magában foglaló hónap első napja, a vége a tanulmányi év, félév végét magában foglaló hónap utolsó napja. A felsőfokú tanulmányokat első sorban a megszerzett diplomával, a leckekönyvvel, illetve a felsőfokú intézmény igazolásával lehet bizonyítani. A külföldi felsőfokú tanulmányokat a végzettségi szintet elismerő határozattal, valamint a külföldi oklevéllel és a tanulmányi követelményeket igazoló leckekönyvvel, ellenőrző könyvvel lehet igazolni.

e) 1998 előtt szerzett szolgálati idő

A Tny. külön rendelkezik az 1998. január 1-jét megelőzően fennállt biztosítási jogviszonyok alapján figyelembe vehető szolgálati időkről, amelyekre vonatkozóan kimondja, hogy azok időtartamát az 1997. december 31-én hatályos társadalombiztosítási jogszabályok alapján kell figyelembe venni. Az 1997. december 31-én hatályos társadalombiztosítási jogszabályok – ellentétben a Tny. 37. § (1) bekezdésében említett, 1997. december 31-ét követően fennállt biztosítási jogviszonyok alapján elismerhető szolgálati időkkel, amelyek kizárólag járulékfizetés ellenében ismerhetők el – a társadalombiztosítási és nyugdíjjárulék fizetéséhez kötött szolgálati idők mellett számos olyan jogviszonyt is tartalmaztak, amelyek külön járulékfizetés nélkül is figyelembe vehető szolgálati időt eredményeznek. Ezeket az időszakokat a jogszabályok külön is nevesítették. A következőkben a TnyR. végrehajtási rendeletének 29–55. § rendelkezéseinek összefoglalásával ezen megszerzés szabályait elemezzük az egyes jogviszony-típusok szerinti csoportosításban.

MUNKAVISZONY ÉS KÖZSZOLGÁLAT

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell figyelembe venni az 1998. január 1-jét megelőzően munkaviszonyban, közsolgálati jogviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban, szolgálati jogviszonyban töltött időszakot, függetlenül attól, hogy a foglalkoztatás rész- vagy teljes munkaidőben történt.

Az 1998. január 1-jét megelőző időszakra vonatkozóan munkaviszonyban álló személynek azt kell tekinteni, aki a korabeli munkajogi jogszabályok által szabályozott munkaviszonyt létesített. A munkajogi szabályok alapján a munkaviszony kezdete a munkába lépés napja, kivéve, ha a jogszabályok ettől eltérően rendelkezett. A dolgozónak, ha másként nem állapodtak meg, a munkaszerződés megkötését követő napon kellett munkába állnia. Maga a biztosítási jogviszony az alapját képező munkaviszony kezdetével, vagyis általában a munkába lépés napjával jött létre és annak megszűnésével ért véget.

Az 1975 előtti biztosítási idők tekintetében közszolgálatban töltött időnek számított az államnál, a fővárosnál, a megyéknél, a városoknál és a községeknél, valamint az általuk fenntartott és kezelt intézeteknél, intézményeknél, alapítványoknál, alapoknál, vállalatoknál és üzemeknél, a társadalombiztosítási szerveknél, a vasutaknál, a Magyar Postánál, a folyami és tengerhajózásnál, a honvédségnél (folyamőrségnél), a rendőrségnél, a pénzügyőrségnél (vámőrségnél) 1950. február 1-je előtt eltöltött idő.

Közszolgálati jogviszonyban álló személynek kell tekinteni azt is, aki az 1992. július 1-jétől 2012. március 1-jéig hatályos, a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény által szabályozott köztisztviselői jogviszonyba neveztek ki.

Közalkalmazotti jogviszonyban álló személynek azt a személyt kell tekinteni, akit az 1992. július 1-jétől hatályos, Kjt. által szabályozott közalkalmazotti jogviszonyba neveztek ki.

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni azt az időszakot is, amely alatt a biztosított javító-nevelő, illetve szigorított javító-nevelő munkát végzett. A javító-nevelő munka a Büntető Törvénykönyv alapján kiszabott főbüntetés volt. A büntetést az eredeti munkahelyen, vagy az arra kijelölt foglalkoztatónál kellett letölteni. Ez a biztosítási kategória 1993. április 15-étől megszűnt, a javító-nevelő munka helyébe a közérdekű munka mint büntetésforma került bevezetésre. Ebben az elítélt a munkát díjazás nélkül végzi, ezért e munkavégzés alapján biztosítás nem keletkezik.

EGYÉNI VÁLLALKOZÓK, KISIPAROSOK, MAGÁNKERESKEDŐK

Szolgálati időként kell elismerni az egyéni vállalkozóként 1998. január 1-jét megelőzően fennállt biztosítási időszaknak azt a tartamát, amelyre a vállalkozó a nyugdíjjárulékot, illetve társadalombiztosítási járulékot megfizette. E körbe tartozott az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. törvény 1990. április 1-jén történt hatálybalépéséig a kisiparos, a magánkereskedő, a kisipari, magánkereskedői igazolvány alapján folytatott főfoglalkozású tevékenység is, továbbá e körbe tartoztak az egészségügyi és szociális vállalkozást folytató személyek, az orvosi, szakpszichológiai, egyéb egészségügyi és szociális magántevékenységet folytató személyek, a gyógyszerész magántevékenységet folytató személyek, az engedélyezett, illetve

külön rendelet alapján kiváltott vállalkozói igazolvány alapján magán-állatorvosi tevékenységet folytató személyek, az ügyvédségről szóló jogszabály alapján egyéni ügyvédi tevékenységet folytató személyek, a mezőgazdasági kistermelői tevékenységet folytató személyek, a szabadalmi ügyvivőkről szóló törvény alapján egyéni szabadalmi ügyvivői tevékenységet folytató személyek, a közjegyzőkről szóló törvény alapján közjegyzői tevékenységet folytató személyek, valamint a bírósági végrehajtásról szóló törvény alapján önálló bírósági végrehajtóként tevékenységet folytató személyek.

Kisiparosként szolgálati időt legkorábban 1962. július 1-jétől, magánkereskedőként pedig legkorábban 1970. január 1-jétől lehetett szerezni. Mindkét biztosítási forma esetében a szolgálati idő elismerésének elengedhetetlen feltétele az 1975. június 30-áig terjedő időben a nyugdíjjárulék, az 1975. július 1-je és 1988. december 31-e közötti időszakban a társadalombiztosítási járulék, az 1989. január 1-je és 1995. december 31-e közötti időszakban a társadalombiztosítási és nyugdíjjárulék, 1996. január 1-jétől pedig a nyugdíjbiztosítási és nyugdíjjárulék megfizetése.

Egyéni ügyvédek 1991. október 1-jétől működhetnek, amennyiben rendelkeznek ügyvédi kamarai tagsággal. 1991. október előtt ügyvédi munkaközösségi tagként válhattak biztosítottá és e jogviszonyuk alapján szerezhettek szolgálati időt, ha az előírt járulékot megfizették. A szabadalmi ügyvivő biztosítása is a szabadalmi ügyvivői kamarai tagságtól függ, a jogviszony a tagság kezdetétől annak megszűnéséig áll fenn. E jogviszony alapján szolgálati idő legkorábban 1996. január 1-jétől ismerhető el. A közjegyző biztosítási jogviszonya a közjegyzői szolgálat megkezdésétől áll fenn, e jogviszony alapján szolgálati időt legkorábban 1992. január 1-jétől lehet elismerni, ha a közjegyző az előírt járulékot megfizette. Önálló bírósági végrehajtóként 1995. január 1-je óta végezhető tevékenység, e jogcímen szolgálati idő is legkorábban ezen időponttól ismerhető el, amennyiben a végrehajtó az előírt járulékot megfizette.

TÁRSAS VÁLLALKOZÓK

Szolgálati időként kell elismerni a társas vállalkozóként 1998. január 1-jét megelőzően fennállt biztosítási időszaknak azt a tartamát, amelyre a társas vállalkozó a nyugdíjjárulékot, illetve a társadalombiztosítási járulékot megfizette. E körbe tartoznak a gazdasági munkaközösségek, az ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoportok, majd a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény 1989. január 1-jei hatálybalépését követően a közkereseti társaság és a betéti társaság mint jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok, továbbá az egyesülés, a közös vállalat, a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság mint jogi személyiségű gazdasági társaságok személyesen közreműködő tagjai, ha a társaság tevé-

kenységében személyesen vettek részt, és e tevékenységüket nem munkaviszony keretében végezték.

Gépjárművezető-képző munkaközösségi tag az a személy lehetett, akit a korabeli miniszteri rendelet alapján működő munkaközösség tagként foglalkoztatott. A biztosítás e személyekre csak 1975. július 1-jétől állt fenn, e jogcímen szolgálati időt legkorábban ezen időponttól lehetett szerezni. A szolgálati idő elismerését a gépjárművezető-képző munkaközösségi tag járulékfizetése alapozta meg.

A gazdasági munkaközösség, valamint az ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoport tagjaira a biztosítási kötelezettség, és ezzel együtt a járulékfizetési kötelezettség 1982. január 1-jétől került kiterjesztésre. E jogviszonyok alapján nyugdíjra jogosító szolgálati időt abban az esetben lehet elismerni, amennyiben a tagság időtartamára a munkaközösség társadalombiztosítási járulékot, 1996. január 1-jétől nyugdíjbiztosítási járulékot, a tag pedig nyugdíjjárulékot fizetett.

EGYÉNI GAZDÁLKODÓK

Akik nem álltak munkaviszonyban vagy mezőgazdasági szövetkezeti tagsági viszonyban, és saját vagy bérelt földön általános mezőgazdasági tevékenységet folytattak, társadalombiztosítási szempontból egyéni gazdálkodókként válhattak biztosítottá. A biztosítási kötelezettség legkorábban 1983. január 1-jétől terjedt ki az egyéni gazdálkodókra, ha a tevékenységükből származó jövedelmük – a bevallásuk szerint – a jogszabályban meghatározott határt elérte. Ennek megfelelően a gazdálkodóként biztosított személyek társadalombiztosítási járulék megfizetése ellenében legkorábban 1983. január 1-jétől szerezhettek szolgálati időt.

IPARI SZÖVETKEZETI ÉS KISSZÖVETKEZETI TAGSÁG

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni az ipari szövetkezeti tagként eltöltött biztosítási időtartamot. Ipari szövetkezeti tagnak azt a személyt kellett tekinteni legkorábban 1972. január 1-jétől kezdődően, akit az ipari szövetkezetekről szóló törvényerejű rendeletben, illetve a kisszövetkezetekről szóló kormányrendeletben legkorábban 1982. január 1-jétől kezdődően meghatározott ipari és szolgáltató tevékenységet folytató szövetkezet vezetősége vagy közgyűlése a tagok sorába felvett. Biztosításuk a tagsági viszony kezdetétől a szövetkezetből való kilépésig állt fenn, azonban a biztosítás kizárólag abban az esetben valósult meg, ha a szövetkezeti tagsági viszony munkavégzési kötelezettséggel is járt (például a nyugdíjas a tagsági viszony fennállása mellett a közös tevékenységben nem volt köteles részt venni). A szövetkezetekről szóló új törvényi rendelkezések értelmében a szövetkezeti formák 1992. február 29-ével megszűntek, és 1992. március 1-jétől a szövetkezeti tagra kizárólag abban az esetben terjedt ki a biztosítás, ha a szövetkezet tevékenységében személyesen közreműködött. Amennyiben a tag a szövetke-

zet tevékenységében munkát végzett, azt munkaviszony vagy vállalkozási jellegű jogviszony keretében tehetette meg. A munkaviszony jellegű munkavégzés esetén a tag biztosítására is a munkaviszonyban álló dolgozókra vonatkozó társadalombiztosítási rendelkezések voltak az irányadók, szolgálati idő szerzését a fennálló munkaviszony alapozta meg. Vállalkozási jellegű jogviszonyban történő munkavégzés esetén a biztosítási jogviszonyra, és ennek alapján a társadalombiztosítási jogszerzésre a vállalkozási jogviszonyokra vonatkozó társadalombiztosítási szabályokat kellett alkalmazni.

A kasszövetkezet főfoglalkozású tagja egy naptári éven belül legfeljebb a személyes közreműködése alapján bármilyen címen kifizetett személyi jövedelméből évi 240 000 Ft erejéig volt kötelezett nyugdíjjárulék fizetésére. E járulékfizetési mód a kasszövetkezet tagjára az 1988. január 1-jétől 1992. március 13-áig terjedő időben volt alkalmazható. Esetükben a biztosítási idő nem a tényleges munkavégzéshez, hanem a megfizetett járulékhöz igazodott, ezért amennyiben a kasszövetkezet tagja a naptári éven belül meghatározott legmagasabb járulék-alapnak megfelelő nyugdíjjárulékot év közben már megfizette, úgy abban az esetben az adott naptári év fennmaradó időtartama – ha a tagsága ez idő alatt is fennállt – külön munkavégzés nélkül is nyugdíjra jogosító szolgálati időnek számít.

MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETI, SZAKSZÖVETKEZETI TAGSÁG

A termelőszövetkezetek megjelenésével a biztosítás kiterjesztésre került a szövetkezetek tagjaira. Mezőgazdasági szövetkezeti tagnak azt a személyt kellett tekinteni, akit a külön jogszabályban meghatározott mezőgazdasági vagy egyéb tevékenységet folytató szövetkezet vezetősége, illetve közgyűlése a tagok sorába felvett. A tagsági viszony a közös munka megkezdésével, legkorábban a belépési nyilatkozat vezetőséghez történő benyújtásának napjával kezdődött, és a tag kilépésével, kizárásával, halálával, a szövetkezet jogutód nélküli megszűnésével, vagy a tagsági viszony törlésével szűnt meg.

A termelőszövetkezeti tagság alapján elismerhető szolgálati idő tekintetében külön kell választani az 1967 előtt, illetve az 1967-től e minőségben fennállt biztosítási időt. A mezőgazdasági szövetkezeti tagsági időkből csak a III. típusú szövetkezeti idő ismerhető el szolgálati időként. Ez az a típus volt, ahová a belépő tag köteles volt a földjét, haszonállatait, valamint termelési eszközeit a szövetkezet közös tulajdonába adni. Az I. és II. típusú szakszövetkezet dolgozóira csak 1971-től, a mezőgazdasági szakcsoport tagjaira pedig 1982-től terjedt ki a biztosítás. Az 1967 előtt fennállt termelőszövetkezeti tagság alapján nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni a termelőszövetkezetbe történő

első belépés teljes naptári évét. A kedvezmény attól függetlenül fennállt, hogy a tag az év folyamán mennyi munkaegységet teljesített, vagy tagsági jogviszonya mennyi ideig tartott. Szolgálati időként kellett figyelembe venni az 1967. január 1-je előtti tagság idejének minden további teljes naptári évét is, amennyiben a tagság egész éven át fennállt, és a férfi tag a termelőszövetkezetben közös munkával legalább százhusz, a nő pedig legalább nyolcvan munkaegységet teljesített. Amennyiben a tagság egész évben nem állt fenn, szolgálati időként az adott naptári évre vonatkozóan annyiszor harminc napot kell szolgálati időként figyelembe venni, ahányszor a férfi közös munkával tíz, nő pedig hét munkaegységet teljesített. Arra az időtartamra, amely alatt a tag keresőképtelensége, terheessége, szülése, katonai szolgálata vagy tanfolyamon való részvétele miatt közös munkát nem végzett a termelőszövetkezetben, valamint a tagsága fennállása mellett a vezetőség hozzájárulásával munkaviszonyban állt, ipari szövetkezet tagja volt, fél munkaegységet kell figyelembe venni.

Az 1966. december 31-ét követően fennállt tagsági viszony esetében a szolgálati idő számításakor már nem a teljesített munkaegységet, hanem a közös munkával teljesített munkanapot kell tekintetbe venni. Szolgálati időként kell figyelembe venni a teljes naptári évet, ha a tagság egész évben fennállt, és a férfi közös munkával százötven, a nő száz munkanapot teljesített. Amennyiben a tagság egész éven át fennállt, de az előírt munkanapok száma nem teljesült, úgy abban az esetben szolgálati időként az adott naptári évre vonatkozóan annyiszor harminc napot kell szolgálati időként figyelembe venni, ahányszor a férfi közös munkával tizenhárom, a nő tíz munkanapot teljesített. Ha a tagság nem állt fenn egész éven át, szolgálati időként annyiszor harminc napot kell szolgálati időként figyelembe venni, ahányszor a férfi közös munkával tizenhárom, a nő tíz munkaegységet teljesített, legfeljebb azonban a tagsági idő naptári időtartamát.

1992. március 1-jétől a mezőgazdasági szövetkezeti tagsági viszony mint biztosítási jogviszony ebben a nevesített formában megszűnt. E jogcímen szolgálati idő szerzésére legkésőbb 1992. december 31-ével bezárólag volt lehetőség. 1992-ben a mezőgazdasági szövetkezetek megszűntek vagy átalakultak. Az átalakult (újjaalakult) szövetkezetekben a volt tag munkaviszonyt vagy vállalkozás jellegű jogviszonyt létesíthetett, és ez alapján lett biztosított. Az a személy, aki vállalkozói igazolvány alapján mezőgazdasági kistermeléssel foglalkozott, a kistermelői tevékenysége alapján vált biztosítottá. A kistermelői tevékenység alapján 1996. december 31-éig állhatott fenn biztosítási jogviszony, 1997. január 1-jétől kezdődően pedig vagy mint egyéni vállalkozó, vagy megállapodás kötésével és az előírt társadalombiztosítási, nyugdíjbiztosítási és nyugdíjjárulék megfizetésével az általános szabályok alapján volt szerezhető szolgálati idő.

BEDOLGOZÓ, ALKALMI MUNKAVÁLLALÓ

a) Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni a bedolgozói jogviszonyban töltött biztosítási időt. Bedolgozónak kellett tekinteni azt, akit a szociális foglalkoztató bedolgozói munkaviszonyban foglalkoztatott, valamint aki a bedolgozók foglalkoztatásáról szóló jogszabályokban meghatározott bedolgozói munkaviszonyban állt.

E jogcímen a biztosítás a munkába lépés napjától a bedolgozói jogviszony megszűnéséig tartó időszak alatt, de kizárólag abban az esetben állt fenn, ha a bedolgozó keresete 1968. június 1-jétől a havi 250 forintot, illetve a napi 10 forintot, 1980. január 1-jétől a havi 500 forintot, illetve a napi 20 forintot, 1989. január 1-jétől 1992. február 29-éig pedig a havi 1200 forintot, illetve a napi 40 forintot elérte, továbbá azokon a napokon, amelyeken igazoltan nem végzett munkát. 1992. március 1-jétől a bedolgozó biztosítása a munkába lépés napjától a bedolgozói jogviszony megszűnéséig terjedő időszak alatt azokban a hónapokban, illetve azokon a napokon állt fenn, amelyre az e tevékenységből származó keresete elérte a tárgyév első napján, 1996. január 1-jétől 1996. december 31-éig pedig a tárgyévet megelőző naptári év utolsó napján érvényes minimálbér havi összegének 60 százalékát, illetve naptári napokra annak harmincad részét, továbbá azokon a napokon, amelyeken igazoltan nem végzett munkát (például keresőképtelen volt, katonai szolgálatot teljesített). 1997. január 1-jétől a biztosítás külön bérhatár nélkül kiterjedt a bedolgozóra. Ezen időponttól viszont, amennyiben a bedolgozó által elért, nyugdíjárulék-alapot képező kereset a minimálbérnél kevesebb volt, a biztosítási időnek is csak az arányos időtartama vehető figyelembe szolgálati időként. Társadalombiztosítási nyilvántartás hiányában szolgálati idő elismerésére kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha a bedolgozói tevékenységből származó havi díjazás összege hitelt érdemlően igazolt. Hitelt érdemlő bizonyítás e körben minden olyan okirat, amelyből a bedolgozó biztosításának fennállása teljes bizonyossággal megállapítható. Ilyen közokirat lehet például a bedolgozói könyv, a volt foglalkoztató nyilvántartása alapján kiállított igazolás, havi bontású bérigazolás, bérfizetési jegyzékek, bizonylatok. Figyelemmel arra a tényre, hogy a bedolgozó biztosítása meghatározott mértékű keresethez igazodik, a bedolgozói jogviszony tanúk nyilatkozatával történő bizonyítására nincs lehetőség.

b) Alkalmi fizikai munkát végzőkre a biztosítás 1975. július 1-jétől terjedt ki azaz, hogy esetükben a biztosítás a munkaidőre és a díjazás összegére tekintet nélkül fennáll. Alkalmi fizikai munkát végzőnek azt a személyt kellett tekinteni, akit megszakítás nélkül hét napnál rövidebb időre alkalmaztak. A biztosítás a munkavégzés napjain, valamint azokon a napokon állt fenn, amelyeken az érintett személy e nél-

kül is díjazásban részesült. Abban az esetben, amikor az említett személy egymást követő hat munkanapon át végzett munkát a közbeeső vagy közvetlenül követő heti pihenőnapot, munkaszüneti napot is biztosításban töltött időként kell számításba venni, ezzel az elismerésre kerülő szolgálati idő mértéke is meghosszabbodik. 1992. március 1-jétől az alkalmi fizikai munka ebben a nevesített formában biztosítási kötelezettséget keletkeztető jogviszonyként nem értelmezhető, tehát e jogcímen nyugdíjra jogosító szolgálati időt 1975. július 1-je és 1992. február 28-a között lehetett szerezni. Az alkalmi jelleggel végzett fizikai munkára 1992. március 1-jétől kezdődően a megbízási vagy vállalkozási jellegű jogviszonyban foglalkoztatottakra vonatkozó szabályok érvényesek, amennyiben megbízási, vállalkozási szerződéssel volt foglalkoztatva az érintett személy.

Esetükben a biztosítási kötelezettséget, és ezáltal a szolgálati idő elismerését a tevékenységből származó díjazás mértéke határozza meg. Ez a mérték 1995. december 31-éig a tárgyév első napján érvényes minimálbér havi összegének 60 százaléka, 1996. január 1-jétől 1996. április 30-áig a tárgyévet megelőző év utolsó napján érvényes minimálbér 60 százaléka, 1996. május 1-jétől 1996. december 31-éig pedig a tárgyhónapot megelőző hónap első napján érvényes minimálbér 60 százaléka, illetve a naptári napokra annak harmincad része. 1997. január 1-jétől a biztosítás külön bérhatár nélkül terjedt ki rájuk, ugyanakkor ettől az időponttól, amennyiben az e tevékenységükből elért, nyugdíjárulék-alapot képező kereset a minimálbérnél kevesebb, a biztosítási időnek is csak az arányos időtartama vehető figyelembe szolgálati időként.

1997. szeptember 1-jétől lépett hatályba az alkalmi munkavállalásról szóló új törvény, amelynek rendelkezései alapján már az 1997. július 24-ét követő 30. naptól lehetőség nyílt alkalmi munkavállalói könyvet váltani a munkavállaló lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes munkaügyi központnál, illetve a települési önkormányzat jegyzőjénél. E tevékenység abban az esetben minősül alkalmi munkavállalásnak, amennyiben a munkáltató ugyanazt a munkavállalót naponta legfeljebb öt egymást követő napig, és egy naptári hónapon belül legfeljebb tizenöt napig, éves viszonylatban pedig legfeljebb kilencven naptári napig foglalkoztatja úgy, hogy egyidejűleg más munkáltatónál alkalmi munkát a munkavállaló nem végez. A munkavállalót ugyanazon a napon többen is alkalmazhatták, de az alkalmazások tartama egyhuzamban az öt napot nem haladhatta meg. Ennek alapján az alkalmi munkavállaló egy évben több munkáltatónál összesen 120 napot tölthetett munkaviszonyban, azaz e jogcímen legfeljebb évi 120 nap nyugdíjra jogosító szolgálati időt lehet elismerni. A foglalkoztatás időtartamára a munkáltatónak a munkavégzés befejezésekor naponta közteherjegyet kellett az alkalmi munkavállalói könyvbe beragasztania: ezek alapozták meg a nyugdíjjogszerzést. A közteherjegy

magában foglalja a társadalombiztosítási, foglalkoztatási és adózási befizetési kötelezettségeket.

SZERZŐDÉSES ÜZLETVEZETŐ

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell figyelembe venni azt az időszakot, amely alatt a biztosított szerződéses üzemeltetésű üzlet vezetője volt.

A szerződéses üzemeltetésű üzlet vezetőjére legkorábban 1981. január 1-jétől terjedt ki a biztosítás. Szerződéses üzletvezetésre vonatkozó megállapodást legfeljebb öt évre lehetett kötni. A vezető a gazdálkodó szervezettel munkaviszonyban állt, azonban munkaviszonya a szerződéses tevékenysége alatt szünetelt. A szünetelés idejére azonban külön szerződésben, illetve megállapodásban rögzített összeg után volt köteles a nyugdíjjárulékot megfizetni, amely megalapozza az adott biztosítási jogviszony szolgálati időként történő elismerését. A járulék alapját képező keresetnek tekinthető összeget az azonos vagy hasonló munkakörben dolgozók átlagkeresete alapján kellett a szerződésben megállapítani. A szerződéses üzletvezetői tevékenységre 1990. február 28-áig lehetett megállapodást kötni, a szerződéses üzemeltetésű üzlet vezetőjének társadalombiztosítási jogaira és kötelezettségeire pedig a szerződések lejártáig az 1990. április 30-áig hatályos rendelkezéseket kell alkalmazni. A fentiekre tekintettel szerződéses üzletvezetőként, társadalombiztosítási és nyugdíjjárulék megfizetése ellenében az 1981. január 1-jétől 1995. február 28-áig terjedő időszak alatt lehetett nyugdíjra jogosító szolgálati időt szerezni.

SEGÍTŐ CSALÁDTAG

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell figyelembe venni a kisiparos, magánkereskedő, egyéni vállalkozó, gazdasági munkaközösségi tag segítő családtagjaként, a szerződéses üzemeltetésű üzlet vezetőjének közeli hozzátartozójaként, illetve a gazdasági társaság tagjának segítő családtagjaként töltött időt, amennyiben az illetékes szervnél bejelentetésre került, hogy a hozzátartozó, házastárs a vállalkozásban segítő családtagként dolgozik, és erre az időtartamra utánuk a jogszabályban meghatározott járulékot megfizették.

A kisipari, magánkereskedői tevékenység gyakorlásában rendszeresen közreműködő segítő családtagra, a gazdasági társaság természetes személy tagjának a társaságban rendszeresen közreműködő segítő családtagjára, valamint a szerződéses üzemeltetésű üzlet vezetőjének segítő családtagjára legkorábban csak 1982. január 1-jétől kezdődően terjedt ki a biztosítás. Kisipari engedély és bejelentés hiányában az adott személy nem minősülhetett segítő családtagnak. A jogszabály 1990. május 1-jétől kiterjesztette a biztosítást az egyéni vállalkozó

segítő családtagjára is, majd 1992. március 1-jével a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság természetes személy tagjának segítő családtagjára is. Segítő családtag jogcímen a biztosítás a nyilvántartásba vétel napjától a nyilvántartásból történő törlés napjáig állt fenn – kivéve azon személyeket, akikre a biztosítás egyéb jogcímen kiterjedt –, ha erre az időtartamra a kisiparos, magánkereskedő, gazdasági munkaközösség az érintetteket bejelentette, és a járulékot utánuk megfizette. 2012-től segítő családtagként nem lehet biztosítási jogviszonyban állni, szolgálati időt szerezni.

VÁLASZTOTT TISZTSÉGVISELŐ

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni a választott tisztviselőként 1998. január 1-jét megelőzően eltöltött biztosítási időszak időtartamát. A választott tisztviselőkre a biztosítás 1997. január 1-jétől terjedt ki, tehát ezen időpontot megelőzően e jogcímen nyugdíjra jogosító szolgálati idő nem ismerhető el. 1997. január 1-jétől a biztosítás kiterjed az alapítvány, a társadalmi szervezet, a társadalmi szervezetek szövetsége, a társasház-közösség, az egyesület, a köztestület, a közhasznú társaság, a kamara, a biztosítási önkormányzat, a gazdálkodó szerv választott tisztségviselőjére – ide nem értve a korlátolt felelősségű társaságnak a nem munkaviszony, nem megbízási jogviszony keretében, de személyesen közreműködő tagját, valamint a Tbtv. által meghatározott külföldi állampolgárokat –, az önkéntes kölcsönös biztosítási pénztárak választott tisztségviselőjére, továbbá a helyi (települési) önkormányzat választott képviselőjére (tisztségviselőjére) és a társadalmi megbízatású polgármesterre.

A választott tisztségviselő biztosítása a választás napjától a tisztség ellátásának megszűnéséig állt fenn azzal, hogy e jogcímen a biztosítás kizárólag abban az esetben állapítható meg, és e tevékenység alapján nyugdíjra jogosító szolgálati idő akkor kerülhet elismerésre, ha a tisztviselő a tevékenységéért díjazásban is részesült. A biztosítás a díjazás alapján annak összegétől, a kifizetés rendszerességétől, eseti jellegétől függetlenül kiterjedt, ugyanakkor a biztosítás megállapításánál vizsgálni kell, hogy a tiszteletdíjat mikor és milyen időtartamra fizették ki. Ha a tisztviselő e tevékenységéért nem részesült díjazásban, a biztosítása kizárólag abban az esetben állt fenn, ha arra az időtartamra táppénzben, baleseti táppénzben, terhességi-gyermekágyi segélyben (tgyás), gyermekgondozási díjban (gyed), gyermekgondozási segélyben (gyes), gyermeknevelési támogatásban (gyet) vagy ápolási díjban részesült, illetve katonai szolgálatot teljesített. Ha a választott tisztségviselők tiszteletdíja, nyugdíjjárlék-alapot képező keresete nem érte el az adott időszakra meghatározott minimálbér összegét, arányos szolgálati időt kell számolni, azaz a nyugdíj összegének számításánál a tisztség-

viselői jogviszony tartama a nyugdíjjárulék-köteles jövedelem és a mindenkori érvényes minimálbér arányában vehető figyelembe.

MEGBÍZÁSI JOGVISZONY

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell elismerni a rendszeres és személyes munkavégzésre irányuló megbízásos jogviszony alapján biztosítottként munkában töltött időt. E jogcímen történő szolgálati idő szerzésére legkorábban 1963. június 1-jétől nyílt lehetőség. A jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően az eseti megbízás alapján munkát végző személyekre 1982. december 31-éig nem terjedt ki a biztosítás. Megbízás alapján rendszeresen munkát végzőnek azt a személyt kellett tekinteni, akinek ugyanannál a foglalkoztatónál a megállapodás szerinti vagy tényleges munkaideje az azonos vagy hasonló munkakörre megállapított havi munkaidőnek a felét elérte, ha pedig a munkaidő nem állapítható meg, akkor a keresete érte el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének a felét. Az előbb említett feltételek fennállása esetén sem terjedt ki a biztosítás arra, akinek ugyanannál a foglalkoztatónál elért havi keresete az öregségi nyugdíj legkisebb összegének hatszorosát meghaladta.

1992. március 1-jétől kezdődően a megbízási jogviszony keretében, díjazás ellenében személyesen munkát végző személyre a biztosítás abban az esetben terjedt ki, ha az e tevékenységből származó havi keresete elérte a tárgyév első napján érvényes minimálbér havi összegének 60 százalékát, illetve naptári napokra annak harmincad részét. 1997. január 1-jétől a megbízási jogviszonyban állókra a biztosítási kötelezettség fennállását nem a díjazás összegének nagysága, csupán az e tevékenységből történő díjazásban részesülés ténye alapozza meg, ugyanakkor ettől az időponttól, amennyiben az e tevékenységükből elért, nyugdíjjárulék-alapot képező kereset a minimálbérnél kevesebb, a biztosítási időnek is csak az arányos időtartama vehető szolgálati időként figyelembe.

ELŐADÓMŰVÉSZ, SZELLEMI SZABADFOGLALKOZÁSÚ

Nyugdíjra jogosító szolgálati időnek kell elismerni azt az időt, amelyre a munkaviszonyban nem álló előadóművész társadalombiztosítási járulékot, illetve nyugdíjjárulékot fizetett.

A művészekre a biztosítási kötelezettséget 1975. július 1-jétől vezették be, ezért e jogcímen szolgálati időt legkorábban ettől az időponttól lehetett szerezni. A biztosítási kötelezettség kiterjesztésekor társadalombiztosítási szempontból munkaviszonyban nem álló művésznak kellett tekinteni a jogszabály alapján arra illetékes szerv által kiadott hivatásos előadóművészi működési engedéllyel rendelkező művészt, továbbá működési engedéllyel vagy alkalmassági bizonyítvánnyal rendelkező művészeti oktatót, valamint a színház-, zene-, tánc- és film-művészeti intézménynél (vállalatnál) művészeti munkakör betöltésére jogosító

szakképesítéssel rendelkező művészt. 1983. január 1-jétől került kiterjesztésre a biztosítás a zenekarok technikai feladatait ellátó, erre vonatkozó igazolvánnyal rendelkező személyekre, valamint a Népi Iparművészeti Tanács által kiállított igazolvánnyal rendelkező népi iparművészre, ha a felsorolt tevékenységet nem munkaviszony, illetve tagsági viszony keretében folytatta. Ebbe a foglalkozási kategóriába a zenészek (komoly és könnyű műfaj), az énekesek (dal- és táncdalénekesek), a táncosok, a színészek (parodisták és konferansziék), az artisták, a munkaközösségi és egyéb táncpedagógusok, a technikusok, a technikai személyzet, valamint a hangszeres kísérők tartoztak.

Azok, akik az előzőekben felsorolt jogosítványokkal nem rendelkeztek, de általános jövedelemadó fizetésére voltak kötelezettek, és egyéb címen nem voltak biztosítottak, öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra nem voltak jogosultak, szellemi szabadfoglalkozású személyeknek minősültek.

A szellemi szabadfoglalkozású személyekre a biztosítási kötelezettség 1986. március 1-jétől került kiterjesztésre, e jogcímen nyugdíjra jogosító szolgálati időt társadalombiztosítási járulék megfizetése ellenében szerezhettek. A munkaviszonyban nem álló előadóművészek társadalombiztosítási jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseket a szellemi szabadfoglalkozást folytató személyekre is alkalmazni kellett.

Mind a művészek, mind pedig a szellemi szabadfoglalkozású személyek társadalombiztosításba történő bejelentkezése és járulékfizetése önkéntes volt.

Azok, akik a lakóhelyük szerint illetékes társadalombiztosítási szervnél bejelentkeztek, és a fentiekben ismertetett feltételeknek megfeleltek, a választásuk szerinti nyugdíjosztálynak megfelelő társadalombiztosítási járulék megfizetésével szerezhettek szolgálati időt. 1988. december 31-éig I–VI., 1989. január 1-jétől 1992. március 1-jéig pedig I–VIII. besorolási osztály között lehetett megválasztani a járulékfizetés mértékét.

Művészek esetén a járulékfizetési kötelezettség a működési engedély kiadásának napjától a visszaadás napjáig állt fenn, a szellemi szabadfoglalkozású személyek esetében pedig a lakóhely szerint illetékes tanácsai szervhez történő bejelentés napjától a tevékenység megszüntetésének napjáig. A tevékenységet a személyi igazolványba bejegyezték.

A munkaviszonyban nem álló előadóművészeknek az osztálya szerinti társadalombiztosítási járulékot nem kellett megfizetnie arra az időtartamra, amely alatt

1989. október 25-e előtt az arra feljogosított szerv engedélye alapján, vagy magyar impresszálo szerv közreműködésével, közvetítésével harminc napot meghaladóan külföldön végzett művészeti tevékenységet. A külföldi fellépések időtartamára a külföldön munkát vállalókra vonatkozó szabályokat kellett alkalmazni, ezért a jogszabályban meghatározott fix összegű társadalombiztosítási járulékot – havi 400, 800, vagy 1200 forintot –, vagy választásuk szerint az itthoni jövedelemosztály szerinti járulékot kellett fizetniük devizában annak a szervnek, amelynek közreműködésével a külföldi munkavállalási lehetőséghez jutott. Esetükben tehát a nyugdíjra jogosító szolgálati idő szerzését e fix összegű járulék megfizetése alapozta meg.

1992. március 1-jétől a művészekre és a szellemi szabadfoglalkozású személyekre vonatkozó biztosítási forma megszűnt. Az az előadóművész, aki a VI–VIII. járadékosztályt választotta, 1992. december 31-éig még az osztálya szerint fizethette tovább a járulékot. A többiek és a szellemi szabadfoglalkozású személyek 1992. március 1-je és 1993. február 28-a között az egyéni vállalkozókra vonatkozó szabályok alapján fizethettek járulékot. Munkaviszonyban nem álló előadóművész, illetve szellemi szabadfoglalkozás jogcím szerint nyugdíjra jogosító szolgálati időt legfeljebb 1993. február 28-áig lehet elismerni.

1993. március 1-jétől a művészeti tevékenységet folytató személyek vállalkozói igazolvány alapján az egyéni vállalkozókra vonatkozó szabályok szerint, vagy megállapodás megkötésével, megbízási vagy vállalkozási szerződés alapján, továbbá az általános szabályok szerint – például munkaviszonyban – válhattak biztosítottá és szerezhettek szolgálati időt e tevékenységük alapján.

EGYHÁZI SZOLGÁLAT

Szolgálati idő számításánál figyelembe kell venni az egyházi szolgálati viszonyban álló egyházi személynek ilyen minőségében munkában töltött idejét. Egyházi szolgálati jogviszonyban álló egyházi személy, szerzetesrendi tag az a személy, aki az egyház belső törvényei, szabályai szerint annak minősül; ennek igazolásakor az egyház igazolását kell elfogadni.

Az érintett személyekről az egyházi szervek már 1995. április 1-jétől kötelesek voltak az általános szabályok alapján nyilvántartó lapot kiállítani, és azt a területileg illetékes társadalombiztosítási szervnek megküldeni. Az egyházi személyként eltöltött időnek 1998. január 1-jét megelőző időtartamát a társadalombiztosítási nyilvántartásban található nyilvántartó lap adatai, illetve az egyház igazolása alapján kell beszámítani.

Az 1997. december 31-ét követően egyházi személyként eltöltött időt abban az esetben lehet szolgálati időként elismerni, ha arra az időszakra a jogszabályban meghatározott nyugdíjbiztosítási és nyugdíjárulékot megfizették.

KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÁS

Külföldi munkaviszonyt vagy más állam jogszabályai szerint szerzett időt általában a viszonyosságon alapuló államközi (szociálpolitikai) egyezmények szerint lehetett magyar szolgálati időként figyelembe venni. Szolgálati időként kell figyelembe venni ezen felül a nemzetközi szervhez tagként vagy munkatársként kiküldött személynek ebben a minőségben eltöltött idejét is.

Az előzőeken túlmenően további három esetsorozatban jöhet szóba külföldön munkában töltött idő szolgálati időként történő elismerése. Az egyik az arra feljogosított szerv által külön engedélyezett külföldi munkavállalás, a másik az államközi egyezmény alapján történő munkavégzés, a harmadik pedig a külföldi ösztöndíj elnyerésével folytatott tevékenység. A szolgálati idő elismerését minden esetben a társadalombiztosítási, illetve a nyugdíjárulék megfizetése alapozta meg.

Tartósan külföldön foglalkoztatottnak az a munkaviszonyban vagy munkavégzési kötelezettséggel járó szövetkezeti tagsági viszonyban álló dolgozó minősült, akit meghatározott külföldi munkahelyen foglalkoztattak, feltéve, hogy a külföldi munkavégzés időtartama annak elrendelésekor az egy évet meghaladta. A dolgozót a külföldi munkahelyen vagy saját munkáltatója, vagy pedig a munkáltatóval kötött megállapodás alapján más szerv foglalkoztatta. A tartósan külföldön foglalkoztatottak után a munkáltató, illetve a kiküldő szerv – a rá irányadó mértékű – társadalombiztosítási, a külföldön munkát végző pedig 10 százalékos nyugdíjárulék fizetésére volt kötelezett. E járulékfizetés alapozza meg a nyugdíjra jogosító szolgálati idő elismerését. A tartósan külföldön foglalkoztatottakat a társadalombiztosítási jog tartós külföldi szolgálatot teljesítőnek nevezte, a külkereskedelmi szerződés teljesítése érdekében külföldön munkát végzők köre e jogágban a szervizmunkát végzők körének felelt meg.

Egyénileg külföldön munkát vállalónak azok a Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárok, valamint a devizajogszabályok szempontjából belföldinek minősülő nem magyar állampolgárok minősültek, akik az arra illetékes szerv engedélye alapján külföldön, külföldi munkáltatónál végeztek – bármilyen címen – munkát díjazás ellenében. Az egyénileg külföldön munkát vállaló járulékfizetését az döntötte el, hogy a külföldi munkavállalása alatt belföldön biztosítottak minősült-e vagy sem. Belföldön biztosított munkavállalónak minősültek azok a munkaviszonyban vagy szövetkezeti tagsági viszonyban állók, akiknek külföldi munkavállalásukra tekintettel belföldi munkáltatójuk fizetés nélküli (díjazás nélküli) szabadságot engedélyezett, vagy-

is akiknek biztosítással járó belföldi jogviszonya ezen időtartam alatt szünetelt. Az a külföldön munkát vállaló, aki belföldön biztosított volt, nyugdíjjárulékot volt köteles fizetni, amelynek alapja megegyezett a tartós külföldi szolgálatot teljesítők nyugdíjjárulékának az alapjával. Esetükben a nyugdíjjárulékot a belföldi munkáltatójuk előlegezte meg és fizette be a társadalombiztosítási szervhez, a munkavállaló pedig havonta devizában volt köteles átutalni a nyugdíjjárulék összegét belföldi munkáltatójának. Hasonló szabályozás érvényesült a külföldi ösztöndíjasokra is, esetükben azonban lehetőség nyílt, hogy kérelmezék a nyugdíjjárulék forintban történő megfizetését.

Szintén nyugdíjjogosultságnál figyelembe vehető szolgálati időt eredményez annak az 1992. március 1-jét megelőzően igénybe vett fizetés nélküli szabadságnak az időtartama, amelyet a biztosított a tartós külföldi szolgálatot teljesítő nemzetközi szervhez tagként vagy munkatársként kiküldött, külföldön munkát vállaló, illetve külföldi ösztöndíjas tanulmányúton részt vevő házastársával külföldön való tartózkodása céljából vett igénybe, és erre az időtartamra nyugdíjjárulékot fizetett. A nyugdíjjárulék fizetésének vállalására 1983. január 1-je és 1992. március 13-a között nyílt lehetőség, szolgálati időt e jogcímen 1983. január 1-je és 1992. március 1-je között lehetett szerezni. A fizetendő nyugdíjjárulék mértéke 7% volt, a járulék alapját pedig a 30 napot meghaladó időre irányadó munkajogi átlagkeresetnek 22 munkanapra számított összege képezte. Azok a külföldön munkát vállalók, akik belföldön nem voltak biztosítottak, nem nyugdíjjárulékot, hanem havonta meghatározott összegű – 1200 forint – társadalombiztosítási járulékot voltak kötelesek fizetni devizában.

FIZETÉS NÉLKÜLI SZABADSÁG

a) Nyugdíjra jogosító szolgálati időnek kizárólag a biztosításban töltött időt lehet figyelembe venni, az 1998. január 1-jét megelőzően fennállt biztosítási jogviszonyok esetében azonban szolgálati időnek számít az az időszak is, amely alatt az érintett személy nem részesült munkabérben, vagy a biztosítási jogviszonya szünetelt. Szolgálati időként legfeljebb a munkabérben, díjazásban nem részesülés, illetve a jogviszony szünetelésének első harminc napját lehet elismerni. Ettől eltérően a fizetés nélküli szabadság teljes időtartama szolgálati időt eredményezhet attól függően, hogy annak igénybevétele milyen jogcímen történt. Az egyik ilyen jogcím, ha a biztosított a fizetés nélküli szabadságot háromévesnél fiatalabb gyermeke otthoni gondozása miatt vette igénybe. Hasonlóan kell eljárni azok esetében, akik tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermekük otthoni gondozása miatt voltak fizetés nélküli szabadságon. A különbség annyi, hogy a beteg, illetve fogyatékos gyermek esetében a fizetés nélküli szabadság a gyermek tizenkét éves koráig volt igénybe vehető, azaz esetükben egy jóval hosszabb fizetés nélküli időszak eredményez szolgálati időt. Szintén szolgálati időként kell elismerni annak a fizetés nélküli szabadságnak az

időtartamát, amelynek a jogcíme tízévesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása volt. A gyermekek otthoni gondozása, ápolása jogcímén igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartama külön járulékfizetés nélkül szolgálati időt eredményez.

b) Nyugdíjjogosultságnál figyelembe vehető szolgálati időt eredményez annak az 1992. március 1-jét megelőzően igénybe vett fizetés nélküli szabadságnak az időtartama is, amelyet a biztosított a tartós külföldi szolgálatot teljesítő, nemzetközi szervhez tagként vagy munkatársként kiküldött, külföldön munkát vállaló, illetve külföldi ösztöndíjas tanulmányúton részt vevő házastársával külföldön való tartózkodása céljából vett igénybe. Ellentétben a gyermekgondozás, -ápolás jogcímén igénybe vett fizetés nélküli szabadsággal, az e jogcímen igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartama kizárólag abban az esetben eredményez nyugdíjjogosultságnál figyelembe vehető szolgálati időt, ha erre az időszakra az érintett személy nyugdíjjárulék fizetését vállalta, és azt meg is fizette.

Erre 1983. január 1-je és 1992. március 13-a között nyílt lehetőség, szolgálati időt e jogcímen 1983. január 1-je és 1992. március 1-je között lehetett szerezni. Azok esetében viszont, akiknek az e jogcímen fennállt fizetés nélküli szabadságát 1992. március 1-jét megelőzően engedélyezték, annak időtartamára még az 1992. február 29-én hatályos szabályokat kellett alkalmazni, ami azt jelenti, hogy esetükben e jogcímen – a nyugdíjjárulék megfizetése esetén – szolgálati időt 1997. december 31-éig lehet elismerni. A fizetendő nyugdíjjárulék mértéke 7% volt, a járulék alapját pedig a 30 napot meghaladó időre irányadó munkajogi átlagkeresetnek 22 munkanapra számított összege képezte.

c) Szintén nyugdíjjárulék megfizetése ellenében szolgálati időként kell elismerni annak a fizetés nélküli szabadságnak az időtartamát, amelyet a biztosított saját lakás magánérőből történő építése céljából, vagy közeli hozzátartozója otthoni ápolása, gondozása miatt vett igénybe.

E jogcímeneken nyugdíjjárulék-fizetés vállalására 1988. január 1-je és 1992. március 13-a között, legfeljebb két évre nyílt lehetőség. A fizetendő nyugdíjjárulék összege havi 150 Ft volt. Szolgálati időt e jogcímen 1988. január 1-je és 1992. december 31-e között lehetett szerezni.

d) A jogszerű sztrájk időtartama külön törvényi rendelkezés értelmében szintén szolgálati időnek minősül.³⁹

³⁹ A sztrájkról szóló 1989. évi VII. törvény 6. § (4) bekezdés.

KATONAI ÉS POLGÁRI SZOLGÁLAT

Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell figyelembe venni a honvédelmi szolgálatban sorkatonai, illetve polgári szolgálatban eltöltött időszakot, továbbá a fegyveres erők és a fegyveres testületek, valamint a honvédség (folyamórség) sorkatonai állományú tagjának az első tényleges és tartalékos szolgálatának az idejét.

Szolgálati jogviszonyban álló személy az, aki az 1971. június 1-jétől 1996. augusztus 31-éig hatályos, a fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi 10. törvényerejű rendelet, valamint az 1996. szeptember 1-jétől 2015. június 30-áig hatályos, a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény által szabályozott hivatásos állományba vettek fel, illetve neveztek ki.

PÉNZELLÁTÁSOK

a) Az anya nyugdíjra jogosító szolgálati idejét annyiszor 365 nappal növelni kell, ahány gyermeke született 1968. január 1-je előtt. Abban az esetben, ha az 1968. január 1-je előtt született gyermek tartósan betegnek vagy fogyatékosnak minősült, a ténylegesen megszerzett szolgálati időt – tartósan beteg vagy fogyatékos gyermekenként – 550 naptári nappal, és nem 365 nappal kell növelni. Az emelt mértékű növelésre az az anya jogosult, akinek a gyermeke a 18. életévének betöltését megelőzően már tartósan beteg vagy fogyatékos volt. Önmagában az a tény, hogy az anya 1968. január 1-je előtt gyermeket szült, nem alapozza meg a szolgálati idő elismerését. A szolgálati idő e jogcímen történő növelésére abban az esetben kerülhet sor, ha az anya bármilyen egyéb jogcímen legalább egy napra szolgálati időt szerzett. A szolgálati idő növelése azon gyermek után is jár, aki halva született, vagy születését követően elhunyt.

b) Szolgálati időként kell elismerni a táppénz (betegszabadság idejére folyósított juttatás), valamint a baleseti táppénz folyósításának az időtartamát, függetlenül attól, hogy az a biztosítási jogviszony fennállása alatt, vagy annak megszűnését követően került folyósításra. Szolgálati időként kell továbbá elismerni a terhességi-gyermekágyi segély (tgyás), valamint a szülési szabadság időtartamát. A szülési szabadság időtartama 1962. december 24-e előtt történt szülés esetén 84 nap, 1962. december 24-én vagy azt követő időpontban történt szülés esetén 140 nap, 1985. szeptember 1-jétől pedig 24 hét. Nyugdíjra jogosító szolgálati időként kell figyelembe venni a gyermekgondozási díj (gyed) és a gyermekgondozási segély (gyes) folyósításának időtartamát is. Gyermekgondozási díjat legkorábban 1985. március 1-jétől lehetett megállapítani. A gyermekgondozási segély intézményét 1967-ben vezették be, legkorábban 1967. január 1-jén vagy azt követően született gyermekek után lehetett megállapítani, tehát e jogcímen szolgálati időt is legkorábban 1967.

január 1-jétől lehet elismerni. A szolgálati idő elismerése szempontjából közömbös, hogy a gyermekgondozási segélyt biztosítási időre tekintettel, méltányosságból vagy rászorultság címén állapították meg.

c) Ha a kórházi ápolás a szolgálati időt megalapozó biztosítási jogviszony időtartama alatt, vagy annak megszűnését követő harminc napon belül kezdődött, úgy annak időtartamát nyugdíjra jogosító szolgálati időnek kell elismerni. Abban az esetben, ha a kórházi ápolás a biztosítási jogviszony megszűnését követően áll fenn, e jogcímen legfeljebb egy, gumókóros megbetegedés esetén két évet lehet szolgálati időként elismerni. Kórházi ápolásnak minősül valamennyi fekvőbeteg-gyógyintézeti, gyógyfürdői ellátás intézményi keretei között nyújtott, egész napos tartózkodással járó egészségügyi szolgáltatás. Szolgálati időként kell figyelembe venni az alkoholisták munkaterápiás intézeti kezelésének időtartamát is, ha a kezelés kezdetekor biztosított volt.

d) Szolgálati időként kell elismerni a legkorábban 1990. március 1-jétől kormányrendelet, majd ezt követően 1993. március 1-jétől az Szt. alapján megállapított ápolási díj folyósításának időtartamát, ha a díjból – kivéve az 1993. január 1-jétől 1993. február 28-áig folyósított ápolási díjat – nyugdíjjárulékot fizettek. Ugyancsak szolgálati időként kell elismerni a gyermeknevelési támogatás (gyet) folyósításának az időtartamát, amennyiben abból nyugdíjjárulékot vontak. A gyermeknevelési támogatás intézményét az Szt. vezette be, a támogatás megállapítására legkorábban 1993. február 1-jétől nyílt lehetőség, e jogcímen tehát legkorábban ezen időponttól lehet szolgálati időt elismerni.

e) Az Flt. hatálybalépését – 1991. március 1-jét – megelőzően a munkanélküli személyeket felmondási járandóság, munkanélküli segély, átmeneti munkanélküli járadék, átképzési támogatás és elhelyezkedési támogatás illette meg, melyeket külön jogszabály szerint szolgálati időként lehetett elismerni.

Így szolgálati időként kell elfogadni a 15/1956. (XII. 29.) Korm. rendelet szerint megállapított munkanélküli segély folyósításának az időtartamát, legfeljebb azonban hat hónapot. E jogszabály alapján munkanélküli segély 1956. december 29. és 1957. június 14. között kerülhetett megállapításra. Szolgálati időként kell elismerni a 114/1988. (XII. 31.) MT rendelet alapján adott munkanélküli segély folyósításának az időtartamát. A segély legfeljebb egy évi időtartamra volt megállapítható. A segély lejártát követően az érintett személyek részére átmeneti munkanélküli járadék kerülhetett megállapításra, amelyből a segélyhez hasonlóan nyugdíjjárulékot is levontak, ezért a járadék folyósításának időtartama – legfeljebb egy év – nyugdíjra jogosító szolgálati időt eredményez. A 15/1987. (XII. 31.) ÁBMH rendelkezés alapján a munkaviszonyban nem álló személy átképzési támogatásban részesülhetett, amely nyugdíjjárulék-köteles ellátás volt, ezért a támogatás folyósításának időtartamát szolgálati időként el kell ismerni.

A 27/1986. (VII. 16.) MT rendelet és a 28/1986. (VII. 16.) MT rendelet 1986. szeptember 1-je és 1988. december 31-e közötti időszakban nyújtott lehetőséget a munkanélküli személyek részére elhelyezkedési támogatás megállapítására, amelynek időtartama alatt az érintett személyt munkaviszonyban állónak kellett tekinteni. A támogatás összegéből nyugdíjjárulékot vontak, így szolgálati időt is eredményezett.

Az FtL. rendelkezései alapján 1991. március 1-jétől a munkanélküli személyek részére munkanélküli járadékot, pályakezdők munkanélküli segélyét és képzési támogatásként adott keresetpótló juttatást lehetett megállapítani, amelyekből nyugdíjjárulék-levonás történt, ezért azokat szolgálati időként kell elismerni. Pályakezdők munkanélküli segélyét az 1991. március 1-jétől 1996. június 30-áig terjedő időszakban lehetett megállapítani, ezért e jogcímen kizárólag erre az időszakra lehet szolgálati időt elismerni.

2. Az arányos szolgálati idő

Az arányos szolgálati időre vonatkozó számítást kizárólag az 1996. december 31-ét követően szerzett szolgálati időre kell alkalmazni. Arányos szolgálati időt emellett kizárólag a jogszabályban meghatározott biztosítási jogviszonyok esetében kell számolni, és csak abban az esetben, ha a biztosítási jogviszonyból származó, nyugdíjjárulék-alapot képező keresetek nem érik el az adott időszakra vonatkozó minimálbér összegét.

Arányos szolgálati idő megállapítására kerülhet sor az alábbi biztosítási jogviszonyok esetében:

- munkaviszony és azzal egy tekintet alá eső jogviszonyok (például közfoglalkoztatási jogviszony), amennyiben a foglalkoztatás nem teljes munkaidőben történik;
- szövetkezeti tagság, amennyiben a tag a szövetkezet tevékenységében munkaviszony, vállalkozási vagy megbízási szerződés keretében személyesen közreműködik;
- díjazás ellenében munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony; e körbe tartozik a megbízási szerződés, vállalkozási szerződés alapján történő munkavégzés, illetve 2011. december 31-éig a segítő családtagként, valamint 2012. június 30-éig a beosztottnaként fennállt biztosítási jogviszony;
- választott tisztségviselői jogviszonyban történt munkavégzés;
- a mezőgazdasági őstermelőként fennállt jogviszony;
- a főállású kisadózóként eltöltött jogviszony.

Az arányos szolgálati idő lényege, hogy amennyiben az előzőekben meghatározott biztosítási jogviszonyokban álló személy ebből származó keresete, jövedel-

me nem éri el a minimálbér összegét, vagy a minimálbérnél kisebb összeg után fizeti meg a nyugdíjjárulékot, úgy abban az esetben a biztosítási időnek csak az arányos időtartama vehető szolgálati időként figyelembe a nyugdíj kiszámítása során. A szolgálati idő és a biztosítási idő aránya megegyezik a nyugdíjjárulék alapját képező kereset, jövedelem, és az azonos időszakra vonatkozó minimálbér arányával. Nyugdíjjárulék-alapot képező kereset alatt a rendszeres és a nem rendszeres jövedelmeket is kell érteni.

A nyugdíj szempontjából különválik a nyugdíjjogosultság megállapítása (Tny. 18. §), valamint a nyugdíj összegének kiszámításakor figyelembe vehető szolgálati idő (Tny. 20. §) tartama, a szabályozás pedig egyértelműen meghatározza, hogy az arányosítást kizárólag a nyugdíj összegének megállapításakor kell alkalmazni. A nyugdíjjogosultság megállapítása során, függetlenül a jogviszonyból származó nyugdíjjárulék-alapot képező keresetek mértékétől, a biztosítási idő teljes időtartamát figyelembe kell venni.

Az arányos szolgálati időt az adott naptári évre, a biztosítási jogviszony időtartamára úgy kell kiszámítani, hogy elsődlegesen meg kell állapítani az említett időszak alatt elért nyugdíjjárulék-alapot képező kereset (jövedelem), és az erre az időszakra számított minimálbér összegét. Amennyiben az adott naptári időszakban ténylegesen elért nyugdíjjárulék-alapot képező kereset (jövedelem) kevesebb, mint az ugyanazon időszakra vonatkozó minimálbér összege, akkor a nyugdíjjárulék-alapot képező kereset (jövedelem) összegét el kell osztani az adott időszakra vonatkozó minimálbér összegével, majd az így kapott hányadost meg kell szorozni az adott időszak naptári napjainak számával. Amennyiben az így kapott szám nem egész szám, úgy azt minden esetben egész számra kell felkerekíteni.

Ha a biztosítási jogviszony a naptári hónap (hónapok) teljes időtartama alatt fennállt, naptári hónaponként az akkor érvényes minimálbér havi összegét kell figyelembe venni. Ha a biztosítási jogviszony nem teljes naptári hónapon keresztül állt fenn, úgy egy naptári napra a mindenkor érvényes minimálbér harmincad részét kell figyelembe venni. Az adott időszakra vonatkozó minimálbér számításánál figyelmen kívül kell hagyni azoknak az időszakoknak a naptári napjait, amelyek alatt a biztosítási jogviszony szünetelt, illetve a biztosított nem részesült nyugdíjjárulék-alapot képező jövedelemben. Ilyen időszakok lehetnek például a táppénzben, bal-eseti táppénzben, fizetés nélküli szabadságon eltöltött időtartamok.

Ha valakinek az arányosítandó szolgálati idő teljes tartama alatt van nem arányosítandó szolgálati ideje is (például teljes állású munkaviszony), az arányosítást nem kell elvégezni, az időszak teljes egészében figyelembe vehető. Amennyiben az arányosítandó szolgálati idő tartama alatt részben van nem arányosítandó szolgálati idő is, akkor az átfedéssel és az átfedés nélküli időszakokra külön kell számolni jövedelmet: átfedés idejére teljes időt, a többire arányosat kell tekintetbe venni. Ha pedig két vagy több arányosítandó szolgálati idő találkozik, a számítás szempontjából

mindegy, hogy az átfedés teljes-e vagy csak az időszakok egy része fedi egymást: az arányosítandó jövedelmeket össze kell adni, és ezt a teljes összeget kell arányosítani.

Példa: Egy munkavállaló májusban 25 napig volt félállású munkaviszonyban, ebből 5 napot táppénzen töltött. Erre az időszakra 60 000 Ft munkabért kapott, az akkori minimálbér pedig 120 000 Ft volt. Az arányos szolgálati idő-számításhoz először ki kell számítani a minimálbért a jövedelemszerző napok számára. A munkavállalónak 20 jövedelemszerző napja volt ebben a hónapban, hiszen a 25 napból 5-öt táppénzen töltött. $120\,000 \text{ Ft} / 30 \text{ nap}$ (vagyis a napi minimálbér) $\times 20 \text{ nap} = 80\,000 \text{ Ft}$. Az arány $60\,000 \text{ Ft} / 80\,000 \text{ Ft} = 0,75$; így $0,75 \times 20 = 15$. Vagyis ebben a hónapban $15 + 5$ (táppénzes napok száma) = 20 nap, nyugdíj-számítás során figyelembe vételre kerülő szolgálati időt szerzett. A jogosultság szempontjából 25 napot.

3. Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje

Arányos szolgálati idő számítása esetén a jogosultság szempontjából figyelembevételre kerülő szolgálati idő hosszabb lesz a nyugdíjszámításnál tekintetbe vett szolgálati időnél. Hozzá tartozói nyugellátások esetén ilyen eltérés abból is adódhat, hogy a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj és a rokkantsági járadék időtartama csak a jogosultság vizsgálata során számít szolgálati időnek. Egyetlen eset van, amikor a nyugdíjszámítás szempontjából tekintetbe vett szolgálati idő hosszabb lehet, ez pedig az egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje, amelyet kizárólag a nyugdíjszámítás során kell figyelembe venni.

Ilyet csak munkaviszonyban, közalkalmazottként, kormánytisztviselőként stb. alkalmazott egészségügyi dolgozók szerezhetnek, egyéni vagy társas vállalkozók nem. Egészségügyi dolgozó az az egészségügyi tevékenységet végző természetes személy, aki vagy rendelkezik az általa ellátott egészségügyi tevékenység végzésére jogosító szakképesítéssel, vagy annak hiányában közreműködik a szakképesítéssel rendelkező egészségügyi dolgozók által ellátandó feladatokban.

A kiegészítő szolgálati idő szempontjából a heti 48 órán felül – a 2004. április 30. után – végzett túlmunka számít bele. Minden 8 óra ilyen túlmunka 1 nap kiegészítő szolgálati időt jelent. Az óráknak természetesen nem kell egybefüggőknek lenniük. A kiegészítő szolgálati időt elsősorban a munkáltató igazolása alapján veszik figyelembe.

Példa: Egy közalkalmazott orvos 26 héten keresztül rendre heti 50 órát dolgozott. Mivel a heti 48 órán felüli túlmunka ideje számít be, ezért egy héten 50 óra

– 48 óra = 2 óra vehető figyelembe, vagyis összesen $26 \times 2 \text{ óra} = 52 \text{ óra}$. Mivel 8 óránként jár 1 nap szolgálati idő, ezért $52 / 8 = 6,5$. Összesen tehát 6 nap kiegészítő szolgálati időt szerzett.

4. A szolgálati idő igazolása

Alapelv, hogy a szolgálati idő számításánál 365 napot kell egy évnek tekinteni függetlenül attól, hogy az adott év ténylegesen hány napból állt. Másrészt a jogszabály által meghatározott 365 napnál egy adott évben akkor sem lehet több szolgálati időt beszámítani, ha adott esetben speciális szabály a ledolgozott időtartamot szorzó alkalmazásával rendeli figyelembe venni (például a repüléssel szerzett korkedvezményes idő számításánál). Akkor is 365 nap szolgálati idő ismerhető csak el a tárgyévben, ha valaki többes biztosítási jogviszonyban állt, és egyébként mindegyik biztosítási jogviszonya alapján szolgálati időt szerzett.

A Tny. a szolgálati idők igazolásának módjára vonatkozóan részben szigorú, részben pedig megengedő jellegű attól függően, hogy milyen időszakra vonatkozó, illetve milyen jogviszonyból származó szolgálati idő igazolása képezi a tárgyát. A Tny. 1998. január 1-jei hatálybalépésével ugyanis alapvetően megváltozott a szolgálati időként figyelembe vehető időtartamok elismerhetősége. Az 1998. január 1-jétől hatályos Tny. eltérést nem engedő módon kimondja, hogy kizárólag csak azt az időszakot lehet szolgálati időként elismerni, amelyre a nyugdíjjárulék megfizetése megtörtént. Ettől eltérően az 1998. január 1-jét megelőző időszakra már megengedőbb szabályozás vonatkozik tekintettel arra, hogy a Tny. 37. § (4) bekezdése szerint az erre az időszakra vonatkozó szolgálati időket az 1997. december 31-én hatályos rendelkezések szerint lehet elismerni.

Értelemszerűen az 1998. január 1-jétől elkezdődött időszakra a szolgálati idő beszámíthatóságához a járulékfizetés tényét minden esetben igazolni kell. A járulékfizetés megtörténtének igazolásakor pedig kizárólag csak okirattal történő bizonyításnak lehet helye (fizetési jegyzékkel, foglalkoztató által kiállított igazolással stb.). A tanúbizonyítás, vagy az „egyéb hitelt érdemlő módon” történő bizonyítás e jogviszonyok tekintetében önmagában nem elegendő, az így beszerzett bizonyíték csak a meglévő okirat mellett részbizonyítékként értékelhető. Az 1998. január 1-jét megelőző időszakra azonban a Tny. idézett rendelkezésében meghatározott valamennyi bizonyítási mód felhasználható.

A szolgálati idők elismerése tekintetében a Tny. egyfajta sorrendiséget állít fel, amikor fő szabályként kimondja, hogy azokat elsősorban a társadalombiztosítási igazgatási szervek nyilvántartása alapján kell számításba venni. A szolgálati idők beszámításánál tehát a társadalombiztosítási nyilvántartást mint közhiteles nyilvántartást kell elsődleges forrásnak tekinteni, míg az egyéb bizonyítási eszközök ki-

egészítő jelleggel alkalmazhatók abban az esetben, ha a társadalombiztosítási nyilvántartásban az adott időszakra adat nem, vagy csak hiányosan, hibásan lelhető fel. Számos esetben előfordul ugyanis, hogy adott jogviszony a társadalombiztosítási nyilvántartásban nem szerepel (mert például nem kellett a jogviszonyt a társadalombiztosítási szerveknek bejelenteni, vagy egyszerűen a bejelentést a munkáltató elmulasztotta), vagy tévesen szerepel. Ilyenkor helye lehet a szolgálati idő egyéb módon történő bizonyításának is.

A bizonyítás mikéntje több tényezőtől függ: elsősorban attól, hogy arra azért van-e szükség, mert az adat a társadalombiztosítási nyilvántartásban nem szerepel, vagy azért, mert szerepel ugyan, de tévesen. Ha az adat a társadalombiztosítási nyilvántartásban nem szerepel, azt az időszakot további megfelelő bizonyítékok nélkül szolgálati időként elismerni nem lehet, ezen időszakok tekintetében további okirati, vagy – elsősorban az 1998. január 1-jét megelőző időszakra vonatkozóan – az egyéb hitelt érdemlő módon történő bizonyítás szükséges. Vannak olyan jogviszonyok, amelyek az életpálya során a jogosultak nagy számánál előfordulnak, és a társadalombiztosítási nyilvántartásban nem szerepelnek, mivel arról adatot közölni nem kellett. Tipikusan ilyen jogviszonynak számít a tanulmányokkal szerzett szolgálati idő, a katonaidő, a gyermeknevelési támogatásokkal szerzett szolgálati idő, a munkanélküliség időtartamára kapott ellátások időtartama.

A katonaidő legegyszerűbben a katonakönyvvvel bizonyítható. Ha nem áll rendelkezésre a katonakönyv, és az érintett egyéb okirati bizonyítékkal sem rendelkezik, a nyugdíjbiztosítási szervek hivatalból kötelesek intézkedni, és az érintettekre vonatkozó adatok megadásával megkeresik a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltárát a katonaidő igazolása céljából.

Ha a szolgálati időre vonatkozó adat a nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban tévesen szerepel, ellenbizonyításnak lehet helye. Az ellenbizonyítás során elsősorban okirati bizonyítékok jöhetnek számításba, és ezek közül is a legszélesebb körben a munkakönyv szolgálhat bizonyítékul a biztosítási jogviszony fennállásához, amit hiteles egykorú okiratnak kell tekinteni.

Általánosságban egykorú okiratnak az minősül, amely az annak alapját képező jogviszony keletkezésekor, fennállása alatt vagy annak megszűnésekor állítottak ki. Bizonyítékként akkor használható fel, ha abból teljes bizonyossággal megállapítható a biztosítási kötelezettség (a jogviszony jellege), a szolgálati idő tartama, valamint az 1997. december 31-ét követő időszakra vonatkozóan a nyugdíjjárulék megfizetésének ténye. Ilyen egykorú okirat lehet a munkakönyvön túl a havi fizetési jegyzék, vagy annak megfelelő más elnevezésű irat, a fizetésemelésről szóló értesítés, a besorolásról, annak változásáról szóló értesítés, az adóbevallás, az adó-adatlap és a foglalkoztatói jövedelemigazolás.

A szolgálati időre vonatkozó adatok egyébiránt – a kereseti adatoktól eltérően – egészen 1958. január 1-jére visszamenőlegesen digitalizált formában, valamint

1929. január 1-jéig papíralapon a nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban elvileg rendelkezésre állnak.

A Tny. 43. § (2) bekezdés *c)* pontjában említett egyéb hitelt érdemlő bizonyításnak elsősorban a tanúvallomás tekinthető. Tanúvallomással csak olyan időszakok bizonyíthatóak, amelyek figyelembevételét a jogszabály nem kötötte járulékfizetés megtörténtéhez. Így az 1997. december 31-ét követően fennállt szolgálati időre tanúbizonyítás csak nagyon korlátozottan lehetséges, mivel a járulékfizetés ténye tanúvallomással nem igazolható. Ha tehát a biztosítási jogviszony fennállását csak tanúvallomással tudja az érintett alátámasztani, az 1997. december 31-ét követő időszakra vonatkozóan a beszámítás iránti kérelmet a nyugdíjbiztosítási szervek elutasítják. A tanúvallomásokon alapuló bizonyítás akkor fogadható el, ha a vallomások nem ellentmondóak, az ott előadottak az egyén életpályájába beilleszthetőek, valamint hiteles, közvetlen forrásból származnak. Hiteles, közvetlen forrásnak minősül a foglalkoztatás fennállta tekintetében elsősorban a volt munkatársak, munkahelyi vezetők tanúvallomása, akik hitelt érdemlően tudnak nyilatkozni a biztosítási jogviszony keletkezéséről és megszűnéséről, annak jellegéről, valamint az érintett által végzett tevékenységről. A tanúvallomások természetesen mérlegelési körben értékelendő bizonyítékként szolgálnak, azaz azokat a nyugdíjbiztosítási szervek – a beszerzett egyéb bizonyítékokkal összevetve – a saját meggyőződésük alapján bírálják el. A mérlegelési jogkörben hozott határozatok pedig akkor tekinthetők jogszerűnek, ha a közigazgatási szerv a hatáskörét a mérlegelésre való felhatalmazásának keretei között gyakorolta, valamint a mérlegelés szempontjai és azok okszerűsége a határozatból megállapíthatók.

VI. Az öregségi nyugdíj kiszámítása

1. Keresetek	96
2. Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset	100
a) Nettósítás	100
b) Valorizáció	101
c) Átlagszámítás	102
d) Degresszió	102
3. Az öregségi nyugdíj összege	102
a) Nyugdíjskála	102
b) Nyugdíjminimum	103
c) Nyugdíjbónusz	104
d) Magánnyugdíjpénztári tagság	104
e) Nyugdíjrögzítés	106

Az öregségi nyugdíj célja, hogy az idős korra tekintettel jövedelemarányos keresetpótló ellátást nyújtson az arra jogosultaknak. Ennek érdekében a nyugdíjszámítási szabályokat úgy kell kialakítani, hogy általában megfelelő jövedelemszintet biztosítsanak az igénylőknek, de biztosítsák a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát is. Ennek kapcsán elmondható, hogy a magyar nyugdíjrendszer ún. helyettesítési rátája az egyik legmagasabb Európában. Ez a mutató az utolsó kereset és az induló nyugdíj arányát vizsgálja, és hazánkban 80% és 90% között mozog. Ugyanakkor a kiszámítási szabályok módosítása – a korhatáremelés mellett – a nyugdíjrendszer egyensúlyban tartásának egyik eszköze lehet. Természetesen ezek az intézkedések, mivel csak az újonnan nyugdíjba vonulókat érintik, fokozatosan hatnak a Nyugdíjbiztosítási Alap egyensúlyára, hiszen az állománycsere (régébbi nyugdíjasok halála, újak nyugdíjba vonulása) révén lassan „terjednek szét” a nyugdíjrendszerben.

A nyugdíjak kiszámítására számtalan módszer létezik. Legismertebbek talán a svéd és a német modell. Az előbbi esetben a befizetett járulékokat egy virtuális számlán tartják nyilván a biztosítottak nevére, amelyből képlet segítségével számítják ki a nyugdíjat. A német pontrendszerben a jogszerzést pontokkal mérik, és meghatározzák az egy ponthoz tartozó nyugdíjösszeget. A magyar társadalombiztosítási nyugdíjrendszerben a nyugdíj összegét két tényező, a figyelembe vehető **szolgálati idő hossza** és az öregségi nyugdíj alapját képező **havi átlagkereset összege** határozza meg. Leegyszerűsítve: a nyugdíj összege a számított nettó „életpálya-jövedelem” havi átlagának a megszerzett szolgálati idő tartamától függő százaléka, amelyet egyes élethelyzetekben további korrekciós tényezők módosítanak.

Az öregségi nyugdíjak kiszámításáról a Tny. 20–22. §-ai és a TnyR. 14–17/B. §-ai rendelkeznek.

1. Keresetek

Bár a magyar nyugdíj összegéből személyi jövedelemadót nem vonnak, tehát nettó összegű, a nyugdíjak kiszámításakor a bruttó jövedelemből kell kiindulni. A kiszámítás során elsősorban az 1988. január 1-jétől a nyugdíjazás napját megelőző napig szerzett, nyugdíjjárulék-köteles jövedelmeket (2020. július 1-jétől ideértve a társadalombiztosítási járulékköteles kereseteket is) kell figyelembe venni, ha a járulékot levonták. A jövedelem megszerzésének időszakának az számít, amelyre tekintettel kifizették: a szokásos utólagos bérfizetés esetén tehát nem a bér utalásának hónapja.

A nyugdíj kiszámításához az szükséges, hogy **az igénylőnek az 1988. január 1-jétől a nyugdíjba vonulásig terjedő idő legalább felére, vagy ha a megszerzett szolgálati idő ennél rövidebb, akkor a szolgálati idő hosszának legalább felére legyen beszámítható keresete.** Ha az igénylő az 1988. január 1-jétől szerzett beszámítható kereseteivel ezt teljesíti, vagyis a beszámítható kereseteket az említett időszak legalább fele alatt szerezte meg, a nyugdíját kizárólag ezekből a jövedelmekből fogják kiszámítani. Természetesen nem állnak meg a beszámítási időszak minimumot jelentő felénél, hanem az összes beszámítható keresetet figyelembe veszik függetlenül attól, hogy ez kedvezőbb-e az igénylőre. Ha az az időszak, amely alatt az igénylő a beszámítható kereseteket megszerezte, nem éri el az említett időszak felét sem – mert például a jövedelem a későbbiekben tárgyalandó okból nem számítható be, vagy az összeg nem igazolható – a szükséges kereseteket addig kell pótolni, amíg az időszak felét el nem éri. A pótlást először az igénylő **1988. január 1-jét megelőzően szerzett kereseteivel** kell elvégezni: 1988. január 1-jétől visszafelé minden beszámítható keresetet figyelembe kell venni, amíg el nem éri az előírt időszak – vagyis a 1988. január 1-jétől a nyugdíjba vonulásig terjedő idő, vagy ha a megszerzett szolgálati idő ennél rövidebb, akkor a szolgálati idő hosszának – felét. 1988 előtti beszámítható jövedelem hiányában a hiányzó időre keresetként a nyugellátás megállapításának kezdő napjától (azaz a nyugdíjba vonulás napjától) folyamatosan visszafelé számolva, az ahhoz legközelebb eső, nyugdíjalapot képező keresettel, jövedelemmel le nem fedett napokra az akkor érvényes **minimálbér harmincad részét kell figyelembe venni.** Fontos, hogy sem az 1988 előtti, sem pedig – minimálbér alkalmazása esetén – az 1988 utáni időszakoknak nem kell egybefüggőnek lenniük, akár több évből is összegyűjthetők a szükséges napok.

Példa: Ha egy 2020. június 1-jén nyugdíjba vonuló személynél a beszámítható kereset megszerzésének időszaka 60 nappal rövidebb, mint az 1988. január 1-jétől a nyugdíjazásig terjedő idő fele (és persze az elért szolgálati idő fele sem rövidebb ennél), akkor megnézik, rendelkezésre áll-e beszámítható kereseti adat 1987 decemberére és novemberére. Ha igen, akkor az 1987. november 2. és december 31. közötti 60 nap kereseti adatait veszik figyelembe. Ha nincs erre az időszakra kereseti adat, vagy nem éri el a 60 napot, akkor addig mennek vissza az időben, amíg nem találnak olyan beszámítható kereseti adatokat, amelyekből összejön a szükséges 60 nap. Amennyiben 1988 előtt nincs kereseti adat, mert akkor az igénylő még nem dolgozott, vagy azok a jövedelmek nem számíthatók be, illetve nem igazolhatók, akkor attól a naptól indulnak ki, amelytől kezdődően a nyugdíjat meg fogják állapítani. Megnézik, hogy melyik az a 2020. június 1. előtti, ahhoz legközelebb eső 60 nap, amelyre az igénylőnek nem volt beszámítható keresete. Ha például már másfél éve munka nélkül volt, akkor a 2020. április 2. és 2020. május 31. közötti 60 napra az akkori minimálbért veszik figyelembe úgy, hogy a havi minimálbért elosztják 30-cal, majd megszorozzák a hiányzó napok számával, azaz 60-nal. Ha ebben az időszakban volt beszámítható keresete, addig mennek vissza, amíg nem találnak összesen 60 nap beszámítható jövedelemmel nem fedezett napot.

Azt, hogy az adott jövedelem esetében mi volt a nyugdíjjárulék alapja, azt a kifizetés időpontjában hatályos jogszabályok szerint kell figyelembe venni. Egyes jövedelmek esetében a Tny. vagy más jogszabályok speciális beszámítási szabályokat tartalmaznak:

- 1996-ig csak a főfoglalkozásból (heti 36 óra) elért kereset (év végi részesedés, prémium, jutalom) számítható be, a többi jogviszonyból származó jövedelem csak ennek hiányában;
- 1997-ig beszámítandó a baleseti járadék, amely abban az időben még nyugdíjjárulék-köteles volt;
- jogszabályban meghatározott járulék- vagy számítási alap esetén ez az összeg számít be (például egyéni és társas vállalkozók, mezőgazdasági őstermelők, illetve 2020. július 1-jétől a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban foglalkoztatottak esetében legalább a járulékalap minimuma, a kisadózó vállalkozások tételes adója (kata) esetén a 98 100 vagy a 164 000 Ft, 1992. március 1. előtti szabályok alapján a háztartási alkalmazott, egyéni gazdálkodó járulékalapja;
- mezőgazdasági kistermelő, azaz e tevékenységből maximum évi 8 millió Ft bevételt szerző mezőgazdasági őstermelő esetében a bevétel 6 százaléka számít be, mivel 2020. július 1-jétől a bevétel 15 százaléka, azt megelőzően a bevétel 20 százaléka után fizetett járulékot;

– nyugellátásra jogosító szolgálati idő és nyugdíjalapot képező jövedelem szerzése céljából kötött megállapodás esetén a megállapodásban meghatározott összeget kell figyelembe venni, de legalább a minimálbért;

– a felszolgálási díj 81 százalékát, illetve a 2020. június 30-áig terjedő időszakra a vendéglátó üzlet felszolgálójaként a fogyasztótól közvetlenül kapott borraavaló 81 százalékát kell beszámítani;

– a 15 százalékos egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás (ekho) alapjának 50 százaléka, 2008-tól 61 százaléka számít bele;

– figyelembe kell venni a munka-rehabilitációs díj, illetve a fejlesztési foglalkoztatási díj összegét;

– figyelembe kell venni a nyugdíjbiztosítási visszautalás során meghatározott beszámított jövedelmet;⁴⁰

– szociálpolitikai tárgyú nemzetközi szerződés esetén esetleg a jellemző szakmai átlagkeresetet.

Vannak olyan jövedelmek, amelyek után kötelező járulékot ugyan fizetni, mégis **csak akkor kell őket figyelembe venni a nyugdíj kiszámítása során, ha az az igénylőre nézve kedvezőbb.** Ezek az időszakok a következők:

– a biztosítási jogviszonyt keletkeztető jelenlegi és korábbi álláskeresési támogatások (álláskeresési járadék, munkanélküli-járadék, vállalkozói járadék, nyugdíj előtti munkanélküli-segély, álláskeresést ösztönző juttatás, keresetpótló juttatás);

– a gyermeknevelést segítő, járulékköteles pénzellátások, mint a gyermekgondozást segítő ellátás (korábbi nevén gyermekgondozási segély, azaz a gyes), a gyermeknevelési támogatás (gyet) és a gyermekgondozási díj (gyed);

– a járulékköteles szociális ellátások, vagyis a gyermekek otthongondozási díja (gyod) és az ápolási díj;

– a rehabilitációs járadék és a rehabilitációs ellátás;

– a rendvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítés, a rendvédelmi egészségkárosodási járadék, a honvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítés és a honvédelmi egészségkárosodási járadék;

– a korábbi prémiumévek program, illetve különleges foglalkoztatási állomány keretében járó juttatás.

A nyugdíjszámítás során nem csak a fent említett jövedelmeket nem kell figyelembe venni, hanem az említett ellátások, jövedelmek folyósításának időtartama alatt szerzett, biztosítással járó jogviszonyból származó jövedelmet sem. Ez a szabály általában kedvező az igénylőre nézve, mert az említett ellátások alacsonyabb összege rontja az átlagot. Ha pedig az érintett mégis az említett jövedelmek be-

⁴⁰ Az Európai Unió tisztviselőinek és más alkalmazottainak nyugdíjbiztosítási átutalásáról és visszautalásáról, valamint egyes nyugdíjbiztosítási tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2012. évi CXII. törvény 7. §.

számításával járna jobban (mert például a szülő a gyed időtartama alatt dolgozik), akkor azokat mégis figyelembe veszik. Fontos megemlíteni, hogy nincs lehetőség válogatni az egyes ilyen típusú jövedelmek között, hogy miket számítanak be és miket nem: vagy mindet beszámítják, ha az összességében kedvezőbb az igénylőre nézve, vagy egyiket sem. E jövedelmek beszámításának elmaradása lehet az egyik oka annak, hogy az az időszak, amelyre az igénylő beszámítható jövedelemmel rendelkezik, nem éri el az 1988-tól a nyugdíjba vonulásig tartó idő, illetve – ha az rövidebb – a megszerzett szolgálati idő felét sem.

További lehetséges ok, hogy vannak olyan időszakok, amelyek szolgálati időnek minősülnek ugyan, de **nincs olyan jövedelem, amely után járulékfizetés történne**. Ilyen például azon ellátások folyósításának időtartama, amelyből járulékot nem vonnak, de szolgálati időt képeznek, mint a táppénz, a baleseti táppénz, a cse-csemőgondozási díj (csed, korábbi nevén terhességi-gyermekegységi díj, azaz tgyás) és az örökbefogadói díj. Nem terjednek ki nyugdíjalapot képező jövedelem szerzésére azok a megállapodások sem, amelyeket az öregségi résznyugdíjhoz vagy teljes nyugdíjhoz szükséges, maximum 5 év szolgálati idő megszerzésére, az 1977-et követő nappali felsőoktatási idő elismerésére, vagy az 1998-ban igénybe vett, a gyermekgondozási segély idejével megegyező fizetés nélküli szabadság időtartamára kötnek.

Szintén a beszámítható jövedelmeket csökkenti, ha egy kereseti adat nem igazolható. A kereseti, jövedelmi adatokat elsősorban a nyugdíjbiztosítás közhiteles nyilvántartása alapján kell számításba venni. Az ott nem szereplő kereset egykorú eredeti okirattal vagy hiteles másolatával, vagy eredeti nyilvántartás alapján kiállított igazolással bizonyítható (például a foglalkoztató vagy jogutódja egykorú munkaügyi, bérszámfejtési, könyvelési nyilvántartásai alapján kiállított írásbeli igazolás, foglalkoztatói járulékgigazolás, a személyi jövedelemadó megállapításához a foglalkoztató által kiadott igazolás, a jövedelem kifizetését, elszámolását igazoló bizonylat, munkakönyv, személyijövedelemadó-bevallás). Egykorúnak azt az okiratot kell tekinteni, amely a jogviszony keletkezése, fennállása vagy megszűnése során jött létre. A nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban szereplő adatok pontosságát és teljességét segíti az adategyeztetési eljárás, illetve a nyugdíjbiztosítási ellenőrzés is, amelyek során szintén az említett okiratok alapján vesznek fel újabb jövedelmeket a nyilvántartásba. A felhasználható bizonyítékok köre tehát szűkebb, mint ami a szolgálati idő igazolására szolgálhat. Meg kell azonban jegyezni, hogy 1998-tól a szolgálati idő elismeréséhez általában már igazolni kell járulék levonását, amelyet szükség esetén a keresettel azonos módon kell igazolni (lásd [V.4. A szolgálati idő igazolása](#)).

2. Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset

a) Nettósítás

Az előző pontban meghatároztuk a beszámítható bruttó jövedelmeket. Ezekből kell egy nettó havi átlagkereseti adatot kiszámolnunk, hiszen a nyugdíj maga is adómentes, nettó szemléletű. E folyamat első lépése az egyes években elért bruttó jövedelmek nettósítása. A nyugdíjszámítás során nem a tényleges nettó bért vesszük alapul, hanem a jogszabályokban foglaltak szerint számított egyéni járulékokat és személyi jövedelemadót levonjuk az adott évi, beszámításra kerülő bruttó jövedelemből.

a) Az egyes évek bruttó jövedelmeit először a jogszabályban meghatározott mértékű **egyéni (tehát a biztosított által fizetendő) járulékokkal** kell csökkenteni. Ezek a nyugdíjjárulék, 2010 szeptemberéig a magánnyugdíjpénztári tagdíj mértéke, a természetbeni és pénzbeli egészségbiztosítási járulék, a munkavállalói járulék, a vállalkozói járulék, illetve 2010. január 1-jétől az egészségbiztosítási és munkaerőpiaci járulék, 2020. július 1-jétől pedig a társadalombiztosítási járulék. 1991-re és 2006-ra a Tny. külön százalékos mértéket határoz meg. A különböző járulékkedvezmények nem vehetők figyelembe. Ha 1988 előtti kereset kerül beszámításra, a nettósítás során az 1988. január 1-jei járulékmértékeket kell számításba venni.

b) A nettósítás során a **személyi jövedelemadó** összegét az egyéni járulékokkal csökkentett bruttó összegre – illetve 2010–2012-es jövedelmek esetén az erre számolt adóalap-kiegészítéssel növelt összegre – kell kiszámítani. Ez természetesen nem egyezik a valódi járulék- és adószámítással, ahol mindkettőt a bruttó összegből határozzák meg.

A levonandó szja kiszámítása során először „évesíteni” kell az egyéni járulékkal csökkentett jövedelmet: el kell osztani a jövedelemszerző napok számával, majd meg kell szorozni 365-tel (szökőévben 366-tal), végül általában hozzá kell adni a nem rendszeres jövedelmeket (például adóköteles jutalom, végkielégítés). Az 2010–2012. években megszerzett jövedelem beszámításakor a nem rendszeres jövedelmeket nem kell a bruttó jövedelem összegéből levonni, a rendszeres és a nem rendszeres jövedelmek kezelése megegyezik. Az „évesített” jövedelemre ki kell számítani a levonandó szja-t az akkori szja-kulcs és a TnyR.-ben meghatározott kedvezmények alapján. Ennek során bizonyos kedvezmények nem vehetők figyelembe (például családi adókedvezmény), míg más szabályokat (például adójóváírás) olyanoknál is tekintetbe kell venni, akik arra egyébként nem voltak jogosultak. Ezt az összeget vissza kell számítani a jövedelemszerző napokra, vagyis először el kell osztani 365-tel (szökőévben 366-tal), majd meg kell szorozni a jövedelemszerző napok számával. Az így kiszámított szja-összeget pedig le kell vonni az egyéni járulékokkal csökkentett bruttó jövedelemből. Végül ehhez hozzá kell adni az adott

évben elért, adóalapot nem képező, de nyugdíjárulék-köteles egyéb keresetet (ilyeneket az 1988–1990. években lehetett szerezni), valamint az átlagszámítási időszak alatt folyósított és 1988. január 1-je előtti időponttól megállapított baleseti járadék adott naptári évre szóló összegét.

b) Valorizáció

Az előző pontban leírt műveletsor végén nettósított éves kereseti adatokat kapunk. Ezek azonban szükségszerűen nagyon eltérőek. 1988-ban a bruttó átlagkereset havi összege 8968 Ft volt, míg 2020-ban 367 833 Ft. Nyilvánvaló, hogy a kettő nominálisan nem vethető össze. A **jövedelmek összehasonlíthatóságát szolgálja a valorizáció, amely a nyugdíjba vonulást megelőző második és korábbi években szerzett kereseteket a nyugdíjazást megelőző év szintjére hozza** azzal, hogy fenntartja az egyes éves jövedelmeknek az akkori átlagkeresethez viszonyított arányát. Ez úgy valósítható meg, hogy az adott évi jövedelmet megszorozzuk az utána következő évek nemzetgazdasági nettó átlagkereset-növekedési adataival, a nyugdíjazást megelőző évre vonatkozó adattal bezárólag: 2020-es nyugdíjba vonulás esetén tehát a 2018-as jövedelmet a 2019. évi nettó átlagkereset-növekedéssel, a 2017-est a 2018-assal és a 2019-essel stb.

A jövedelemszerzés egyes éveire vonatkozó valorizációs szorzószámokat a TnyR. 2. számú melléklete évente határozza meg. Ehhez a fentiek értelmében a megelőző év átlagkereseti adatára is szükség van, amelyet a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) csak a nyugdíjazás évében, február 20-a körül ad közzé. Ilyenkor a korábbi év valorizációs tábláját ki kell egészíteni egy új sorral, amely a legfrissebb átlagkereset-növekedési adatnak megfelelő szorzószámot fogja tartalmazni a két évvel korábban szerzett keresetekre, továbbá ugyanezzel a számmal végig kell szorozni a korábbi évek valorizációs szorzószámait is. Ez alapján **kerül kihirdetésre minden év márciusában az adott évi valorizációs tábla**. A valorizációs szorzószámok az adott évi nyugdíjak megállapításához elengedhetetlenek, ezért **a számok megjelenéséig a tárgyévi nyugdíjak esetén előleget állapítanak meg** a korábbi év szorzószámai alapján, a végleges nyugdíjösszegről pedig az új szorzószámok megjelenését követően, április 15-éig döntenek. Mivel a februári adat még csak gyorsjelentésben jelenik meg, elképzelhető, hogy később a KSH még módosítja azt. Ezek a módosítások az adott évi valorizációs táblában már nem jelennek meg, de a következő évben már ennek megfelelően korrigálni kell a szorzószámokat, mielőtt az új nettó átlagkereset-növekedési adatnak megfelelően a táblázatot végigszoroznánk.

Maga a valorizáció úgy történik, hogy az egyes évek nettósított jövedelmeit meg kell szorozni a jövedelemszerzés évéhez tartozó, a nyugdíjazás évében alkal-

mazandó valorizációs szorzószámmal, a nyugdíjazás évében és az azt megelőző évben elért keresetek kivételével.

c) Átlagszámítás

Az előző pontban szintre hoztuk az egyes évek nettó jövedelmeit, így most már egymással összehasonlítható éves nettó jövedelemösszegekkel rendelkezünk. Ezeknek a havi átlagát kell kiszámítanunk. Ehhez először **össze kell adni a valorizációt követően kapott éves kereseteket**, beleértve természetesen a nem valorizálható két legutóbbi év kereseti adatait. Ezt az összeget **el kell osztani a jövedelemszerző napok számával**. A jövedelemszerző napok száma arányos szolgálati idő-számítás során sem csökkenthető. Az 1997-től kezdődő időszakban fennállt több egyidejű biztosítási jogviszony esetén csak azok a napok osztószámok, amelyekre az igénylőnek mindegyik jogviszonyban volt keresete. Mezőgazdasági szövetkezeti tagok esetén az 1993-at megelőző időszakra vonatkozó osztószámokat külön szabályok alapján kell meghatározni.⁴¹ Ezzel megkapjuk egy napra jutó átlagjövedelmet. Ezt kell **megszorozni először 365-tel** (függetlenül a szökőévek számától), végül **elosztani 12-vel**. Általában ez az összeg lesz az **öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset**.

d) Degresszió

A nyugdíjkiszámítás kiegészítő eleme **a 372 000 forintnál magasabb havi átlagkeresetek korlátozott, degresszív beszámítása**. A degresszió sávosan történik: az előző pontban kiszámított átlagkereset 372 001 és 421 000 Ft közötti részének 90 százaléka, illetve 421 000 Ft feletti részének 80 százaléka lesz az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset.

3. Az öregségi nyugdíj összege

a) Nyugdíjskála

Az előző pontban foglaltak alapján, legkésőbb a degresszió alkalmazását követően megkaptuk az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset, a nyugdíjszámítás egyik fő elemét. Az öregségi nyugdíj ugyanis az alapját képező havi átlagkereset

⁴¹ TnyR. 17. §.

attól függő százaléka, hogy az igénylő hány év – a nyugdíjszámítás szempontjából figyelembe vehető – szolgálati időt szerzett. Ezt a százalékos mértéket határozza meg a Tny. 2. mellékletében szereplő nyugdíjskála: az elért szolgálati időhöz tartozó **százalékos mértékkel meg kell szorozni az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset összegét**, és az esetek túlnyomó többségében ezzel már meg is kaptuk az **öregségi nyugdíj** megállapításkori, induló összegét.

Ennek kapcsán két megjegyzést kell tenni. Egyrészt a nyugdíjszámítás során csak az egész év szolgálati időket lehet figyelembe venni, akár 364 nap szolgálati idő is elveszhet. Másrészt szem előtt kell tartani, hogy a nyugdíjszámítás szempontjából figyelembe vehető szolgálati idő tartama nem feltétlenül azonos a jogosultságnál figyelembe vehető szolgálati idővel. Arányos szolgálati idő-számítás esetén a jogosultsághoz figyelembe vehető lesz a több, míg az egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje esetén a nyugdíjszámítás szempontjából releváns időtartam. A továbbiakban azokról a jogintézményekről lesz szó, amelyek bizonyos esetekben az öregségi nyugdíj általános szabályok szerint kiszámított összegét módosítják.

b) Nyugdíjminimum

Az **öregségi teljes nyugdíj összege** a nyugdíjskála alkalmazásával **sem lehet alacsonyabb**, mint a TnyR.-ben meghatározott **öregségi nyugdíjminimum**. Ennek összege jelenleg **28 500 Ft**. Nem alkalmazható a nyugdíjminimum, ha az igénylő öregségi teljes nyugdíjra jogosult ugyan, de az arányos szolgálati idő-számítás miatt a nyugdíjszámítás során figyelembevételre kerülő szolgálati ideje mégsem éri el a 20 évet. Ha pedig az öregségi nyugdíj alapját képező **havi átlagkereset alacsonyabb a nyugdíjminimumnál**, és a nyugdíjszámítás során figyelembevételre kerülő szolgálati idő eléri a 20 évet, **a havi átlagkereset összege lesz az igénylő öregségi teljes nyugdíjának induló összege**. Az említetteken túl is lehet egy öregségi teljes nyugdíj alacsonyabb a nyugdíjminimumnál, ha az érintett magánnyugdíjpénztár tagja marad, vagy a nyugdíj uniós jogforrás, illetve nemzetközi szerződés alapján kerül kiszámításra.

Példa: Az igénylő 23 év szolgálati időt szerzett mind a jogosultság, mind a nyugdíjszámítás szempontjából, az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkeresete 45 000 Ft. A 23 év szolgálati időhöz 59% tartozik, így a nyugdíj összege 26 500 Ft lenne. A nyugdíjminimum szabálya miatt azonban 28 500 Ft nyugdíjat fognak megállapítani. Ha pedig az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkeresete 25 000 Ft volna, a nyugdíjskála alkalmazása nélkül ezt az összeget állapítanák meg induló nyugdíjként.

c) Nyugdíjbónusz

Általános szabály, hogy az öregségi nyugdíj megállapításkori összege nem lehet magasabb az alapját képező havi átlagkeresetnél. Ezért a Tny. szerinti nyugdíjskála megáll 100 százaléknál, amelyet 50 év vagy hosszabb szolgálati idővel lehet elérni. Ez alól egyetlen kivétel van: ha a **nyugdíjkorhatárt betöltött, és legalább 20 év szolgálati idővel rendelkező személy nem veszi igénybe az öregségi nyugdíjat, hanem legalább 30 nap további szolgálati időt szerez.** Ezzel ugyanis nyugdíjnövelésre (nyugdíjbónusza) válik jogosulttá, amellyel – akár 50 évnél rövidebb szolgálati idő esetén is – a havi átlagkereset fölé emelheti az induló nyugdíj összegét. Ha valaki a nyugdíjkorhatárt betölti, de még nincs meg a 20 év szolgálati ideje, és tovább dolgozik, nyugdíjbónusza csak akkor kezd jogot szerezni, ha a szolgálati ideje elérte a 20 évet, de nem vonul nyugdíjba, hanem még tovább dolgozik. A nyugdíjrögzítés viszont nem minősül a nyugdíj igénybevételének, a nyugdíjbónusza jogot keletkeztető – legalább 30 nap – szolgálati időnek pedig nem kell egybefüggőnek lennie, és természetesen a nyugdíjskála alkalmazása során figyelembevételre kerülő összes szolgálati időbe is beleszámít.

A nyugdíjbónusz mértéke a nyugdíjkorhatár betöltését és a 20 év szolgálati idő megszerzését, mint együttes feltételek elérését követő minden 30 nap szolgálati idő után az egyébként **kiszámított öregségi nyugdíj 0,5 százaléka**. 30–59 nap nyugdíjbónusza jogosító szolgálati idő esetén tehát a bónusz mértéke 0,5%, vagyis az induló nyugdíj az általános szabályok mellett kiszámított nyugdíj a 100,5 százaléka lesz. 60–89 nap esetén a bónusz mértéke 1%, egy év alatt pedig 6% ($365 / 30 \times 0,5 = 6,083$). Így utóbbi esetben nem az egyébként kiszámolt nyugdíját állapítják meg neki, hanem annak 106 százalékát.

Példa: Az igénylő a nyugdíjkorhatár betöltéséig 40 év szolgálati időt szerzett, majd ezt követően még 5 évig dolgozott, és akkor kérte a nyugdíja megállapítását. Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset összege 200 000 Ft. Esetében az öregségi nyugdíj összege $200\,000\text{ Ft} \times 90\%$ (az összesen 45 év szolgálati idő miatt) $\times 130\%$ (nyugdíjbónusz, amely az 5 év, azaz 1826 vagy 1827 nap szolgálati idő után jár) = 234 000 Ft lesz. Ez 34 000 forinttal meghaladja az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset összegét.

d) Magánnyugdíjpénztári tagság

1998-ban a kötelező nyugdíjrendszer két pillérből állt: a társadalombiztosítási nyugdíjból és a magánnyugdíjból. A magánnyugdíj tőkefedezeti rendszerű biztosítási ág volt, pályakezdőknek felmenő rendszerben kötelező, az 1998. július 1-je előtt a

munkaerőpiacra belépőknek pedig önkéntes. A tagdíjlevonás és befizetés a nyugdíjjárulékhoz hasonlóan kötelező volt, viszont a tagoknak a nyugdíjjárulék alacsonyabb mértékű volt: a nyugdíjjárulék és a tagdíj mértéke együtt volt ugyanannyi, mint a nem magánnyugdíjpénztári tagok által fizetett nyugdíjjáruléké. A tagok ezen felül önkéntesen tagdíj-kiegészítést is fizethettek. Cserébe a magánnyugdíjpénztár járadékszolgáltatást vagy egyösszegű kifizetést ígért. A magánnyugdíjpénztári tagok viszont a teljes életpályájukra a társadalombiztosítási nyugdíj 75 százalékára voltak jogosultak attól függetlenül, hogy hány év szolgálati szereztek a belépés előtt, illetve után. Így ha valaki 20 évig nem volt tag, majd 20 évig igen, ugyanúgy csak a társadalombiztosítási nyugdíjának 75 százalékát kaphatta meg, miközben a magánnyugdíjpénztárban csak 20 évig gyűltek a befizetései, mint az, aki egész pályája alatt magánnyugdíjpénztárban is gyűjtött.

2010–2011-ben a kötelező magánnyugdíjpénztári rendszer megszüntetésre került. A 2010. október 1-je és 2011. november 30-a közötti időszakra fizetett tagdíjakat átirányították a Nyugdíjbiztosítási Alapba. Aki 2011. január 31-éig nem jelezte személyesen, hogy magánnyugdíjpénztári tagságát fenn kívánja tartani, annak tagsága 2011. március 1-jén megszűnt. 2011. december 1-jétől pedig a magánnyugdíjpénztári tagok is teljes összegű nyugdíjjárulékot fizetnek, a tagság és a tagdíj fizetése önkéntes lett. A magánnyugdíjpénztárban maradónak ezt követően is számos lehetősége van visszalépni a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerbe: a felhalmozási időszakban, vagy azt követően, amikor megismerik a várható szolgáltatást. Tag halála esetén a hozzátartozó kedvezményezett is visszaléphet, de akkor is megszűnik a tagság, és visszaléptetik a biztosítottat, ha a magánnyugdíjpénztára jogutód nélkül megszűnik, és nem lép be másikba.⁴²

Ha viszont valaki **1998. január 1-je és 2010. szeptember 30-a között magánnyugdíjpénztári tag volt**, amikor emiatt alacsonyabb összegű nyugdíjjárulékot fizetett, és **nem lépett vissza az állami nyugdíjrendszerbe**, hanem a nyugdíjba vonulásakor is magánnyugdíjpénztári tag marad, neki **alacsonyabb összegű társadalombiztosítási nyugdíj jár**. A csökkentés a Tny. 1. melléklete szerinti képlet alapján történik, nyugdíjbiztosítási visszautalás (nyugdíjtranszfer) esetén kiegészítő szabályokkal. A képlet lényege, hogy a 2010. szeptember 30-áig szerzett szolgálati időre 75 százalékos, az azt követően szerzett szolgálati időre 100 százalékos nyugdíj jár. Az így kapott szorzószámmal meg kell szorozni az általános szabályok szerint kiszámított, adott esetben nyugdíjbónusszal növelt nyugdíjösszeget, hogy megkapjuk a magánnyugdíjpénztári tag induló öregségi nyugdíját. Ha a tag az állami nyugdíj megállapítása után lép vissza, visszamenőlegesen újra kell számolni az állami nyugdíját.

⁴² Mpt. 24. § (15) bekezdés, 29. § (9) bekezdés b) pont, 30/A. § (4) bekezdés, 83. § (7) bekezdés, 84. § (4) bekezdés, 123. § (6) bekezdés.

Példa: A biztosított 24 év szolgálati időt szerzett 2010. szeptember 30-áig, azt követően pedig 16 évet, és nyugdíjba vonulásáig magánnyugdíjpénztári tag maradt. A nyugdíj általános szabályok szerint kiszámított összege 200 000 Ft lenne. Esetében az időszakok aránya 60% és 40%, így a szorzószám $(0,6 \times 0,75) + 0,4 = 0,85$ lesz, vagyis az induló nyugdíj összege 170 000 forintra módosul.

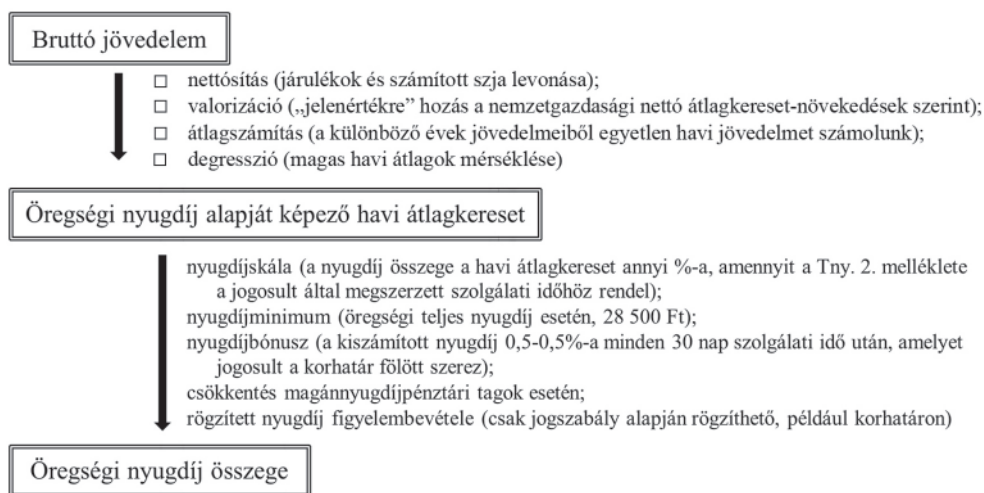
e) Nyugdíjrögzítés

A nyugdíjrögzítés szintén befolyásolhatja az induló öregségi nyugdíj összegét. A fentiektől eltérően azonban nem az általános szabályok szerint kiszámított ellátás összegét módosítja, hanem szembeállít vele egy másik, korábban kiszámolt nyugdíjat, a jogosultnak pedig a magasabbat kell öregségi nyugdíjként megállapítani. A nyugdíjrögzítés ugyanis a nyugellátás összegének megállapítása oly módon, hogy az érintett a nyugdíj folyósítását nem kéri, és nem minősül nyugdíjasnak. Célja, hogy az érintett a nyugdíjba vonuláskor ne kerülhessen rosszabb helyzetbe, mint a rögzítéskor volt, és ezzel megőrizze korábban szerzett jogait, illetve hogy ne érezze szükségét a mielőbbi nyugdíjba vonulásnak attól való félelmében, hogy a későbbiekben bármilyen okból csökkenhet az induló nyugdíj összege. A nyugdíjrögzítés lehetősége csak akkor áll fenn, ha azt törvény kifejezetten lehetővé teszi. A hatályos jogszabályok alapján két esetben releváns a nyugdíjrögzítés.

a) A Tny. 82. §-a alapján **bárki kérheti** a nyugdíjrögzítést, aki **az öregségi nyugdíjkorhatárt betölti**, és addig megszerzi az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges **20 év szolgálati időt**, de egyelőre nem szeretne még nyugdíjba menni. A nyugdíjrögzítés a nyugdíjszámítás akkor hatályos általános szabályai szerint történik. Ha az illető **a korhatár betöltését követően legalább 365 nap szolgálati időt szerez** (amely egyúttal legalább 6% nyugdíjbónuszt is jelent), és utána úgy dönt, valóban nyugdíjba vonul, választhat az időközi emelésekkel megemelt rögzített nyugdíj és a megállapításkori tények és szabályok alapján kiszámított nyugdíj között. Nincs meg a választás lehetősége, ha az érintett a korhatár betöltése és a nyugdíjba vonulás közötti idő legalább felében özvegyi nyugdíjas volt: ebben az esetben csak a nyugdíjba vonuláskor újra kiszámított összeg állapítható meg neki. Egyéb esetben a választás a jogszerző halála esetén a hozzátartozói nyugellátás jogosultját is megilleti.

b) A Kenyt. 19. §-a alapján is sor került nyugdíjrögzítésre, de ez a Tny.-ben foglaltakkal ellentétben egyszeri volt, már lezárult, ugyanakkor az akkor rögzített nyugdíjakat még jó ideig figyelembe kell venni. A Kenyt. alapján azoknak rögzítették a nyugdíját, akik **2011. december 31-én a honvédség vagy a rendvédelmi szervek hivatásos állományának tagjai voltak, a szolgálati nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe vehető szolgálati idejük 2011. december 31-én elérte a 25 évet**, és ha már szolgálati nyugdíjasok voltak, ellátásuk szolgálati járandósággá

és nem öregségi nyugdíjja alakult át. A rögzítést **a szolgálati nyugdíj 2011. december 31-én hatályos szabályai szerint, hivatalból kellett elvégezni.** Nyugdíjba vonuláskor az időközi emelésekkel megemelt rögzített nyugdíj és a megállapításkori nyugdíj közül a magasabb összegűt kell megállapítani, illetve a jogszerző halála esetén a magasabb összegből kell kiszámítani a hozzátartozói nyugellátás összegét.

1. ábra. Az öregségi nyugdíjak kiszámítása – összefoglaló ábra

VII. Hozzá tartozói nyugellátások

1. Általános jogosultsági feltételek	108
a) A jogszerező halála, eltűnése	110
b) Biztosítási feltételek	111
c) A hozzátartozó által teljesítendő feltételek	115
2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai	115
a) A nem baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja	116
b) A baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja	119
3. Özvegyi nyugdíj	120
a) Hozzá tartozói viszony	121
b) Ideiglenes özvegyi nyugdíj	124
c) Özvegyi nyugdíj az ideiglenes özvegyi nyugdíj lejártát követően	125
d) Az özvegyi nyugdíj összege	129
4. Özvegyi járadék	132
5. Árvaellátás	132
a) Hozzá tartozói viszony	133
b) További feltételek	135
c) Az árvaellátás összege	138
6. Szülői nyugdíj	139
a) Hozzá tartozói viszony	139
b) Egyéb feltételek	140
c) A szülői nyugdíj összege	141

A hozzátartozói nyugellátások a kereső, illetve az egyik kereső családtag elvesztése miatt csökkent családi bevételekre tekintettel megállapított keresetkiegészítő ellátások. A személyes veszteségen kívül anyagi értelemben is megroppanthatja a családot az egyik kereső halála, hiszen a kiadási szerkezetet a rendszeresen befolyó bevételekhez igazították. Különösen igaz ez, ha gyermekek felnevelését, taníttatását is finanszírozni kell. Ebben nyújtanak segítséget a hozzátartozói nyugellátások.

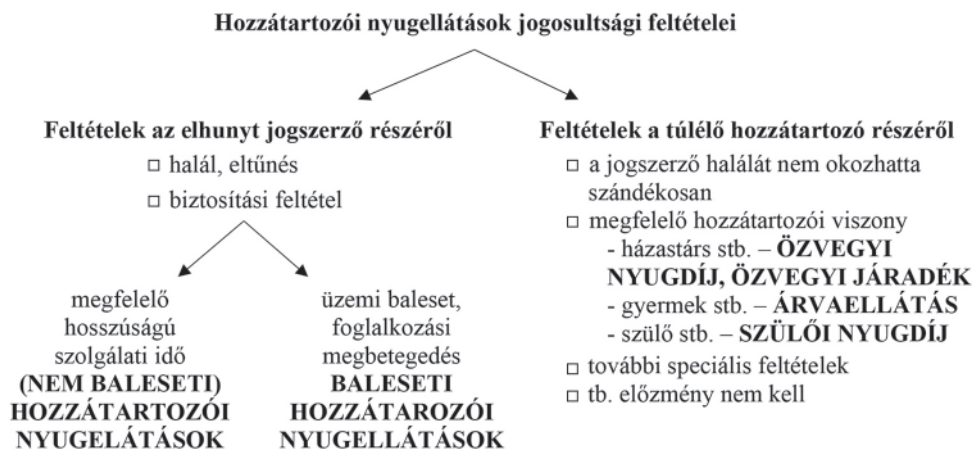
A hozzátartozói nyugellátásokat a Tny. 44–61/A. §-a és a TnyR. 59/C–65/B. §-a szabályozza.

1. Általános jogosultsági feltételek

Öregségi nyugdíj esetén az igénylőnek kell mindent feltételt teljesítenie: neki kell betöltenie a nyugdíjkorhatárt és neki kell megszereznie a szükséges szolgálati időt,

jogosultsági időt. Hozzá tartozói nyugellátás esetén a jogosultsági feltételek szétválnak: a biztosítási előzményt az elhunyt jogszerzőnél kell vizsgálni, az igénylőnél nem. Olyan személy is jogosult lehet hozzátartozói nyugellátásra, aki még egy napot sem töltött biztosításban. Jogosultsági feltételek tekintetében itt van különbség a baleseti és a nem baleseti hozzátartozói nyugellátások között. Ezek mellett néha külön vizsgálatot igényel, hogy a jogszerző meghalt-e, eltűnt-e: ezt a bíróságok végzik.

A hozzátartozó esetében a hozzátartozói viszonyon túl (elvált házastárs, árva, szülő stb.) többnyire további feltételeket (életkor, egészségi állapot, tanulmányok folytatása, eltartás ténye stb.) is vizsgálnak. Ezeket mind baleseti, mind pedig nem baleseti hozzátartozói nyugellátás esetén egyformán teljesíteni kell. E feltételeket az egyes hozzátartozói nyugellátásoknál fogjuk elemezni. Minden esetben kizáró ok viszont, ha az igénylő okozta szándékosan a jogszerző halálát. A feltételek rendszerét az alábbi ábra szemlélteti.

2. ábra. Hozzá tartozói nyugellátások jogosultsági feltételei

Lehetnek olyan élethelyzetek, amikor valaki több, azonos vagy különböző típusú hozzátartozói nyugellátásra is jogosultságot szerez (például az árvának mindkét szülője meghal, az özvegyi nyugdíjas a nyugdíjkorhatár betöltését követően köt házasságot, majd ismét megözvegyül, az árvaellátásra jogosult házasságot köt, de házastársa meghal). Ilyen esetben valamennyi ellátás megállapítható ugyan, de csak a jogosult által választott egy nyugellátást fogják folyósítani, a többit pedig szüneteltetik. Az együttfolyósítási tilalom az özvegyi mezőgazdasági szövetkezeti járadékra, az özvegyi mezőgazdasági szakszövetkezeti járadékra és a mezőgazdasági szakszövetkezeti tagok növelt összegű özvegyi járadékára is vonatkozik. Ha tehát

valaki özvegyi mezőgazdasági járadékra és hozzátartozói nyugellátásra egyaránt jogosult, választania kell az ellátások között.

a) A jogszerző halála, eltűnése

A hozzátartozói nyugellátások fogalmából következő feltétel, hogy **a jogszerző az igényléskor már nem él**. Ez általában könnyen igazolható: a holttest megvan, a halált anyakönyvezték. Léteznek azonban olyan esetek, amikor a feltétel teljesülése nem ennyire egyértelmű, és a halál anyakönyvi bejegyzésére valamilyen okból nem kerülhetett sor. Ha a halál bekövetkezése kétséget kizáróan megállapítható, de az anyakönyvezés törvényi feltételei nem álltak fenn (mert például a holttest nem került elő), akkor a bíróságtól kérhető **a halál tényének megállapítása**.⁴³ Ha a halál nem bizonyítható, de a jogszerző legalább öt éve eltűnt, és nincs olyan adat, amely az életben léteire utal, a bíróságtól a **holtnak nyilvánítást** lehet kérni.⁴⁴ Mindkét nemperes eljárást megindíthatja a hozzátartozói nyugellátások jogosultja is. Ha a bíróság megállapítja a halál tényét, illetve az eltűnt személyt holtnak nyilvánítja, a halált a végzésben meghatározott időpontnak megfelelően anyakönyvezik, megnyílik a hagyaték stb., és ami esetünkben lényeges, igényelni lehet a hozzátartozói nyugellátásokat.

Eltűnés esetén nem kell azonban megvárni az 5 évet, a hozzátartozói nyugellátás jogosultja kezdeményezheti az **eltűntnek nyilvánítást**, ha nincs olyan adat, amely a jogszerző életben léteire utal. A bíróság szintén nemperes eljárásban jár el, de döntésének csak társadalombiztosítási következménye van: igényelhetőkké válnak a hozzátartozói nyugellátások.⁴⁵

Ha a holtnak vagy eltűntnek nyilvánított személy előkerül, az erről szóló végzések hatálytalanná válnak, a jogkövetkezmények pedig semmisek. Ilyen esetben a nyugdíj-megállapító határozatot is vissza kell vonni, de visszafizetésre csak az általános szabályok szerint kerülhet sor⁴⁶ [lásd [XIII.1.a\) Visszafizetési kötelezettség](#)].

A hozzátartozói nyugellátásra vonatkozó igények elbírálásakor holtnak nyilvánítás esetén a halál, eltűntnek nyilvánítás esetén pedig az eltűnés bíróság által megállapított időpontját kell a halál időpontjának tekinteni, és ettől kell számítani az ideiglenes özvegyi nyugdíjra való jogosultság időtartamát is, amely általában

⁴³ A bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (Pnptv.) 12. §.

⁴⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:5-2:7. §.

⁴⁵ Pnptv. 13. §.

⁴⁶ Tny. 80., 84. §.

csak az elhunyt jogszerző halálától számított egy évig jár. Ilyen esetben az általános szabályoktól eltérően nem csak hat hónapra visszamenőlegesen lehet igényelni a hozzátartozói nyugellátást, hanem akár az eltűnés, halál bíróság által megállapított időpontjától is, ha a hozzátartozó a kérelmet a bírósági végzés jogerőre emelkedését követő hat hónapon belül benyújtja. Így akár holtnak nyilvánítás esetén is megállapítható ideiglenes özvegyi nyugdíj: a jogosultságot a kezdő napja, vagyis a halál, eltűnés bíróság által megállapított időpontjában hatályos szabályok szerint kell elbírálni, és a megszűnés napját is ettől az időponttól kell számolni.

Példa: A jogszerző 2011-ben eltűnt, és 2020. április 5-én jogerősen holtnak nyilvánítják. A halál időpontja 2011. szeptember 4. Ha a hozzátartozó a nyugellátás iránti kérelmét 2020. november 5-éig benyújtja, az ideiglenes özvegyi nyugdíjat az 2011. szeptember 4-e és 2012. szeptember 3-a közötti időszakra állapítják meg. Ez utóbbi időponttól kell számítani a felelédesi időt is, vagyis nem ideiglenes özvegyi nyugdíjra akkor lesz jogosult, ha a többletfeltételeket legkésőbb 2022. szeptember 3-áig teljesíti.

b) Biztosítási feltételek

NEM BALESETI HOZZÁTARTOZÓI NYUGELLÁTÁSOK

Nem baleseti hozzátartozói nyugellátásra elsősorban akkor szerzett jogot az elhunyt jogszerző, ha **öregségi nyugdíjasként halt meg**, vagy a halálakor öregségi vagy munkaképtelenségi mezőgazdasági szövetkezeti járadékban, öregségi vagy munkaképtelenségi mezőgazdasági szakszövetkezeti járadékban, illetve mezőgazdasági szakszövetkezeti tagok növelt összegű öregségi vagy munkaképtelenségi járadékában részesült, ideértve azt is, ha az ellátás folyósítása szünetelt.

Ha az elhunyt jogszerző nem részesült az említett ellátások egyikében sem, utána abban az esetben állapítható meg hozzátartozói nyugellátás, ha **az előírt szolgálati időt a haláláig megszerezte**. Öregségi résznyugdíjhoz legalább 15 év szolgálati idő szükséges. Ezt azonban lehetetlen egy húszas éveiben járónak elérnie, de még egy harmincastól is méltánytalan elvárni összevetve azzal, hogy öregségi nyugdíj esetén 65 éves korig kell ezt összegyűjteni. A szükséges szolgálati idő ezért sávosan van meghatározva aszerint, hogy a jogszerző hány éves korában halt meg. Ha a jogszerző a halálakor

- még nem volt 22 éves, 2 év szolgálati idő szükséges, vagy a tanulmányok befejezését követő 180 napon belül legalább 1 nap szolgálati idő;
- a 22 éves életkort betöltötte, de a 25 éves életkort még nem, 4 év szolgálati idő szükséges;

- a 25 éves életkort betöltötte, de a 30 éves életkort még nem, 6 év szolgálati időt kellett szereznie;
- a 30 éves életkort betöltötte, de a 35 éves életkort még nem, 8 év szolgálati idővel kell rendelkeznie;
- a 35 éves életkort betöltötte, de a 45 éves életkort még nem, 10 év szolgálati idő szükséges;
- a 45 éves életkort is betöltötte, az öregségi résznyugdíjra irányadó 15 év szolgálati idő van előírva.

A hozzátartozói nyugellátás biztosítási feltételei akkor is teljesülnek, ha a jogszerző a fent leírt szolgálati idők közül az alacsonyabb életkorhoz előírt szolgálati időt még abban az alacsonyabb életkorban megszerezte, és ezt követően a szolgálati idejében a haláláig harminc napnál hosszabb megszakítás nincs, amelybe nem számít bele a keresőképtelenség ideje.

Példa: A jogszerző 34 éves koráig 8 év szolgálati időt szerzett, de ezután megbetegedett, a munkáját nem tudta folytatni, keresőképtelen lett, majd rá másfél évre, hosszú betegség után, életének 36. évében meghalt. Ebben az esetben a jogszerzőnek nincs meg ugyan a 36 éves korhoz előírt 10 év szolgálati idő, de 35 éves koráig a szükséges 8 évet megszerezte, sőt, a táppénz miatt többet is, és ha a táppénz le is járt, a keresőképtelenséget kivéve nem volt a szolgálati időben megszakítás.

További kedvezmény, hogy több szolgálati idő vehető figyelembe a hozzátartozói nyugellátás megállapítása során, mint öregségi nyugdíj esetén. Egyrészt mind a jogosultság, mind pedig a nyugellátás összege szempontjából szolgálati időnek minősül az a tanulmányi idő, amelyet a jogszerző felsőoktatási intézmény nappali képzésén töltött, függetlenül attól, hogy 1998. január 1-jét megelőző, akár ezt követő tanulmányi időről van-e szó. A beszámítás felső korlátja megegyezik az öregségi nyugdíj esetén az 1998-at megelőző tanulmányi időre előírt szabályokkal: csak egy képzés ideje vehető figyelembe, és az is csak a képesítés megszerzéséhez a tanulmányok folytatása idején szükséges tanulmányi idő erejéig. Így egy egyetemista, főiskolás is tudja teljesíteni a 22. életév betöltése előtt elhunytak számára előírt feltételeket. Másrészt – kizárólag a hozzátartozói nyugellátásra való jogosultság szempontjából – szolgálati időnek minősül a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjban 2011. december 31-éig eltöltött idő, és a rokkantsági ellátás 2012. január 1-jétől kezdődő ideje.

BALESETI HOZZÁTARTOZÓI NYUGELLÁTÁSOK

Baleseti hozzátartozói nyugellátások esetében nem számít a megszerzett szolgálati idő hossza. Az ellátások akkor járnak, ha az elhunyt jogszerző biztosítottként üzemi

baleset vagy foglalkozási megbetegedés miatt halt meg, vagy a halálakor baleseti táppénzben részesült, függetlenül a halál okától. Ki kell emelni, hogy a kiegészítő tevékenységet folytatók (vagyis azok, akik öregségi nyugdíjban, a Magyar Alkotmánybírósági Közalapítvány által folyósított ellátásokról szóló 52/2011. (III. 31.) Korm. rendelet alapján folyósított öregségi, rokkantsági nyugdíjsegélyben (nyugdíjban), egyházi jogi személytől kapott nyugdíjban, öregségi, munkaképtelenségi mezőgazdasági járadékában vagy EGT-állam saját jogú nyugdíjában, illetve Magyarországgal szociális biztonsági egyezményt kötött állam öregségi nyugdíjában részesülnek, valamint a nyugdíjkorhatárt betöltött, özvegyi nyugdíjas egyéni vagy társas vállalkozók) 2020. július 1-je óta nem minősülnek biztosítottnak, tehát munka közben elszenvedett haláluk esetén nem állapítható meg baleseti hozzátartozói nyugellátás. A jogosultsághoz két fogalmat kell röviden tisztázni: az üzemi balesetét és a foglalkozási megbetegedését. Ezekről a kérdésekről bővebben a baleseti ellátások tantárgy keretében tanulnak.

Balesetnek kell tekinteni azt az egyszeri külső hatást, amely a biztosított akaratától függetlenül, hirtelen vagy rövid idő alatt következett be. **Üzeminak** pedig az a baleset minősül, amely a biztosítottat a foglalkozása körében végzett munka közben vagy azzal összefüggésben, a munkába vagy onnan lakására (szállására) menet közben, közcélú munka (életmentés, baleset- vagy katasztrófa-elhárítás, véradás) végzése során vagy egyes társadalombiztosítási ellátások igénybevételével (keresőképtelenség, rokkantság, egészségkárosodás, rehabilitálhatóság elbírálása céljából elrendelt, vagy a keresőképesé váláshoz szükséges vizsgálaton vagy kezelésen történt megjelenés) összefüggésben éri. Nem minősül üzemi balesetnek, illetve ellátásra nem jogosít, ha a baleset

- legalább részben amiatt következett be, hogy a jogszerző ittas volt vagy kábítószert hatása alatt állt;
- munkahelyi feladatokhoz nem tartozó, engedély nélkül végzett munka, engedély nélküli járműhasználat, munkahelyi rendbontás során történt; vagy
- indokolatlanul nem a legrövidebb útvonalon közlekedve, vagy az utazás indokolatlan megszakítása során történt.

Foglalkozási megbetegedés a munkavégzés, illetve a foglalkozás gyakorlása közben bekövetkezett olyan heveny, idült, vagy a foglalkozás gyakorlását követően megjelenő vagy kialakuló idült egészségkárosodás, amely

- a munkavégzéssel, a foglalkozással kapcsolatos, a munkavégzés, a munkafolyamat során előforduló fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai kóroki tényezőkre vezethető vissza; vagy
- a munkavállaló optimálisnál nagyobb vagy kisebb igénybevételének a következménye.

Példák: A baleseti táppénzzel összefüggésben széles körű bírói és közigazgatási gyakorlat alakult ki a baleset üzemiségének, illetve a megbetegedés foglalkozási jellegének megítélésével kapcsolatban. Így például üzemi a baleset, ha

- a munkavégzés során következett be, függetlenül attól, hogy azt a biztosított rosszcselekedete vagy más okozta-e;

- a károsodás a munkahelyen elszenvedett balesettel ok-okozati kapcsolatban állt még akkor is, ha az állapot kialakulásában sorsszerű megbetegedés is szerepet játszhatott;

- a biztosított által használt munkaeszköz (például irodai szék) meghibásodása miatt következett be;

- a keresőképeség visszanyerése érdekében szükséges orvosi kezelés során érte a biztosítottat;

- a baleset nem kötelező csapatépítő tréningen következett be;

- a biztosított egyébként kitérővel ment a lakásától a munkahelyére, hogy a napközben számára szükséges élelmiszereket megvegye;

- a biztosított rövid időre megszakította az útját, hogy a munka előtt pihenjen vagy megvásárolja a szükséges élelmiszereket.

Nem beszélhetünk viszont üzemi balesetről, ha

- a biztosított sorsszerű megbetegedése a munkahelyen történtek miatt tünetekkel is jár;

- a biztosítottat a baleset a munkáltató által lehetővé tett, de nem kötelező szűrővizsgálatra menet közben éri;

- a biztosított a munkaviszony keretén kívül eső, magáncélú munkát végez (például a műhelyben a saját autóját szereli);

- az orvosi beavatkozás, ahol a sérülést a biztosított elszenvedte, nem áll összefüggésben a keresőképeséggel (például előre ütemezett műtét során következett be).

A baleset üzemiségét, illetve a megbetegedés foglalkozási jellegét **véglegessé vált határozattal kell igazolni** a baleseti ellátásokra vonatkozó szabályok szerint. Ha az ügyfél a határozatot nem csatolja, azt az eljáró nyugdíjbiztosítási szerv maga szerzi be. Amennyiben a hozzátartozói nyugellátás megállapítása iránti eljárás idején ilyen határozat még nem áll rendelkezésre, de a hozzátartozó nem baleseti hozzátartozói nyugellátásra jogosult, utóbbit állapítják meg. Ha a baleset üzemiségét, illetve a megbetegedés foglalkozási jellegét később megállapítják, a nem baleseti hozzátartozói nyugellátást visszamenőlegesen megszüntetik, a baleseti hozzátartozói nyugellátást az eredeti igénylési időpont figyelembevételével megállapítják, a különbözetet pedig egy összegben, az időközi emelésekkel együtt folyósítják. Ha a hozzátartozó nem jogosult nem baleseti hozzátartozói nyugellátásra, mert az elhunyt jogszerző a szükséges szolgálati időt nem szerezte meg, a kérelmet el kell utasítani. Ilyen esetben, ha

a kérelmet a baleset üzemiségét, illetve a megbetegedés foglalkozási jellegét megállapító határozat véglegessé válását követően újra benyújtják, a baleseti hozzátartozói nyugellátás az eredeti igénylési időpont figyelembevételével állapítható meg.

c) A hozzátartozó által teljesítendő feltételek

A hozzátartozók esetében a jogosultsághoz semmiféle társadalombiztosítási előzmény nem szükséges. Ugyanakkor minden hozzátartozói nyugellátás esetében **kizáró feltétel, ha a hozzátartozó szándékosan okozta a jogszerző halálát**, és ezt bírósági ítélet jogerősen megállapította. Minden olyan bűncselekmény szóba jöhet, ahol a halál okozására a szándékosság is kiterjed (például emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, terrorcselekmény, utóbbi esetben, ha megállapítják, hogy a halált szándékosan okozva követték el). Nem tartozhatnak viszont ebbe a körbe a gondatlan bűncselekmények, valamint azok, amelyek esetében a halál okozására a szándék nem terjedhet ki, vagy nem állapították meg a szándékosságot (például gondatlanságból elkövetett emberölés, halált okozó testi sértés). Ez természetesen egyedül az elítélt hozzátartozó nyugellátására hat ki, a többiek jogosultságát nem érinti. Más kérdés, hogy ilyen esetben a többiek nyugellátását meg kell térítenie, hiszen az elhunyt jogszerző halála felróható neki.

Szintén minden hozzátartozói nyugellátás esetén jogosultsági feltétel az elhunyt jogszerzővel fennállt megfelelő hozzátartozói viszony. Ennek alapján különböztetjük meg a hozzátartozói nyugellátások egyes fajtáit:

- házastárs, volt házastárs, bejegyzett élettárs, volt bejegyzett élettárs és élettárs esetén özvegyi nyugdíj, baleseti özvegyi nyugdíj, özvegyi járadék;
- gyermek, unoka, dédunoka stb. és testvér esetében árvaellátás, baleseti árvaellátás;
- szülő, nagyszülő esetén pedig szülői nyugdíj, baleseti szülői nyugdíj állapítható meg.

Az egyes ellátásfajták esetében a jogosultsághoz szinte minden esetben további feltételek teljesítése szükséges: megfelelő életkor, megváltozott munkaképesség, tanulmányok folytatása stb. E feltételeket a hozzátartozói viszonyokkal együtt az egyes hozzátartozói nyugellátásoknál tárgyaljuk.

2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai

A hozzátartozói nyugellátások összegének alapja minden esetben egy öregségi nyugdíj-összeg. Általánosan ez annak az öregségi nyugdíjnak az összege, amely a

jogszerzőt a halálakor megillette, vagy megillette volna. A jogosultság biztosítási feltételei mellett ebben van különbség a baleseti és a nem baleseti hozzátartozói nyugellátások között.

a) A nem baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja

a) Ha az elhunyt jogszerző öregségi nyugdíjasként halt meg, a nem baleseti hozzátartozói nyugellátás alapja az az összeg, amely **a jogszerzőt a halálakor öregségi nyugdíjként megillette**, akár folyósították számára, akár szüneteltették. Szüneteltetés esetén természetesen meg kell emelni az időközi nyugdíjemelések mértékével, ahogyan újbóli folyósítás esetén történt volna. Az öregségi nyugdíj mellett 2020. július 1-je előtti időre szerzett járulékköteles kereset esetén kérelemre – a Tny. 2020. július 1-je előtt hatályos 22/A. §-a szerinti – nyugdíjnövelés is jár. A növelés a saját jogú nyugdíj mellett szerzett nyugdíjjárulék-alapot képező kereset, jövedelem egytizenketted részének 0,5 százaléka. Nyugdíjnövelés érvényesítése esetén az elhunyt jogszerző után a nyugdíjnövelés figyelembevétele nélkül korábban már megállapított hozzátartozói nyugellátásokat hivatalból újra számolják.

b) Amennyiben az elhunyt nem volt öregségi nyugdíjas, de **saját jogú (öregségi, munkaképtelenségi) mezőgazdasági szövetkezeti járadékban**, mezőgazdasági szakszövetkezeti járadékban vagy mezőgazdasági szakszövetkezeti tagok saját jogú növelt összegű járadékában részesült, vagy arra jogot szerzett, a hozzátartozói nyugellátást – az öregségi nyugdíjhoz hasonlóan – abból a járadékösszegeből kell kiszámítani, amely a jogszerzőt a halálakor megillette, vagy a Tbtv. alapján megillette volna. Ha az öregségi nyugdíjra vonatkozó szabályok alkalmazása miatt a saját jogú mezőgazdasági járadék folyósítása szünetelt, vagy mellette az elhunyt jogszerző „nyugdíjnövelésre” szerzett jogot, az a) pontban írtak szerint kell eljárni.

c) A halálakor **korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, átmene-ti bányászjáradékban vagy táncművészeti életjáradékban** részesülő jogszerző esetén a hozzátartozói nyugellátások alapja az ellátás teljes, csökkentések nélküli összege, legyen szó a szolgálati nyugdíjra vonatkozó, 2012 előtt hatályos szabályok alapján történő csökkentésről, vagy a Kenyt. szerinti, a személyi jövedelemadó mértékével megegyező csökkentésről. Ha az ellátás folyósítása szünetelt, a szüneteltetés ideje alatt esedékes időközi nyugdíjemeléseket is figyelembe kell venni. A korhatár előtti nyugdíjszerű ellátások folyósítási, illetve szünetelési ideje alatt végzett nyugdíjjárulék-köteles keresőtevékenységgel a jogszerző szolgálati időt szerzett. Ha az ellátás mellett szerzett szolgálati idő elérte a 365 napot, a halál időpontját követő 6 hónapon belül a hozzátartozói nyugellátás jogosultja kérheti a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg újraszámítását. Ebben az eset-

ben a csökkentések nélkül folyósított és az újrászámított összeg közül magasabból számítják ki a hozzátartozói nyugellátást.

d) Ha az elhunyt jogszerző nem részesült a fenti ellátások egyikében sem, de **már állapítottak meg utána hozzátartozói nyugellátást**, akkor a korábbi eljárásban a következőkben leírtak szerint kiszámított öregséginyugdíj-összeg lesz az újabb hozzátartozói nyugellátásnak is az alapja.

e) Egyéb esetben ki kell számítani azt az öregséginyugdíj-összeget, amely a jogszerzőt a halála napján megillette volna. Nem vehető figyelembe, hogy az elhunyt jogszerző korábban rokkantsági nyugdíjas volt-e, vagy részesült-e korhatár előtti öregségi nyugdíjban, amely 2012-ben átalakult korhatár előtti öregségi nyugdíjszerű ellátássá, és később valamely okból megszűnt. A számítást alapvetően az öregségi nyugdíjra vonatkozó szabályok szerint kell elvégezni. Ugyanabból a bruttó jövedelemből kell kiindulni (lásd VI.1. [Keresetek](#)), és ugyanúgy kell kiszámítani az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkeresetet (lásd VI.2. [Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset](#)). Ezt követően azonban a fiatalabb korban elhunytakra tekintettel kedvezőbb szabályok vonatkoznak a hozzátartozói nyugellátás számítására.

Egyrészt a **felsőoktatási intézmény nappali képzésén folytatott tanulmányok 1997-et követő ideje szolgálati időnek számít**, nemcsak a jogosultság megállapítása során, hanem a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg kiszámításakor is, amikor a nyugdíjskálát alkalmazzák. Emlékeztetőül: öregségi nyugdíj esetén ugyanakkor a nappali képzésén folytatott felsőfokú tanulmányok csak 1997. december 31-éig vehetők figyelembe szolgálati időként. A felsőoktatási idő beszámítása egyébként ugyanúgy történik: csak egy képzés ideje vehető figyelembe, és az is csak a képesítés megszerzéséhez a tanulmányok folytatása idején szükséges tanulmányi idő erejéig.

Másik kedvezmény, hogy a Tny. 2. melléklete szerinti öregségi nyugdíjskála csak akkor kerül alkalmazásra, ha az elhunyt jogszerzőnek volt legalább 25 év szolgálati ideje. **25 évnél kevesebb szolgálati idő esetén egy kedvezőbb**, a TnyR. 3. számú mellékletében található **skála** alapján kell kiszámítani az öregséginyugdíj-összeget. Ez a táblázat annak megfelelően differenciálja, a havi átlagkereset hány százaléka lesz a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg, hogy a jogszerző hány éves korában halt meg. A TnyR. 3. számú melléklete szerinti nyugdíjskála a 35 évesen vagy idősebb korban elhunyt jogszerző esetében nem tartalmaz százalékos mértéket a 10 évnél alacsonyabb szolgálati időkre. Lehetséges azonban, hogy a jogszerző nem rendelkezett 10 évvel sem, a hozzátartozói nyugellátás mégis megállapítható. Ilyenkor annak megfelelően kell eljárni, hogy mi az oka az alacsonyabb szolgálati időnek. Ha az arányos szolgálati időszámítás miatt kevesebb a számítás során figyelembe vehető szolgálati idő, mint a

jogosultság szempontjából beszámítható, akkor a 10 évhez tartozó szorzószámokat annyiszor kell további 2 százalékponttal csökkenteni, ahány év a 10 év szolgálati időből hiányzik. Ha a különbség oka az, hogy a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj és a rokkantsági ellátás folyósítási ideje csak a jogosultság szempontjából számít szolgálati időnek, a számítás során nem, akkor a 10 évhez tartozó százalékos mértéket kell alkalmazni. Ugyanígy kell eljárni, ha a 35–39 éves elhunyt jogszerző után azért jár hozzátartozói nyugellátás, mert ugyan csak az alacsonyabb életkorhoz előírt szolgálati időt szerezte meg, de azt követően a szolgálati idejében a haláláig harminc napnál hosszabb megszakítás nem volt, amelybe nem számít bele a keresőképtelenség ideje [lásd VII.1.b) **Nem baleseti hozzátartozói nyugellátások**].

A harmadik pozitív irányú eltérés, hogy a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló **öregséginyugdíj-összeg fő szabály szerint nem lehet alacsonyabb az öregségi nyugdíjminimumnál**, amely jelenleg 28 500 Ft. Ez alól két kivétel van. Egyrészt ha a hozzátartozói nyugellátás számításának alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg alapját képező havi átlagkereset – vagyis az az összeg, amelyre a nyugdíjskálát alkalmazva megkapjuk a hozzátartozói nyugellátás számításának alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeget – az öregségi nyugdíjminimum összegét sem éri el, akkor a hozzátartozói nyugellátás számításának alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg azonos az alapját képező havi átlagkereset összegével, a nyugdíjskála szorzóit pedig nem kell alkalmazni. Másrészt nem alkalmazható az öregségi nyugdíjminimum, ha arányos szolgálati időt kell számítani, és emiatt az öregséginyugdíj-összeg kiszámításakor figyelembevételre kerülő szolgálati idő nem éri el a jogosultsághoz minimálisan meghatározott szolgálati időt.

A fent említett eltérésekkel a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeget is **ugyanúgy kell kiszámítani, mint az öregségi nyugdíjat**: az azonos módon kiszámított havi átlagkeresetnek a megfelelő nyugdíjskála megfelelő mezője szerinti százalékát kell venni az elért – a felsőoktatási tanulmányok miatt adott esetben magasabb – szolgálati idő függvényében. Az öregségi nyugdíjminimum beszámításáról volt szó. A nyugdíjbónusz [lásd VI.3.c) **Nyugdíjbónusz**] és a magánnyugdíjpénztári tagság [lásd VI.3.d) **Magánnyugdíjpénztári tagság**] az öregségi nyugdíjjal megegyező módon számít, és azonos módon kell figyelembe venni a rögzített nyugdíjat is [lásd VI.3.e) **Nyugdíjrögzítés**]. Ezzel megkapjuk azt az öregséginyugdíj-összeget, amely a jogszerzőt a halálakor megillette volna, és amely így a hozzátartozói nyugellátás alapja lesz.

f) Az a)–e) pontban említett módok valamelyikén meghatározásra kerül a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg. Ha a hozzátartozói nyugellátást a jogszerző halált követő évtől, vagy még későbbi időponttól igénylik, az a)–e) pont szerint kiszámított összeget **az időközi nyugdíjemelésekkel is meg kell emelni**.

g) A hozzátartozói nyugellátás összegét úgy kell meghatározni, hogy az a)–f) pontok szerint **kiszámított öregséginyugdíj-összeget megszorozzuk a teljesített jogosultsági feltételek függvényében az adott hozzátartozói nyugellátáshoz előírt százalékos mértékkel** (például ideiglenes özvegyi nyugdíj esetén 60 százalék-kal). Az özvegyi nyugdíj és a szülői nyugdíj esetleges megosztása, és az elváltak vagy több mint egy éve külön élők özvegyi nyugdíjának összege további számítási műveleteket is szükségessé tehet. Ezeket a kérdéseket az egyes hozzátartozói nyugellátásoknál tárgyaljuk.

b) A baleseti hozzátartozói nyugellátások alapja

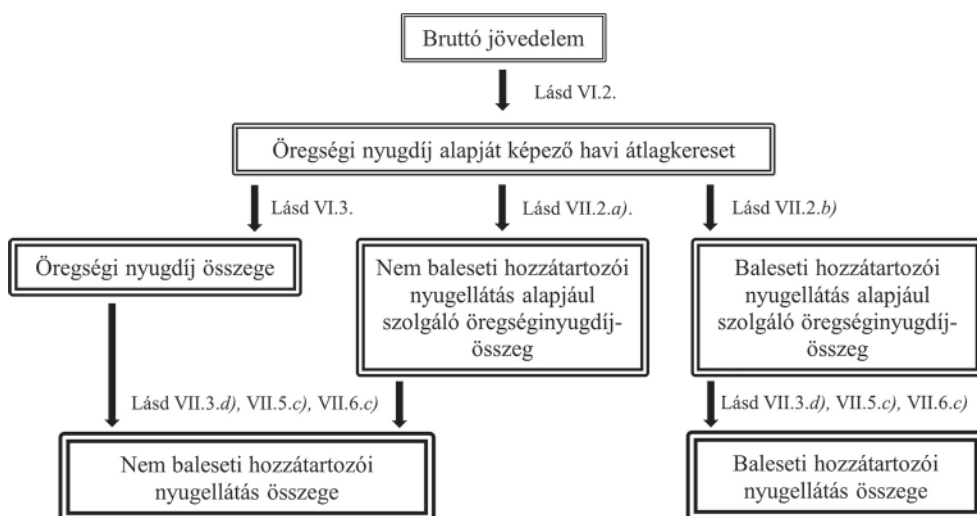
Baleseti hozzátartozói nyugellátások esetén akkor is újra ki kell számítani a halál napjára a baleseti hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeget, ha az elhunyt jogszerző öregségi nyugdíjasként halt meg, vagy nyugdíjszerű ellátásban részesült. A számítás kiindulópontját jelentő bruttó jövedelem meghatározása (lásd [VI.1. Keresetek](#)), és abból az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkeresetet kiszámítása (lásd [VI.2. Az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset](#)) az öregségi nyugdíjakkal megegyező módon történik.

A havi átlagkereset meghatározása után azonban egy egészen kedvezményes, lineáris nyugdíjskála kerül alkalmazásra. Ha ugyanis a jogszerzőnek nincs 1 év szolgálati ideje sem, a baleseti hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregséginyugdíj-összeg a havi átlagkereset 60 százaléka. Ez egy-egy százalékponttal emelkedik az elhunyt jogszerző szolgálati idejének minden éve után, tehát 1 év szolgálati idő esetén 61%, 2 év esetében 62% stb. A szolgálati időbe a nem baleseti hozzátartozói nyugellátásoknál említett módon beleszámít a felsőoktatási intézmény nappali képzésén 1997. december 31-ét követően folytatott tanulmányok ideje is. Ha a jogszerző öregségi nyugdíjas vagy mezőgazdasági járadékos volt, a 2020. július 1-je előtt végzett munka ideje nem szolgálati idő, a járulékköteles jövedelem csak nyugdíjnövelésként vehető figyelembe a Tny. 2020. július 1-je előtt hatályos 22/A. §-a szerint. Mivel az öregségi nyugdíjas, saját jogú mezőgazdasági járadékos 2020. július 1-je óta nem biztosított, a jogszerző után baleseti hozzátartozói nyugellátás már nem állapítható meg, ha a nyugdíj, illetve a járadék mellett végzett munka közben hal meg.

Az öregséginyugdíj-összeg fentiek szerint történt meghatározását követően a baleseti hozzátartozói nyugellátást ugyanúgy kell kiszámítani, mint a nem balesetit. Tehát ezt az összeget először az időközi nyugdíjemelésekkel kell megemelni, ha a baleseti hozzátartozói nyugellátást a jogszerző halálát követő évtől állapítják meg. Az így kiszámított öregséginyugdíj-összeget pedig meg kell szorozni az adott hozzátartozói nyugellátáshoz előírt százalékos mértékkel.

Példák: A jogszerző havi átlagkeresete 200 000 Ft, szolgálati ideje 23 év. Ha öregségi nyugdíjba vonul, az induló nyugdíja 118 000 Ft lesz [mert $200\,000 \times 0,59$ (Tny. 2. melléklet B:10. mezője) = 118 000]. Amennyiben a jogszerző 43 éves korában meghal, a hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregségnyugdíj-összeg 124 000 Ft [mert $200\,000 \times 0,62$ (TnyR. 3. számú melléklet D:24. mezője) = 124 000]. Ha a halál oka üzemi baleset, a baleseti hozzátartozói nyugellátás alapjául szolgáló öregségnyugdíj-összeg 166 000 Ft [mert $200\,000 \times 0,83$ (60% + 23% a 23 év szolgálati idő miatt) = 166 000].

A következő ábra a hozzátartozói nyugellátások számítását foglalja össze:

3. ábra. Hozzátartozói nyugellátások számítása

3. Özvegyi nyugdíj

Mint minden hozzátartozói nyugellátás esetén, így özvegyi nyugdíj esetében is vizsgálni kell a jogosultsághoz, hogy a jogszerző meghalt-e vagy eltűnt, és teljesítette-e az előírt biztosítási feltételeket. Ez utóbbi alapján beszélhetünk özvegyi nyugdíjról vagy baleseti özvegyi nyugdíjról. A következő pontokban tárgyalt feltételeket egyformán kell teljesíteni özvegyi és baleseti özvegyi nyugdíj esetén.

a) Hozzá tartozói viszony

EGYÜTT ÉLŐ VAGY LEGFELJEBB EGY ÉVE KÜLÖN ÉLŐ HÁZASTÁRS

Özvegyi nyugdíjra elsősorban az jogosult, aki a jogszerzőnek annak halálakor a vele együtt élő vagy legfeljebb egy éve külön élő házastársa volt. Özvegyi nyugdíjra csak létező és érvényes házasság jogosít. Akkor létező a házasság, ha egy férfi és egy nő az anyakönyvvezető előtt együttesen jelen vannak, és ott személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek. Számos érvénytelenségi ok is létezik, ezek bármelyikének fennállása esetén özvegyi nyugdíj házastársi jogon nem állapítható meg. Ilyen, ha 16 év alatti köt házasságot, vagy 16 és 18 év közötti a gyámhatóság engedélye nélkül, ha cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt álló, vagy cselekvőképtelen állapotban lévő személy köt házasságot, de szintén érvénytelen bizonyos rokoni, hozzátartozói viszonyok fennállása esetén, vagy ha valamelyik fél már házas. Ha a házasság létezése közigazgatási eljárásban nem tisztázható, arról bíróság dönt, akár csak a házasság érvénytelenségéről.⁴⁷ A bírósági eljárás idejére a nyugdíjeljárást fel kell függeszteni.⁴⁸

Külföldön kötött házasság esetén azt is el kell bírálni, hogy Magyarországon el kell-e azt ismerni. Ennek keretében vizsgálni kell, hogy a házasság létrejöttének és érvényességének anyagi jogi feltételei mindkét házasság szerinti állam joga szerint fennálltak-e. A házasságkötés alaki feltételeire pedig a házasságkötés helyén és idején hatályos rendelkezések az irányadók.⁴⁹

Ha az elhunyt jogszerző a házasságkötéskor már betöltötte a nyugdíjkorhatárt, az özvegyi nyugdíj megállapításának további feltétele, hogy

- van közös gyermekük;
 - a házasságkötést követően, megszakítás nélküli legalább 5 évig együtt éltek;
- vagy
- korábban fennállt már köztük házasság, de azt felbontották, majd újra megkötötték.

Ha egyik feltétel sem teljesül, de az elhunyt jogszerző és özvegye – a házastársi életközösség és az azt megelőző élettársi életközösség időtartamát egybeszámítva – a jogszerző halálát megelőzően legalább tíz évig megszakítás nélkül együtt éltek, és ezen időszak alatt az özvegy nem részesült más után özvegyi nyugdíjban, az özvegyi nyugdíjat a joggyakorlat megállapítja. Ennek oka, hogy nem kerülhetnek hátrányosabb helyzetbe a korábbi élettársak csak azért, mert utóbb házasságot kötöttek.

⁴⁷ Ptk. 4:5–4:19. §.

⁴⁸ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) 48. § (1) bekezdés a) pont.

⁴⁹ A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény 26. §.

ELVÁLT VAGY TÖBB MINT EGY ÉVE KÜLÖNÉLŐ HÁZASTÁRS

A jogszerzőtől elvált, vagy tőle több mint egy éve különélő házastárs csak akkor jogosult özvegyi nyugdíjra, ha a jogszerzőtől – annak haláláig – tartásdíjban részesült, vagy bíróság megállapította a tartásdíjfizetési kötelezettséget. Fontos, hogy itt nem a közös gyermek után kapott tartásdíjról van szó, hanem házastársi tartásról („aszszonytartás”). A házassági életközösség megszűnése esetén ugyanis házastársától, válás esetén a volt házastársától tartást követelhet, aki magát önhibáján kívül nem képes eltartani.⁵⁰ A tartásdíj megállapítását a tartásdíj fizetésére kötött egyezséget jóváhagyó vagy a tartásdíjfizetésre kötelező jogerős bírósági határozattal, illetve közjegyző által hitelesített kötelezettségvállaló nyilatkozattal kell igazolni.

Válás esetén egyértelmű az életközösség megszakadása, de különélés esetén is egy éve volt a házastársnak arra, hogy hozzászokjon, egyedül kell viselnie az anyagi terheit. Ha tartásdíj nem járt neki, akkor egyébként sem kapott anyagi támogatást a volt házastársától, nincs tehát olyan jövedelem, amelyet pótolni kellene özvegyi nyugdíjjal. Az esetlegesen kieső gyermektartást az árvaellátás hivatott helyettesíteni.

Elvált és több mint egy éve különélő házastárs esetén a nem ideiglenes özvegyi nyugdíj további feltétele, hogy az ahhoz szükséges feltételek (vagyis a nyugdíjkorhatár betöltése, a megváltozott munkaképesség, illetve az árvaellátásra jogosultról való gondoskodás) a külön élés tényleges kezdetétől (és nem a házasság megszűnésétől) számított 10 éven belül bekövetkezzenek.

A fentiekre tekintettel különélés esetén vizsgálni kell, mikor szakadt meg a tényleges életközösség (például erre utalhat, ha egyszer csak külön lakcímük lesz). Különösen körültekintően kell vizsgálni a házastársi életközösség fennállását, ha az elhunyt jogszerző után a házastárs és az élettárs is igényel özvegyi nyugdíjat. Ha ugyanis a házastársi életközösség fennmaradt, ugyanarra az időszakra élettársi életközösség fennállása nem állapítható meg. Ilyenkor minden olyan adatot figyelembe kell venni, amelyből megállapítható, hogy az elhunyt jogszerző melyikükkel élt közös háztartásban, miként állt fenn érzelmi (kívülállók felé egy párként mutatkoztak-e, volt-e nemi érintkezés, egymásról, a közös gyermekről, illetve egymás gyerekeiről közösen gondoskodtak-e) és gazdasági közösség (közös volt-e az életvitelük, megosztották-e az anyagi terheket).

BEJEGYZETT ÉLETTÁRS, VOLT BEJEGYZETT ÉLETTÁRS

A bejegyzett élettársi kapcsolat az azonos neműek számára létrehozott, a házassághoz hasonló joghatású intézmény. Bejegyzett élettársi kapcsolatot két, 18. életévét

⁵⁰ Ptk. 4:29–4:33. §.

betöltött, azonos nemű személy az anyakönyvvezető előtt létesíthet. Az azonos neműek külföldön kötött házasságát bejegyzett élettársi kapcsolatnak kell tekinteni. Az özvegyi nyugdíjra való jogosultság szempontjából a bejegyzett élettársra és a volt bejegyzett élettársra a házastársakra, volt házastársakra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.⁵¹

ÉLETTÁRS

Élettárs az a két – külön vagy azonos nemű – személy, akik házasságkötés, illetve bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben együtt élnek, de nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri kapcsolatban. Az élettársi kapcsolat magával az életközösség létesítésével jön létre, és addig tart, amíg az élettársak egymással házasságot nem kötnek, bejegyzett élettársi viszonyt nem létesítenek, illetve amíg az életközösségük meg nem szűnik.⁵² Az élettársi kapcsolat fennállását kizárja a mással ténylegesen fennálló házassági, bejegyzett élettársi vagy élettársi életközösség.

A túlélő élettárs özvegyi nyugdíjra csak akkor jogosult, ha

- az elhunyt jogszerzővel annak halálakor már legalább egy éve megszakítás nélkül együtt élt, és közös gyermekük született, vagy
- az elhunyt jogszerzővel annak halálakor már legalább tíz éve megszakítás nélkül együtt élt.

Nem számítható be az előírt együttélési időbe, amikor az özvegy más után részesült özvegyi, baleseti özvegyi nyugdíjban. Élettársi kapcsolat létesítése esetén ugyanis nem szűnik meg a korábbi özvegyi nyugdíj, viszont nem is kezd meg a jogszerzést az új társa után. Újabb házasság esetén éppen fordított a helyzet: a korábbi özvegyi nyugdíj megszűnik, de egyúttal jogot is szerez az új házastársa után az ellátásra, legalábbis a hozzátartozói viszony szempontjából. A szükséges időtartamba a külföldi együttélés ideje is beleszámít. Ha viszont az élettársak korábban házastársak voltak, elváltak, de továbbra is együtt éltek, a házastársi együttélés ideje nem számítható össze az élettársi együttélés idejével. Amennyiben az élettársak a jogszerző halálakor már nem éltek együtt, nem állapítható meg az özvegyi nyugdíj, akármeddig állt fenn korábban köztük élettársi kapcsolat. Ugyanígy, ha az élettársi életközösség megszakadt, majd újra összeköltöztek, csak az utóbbi időszak vehető figyelembe.

Ha a jogszerző és az igénylő lakóhelye vagy tartózkodási helye az előírt együttélési időszak alatt megegyezett, és ellenkező adat nem merül fel, akkor az élettársi életközösség fennálláshoz további bizonyítás nem szükséges. Ellenkező esetben a

⁵¹ A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény.

⁵² Ptk. 6:514. §.

helyi önkormányzat jegyzője által kiadott hatósági bizonyítvány, más iratok és tanúk segítségével igazolható az életközösség fennállása és annak időtartama.

Példák: Nem minősül sem a házastársi, sem az élettársi életközösség megszakadásának a szokásos (például vidéki munkavégzés, külföldi kiküldetés) vagy egyéb indokolt átmeneti külön lakás (például kórházi, szociális intézményi elhelyezés, szabadságvesztés), ha az érzelmi, gazdasági kapcsolat fennmaradt. Utóbbi kapcsán a túlélő élettárs nyilatkozata is elegendő, ha ellentétes adat nem merült fel. A házaspár ugyanakkor akár a házasságkötés időpontjától különálló házastársnak minősülhetnek, ha a gazdasági életközösség egyáltalán nem jött létre. Nem tekinthető együttélésnek, ha a külön költöző házastársak, élettársak kapcsolatban maradnak, néha meglátogatják egymást, vagy együtt tartják a családi ünnepeket. Szintén nem tekinthető együttélésnek, ha a felek külön éltek, a jövedelmükkel önállóan rendelkeztek, de közösen jártak szórakozni és utaztak külföldre.

b) Ideiglenes özvegyi nyugdíj

MEGÁLLAPÍTÁS

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj célja a haláleset miatt kiesett jövedelem nagyobb arányú, átmeneti pótlása, hogy a család „kölségvetése” alkalmazkodni tudjon az új helyzethez. Ezért, ha az özvegy [VII.3.a\) Hozzáartozói viszony](#) pont szerinti hozzáartozói viszonya fennáll, az ideiglenes özvegyi nyugdíjat meg kell állapítani. Mindössze két kizáró feltétel van: az özvegy nem okozhatta szándékosan a jogszertő halálát [lásd [VII.1.c\) A hozzáartozó által teljesítendő feltételek](#)], és nem köthetett új házasságot, ha a nyugdíjkorhatárát még nem töltötte be.

Ideiglenes özvegyi nyugdíj legkorábban a jogszertő halála napjától határozott időre, legalább a halál (eltűntnek nyilvánítás esetén az eltűnés) időpontját követő egy évig jár. Ha az özvegy a jogszertő után árvaellátásra jogosult kisgyermeket tart el, az ideiglenes özvegyi nyugdíj a gyermek 18 hónapos koráig, ha pedig a gyermek fogyatékosnak vagy tartósan betegnek minősül, hároméves koráig, de legalább a halált követő egy évig jár. Ez utóbbi azt is jelenti, hogy ha a jogszertő halálakor az özvegy még csak várandós a gyermekkel, az ideiglenes özvegyi nyugdíj folyósítási ideje több mint 3 és fél év is lehet.

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj feltételei szempontjából árvaellátásra az a gyermek jogosult, aki után az árvaellátást megállapították, eltartott pedig az a gyermek, akit

– az özvegy saját háztartásában tart el akkor is, ha átmenetileg kikerül a háztartásból, de gyámhatósági intézkedés nem történik, és nincs ezzel ellentétes adat;

– a gyámhatóság nevelésbe vett, de az özvegyet gondozási díj fizetésére kötelezte; vagy

– akit más gondoz, de az özvegy neki tartásdíjat fizet. Utóbbi esetben igazolni kell a tartásdíj tényleges megfizetését. Tartósan beteg vagy fogyatékos az a kiskorú árvaellátásra jogosult, aki után magasabb összegű családi pótlék jár.

Mivel az ideiglenes özvegyi nyugdíj határozott időre jár, nyugellátást pedig fő szabály szerint csak 6 hónappal visszamenőlegesen lehet kérelmezni, közvetett módon az ideiglenes özvegyi nyugdíj igénylése határidőhöz kötött. Ha ugyanis letelik az az időtartam, amelyre az ideiglenes özvegyi nyugdíj megállapítható lett volna, és azt követően 2 hónappal nyújtja be kérelmét az özvegy, az ellátás már csak kb. 4 hónapra állapítható meg, míg fél évet meghaladó késedelem esetén a kérelmet el kell utasítani. Ez alól – mint korábban már említettük – a holtak és az eltűntnek nyilvánítás a kivétel. Ha ugyanis a holtak, illetve eltűntnek nyilvánító végzés jogerőre emelkedésétől számított 6 hónapon belül az özvegy a kérelmét benyújtja, az ideiglenes özvegyi nyugdíjat a halál, illetve az eltűnés időpontjára visszamenőlegesen is igényelheti.

MEGSZÚNÉS

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnik, ha a határozatban megállapított idő lejárt. A következő hónap első napjától meg kell szüntetni az ellátást, ha az özvegy már nem tart el árvaellátásra jogosultat (például a gyermek meghalt, nem az özvegy tartja el, kiderült, hogy nem a jogszerző az apa, ezért az árvaellátást megszüntették), és a halál óta több mint egy év eltelt. Ha az özvegy az ideiglenes özvegyi nyugdíj időtartamán belül újabb házasságot köt, és a nyugdíjkorhatárát még nem töltötte be, az ellátást a házasságkötést követő hónap első napjától kell megszüntetni. A [X.9.](#) pontban foglaltak szerint akkor is meg kell szüntetni az ideiglenes özvegyi nyugdíjat, ha az özvegy eleve nem volt rá jogosult.

Példák: A jogszerző egy árvaellátásra jogosultat hagyott maga után, akit az özvegy nevel. Ha a gyermek 2019. március 17-én született, a jogszerző pedig 2019. május 21-én hunyt el, az ideiglenes özvegyi nyugdíj 2020. szeptember 16-áig jár, míg ha a jogszerző 2020. február 5-én halt meg, az ideiglenes özvegyi nyugdíjra való jogosultság 2021. február 4-éig tart.

c) Özvegyi nyugdíj az ideiglenes özvegyi nyugdíj lejártát követően

MEGÁLLAPÍTÁS

Az ideiglenes özvegyi megszűnése után özvegyi nyugdíj csak akkor állapítható meg, ha az özvegy további feltételeknek is megfelel. Ezen ellátás célja ugyanis a

haláleset miatt kiesett jövedelem kisebb vagy nagyobb arányú, hosszabb távú pótlása bizonyos élethelyzetekre tekintettel. A feltételek a következők: az özvegy

- vagy **betöltötte a jogszerző halálakor rá irányadó nyugdíjkorhatárt;**
- vagy **megváltozott munkaképességű;**
- vagy pedig legalább **kettő, a jogszerző után árvaellátásra jogosult eltartásáról,** illetve legalább **egy, de tartósan beteg vagy fogyatékos, a jogszerző után árvaellátásra jogosult eltartásáról** gondoskodik.

a) A jogszerző halálakor az özvegyre irányadó nyugdíjkorhatár özvegy nő esetén 55 év, özvegy férfi esetén pedig 60 év, ha a jogszerző 1995 előtt halt meg. 1995-ös vagy 1996-os haláleset esetén a nők korhatára 56 év, a férfiaké továbbra is 60 év. 1997 és 2009 között a nyugdíjkorhatár a következők szerint alakult:

- 1940 előtt született özvegy nő: 55 év;
- 1940-ben született özvegy nő: 56 év;
- 1941-ben született özvegy nő: 57 év;
- 1942-ben született özvegy nő: 57 év;
- 1943-ban született özvegy nő: 58 év;
- 1944-ben született özvegy nő: 59 év;
- 1945-ben született özvegy nő: 60 év;
- 1946-ban született özvegy nő: 61 év;
- 1946 után született özvegy nő: 62 év;
- 1938 előtt született özvegy férfi: 60 év;
- 1938-ban született özvegy férfi: 61 év;
- 1938 után született özvegy férfi: 62 év.

Ha pedig a jogszerző 2009 után halt meg, a hatályos nyugdíjkorhatárt kell alkalmazni [lásd [II.1.a\) Nyugdíjkorhatár](#)]. A „nők 40”-re való jogosultság, korábbi előrehozott öregségi nyugdíj, szolgálati nyugdíj, karkedvezményes nyugdíj stb. nem vehető figyelembe a nyugdíjkorhatár betöltéseként.

b) Az özvegy megváltozott munkaképességű, ha egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos. Ezt a megváltozott munkaképességű személyek ellátásai kapcsán tanulják. Fontos különbség, hogy amíg a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény szerinti ellátások legfeljebb 60 százalékos egészségi állapottól járnak, özvegyi nyugdíj esetében ez 50%, így 51–60% közötti egészségi állapot esetén özvegyi nyugdíj még nem állapítható meg. Ha a nyugdíjügyben a kormányhivatal jár el, az egészségi állapotot maga vizsgálja. Ha a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságnak van az ügyben hatásköre, az ügyfél lakóhelye, tartózkodási helye szerint illetékes, orvosszakértői szervként kijelölt kormányhivatalt szakhatóságként kell bevonni az eljárásba, amely az állásfoglalását 30 napon belül adja ki. Ha a rehabilitációs szakértői szerv vagy jogelődjének van olyan hatályos határozata, szakhatósági állásfoglalása vagy szakvéleménye, amely megállapítja, hogy az igénylő egészségi állapota legfeljebb

50 százalékos, a vizsgálatot nem kell lefolytatni. Ha egy évnél nem régebbi hatályos határozat, szakhatósági állásfoglalás vagy szakvélemény szerint az igénylő egészségi állapota nem felel meg az özvegyi nyugdíj jogosultsági feltételeinek, az egészségi állapotot csak akkor kell újra megvizsgálni, ha az igénylő az igénybejelentéshez csatolja a háziorvos, szakorvos igazolását arról, hogy az egészségi állapota az utolsó vizsgálat óta rosszabbodott. Korábbi elutasító határozat, szakhatósági állásfoglalás vagy szakvélemény esetén a vizsgálatot mindenképpen le kell folytatni. A vizsgálat maga a rehabilitációs hatóságra vonatkozó szabályok szerint történik azzal az eltéréssel, hogy nyugdíjügyben személyes vizsgálat nem rendelhető el.

c) Árvaeállításra ebben esetben is az a gyermek jogosult, aki után az árvaeállítást megállapították. Az ideiglenes özvegyi nyugdíjnál írtakkal egyezően az minősül eltartottnak, akit az özvegy saját háztartásában tart el akkor is, ha átmenetileg kikerül a háztartásából (például kollégium), de gyámhatósági intézkedés nem történik, és nincs ezzel ellentétes adat. Eltartott az is, akit a gyámhatóság nevelésbe vett, ha az özvegyet gondozási díj fizetésére kötelezte, valamint az a gyermek is, aki után az özvegy ténylegesen tartásdíjat fizet. Tartósan beteg vagy fogyatékos az árva, ha utána magasabb összegű családi pótlékot állapítottak meg, továbbá 18 év felett akkor is, ha megváltozott munkaképességű, azaz egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos, vagy fogyatékosági támogatásra jogosult. Ki kell emelni, hogy az árvaeállítás jogosultsági szabályai miatt nem csak a jogszerző és vagy az özvegy közös gyermeke kerülhet figyelembevételre, hanem az özvegynek a jogszerzővel közösen nevelt gyermeke, illetve a jogszerzőnek az özvegygel közösen nevelt gyermeke is, ha a jogszerző halála után továbbra is az özvegy gondoskodik róla.

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnését követően tehát az jogosult özvegyi nyugdíjra, aki a fent említett három feltétel valamelyikének megfelel. A feltételek teljesítése ugyanakkor nem időkorlát nélküli, azoknak elsősorban a jogszerző halálakor, vagy az ideiglenes özvegyi nyugdíj folyósítási ideje alatt be kell következniük. Ha az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnésekor a jogosultság nem áll fenn, de annak – a nem házasságkötés miatti – megszűnését követő 10 éven belül bármelyik feltétel teljesül, az özvegyi nyugdíj feléled [lásd VII.3.c) [Feléledés](#)]. Ha ideiglenes özvegyi nyugdíjat nem állapítottak meg, a feltételek valamelyikének a halál időpontját követő 10 éven (ha a jogszerző 1993. március 1-je előtt halt meg, 15 éven) belül kell eleget tenni. Elvált vagy több mint egy éve külön élő házastárs esetén a külön élés tényleges kezdetétől (nem a házasság megszűnésétől) számított 10 éven belül kell a feltételek valamelyikének megfelelni.

Kizáró feltétel továbbá, hogy az özvegy nem okozhatta szándékosan a jogszerző halálát [lásd VII.1.c) [A hozzátartozó által teljesítendő feltételek](#)], és nem köthetett új házasságot, ha a nyugdíjkorhatárát még nem töltötte be.

MEGSZÚNÉS

A megváltozott munkaképességre tekintettel megállapított „nem ideiglenes” özvegyi nyugdíjat a határozat keltét követő második hónap első napjától megszüntetik, ha **az özvegy már nem megváltozott munkaképességű**. Meg kell szüntetni az árvaakra tekintettel járó ellátást, ha a jogosultsági alapot adó **valamennyi árvaellátás megszűnik**, mégpedig az utolsó árvaellátás megszűnésének határozatban megszabott időpontjával egyidejűleg, továbbá a következő hónap első napjától abban az esetben, ha az özvegy már nem tart el egy árvaellátásra jogosultat sem. Az ideigleneshez hasonlóan a házasságkötést követő hónap első napjától meg kell szüntetni a nem ideiglenes özvegyi nyugdíjat is, ha az özvegy azelőtt **köt új házasságot**, hogy a hatályos nyugdíjkorhatárát betöltötte volna. A **X.9.** pontban említettek szerint meg kell szüntetni az özvegyi nyugdíjat abban az esetben is, ha arra az özvegy eleve nem volt jogosult.

FELELEDÉS

A megszünt özvegyi nyugdíjra való jogosultság fel is éledhet, függetlenül attól, hogy az ideiglenes vagy az azt követően megállapított özvegyi nyugdíj szűnt-e meg. Az özvegyi nyugdíj megszűnésének oka alapján két eset különböztethető meg.

A **korhatár betöltése előtti házasságkötés miatt megszünt** (ideiglenes vagy nem ideiglenes) **özvegyi nyugdíj időkorlát nélkül feléled, ha a házasság megszűnik** (általában felbontják), a jogosultsági feltételek egyébként fennállnak, és az özvegy az 1998. január 1-jét megelőzően hatályos rendelkezések alapján végkielégítést nem vett fel.⁵³ Amennyiben viszont az özvegyi nyugdíj más okból szűnt meg (például lejárt az ideiglenes özvegyi nyugdíj határideje), és az özvegy ez idő alatt, a nyugdíjkorhatár betöltését megelőzően házasságot kötött, a jogosultság akkor sem éledhet fel, ha a házasság később megszűnik. Nem létezőnek vagy érvénytelennek nyilvánított házasság esetén az özvegyi nyugdíj nem feléled, hanem visszamenőlegesen jár. Ha később az özvegy érvényes házasságot kötött, az özvegyi nyugdíjat annak megszűnése és az érvényes házasság megkötése közötti időre folyósítják visszamenőlegesen.

Az **egyéb okból megszünt özvegyi nyugdíj** (például lejárt az ideiglenes özvegyi nyugdíj, az özvegy egészségi állapota 50% fölé javult) **feléled, ha a nem ideiglenes özvegyi nyugdíj valamelyik feltétele az özvegyi nyugdíj megszűnésétől számított 10 éven** (ha a jogszerző 1993. március 1-je előtt halt meg, 15 éven) **belül bekövetkezik** (újból bekövetkezik). Ezt nevezzük feléledési időnek. Ilyen lehet, ha az özvegy időközben betölti a jogszerző halálakor rá irányadó nyugdíjkorhatárt,

⁵³ A végkielégítés a nyugdíjkorhatár betöltését megelőzően kötött újabb házasságkötéskor járt, de az özvegy az özvegyi nyugdíj további folyósítása helyett akkor is választhatta, ha a házasság a nyugdíjkorhatár elérése után jött létre. A végkielégítés összege egyévi özvegyi nyugdíjnak felelt meg.

megváltozott munkaképességűvé válik, vagy legalább két, a jogszerző után árvaellátásra jogosultról, illetve legalább egy, tartósan beteg vagy fogyatékos, a jogszerző után árvaellátásra jogosultról gondoskodik (például az árvák újra kezdik nappali tanulmányaikat, és ezért újra jogosulttá válnak árvaellátásra, az árvaellátásban részesülő tartósan beteg lesz, az árvákat ismét az özvegy tartja el).

Példák: Az elhunyt jogszerző 2004-ben meghalt, 45 éves özvegyét és 12 éves közös gyermeküket hagyta hátra, akit az özvegy tart el. Ebben az esetben az özvegy csak ideiglenes özvegyi nyugdíjra lesz jogosult, amelyet egy évre állapítanak meg neki (mert csak egy, a jogszerző után árvaellátásra jogosultat tart el, így nem ideiglenes özvegyi nyugdíj nem állapítható meg, a nyugdíjkorhatárt az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnését követően kb. 19 évvel tölti be). Ha a gyermek tartósan beteg vagy fogyatékos, akkor az özvegy részére mindaddig jár az özvegyi nyugdíj, amíg a gyermek után árvaellátás jár. Ha az árvaellátás és vele együtt az özvegyi nyugdíj a gyermek 25 éves korában, 2017-ben szűnt meg, az özvegyi nyugdíj az özvegy nyugdíjkorhatárának betöltésekor, 2024-ben fel fog éledni (mert a megszűnés: 2017, és a korhatár betöltése: azaz 2024 között nem telik el 10 év). Amennyiben az árva nem tartósan beteg vagy fogyatékos, de az özvegy 53 éves korában megváltozott munkaképességűvé vált, az ideiglenes özvegyi nyugdíj lejártával megszűnt nyugdíjjogosultság 2012-ben feléledt (hiszen a megszűnés, 2005, és a megváltozott munkaképességűvé válás időpontja, vagyis 2012 között szintén nem telt el 10 év). Ha az özvegy egészségi állapota javulni kezd, és 2016-ban már nem minősül megváltozott munkaképességűnek, az özvegyi nyugdíjat meg kell szüntetni, de az ismét feléled 2024-ben, a nyugdíjkorhatár betöltésekor. Feltéve persze minden esetben, hogy 2024-ig az özvegy nem köt újabb házasságot.

d) Az özvegyi nyugdíj összege

Az özvegyi nyugdíj, mint minden hozzátartozói nyugellátás alapját mindig egy öregséginyugdíj-összeg képezi (lásd [VII.2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai](#)). Az **ideiglenes özvegyi nyugdíj** induló összege ezen öregséginyugdíj-összeg **60 százaléka**. Az ideiglenes özvegyi nyugdíj megszűnését követően az özvegyi nyugdíj mértéke attól függ, az özvegy részesül-e bizonyos saját jogú ellátásokban, illetve hogy özvegyinyugdíj-jogosultságának mi az alapja. A nem ideiglenes özvegyi nyugdíj ugyanis **30 százalékos mértékű, ha az özvegy**

- öregségi nyugdíjban;
- korhatár előtti ellátásban;

- szolgálati járandóságban;
- átmeneti bányászjáradékban;
- táncművészeti életjáradékban;
- rokkantsági ellátásban;
- rehabilitációs ellátásban; vagy
- saját jogú mezőgazdasági járadékban

részesül, vagy árvaellátásban részesülőre tekintettel jár. Egyéb esetben (tehát ha az özvegy nem részesül az említett ellátások egyikében sem, és az özvegyi nyugdij a nyugdíjkorhatár betöltésére vagy a megváltozott munkaképességre tekintettel jár) az özvegyi nyugdij mértéke 60%.

Ha az özvegyi nyugdij mértéke megváltozik, attól függően kell eljárni, hogy volt-e már az özvegynek megállapítva azonos mértékű özvegyi nyugdij. Amennyiben azonos mértékű özvegyi nyugdij még nem került megállapításra (például az ideiglenes özvegyi nyugdij megszűnése után csak 30 százalékos mértékű özvegyi nyugdij jár), az eredeti öregségnyugdíj-összegig kell visszamenni, ezt kell korrigálni a megelőző év december 31-éig járó időközi emelésekkel (feléledés és hosszabb időtartamú ideiglenes özvegyi nyugdij esetén), ennek kell a megfelelő mértékét venni, végül rá kell tenni az adott évre járó nyugdíjemelést, valamint az esetleges méltányossági emelést (lásd IX.3. [Méltányossági nyugdíjemelés](#)). Ha volt már azonos mértékű özvegyi nyugdíja (például az említett esetben ismét 60 százalékos mértékű özvegyi nyugdíj jár), akkor a korábbi azonos mértékű özvegyi nyugdíj (a példában szereplő esetben az ideiglenes özvegyi nyugdíj) utolsó összegét kell megemelni az időközi emelésekkel.

Elvált vagy több mint egy éve külön élő özvegy esetén az özvegyi nyugdíj megállapításkori összege **nem lehet magasabb az özvegyet a jogszerző halálakor megillető tartásdíj összegénél.** Ha a tartásdíj a jogszerző jövedelmének százalékában lett meghatározva, akkor azt a konkrét összeget kell tartásdíj címén figyelembe venni, amennyit a jogszerzőnek a halála időpontjában fizetnie kellett. Az összeg az időközi emelésekkel természetesen a tartásdíj utolsó összege fölé növekedhet, de nem haladhatja meg a tartásdíj nyugdíjemelésekkel korrigált összegét. Az özvegyi nyugdíj mértékének változása esetén is vissza kell térni az utolsó tartásdíjösszeghez, és meg kell emelni az időközi nyugdíjemelések mértékével: ez lesz a kiszámításra kerülő özvegyi nyugdíj felső határa. Ezt a korlátot a következőkben tárgyalt együtt-folyósítási összeghatár segítségével megállapított nyugellátások és a megosztás során is alkalmazni kell.

Ha többen is jogosultak özvegyi nyugdíjra (akár egy élettárs, egy külön élő házastárs és több volt házastárs), az özvegyi nyugdíjat **meg kell osztani.** A megosztás **fő szabályként egyenlő arányban történik:** minden özvegyi nyugdíjasnak kiszámolják, hogy egyedüli jogosultként milyen összegű özvegyi nyugdíj járna neki, és azt annyi részre osztják, ahányan özvegyi nyugdíjra jogosultak. Ebben az esetben

is érvényesül, hogy az elvált vagy több mint egy éve külön élő házastárs özvegyi nyugdíja nem lehet magasabb a tartásdíjnak az időközi nyugdíjmelélésekkel megemelt összegénél. Ilyenkor az egyébként neki járó özvegyi nyugdíjnak az összeghatár feletti része a másik (többi) özvegyi nyugdíjra jogosultat illeti azzal, hogy a megosztott özvegyi nyugdíj így sem lehet magasabb annál, mint ami az özvegyet egyedüli jogosultként megilletné. Ha valamelyik özvegy méltánytalannak tartja a megosztási arányokat (például élete utolsó éveiben csak ő gondoskodott a beteg jogszerzőről), a polgári (tehát nem a közigazgatási) **bíróságtól kérheti az arányok módosítását**. A bíróság az ítéletben csak a módosított százalékos arányt határozza meg, a konkrét összeg megállapítása a Nyufig feladata. A jogosultak számának változása esetén is el kell végezni, illetve újra el kell végezni a megosztást, mégpedig új igénylő jelentkezése esetén az új igénybejelentést követő hónap első napjától, egyéb esetben a jogosultak számának változását követő hónap első napjától. Ez azt jelenti, hogy noha az új igénylő természetesen az általános szabályok szerint akár 6 hónapra visszamenőlegesen is megkaphatja az özvegyi nyugdíjat, ez a többiek eljárási összegét csak a következő hónaptól érinti.

Az özvegyi nyugdíj összege kapcsán szólni kell még a saját jogú ellátással **együttfolyósított özvegyi nyugdíjról**. 1998. január 1-jét megelőzően az özvegyi nyugdíj mértéke egységesen 50% volt. Ha azonban 1991 és 1997 között az özvegynek saját jogú nyugellátást és özvegyi nyugdíjat egyaránt megállapítottak, és azok együttes összege magasabb volt a kormányrendeletben meghatározott összeghatárnál, a két nyugellátást együtt, de csak az összeghatárig folyósították. Együttfolyósított özvegyi nyugdíj új megállapítására tehát már nem kerülhet sor, de a mai napig történik folyósítás, sőt, a megállapított, majd megszűnt együttfolyósított özvegyi nyugdíj fel is éledhet. Ha a saját jogú nyugellátás 2012. január 1-jén átalakult korhatár előtti nyugdíjszerű ellátássá vagy megváltozott munkaképességű személyek ellátásává, az együttfolyósítás továbbra is megmarad egészen addig, amíg a megváltozott munkaképességű személyek ellátását új összegben újra meg nem állapítják. Az összeghatárt az időközi nyugdíjmelés mértékével folyamatosan korrigálják: jelenleg 96 835 Ft. Ezért ha valakinek a saját jogú ellátása alacsony összegű, még mindig kedvezőbb lehet az együttfolyósítás, mint a saját jogú ellátás és a 30 százalékos mértékű özvegyi nyugdíj önálló folyósítása. Ha azonban a 30 százalékos mértékű önálló özvegyi nyugdíj a jogosultra nézve kedvezőbb, azt kell megállapítani. Ilyenkor 1998 előtti igénymegnyílás esetén 1997. december 31-ére kell kiszámítani az öregséginyugdíj-összeget, ebből kell a hatályos mértékszabály szerint meghatározni az özvegyi nyugdíjat, majd ezt az időközi nyugdíjmelések mértékével meg kell emelni.

Példa: A jogszerző öregségi nyugdíja 300 000 Ft volt. Utána özvegyi nyugdíjra jogosult a korábbi és az együtt élő házastárs. Ebben az esetben az ideiglenes öz-

vegyi nyugdíj összege 90 000–90 000 Ft ($300\,000 \times 0,6 / 2$), ha az elvált házastársnak a jogszerző halálakor járó tartásdíj összege legalább 90 000 Ft. Ha ezt követően mindkettejüknek 30 százalékos mértékű özvegyi nyugdíjat állapítanak meg, azok összege 45 000–45 000 Ft lenne ($300\,000 \times 0,3 / 2$). Amennyiben egyiküknek 30 százalékos, míg a másiknak 60 százalékos mértékű nem ideiglenes özvegyi nyugdíj jár, akkor az előbbinek 45 000 Ft, az utóbbinak 90 000 forintot fognak megállapítani, 0 százalékos időközi nyugdíjemeléssel számolva. Ha az elvált házastársnak járó tartásdíj összege a jogszerző halálakor havi 30 000 Ft, akkor az ideiglenes özvegyi nyugdíj nem egyenlően fog megoszlan, hanem az elvált házastársé 30 000 Ft lesz, míg a másik özvegyé 150 000 Ft, mert az elvált házastárs maximum 30 000 forintot kaphat, a fennmaradó összeg pedig a másik özvegyet illeti. Ha ezt követően mindkettőnek 30 százalékos lesz az özvegyi nyugdíja, akkor az 30 000, illetve 60 000 forintot eredményez. Ha az elvált házastársnak 30 százalékos mértékű, az együtt élőknek pedig 60 százalékos mértékű özvegyi nyugdíj jár, a nyugdíj 30 000–150 000 Ft, fordított esetben 30 000–90 000 Ft (90 000–45 000 Ft volna, de a tartásdíj összege miatt 60 000 Ft az együtt élő házastársat illetné, aki viszont ezzel túllépné azt az összeget, ami egyedüli jogosultként megilletné).

4. Özvegyi járadék

Az özvegyi járadék a magánnyugdíjpénztárból visszalépett jogszerzők özvegye által igényelhető ellátás. A jogosultsági feltételek megegyeznek az özvegyi nyugdíjnál tárgyaltakkal, az özvegyi járadéknak nincs baleseti változata. Összegét a visszalépéskor a Nyugdíjbiztosítási Alapnak átutalt tagi követelés alapján kell kiszámítani. Özvegyi járadék fizetése esetén özvegyi nyugdíj nem folyósítható.

5. Árvaellátás

Árvaellátás esetében is jogosultsági feltétel, hogy a jogszerző meghalt-e vagy eltűnt, és teljesítette-e az előírt biztosítási feltételeket. A biztosítási feltételek alapján különböztetjük meg az árvaellátást és a baleseti árvaellátást. Az árva oldaláról vizsgálándó alábbi feltételek az árvaellátásra és a baleseti árvaellátásra egyaránt vonatkoznak.

a) Hozzá tartozói viszony

VÉR SZERINTI GYERMEK

Árvaellátásra a jogszerző halála esetén elsősorban a **vér szerinti gyermeke** jogosult. Vér szerinti kapcsolat alatt a Ptk. szerinti leszármazáson alapuló rokonságot kell érteni, így nem csak a tényleges vérségi köteléket kell tekintetbe venni, hanem például a vélelmen alapuló apaságot, vagy ha a gyermek ivarsejt- vagy embrióadományozásból származik.

Nem jár a vér szerinti szülő után árvaellátás az örökbefogadott gyermeknek, kivéve, ha a jogszerző vér szerinti szülő házastársa az örökbefogadó. Ha azonban a vér szerinti szülő meghal, megállapítják az árvaellátást, és a gyermeket ezt követően fogadják örökbe, az örökbefogadás az árvaellátásra való jogosultságot már nem érinti. Ha az örökbefogadást felbontják, a gyermek ismét jogosult lehet árvaellátásra a vér szerinti szülő után.

ÖRÖKBEOFOGADOTT GYERMEK

Árvaellátás abban az esetben is megállapítható, ha a gyermek a **jogszerző örökbefogadott gyermeke**. Az örökbefogadás rokoni kapcsolatot létesít a gyermek és az örökbe fogadó szülő, valamint annak rokonai (például nagyszülők) között. Ezzel jogi szempontból megszűnik a családi kapocs a vér szerinti szülő, illetve annak családja és az örökbefogadott gyermek között, kivéve azt a szülőt, akinek házastársa az örökbefogadó. Ezt követi a fent említett szabály is, miszerint a vér szerinti szülő után nem állapítható meg árvaellátás, kivéve azt a vér szerinti szülőt, akinek házastársa az örökbefogadó.

Az örökbefogadást a gyámhatóság engedélyezi. Hatálya az engedélyező határozat véglegessé válásával kezdődik, de ha az örökbefogadó az eljárás folyamán meghal, és az örökbefogadást utólag engedélyezik, a joghatások az örökbefogadó halálával beállnak, így az örökbefogadó szülő után árvaellátás is megállapítható. Az örökbefogadás annak felbontásával szűnik meg, ezzel megszakad a családi kapcsolat az örökbefogadó szülővel és annak családjával is. A felbontásra közös megegyezés esetén a gyámhatóság, egyéb esetben a bíróság jogosult. A felbontás alapvetően a határozat véglegessé válásától, illetve az ítélet jogerőre emelkedésétől hatályos, de ha az örökbe fogadó szülő az eljárás, illetve a per során hal meg, a felbontás a kérelem, illetve a kereset benyújtásától hatályos, így nem lesz megállapítható az elhunyt örökbefogadó szülő után árvaellátás. Az örökbefogadás megszűnése előtt (például a másik örökbefogadó házastárs után) megállapított árvaellátást a felbontás nem érinti, és a megszűnéssel feléled jog a vér szerinti szülő után megállapítható árvaellátásra.⁵⁴

⁵⁴ Ptk. 4:99–4:103. §, 4:115. §, 4:119–4:121. §, 4:131–4:133. §, 4:138–4:139. §, 4:143. §, 4:194–4:198. §.

MOSTOHAGYERMEK

Mostohaszülő után is megállapítható árvaellátás, aki a vér szerinti vagy örökbefogadó szülő házastársa, élettársa, bejegyzett élettársa, ha **a gyermeket egy háztartásban közösen nevelték**. A jogosultsághoz nincs meghatározva minimális „nevelési idő”. Ez a körülmény nyilatkozattal is igazolható, ha nem merül fel az eljárás során ezzel ellentétes adat.

TESTVÉR, UNOKA, DÉDUNOKA, ÜKUNOKA

Távolabbi felmenő és testvér után is megállapítható árvaellátás, ha **az a gyermeket a saját háztartásában tartotta el, és a gyermeknek nincs tartásra köteles és képes hozzátartozója**. E tekintetben sem csak a vér szerinti köteléket kell figyelembe venni, hanem az örökbe fogadó szülő révén létrejött rokonságot is. A közös háztartásban eltartás azt jelenti, hogy a jogszerző egy helyen lakva gondoskodott a gyermekről. Megállapítható ez a körülmény, ha a gyermek csak átmenetileg kerül ki a háztartásból (például ha a nagyszülő ideiglenesen másik településen vagy külföldön vállal munkát, vagy a gyermek tanul másik helységben), de egyébként együtt laknak, és ezzel ellentétes adat nem merül fel. Ilyen adat lehet, ha a szülőnek folyósítják a családi pótlékot: ebben az esetben nem állapítható meg árvaellátás testvér vagy a nagyszülő után.

A tartási kötelezettség sorrendjét a Ptk. szabályozza: elsősorban a házastárs (bejegyzett élettárs), volt házastárs (volt bejegyzett élettárs) köteles a tartásra, majd az élettárs, a volt élettárs, a szülő, a nagyszülő, a távolabbi egyenesági felmenők, bizonyos feltételekkel pedig a nagykorú testvér. Árvaellátás esetén azt kell vizsgálni, él-e olyan hozzátartozó, aki a tartási kötelezettség sorrendjében megelőzi a jogszerzőt (tehát szülő a nagyszülőt, szülő és nagyszülő a dédszülőt, minden egyenes ági rokon a testvért, esetleges házastárs, volt házastárs, élettárs mindenki mást), és esetében a bíróság elrendelte-e a tartás teljesítését vagy sem. Ha elrendelte, a hozzátartozót tartásra kötelesnek és képesnek kell tekinteni, és a jogszerző után árvaellátás nem állapítható meg. Amennyiben született ítélet az ügyben, de a tartás teljesítésének elrendelését a bíróság elutasította, az árvaellátás megállapítható. Ha van olyan hozzátartozó, aki a tartási kötelezettség sorrendjében megelőzi a jogszerzőt, és bírósági ítélet egyáltalán nem született a tartási kötelezettségének teljesítéséről, azt kell megvizsgálni, hogy a hozzátartozó családjában az Szt. alapján az egy főre jutó havi jövedelem meghaladja-e a nyugdíjminimum két és félszeresét (71 250 Ft). Ha meghaladja, a hozzátartozót tartásra kötelesnek és képesnek kell tekinteni, az árvaellátás pedig nem állapítható meg, míg alacsonyabb jövedelem esetén igen. Amennyiben a hozzátartozó ismeretlen helyen tartózkodik, a tartás teljesítését elrendelő esetleges bírósági ítélet ellenére is, a jövedelem vizsgálata nélkül tartásra képtelennek kell tekinteni. A fentieket az árvaellátás kezdő időpontjára vizsgálják: ha ebben az időpontban van tartásra köteles és képes személy, később csak akkor állapítható meg árvaellátás, ha

az illető meghal. Ha pedig a tartásra köteles, de nem képes személy később tartásra képessé válik, a tartásra képesség idejére az árvaellátást szüneteltetni kell.

NEVELT GYERMEK

Nevelt gyermeknek az tekinthető, akit a jogszerző nem a fenti jogcímeiken, de a saját háztartásában nevelt (például családba fogadó, nevelőszülő). E viszonyra tekintettel 2001 óta nem állapítható meg árvaellátás, de a megállapított nyugellátás továbbra is folyósítható.

Példák: Mind a férjnek, mind pedig a feleségnek van egy-egy gyermeke az előző házasságából, akiket közösen nevelnek, és van egy közös gyermekük is. Ha a férj meghal, utána nemcsak a két vér szerinti gyermeke kaphat árvaellátást, hanem a feleség előző házasságából származó gyereke is. Ha a férj idősebb gyermekét ezt követően esetleg az édesanyja veszi is magához, a nem ideiglenes özvegyi nyugdíj az elhunyt jogszerző után árvaellátásra jogosult két gyermek eltartására tekintettel járni fog az özvegynek.

A gyermeket az anyai nagymama nevelte, de meghalt. Az anyáról évek óta nem tud senki semmi biztosat, állítólag külföldön dolgozik. A gyermek apjának van új családja, de tartják a kapcsolatot, akárcsak az apai nagyszülőkkel. Az apai nagyszülők az anyai nagymamával egy sorban kötelesek a gyermek eltartására, tehát ők nem lehetnek akadályai az árvaellátás megállapításának. Ha az eljárás során sem derül ki semmi az anya hollétéről, ő sem minősül tartásra képesnek és kötelesnek. Azt kell megvizsgálni, hogy az apa új családjában az egy főre jutó havi jövedelem meghaladja-e a 71 250 forintot. Ha nem, az árvaellátást – az egyéb feltételek teljesülése esetén – meg kell állapítani.

b) További feltételek

Ha az előző pontban említett hozzátartozói viszony fennáll a jogszerző és az árva között, az árva életkorától függően további feltételek teljesítése is szükséges lehet az árvaellátás megállapításához. Esetükben is érvényesül a hozzátartozói nyugellátások általános kizáró szabálya, így az árva nem jogosult árvaellátásra, ha szándékosan ő maga okozta a jogszerző halálát. Nem érinti viszont a jogosultságot, ha az árva vagy életben maradt szülője házasságot köt, vagy – mint már említettük – a gyermeket az árvaellátás megállapítását követően örökbe fogadják.

ÁRVAELLÁTÁS 16 ÉVES KOR ALATT

16 éves kor alatti árva esetén további feltétel teljesítése nem szükséges. Az árvaellátás megszűnik a 16 éves kor betöltésével, kivéve, ha az igényléshez már csatol-

ják annak igazolását, hogy a gyermek nappali rendszerű oktatás keretében iskolában vagy szakképző intézményben tanulmányokat folytat. Ilyen esetben, ha az igazolás tartalmazza a tanulmányok várható befejezésének időpontját, az árvaellátást a tanulmányok várható befejezése hónapjának végéig állapítják meg, figyelembe véve a nyári tanulmányi szünetet is. A jogszerző halála után született gyermek esetén az árvaellátást a születés időpontjától kell megállapítani.

ÁRVAELLÁTÁS 16 ÉS 25 ÉVES KOR KÖZÖTT

16 és 25 éves kor között az árvaellátásra való jogosultág feltétele, hogy **az árva nappali rendszerű oktatás keretében iskolában, szakképző intézményben tanul, vagy felsőoktatási intézményben nappali képzésben** vesz részt, akár Magyarországon, akár külföldön. **Felnőttképzés** esetén is jár az árvaellátás, ha **nem távoktatási formában folyik**, és a képzés **heti átlagos óraszám**a eléri a **hét órát**. Az árvaellátás a tanulói, hallgatói, felnőttképzési jogviszony első napjától a **tanulmányok befejezése hónapjának végéig, de legfeljebb a 25. életév betöltéséig jár**.

Az árvaellátás a **két tanulmányi idő közötti nyári szünet tartamára is jár**, sőt, ha a korábbi képzés keresztféléves volt, az utolsó téli vizsgaidőszak és a szeptemberi új beiratkozás közötti időre is. Mivel a nyári szünet csak akkor számítható be, ha a tanulmányokat folytatják, ez sokszor csak utólag, a szeptemberi beiratkozáskor derül ki. Ilyenkor a nyári szünetre járó árvaellátást utólag, egy összegben folyósítják. Nem jár viszont árvaellátás a megismételt érettségi, záróvizsga idejére, mivel a tanulói, hallgatói jogviszony az utolsó évfolyam elvégzését követő első érettségi vizsgaidőszak, illetve az utolsó képzési ciklust, időszakot követő első záróvizsgaidőszak utolsó napján megszűnik.

A külföldi középiskolai tanulmányokat évente, a külföldi felsőfokú tanulmányokat pedig félévente, a tanulmányok megkezdésétől számított egy hónapon belül, az intézmény által kiállított igazolással kell bizonyítani. Belföldi tanulmányok esetén a tanulmányokat a nyugdíjszerv megkeresésére az Oktatási Hivatal (OH), illetve a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NFSZH) igazolja, de ennek átfutási ideje miatt a jogosult érdeke, hogy az intézmény igazolásával biztosítsa a folyósítás folyamatosságát.

Általános és középfokú iskolai tanulmányok esetén az **egyéni munkarend**, illetve szakmai oktatás esetén az **egyéni tanulmányi rend** mellett is folyósítható az árvaellátás, ha erre betegség, testi vagy szellemi fogyatékoság, várandósság, gyermekszülés vagy három évesnél fiatalabb saját gyermek gondozása miatt van szükség. Az okot a köznevelési, illetve szakképző intézmény igazolásával, a várandósságot, a betegséget és a fogyatékoságot szakorvosi igazolással kell bizonyítani.

Az árvaellátás a tanulói, hallgatói, illetve felnőttképzési jogviszony **szünetelésének** idejére csak abban az esetben jár, ha a szünetelést az árva betegsége, szülése

– ideértve a megszületett kisgyermek gondozását is – vagy külföldön folytatott nappali tagozatos tanulmányai miatt engedélyezték. A szünetelést az árvának, illetve törvényes képviselőjének 15 napon belül be kell jelentenie a Nyufignak. Külföldi tanulmányok esetén az oktatási intézmény igazolását is csatolni kell. A szünetelés okát és időtartamát az intézmény, a betegség, szülés tényét szakorvos igazolja, de hazai intézmény esetén az OH-nak, illetve az NFSZH-nak is értesítenie kell a Nyufigot.

Ha az árva újabb, a fentiek szerint árvaellátásra jogosító tanulmányokat kezd meg, a jogosultságot **legfeljebb 25 éves életkoráig meghosszabbítják**. A jogosultság idő előtti megszűnését (például ha a tanuló, hallgató, felnőttképzési jogviszony a tanulmányok befejezése előtt megszűnik, vagy az árva a tanulmányait nem nappali képzés keretében folytatja) az árvának vagy törvényes képviselőjének szintén 15 napon belül kell bejelentenie a Nyufig felé, külföldi tanulmányok esetén az intézmény igazolásával. Magyarországi tanulmányok esetén utólag az OH-tól, illetve az NFSZH-tól is érkezik adatszolgáltatás. Ilyen esetben az árvaellátást a jogviszony megszűnését követő hónap első napjától meg kell szüntetni. Amennyiben később, de még 25 éves kora előtt az árva ismét nappali tanulmányokba kezd, az árvaellátást feléledési időkorlát nélkül, az időközi emelésekkel megemelt összegben újra megállapítják.

Tanulmányok folytatása nélkül csak egyetlen esetben folyósítanak árvaellátást a 16 éves kor betöltése fölött, mégpedig ha **az árva az árvaellátásra való jogosultság megszűnése előtt megváltozott munkaképességűvé vált**, vagyis egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos [lásd [VII.3.c\) Megállapítás b\) pont](#)]. Ez bekövetkezhet 16 éves kor alatt, vagy 15 és 25 éves kor között, a nappali tanulmányok időtartama alatt, sőt, akár a jogszerző halála előtt is. A megváltozott munkaképesség azonban nem teremt jogosultságot árvaellátásra, csak megakadályozza a fennálló jogosultság megszűnését. Így ha az árva már a jogszerző életében is megváltozott munkaképességű volt, árvaellátásra csak akkor jogosult, ha a jogszerző halálakor 16 évesnél fiatalabb volt, vagy 25 év alatti, de nappali tagozaton tanult. A jogosultság azonban mindaddig fennáll, amíg megváltozott munkaképességűnek minősül. Ha viszont az árva egészségi állapota 50% fölé javul, és már nem tanul nappalin, az árvaellátást a határozat keltét követő második hónap első napjától megszüntetik. Állapotromlás révén sem szerez az árva ismételten jogot árvaellátásra, az újra megállapításhoz 25 évesnél fiatalabb életkor és nappali tanulmányok szükségesek.

ÁRVAELLÁTÁS 25 ÉVES KOR FELETT

A fentiekből következik, hogy 25 éves kor fölött akkor folyósítható árvaellátás, ha az árva még **a jogosultság megszűnése előtt megváltozott munkaképességűvé vált**, és a jogosultság életkori korlát nélkül mindaddig fennáll, amíg ez az állapot tart. Ha az egészségi állapot 50% fölé javul, az árvaellátást a határozat keltét követő

második hónap első napjától meg kell szüntetni, és az még állapotromlás esetén sem állapítható meg újból.

Van lehetőség továbbá a tanulmányok befejezése érdekében méltányosságból meghosszabbítani az árvaellátást az árva 27 éves koráig, amelyről részletesen a méltányossági nyugdíjintézkedések körében szólunk (lásd [IX.2. Kivételes nyugellátás](#)).

Példa: A gyermek 1993-ban született. 2008-ban meghalt az édesanyja, az árvaellátást megállapították. 2011. június 3-án leérettségizett, de nem vették fel egyetemre, ezért az árvaellátás 2011. július 1-jétől megszűnt. Kétszer próbálkozott, míg végül felvették, és 2013. szeptember 5-étől beiratkozhatott, így az árvaellátást ettől az időponttól újból megállapították. Az utolsó záróvizsga napján, 2015. június 23-án – még mindig az árvaellátásra való jogosultság időtartama alatt – az ünnepségből hazafelé baleset éri, aminek következtében egészségi állapota 30 százalékos lesz. Emiatt az árvaellátásra való jogosultsága 2015. július 1-jét követően is fennmarad, hiába fejezte be tanulmányait. Hosszú rehabilitációt követően végül felgyógyul, a rehabilitációs hatóság 2019. február 4-én 60 százalékos egészségi állapotot állapít meg, ezért a Nyufig 2019. április 1-jétől az árvaellátást megszünteti. Hiába romlik meg 2020-ben újból az árva egészségi állapota, árvaellátásra már nem lesz jogosult.

c) Az árvaellátás összege

Az árvaellátás alapját ugyanaz az öregségnyugdíj-összeg képezi, mint más hozzátartozói nyugellátásokét (lásd [VII.2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai](#)). Az árvaellátás általában ezen összeg **30 százaléka, de legalább 24 250 Ft**, ugyanis az árvaellátásnak van minimumösszege is, egyedülként a hozzátartozói nyugellátások közül.

60 százalékos mértékű viszont az árvaellátás, **de legalább 24 250 Ft**, ha az **árva mindkét szülője meghalt**. Akkor is a szülők halálát kell figyelembe venni, ha az árvaellátást más hozzátartozó (például testvér, nagyszülő) után állapítják meg. Nem feltétel viszont, hogy mindkét szülő után megállapítható legyen árvaellátás (például ha egyikük nem szerezte meg a szükséges szolgálati időt). Szintén 60 százalékos mértékű az árvaellátás, ha **az életben lévő szülő megváltozott munkaképességű**, azaz egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos. Ebben az esetben is csak szülő vehető figyelembe, de ha mindkét szülő megváltozott munkaképességű, a jogosultsági feltételek fennállása esetén testvér, nagyszülő stb. után is megállapítható. Ha az életben lévő szülő egészségi állapota 50% fölé javul, az árvaellátást a következő hónap első napjától 30 százalékos mértékűre kell módosítani. A 24 250 forintos minimumot 60 százalékos mértékű árvaellátás esetén is alkalmazni kell.

A mérték változása során ugyanúgy kell eljárni, mint özvegyi nyugdíj esetén:

- ha korábban már volt azonos mértékű árvaellátás, az az összeg jár az időközi emelésekkel növelve;
- ha korábban nem volt azonos mértékű árvaellátás, az öregségnyugdíj-összegig mennek vissza, ezt emelik meg a megelőző év december 31-éig járó időközi nyugdíjemelések mértékével, ennek a 30, illetve 60 százalékos mértékét veszik, végül pedig ráteszik az adott évre járó nyugdíjemelést, valamint az esetleges méltányossági emelést (lásd IX.3. Méltányossági nyugdíjemelés).

Fontos különbség viszont az özvegyi nyugdíjhoz képest, hogy ha többen is jogosultak a jogszerző után árvaellátásra, az árvaellátást nem osztják meg, minden árvának teljes összegben jár.

Példa: Házaspár férfi tagja üzemi balesetben meghal. Egyetlen gyermeküknek megállapítják a 30 százalékos mértékű árvaellátást. Az anyuka pár éven belül újra férjhez megy, és születik egy közös gyermekük. Sajnos néhány éven belül súlyos betegség után az anyuka is életét veszti. Ebben az esetben az idősebb testvérnek az édesanyja után is megállapítják az immár 60 százalékos mértékű özvegyi nyugdíjat, és választhat e között az összeg és az édesapja után megállapított, immár szintén 60 százalékos mértékűre emelt baleseti árvaellátás között. A féttestvérének 30 százalékos mértékű árvaellátás jár az édesanyja után.

6. Szülői nyugdíj

Mint minden hozzátartozói nyugellátás esetén, szülői nyugdíjnál is meg kell vizsgálni a jogosultság megállapításához, hogy a jogszerző meghalt-e vagy eltűnt, és teljesítette-e az előírt biztosítási feltételeket. Utóbbi alapján különböztetjük meg a szülői nyugdíjat és a baleseti szülői nyugdíjat. A túlélő hozzátartozó részéről teljesítendő, a következőkben tárgyalt feltételek mindkettőre egyaránt vonatkoznak.

a) Hozzátartozói viszony

Szülői nyugdíjra elsősorban a **vér szerinti és örökbefogadó szülő, nagyszülő** jogosult a gyermeke, unokája után. Az örökbefogadásról az árvaellátásnál lehet röviden olvasni [lásd VII.5.a) Örökbefogadott gyermek].

A fentiek mellett jogosult szülői nyugdíjra az a személy is, **aki az elhunyt jogszerzőt korábban legalább tíz éven át más jogcímen eltartotta**, például a mostoha- vagy örökbe fogadó szülővel egy háztartásban nevelte, gyermekvédelmi gondoskodás keretében nevelőszülőként gondozta vagy más, távolabbi

rokonként gondoskodott róla. A feltétel teljesítéséhez az szükséges, hogy az eltartás annak idején a túlélő hozzátartozó saját háztartásában valósult meg. Ezzel egyenértékű, ha a jogszerző átmenetileg kikerült az igénylő háztartásából (például kollégiumban tanult), de gyámhatósági intézkedés nem történt, és nincs olyan adat, amely miatt az eltartás tényét kétségbe kellene vonni. Erre tekintettel az eltartást elsősorban korábbi azonos lakcímmel, ennek hiányában tanúkkal, más iratokkal kell igazolni.

b) Egyéb feltételek

A szülői nyugdíj megállapításának feltétele, hogy

- a szülőt (ideértve természetesen a nagyszülőt és az előző pontban említett más személyt) a jogszerző **a halálát megelőző egy évben túlnyomórészt eltartotta**, és
- a szülő (nagyszülő, „nevelőszülő”) **a jogszerző halálakor a 65. életévét** (és nem a nyugdíjkorhatárt) **betöltötte vagy megváltozott munkaképességű**, azaz egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos [lásd [VII.3.c\) Megállapítás b\) pont](#)].

Az eltartás abban az esetben állapítható meg, ha a szülőnek (nagyszülőnek, „nevelőszülőnek”) járó öregségi és hozzátartozói **nyugellátás** havi együttes összege a jogszerző halálakor **nem haladta meg az öregségi nyugdíjminimum összegét**, vagyis a 28 500 forintot. Ha később a folyósított ellátások összege az időközi emelések révén már az öregségi nyugdíjminimum fölé emelkedik, az nem érinti a szülői nyugdíjra való jogosultságot.

Ha a túlélő hozzátartozó a jogszerző halálakor a 65. életévét még nem töltötte be, és nem is megváltozott munkaképességű, szülői nyugdíjra csak abban az esetben szerezhet jogosultságot, ha

- e feltételek valamelyikét **a jogszerző halálát követő 10 éven belül teljesíti**;
- őt a jogszerző **a halálát megelőző egy évben túlnyomórészt eltartotta**, vagyis az igénylő öregségi és hozzátartozói nyugellátásának a havi együttes összege a jogszerző halálakor nem haladta meg az öregségi nyugdíjminimumot; és
- **nincs tartásra köteles és képes hozzátartozója**.

A tartásra köteles és képes hozzátartozó meglétét az árvaellátásnál tárgyalathoz hasonlóan kell megítélni azzal az eltéréssel, hogy itt felmenők helyett a lemenők vizsgálatára kerül sor. A Ptk. szerint eltartási sorrend a következő: házastárs (bejegyzett élettárs), volt házastárs (volt bejegyzett élettárs), élettárs, volt élettárs, gyermek, unoka, majd az egyre távolabbi egyenesági lemenők. Ezt követi a mostohagyermek, ha annak eltartásáról korábban hosszabb időn át gondoskodott. Szintén köteles a nevelt gyermek eltartani azt, aki neki nem vér szerinti, örökbe fogadó vagy mostohaszülője, mégis hosszabb időn át a saját háztartásában ellenszolgáltatás nélkül gondját viselte. Ha tehát él olyan hozzátartozó, aki a tartási kötelezettség sorrendjében megelőzi a jogszerzőt, meg kell vizsgálni, született-e bírósági ítélet a

tartás teljesítése ügyében. Ha igen, a bíróság ítéletében foglaltak az irányadók. Ítélet hiányban akkor tekinthető a hozzátartozó tartásra kötelesnek és képesnek, ha a családjában a szociális törvény alapján az egy főre jutó havi jövedelem meghaladja a nyugdíjminimum két és félszeresét (71 250 Ft). Nem tekinthető azonban tartásra kötelesnek és képesnek az, aki ismeretlen helyen tartózkodik.

Ha a szülő (nagyszülő, „nevelőszülő”) már nem megváltozott munkaképességű, a szülői nyugdíjat a határozat keltét követő második hónap első napjától megszüntetik. Ha a szülő (nagyszülő, „nevelőszülő”) később megint megváltozott munkaképességűvé válik, vagy betölti 65. életévét, a szülői nyugdíjat feléledési időkorlát nélkül újra megállapítják.

Példa: Egy özvegyasszony 64 éves, öregségi nyugdíja 25 000 Ft, özvegyi nyugdíjra nem jogosult. Egyetlen fia meghal. Az asszony nem lesz jogosult szülői nyugdíjra, mert még nincs 65 éves. Egy év múlva azonban megállapítható lesz neki szülői nyugdíj, mert 65. életévét betölti, és a fiát csak a férje előzné meg a tartási kötelezettség sorrendjében, aki azonban már nem él.

c) A szülői nyugdíj összege

A szülői nyugdíj alapját is ugyanaz az öregséginyugdíj-összeg képezi, mint más hozzátartozói nyugellátásokét (lásd [VII.2. A hozzátartozói nyugellátások kiszámításának általános szabályai](#)). A szülői nyugdíj az öregséginyugdíj-összeg **30 százaléka, ha a jogosult**

- öregségi nyugdíjban;
- korhatár előtti ellátásban;
- szolgálati járandóságban;
- átmeneti bányászjáradékban;
- táncművészeti életjáradékban;
- rokkantsági ellátásban;
- rehabilitációs ellátásban; vagy
- saját jogú mezőgazdasági járadékban

részesül. Az említett saját jogú ellátások hiányában a szülői nyugdíj az öregségi nyugdíj-összeg 60 százaléka.

A mérték változása során úgy kell eljárni, mint özvegyi nyugdíj és árvaellátás esetében:

- ha a jogosultnak korábban már volt azonos mértékű szülői nyugdíja, ugyanaz az összeg jár az időközi emelésekkel növelve;
- ha korábban nem volt azonos mértékű szülői nyugdíja, a számítás alapjául szolgált öregséginyugdíj-összeget megemelik a megelőző év december 31-éig ese-

dékes időközi nyugdíjmelések mértékével, ennek a 30, illetve 60 százalékos mértékét veszik, végül pedig ráteszik az adott évi járó nyugdíjmelést, valamint az esetleges méltányossági emelést (lásd [IX.3. Méltányossági nyugdíjmelés](#)).

Ha többen is jogosultak szülői nyugdíjra, azt az özvegyi nyugdíjhoz hasonlóan **meg kell köztük osztani**. A megosztás **fő szabályként egyenlő arányban történik**, vagyis minden jogosultnak kiszámolják, hogy egyedül milyen összegű szülői nyugdíjra lenne jogosult, majd az eredményt elosztják a jogosultak számával. Az arányok megváltoztatását a polgári **bíróságtól lehet kérni**, a konkrét összeg megállapítása ezt követően a Nyufig feladata. A jogosultak számának változása esetén el kell végezni, illetve újra el kell végezni a megosztást, mégpedig új igénylő jelentkezése esetén az új igénybejelentést követő hónap első napjától, egyéb esetben a jogosultak számának változását követő hónap első napjától, de az új igénylő az általános szabályok szerint akár 6 hónapra visszamenőlegesen is megkaphatja a szülői nyugdíját.

Példa: Idős, 70 év feletti házaspár nyugdíja 25 000–25 000 Ft. Meghal a lányuk, és mindkét szülőnek megállapítják a szülői nyugdíjat. Az öregségi nyugdíjukra tekintettel mindkettejük szülői nyugdíja 30 százalékos mértékű lesz. Ha az alapul szolgáló öregséginyugdíj-összeg 400 000 Ft, a szülők 60 000–60 000 forintot kapnak szülői nyugdíjként $[400\,000 \times 0,3 / 2 = 60\,000 \text{ Ft}]$.

VIII. Kiegészítő nyugdíjintézkedések

1. A nyugellátások évenkénti rendszeres emelése	143
2. Nyugdíjprémium	145
3. Tizenharmadik havi nyugdíj	146

1. A nyugellátások évenkénti rendszeres emelése

A Gst. 41. § (3) bekezdése rendelkezik arról, hogy a nyugdíjak reálértékét biztosítani kell. E kötelezettség teljesítésének szabályait tartalmazza a Tny. 62. §-a. Az évenkénti nyugdíjmelés célja a nyugdíjak vásárlóértékének megőrzése, ezért azokat a nyugdíjakat kell január 1-jétől emelni, amelyeket a tárgyévet (vagyis azt az évet, amelynek januárjától az emelést végre kell hajtani) megelőző években állapítottak meg. A tárgyévben – akár január 1-jétől – megállapított nyugellátást nem kell emelni, mert e nyugdíjak esetében értékvesztés még nem következhet be. Az értékmegőrzés kötelezettsége valamennyi nyugdíjra – az öregségire és a hozzátartozóira, valamint a magas és az alacsony összegűre – azonosan vonatkozik. A **januári nyugdíjmelés mértéke a tárgyévre tervezett fogyasztói árnövekedéssel** egyezik meg, amelyet a mindenkori **költségvetési törvény** tartalmaz, de az emelésről minden esetben külön kormányrendelet születik.

A nyugdíjak vásárlóértékének megőrzése érdekében év közben is figyelemmel kell kísérni a fogyasztói árnövekedés mértékének alakulását. Ha a számítások szerint a tervezett inflációhoz képest az év végéig várható infláció mértéke legalább **1 százalékponttal magasabb lesz**, vagyis a januári nyugdíjmelés mértékénél legalább 1 százalékponttal több emelés lenne indokolt, novemberben a nyugdíjasoknak **kiegészítő nyugdíjmelés jár**. A novemberi nyugdíjakat már emelt összegben kell folyósítani, és az év első tíz hónapjára járó különbözetet szintén novemberben, egy összegben ki kell fizetni.

Amennyiben a tárgyévre tervezettnél az év végéig várható infláció mértéke **1 százalékpontnál kisebb** mértékű növekedést mutat, az egész évre járó emelési különbözetet **egy összegben, november hónapban** ki kell fizetni.

A novemberi nyugdíjintézkedés szükségességének vizsgálatát az **általános fogyasztói árnövekedés mértéke mellett a nyugdíjas fogyasztói kosárra** tekintettel is el kell végezni. A számítás lényege, hogy az év első nyolc hónapjának tényleges gazdasági adatai alapján meg kell állapítani, hogy év végéig várhatóan hogyan

alakul az infláció. Amennyiben az általános fogyasztói árnövekedés és a nyugdíjas fogyasztói kosárra tekintettel végzett számítás eredménye eltér, a magasabb mérték szerint kell a novemberi intézkedést végrehajtani. A nyugdíjas fogyasztói kosár annyiban tér el az általános fogyasztói árnövekedés mértéke kiszámításakor figyelembe vett termékkörtől, hogy nagyobb súllyal veszi figyelembe az idősek által jellemzően fogyasztott termékek árának változását: magasabb mértékben tartalmazza a rezsi, az ételmezési, a gyógyszer és egyéb egészségügyi kiadásokat, kevésbé veszi figyelembe például a gyermekneveléssel és az iskolázatással kapcsolatos költségeket.

Ha a tárgyévre tervezettnél az év végéig várható infláció kevesebb, mint 1 százalékponttal magasabb, és ezért novemberben az év teljes tartamára egy összegű kifizetés jár a nyugdíjasoknak, a következő évben a januári emelés előtt a novemberi kifizetés egy hónapra jutó összegével fel kell emelni a nyugdíjat. Ez a módszer biztosítja, hogy a novemberi emelés is beépüljön a nyugdíj összegébe, és a következő januári emelés alapja az így növelt összeg legyen.

A fentiekén túl a Tny. általános felhatalmazást ad a Kormány részére, hogy a makrogazdasági folyamatok és adatok ismeretében további kiegészítő intézkedést tegyen, például kiegészítő nyugdíjemelésről döntsön, vagy előre hozza a novemberi nyugdíjintézkedést.

Az öregségi nyugdíj és a hozzátartozói nyugellátások mellett – különböző jogszabályok alapján – **számos más ellátást is a nyugdíjakkal azonos mértékben kell emelni.** Ilyen ellátások:

- a mezőgazdasági szövetkezeti járadékok, mezőgazdasági szakszövetkezeti járadékok és a mezőgazdasági szakszövetkezeti tagok növelt összegű járadékai;

- a baleseti járadék;

- a korhatár előtti ellátás;

- a szolgálati járandóság;

- az átmeneti bányászjáradék;

- a táncművészeti életjáradék;

- a rokkantsági ellátás;

- a rehabilitációs ellátás;

- a rokkantsági járadék;

- a bányászok egészségkárosodási járadéka;

- a fogyatékosági támogatás;

- a vakok személyi járadéka;

- a polgármesterek közszolgálati járadéka;

- a honvédek kiegészítő rokkantsági támogatása, a honvédek után járó árvák kiegészítő támogatása, illetve kiegészítő hozzátartozói támogatás;

- a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományába tartozó személy után járó kiegészítő hozzátartozói támogatás;

- a hadigondozottak rendszeres pénzbeli ellátásai, vagyis a hadirokkant-járadék, az ápolási pótlék, a hadiözvegyi járadék, a hadiárva, volt hadiárva járadéka, a hadigondozott családtag, volt hadigondozott családtag járadéka és a volt hadigyámolt járadéka;
- a házastársi pótlék és a házastárs után járó jövedelempótlék;
- a politikai rehabilitációs juttatások;
- a nemzeti helytállásért elnevezésű pótlék.

2. Nyugdíjprémium

A nyugdíjprémium a Tny. 101. § (5)–(8) bekezdése alapján a nyugdíjasok számára akkor nyújt többletkifizetést, ha a nemzetgazdasági eredmények azt lehetővé teszik. Ennek megfelelően a nyugdíjprémium kifizetésének egyik feltétele, hogy **a tárgyévben várható GDP-növekedés meghaladja a 3,5 százalékot**. További feltétel, hogy az államháztartás egyenlegcélja a költségvetési törvényben előírtak szerint várhatóan teljesüljön. A nyugdíjprémiumot e feltételek fennállása esetén november hónapban kell kifizetni annak a nyugdíjasnak, aki az előző év legalább egy napján, valamint a tárgyév novemberében társadalombiztosítási nyugellátásban, vagy azzal azonosnak tekintendő ellátásban – mezőgazdasági szövetkezeti járadékban, szakszövetkezeti járadékban, növelt összegű szakszövetkezeti járadékban – részesül.

Nyugdíjprémium jár az özvegyi nyugdíjasoknak, az árvaellátásban részesülőknek, a szülői nyugdíjasoknak és a baleseti hozzátartozói nyugdíjasoknak is az ideiglenes özvegyi nyugdíjban részesülők kivételével. Nyugdíjprémium öregségi nyugdíjasoknak akkor jár, ha a születési évük szerinti nyugdíjkorhatárt a tárgyévvel megelőző évben betöltötték.

Nyugdíjprémium először 2017-ben került kifizetésre. A Tny. 62. § (6) bekezdésében kapott felhatalmazással élve, amely szerint a makrogazdasági folyamatok ismeretében további kiegészítéseket lehet adni, eddig valamennyi nyugdíjprémium-kifizetéssel egyidejűleg, azzal azonos mértékben egyszeri juttatást kaptak a nyugdíjkorhatárt be nem töltött öregségi nyugdíjasok, az ideiglenes özvegyi nyugdíjasok és a nyugdíjakkal azonos módon emelendő ellátásban részesülők is.

A nyugdíjprémium összegét úgy kell meghatározni, hogy a tárgyévben várható **GDP-növekedés mértékét 3,5-del csökkenteni kell**, és az így kapott mértékkel – de legfeljebb 4-gyel – **meg kell szorozni a nyugellátás november havi összegének 25 százalékát**, de legfeljebb 20 000 forintot. Így például 2019 novemberében kifizetett nyugdíjprémiumot a következők szerint kellett kiszámítani. A GDP-növekedés várható mértéke 4,6% volt, ezt csökkenteni kellett 3,5-tel, a kapott érték tehát 1,1 volt. A november havi nyugdíj összegének 25 százalékát, legfeljebb 20 ezer

forintot 1,1-gyel kellett szorozni, így a nyugdíjprémium legmagasabb összege 22 000 Ft volt.

A finanszírozhatóság érdekében, ha a GDP-növekedés tárgyévre tervezett mértéke a 3,5 százalékot meghaladja, a Nyugdíjbiztosítási Alap költségvetésében céltartalékot kell képezni a novemberi nyugdíjprémium kifizetésének fedezetére.

A nyugdíjprémiumot a Nyufignak a november havi nyugdíjjal együtt kell folyósítani, a nyugdíjprémiumról nem kell külön határozatot hozni. Ugyanilyen módon kerültek kiutalásra a nyugdíjprémium szabályai szerint megállapított egyszeri jutatások is.

3. Tizenharmadik havi nyugdíj

A tizenharmadik havi nyugdíj a Tny. új 6/A. §-ával 2021. január 1-jétől ismételten bevezetésre kerül. Az lesz rá jogosult, aki **az adott év januárjára és az azt megelőző év legalább egy napjára** öregségi nyugdíjban, ugyanabban a hozzátartozói nyugellátásban vagy mezőgazdasági járadékban részesül. Ha a jogosult több ilyen ellátásban is részesül, a jogosultságot ellátásonként kell vizsgálni. Ha tehát valaki 2020-ban már öregségi nyugdíjas, majd 2021 januárjában megövezgyül, az öregségi nyugdíja után 2021-ben is jogosult tizenharmadik havi nyugdíjra, de az özvegyi nyugdíja után csak 2022-ben. A tizenharmadik havi nyugdíjról határozatot nem hoznak, azt a Nyufig az első negyedévben hivatalból folyósítja.

A tizenharmadik havi ellátáshoz hasonló **tizenharmadik havi ellátásban részesül**, aki az adott év januárjára és az azt megelőző év legalább egy napjára valamilyen, a nyugdíjakkal azonos mértékben emelendő ellátásban részesül. Az is jogosult lesz tizenharmadik havi ellátásra, aki nem ugyanabban az ellátásban részesült mindkét évben, de az új ellátást a korábbi helyett, újraszámítás nélkül folyósították tovább vagy állapították meg, vagy a rokkantsági ellátást, a rehabilitációs ellátást, a baleseti járadékot, illetve a bányászok egészségkárosodási járadékát valamelyik másik, előző évben is járó ellátás vagy rokkantsági járadék megszűnését követő naptól állapították meg.⁵⁵

A tizenharmadik havi nyugdíj és a tizenharmadik havi ellátás **lépcsőzetesen lesz bevezetve**: 2021-ben a januári ellátási összeg negyede, 2022-ben a fele, 2023-ban a háromnegyede illeti meg a jogosultat, 2024-től pedig a teljes összeg.

⁵⁵ A tizenharmadik havi ellátásról 342/2020. (VII. 14.) Korm. rendelet.

IX. Méltányossági nyugdíjintézkedések

1. Általános jellemzők	147
2. Kivételes nyugellátás	148
3. Méltányossági nyugdíjemelés	150
4. Egyszeri segély	151

1. Általános jellemzők

A magyar társadalombiztosítási nyugdíjrendszerben elsősorban a biztosítási elv érvényesül. Jogosultságot a korábbiakban részletezett biztosítási előzménnyel lehet szerezni, és az ellátás összege is arányban áll a biztosítási teljesítménnyel. Sem a jogosultsági feltételek vizsgálata során, sem az ellátások összegének megállapításakor nem érvényesülnek anyagi rászorultsági szempontok, a feltételek méltányosságból sem mellőzhetők.

A méltányossági nyugdíjintézkedések, vagyis a kivételes nyugellátás, a méltányossági nyugdíjemelés és az egyszeri segély tehát különleges helyet foglalnak el a nyugellátások rendszerében. Esetükben a megszerzett biztosítási előzménnyel kisebb a jelentősége, de előtérbe kerülnek a szociális rászorultság szempontjai, és az anyagi támogatást igénylő élethelyzetek mérlegelése. E jogintézmények ugyanakkor nem a nyugellátások feltételei vagy számítási szabályai alól mentesítenek, hanem azt teszik lehetővé, hogy a kérelmezők külön meghatározott feltételek mellett, a rászorultság szempontjait figyelembe véve kaphassanak szintén külön szabályok alapján meghatározott összegű ellátást, illetve ellátaskiegészítést. Az említett feltételek és az adható ellátási összeg jogszabályban van rögzítve, azt a Tny. 66. §-a és a TnyR. 72/B. §-a szabályozza. A kérelmező ugyanakkor a feltételek teljesítése esetén sem szerez jogosultságot a méltányossági nyugdíjintézkedésre, az továbbra is csak méltányosságból adható (*ex gratia*) juttatás marad.

A jogszabályban meghatározott feltételek mellett az intézkedések másik korlátja a zárt költségvetési keret: gyakran erre vezethető vissza a kérelmek elutasítása vagy a vártnál alacsonyabb összegű intézkedés megvalósítása. Amíg a Nyugdíjbiztosítási Alapnak az ellátások fedezetét biztosító előirányzatai általában „felülről nyitottak”, azaz engedély nélkül túlléphetők, addig a méltányossági intézkedések keretei zártak, azokat a költségvetési törvény szabja meg. 2020-ban például kivételes nyugellátásra 200 millió Ft, méltányossági nyugdíjemelésre 800 millió Ft, egyszeri

segélyre pedig 600 millió Ft használható fel.⁵⁶ A forrásokat a Központ minden egyes hónapra arányosan osztja el, ezért visszamenőlegesen méltányossági nyugdíjintézkedés nem állapítható meg. A rendelkezésre álló források meghatározása során azt is tekintetbe kell venni, hogy az adott naptári év egészében a méltányossági keretet terhelik a méltányossági intézkedés hatásai, és csak a következő évtől az általános ellátási előirányzatokat. Így például márciusi méltányossági emelés esetén 10 havi összegnek kell rendelkezésre állnia.

Mint említettük, három méltányossági nyugdíjintézkedést ismernek a jogszabályok:

- a kivételes nyugellátás olyan személy részére adható, aki a nyugellátásban nem részesül;
- a méltányossági nyugdíjemelést nyugellátásban részesülő kaphat, az emelés beépül az ellátás összegébe;
- egyszeri segély szintén nyugellátásban részesülő személynek adható, de ez nem épül be a nyugdíj összegébe.

Mindhárom esetben kizáró feltétel, ha a kérelmező letartóztatásban van, szabadságvesztés büntetését tölti, tartós bentlakásos szociális intézményi ellátásban vagy otthont nyújtó gyermekvédelmi ellátásban részesül, illetve javítóintézetben van elhelyezve.

2. Kivételes nyugellátás

Kivételes nyugellátásként öregségi nyugdíj, özvegyi nyugdíj és árvaellátás adható.

a) **Kivételes öregségi nyugdíj** megállapítására akkor van lehetőség, ha a kérelmező

- a nyugdíjkorhatárt betöltötte;
- legalább 7,5 év szolgálati idővel rendelkezik;
- nem részesül az Szt. szerinti rendszeres pénzellátásban az időskorúak járadékának kivételével; és
- a megállapítást különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják.

b) **Kivételes özvegyi nyugdíj** akkor adható, ha

- az özvegy a nyugdíjkorhatárt betöltötte vagy megváltozott munkaképességű (egészségi állapot max. 50 százalékos), és megfelel az özvegyi nyugdíj egyéb feltételeinek;
- a jogszerző rendelkezett az előírt szolgálati idő legalább felével;
- az özvegy nem részesül az Szt. szerinti rendszeres pénzellátásban az időskorúak járadékának kivételével; és

⁵⁶ Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről szóló 2019. évi LXXI. törvény 10. § (1) bekezdés.

– a megállapítást különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják.

c) **Kivételes árvaellátás** elsősorban akkor állapítható meg, ha

- az árva megfelel az árvaellátás feltételeinek;
- a jogszerző rendelkezett az előírt szolgálati idő legalább felével;
- az árva nem részesül az Szt. szerinti rendszeres pénzellátásban; és
- a megállapítást különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják.

Ebből a szempontból rendszeres pénzellátásnak minősül a nyugdíj mellett a táppénz, a csecsemőgondozási díj (csed), a gyermekgondozási díj (gyed), az átmeneti bányászjáradék, a táncművészeti életjáradék, a korhatár előtti ellátás, a szolgálati járandóság, a rokkantsági ellátás, a rehabilitációs ellátás, a baleseti táppénz, az álláskeresési támogatások, a bányászok egészségkárosodási járadéka, a rokkantsági járadék, a hadigondozottak és nemzeti gondozottak pénzbeli ellátásai, a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes), a gyermeknevelési támogatás (gyet), a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás, a gyermekek otthongondozási díja (gyod), az ápolási díj, a tartós ápolást végzők időskori támogatása, a nemzeti helytállásért elnevezésű pótlék, a közszolgálati járadék, valamint az uniós rendeletek alapján külföldi szerv által folyósított hasonló ellátások.⁵⁷

Rendkívül indokolt esetben méltányossági árvaellátás akkor is adható, ha

- a jogszerző nem rendelkezik a szükséges szolgálati idő felével sem;
- az árva nem nappalin tanul;
- az árva a jogszerző halálakor 16–18 éves, és egészségi állapota legfeljebb 30 százalékos;
- nemzetközi nyugdíjügyben a jogszerzőnek nincs elegendő magyar szolgálati ideje, az árva alapvető szükségleteinek biztosítása veszélyben van, és az összeszámitási szabályok miatt az árvaellátásra való jogosultság nem bírálható el az EGT-államból vagy a Magyarországgal szociális biztonsági vagy szociálpolitikai egyezmény kötött állapból várt adatok beérkezéséig; vagy
- az árva 25–27 éves és felsőoktatási intézményben nappali képzésben első osztatlan vagy első alap- és mesterképzésben tanul.

A harmadik esetben a kivételes árvaellátás addig jár, amíg az árva egészségi állapota nem javul 50% fölé, vagyis amikor már nem minősül megváltozott munkaképességűnek.

A negyedik esetben a kivételes árvaellátás az árvaellátás megállapítása iránti eljárás időtartamára állapítható meg. Ha a kérelmet elutasítják, a folyósított összeget méltányossági nyugdíjintézkedésként kell kezelni. Ha azonban a külföldről igazolt szolgálati időnek köszönhetően a Tny. általános szabályai szerint megállapítják az

⁵⁷ Szt. 4. § (1) bekezdés i) pontja az időskorúak járadéka kivételével.

árvaellátásra való jogosultságot, a kifizetett kivételes árvaellátást előlegnek kell kezelni, és be kell számítani a visszamenőlegesen folyósítandó árvaellátásba.

Az ötödik esetben a kivételes árvaellátás az oklevél megszerzésére irányuló tanulmányok idejére, a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott képzési időt meg nem haladóan, legfeljebb az árva 27. életévének betöltéséig adható. Ugyanezekkel a feltételekkel méltányosságból a Tny. általános szabályai alapján biztosítási alapon folyósított árvaellátás is meghosszabbítható.

A kivételes nyugellátást általában **kérelemre** állapítják meg, az ügy **a Központ hatáskörébe** tartozik. Ha azonban a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a 16 év alatti gyermek árvaellátás iránti kérelmét a szükséges szolgálati idő hiánya miatt utasítja el, az ügyiratot megküldi a Központnak, amely **hivatalból megindítja** az eljárást. Ha az ügyben helyszíni szemlét kell tartani, azt a kormányhivatal folytatja le.

A kivételes nyugellátás határozott időtartamra is adható, feltételhez is köthető. Az ellátás összege legalább **a nyugdíjminimum fele** (14 250 Ft), legfeljebb **a másfélszerese** (42 750 Ft) lehet, a magánnyugdíjpénztári tagság nem befolyásolja. Az összeg meghatározásánál figyelemmel kell lenni az öregségi nyugdíj és az árvaellátás minimumösszegére, és a fő szabály szerinti, biztosítási alapú jogszerzéshez előírt szolgálati időből hiányzó idő tartamára.

Az engedélyezett kivételes nyugellátást úgy kell tekinteni, mintha biztosítási alapú jogszerzésre tekintettel állapították volna meg azzal a lényeges különbséggel, hogy **kérelemre meg kell szüntetni**. Ilyen esetben a saját jogú kivételes nyugellátás mellett 2020. július 1-jét megelőzően folytatott keresőtevékenységgel szerzett nyugdíjnövelést a jogosult nem veszíti el: ha később megállapításra kerül neki öregségi nyugdíj, annak összegét fogja növelni.

3. Méltányossági nyugdíjemelés

Méltányosságból **a következő ellátások emelhetők** meg:

- az öregségi nyugdíj, ha a nyugdíjas a nyugdíjkorhatárt már betöltötte;
 - a nem ideiglenes özvegyi, baleseti özvegyi nyugdíj;
 - az árvaellátás, baleseti árvaellátás;
 - a szülői, baleseti szülői nyugdíj, ha a kérelmező a nyugdíjkorhatárt betöltötte;
- valamint
- a mezőgazdasági járadékok szintén abban az esetben, ha a járadékos korhatár fölötti.

Méltányossági nyugdíjemelés abban az esetben **engedélyezhető**, ha

- a kérelmezőt megillető nyugellátás és az előző pontban említett más rendszeres pénzellátás együttes havi összege legfeljebb 85 000 Ft, a Központ rendkívüli méltányossági jogköre esetén 90 000 Ft;

- a nyugellátás megállapításától és a korábbi kivételes nyugdíjmeléstől legalább 3 év eltelt, amelytől a Központ rendkívül indokolt esetben eltérhet; továbbá
- különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják.

A hasonló körülményekkel rendelkező kérelmezők közül **előnyben kell részesíteni** azt, aki

- férfiak esetében legalább **35 év**, nők esetében legalább **30 év szolgálati idővel** rendelkezik;
- elmúlt **70 éves**;
- saját háztartásában vér szerinti vagy örökbe fogadott **gyermeket nevelt**;
- kivételes nyugdíjmelésben **még nem részesült**.

Az emelést kérelmezni kell, hatáskörrel elsősorban a **kormányhivatal** rendelkezik. A **Központ** jár el hozzátartozói nyugellátások esetén, valamint egyéb ellátás esetében akkor, ha a kérelmet nála vagy a Nyufignál nyújtják be, továbbá az említett rendkívüli méltányosság eseteiben (tehát ha a jövedelem 85 000 és 90 000 Ft közötti, vagy nem telt még 3 év a nyugellátás megállapítása vagy a legutóbbi méltányossági nyugdíjmelés óta). Utóbbi esetben, ha a kormányhivatal észleli, hogy a méltányossági emelés általános feltételeinek a kérelmező nem felel meg, de az adatok alapján a rendkívüli méltányosság alkalmazható volna, megküldi az ügyiratot a Központnak. A helyszíni szemlét ilyen esetben is a kormányhivatal folytatja le.

A méltányossági nyugdíjmelés legkisebb összege a **nyugdíjminimum 10 százaléka** (2850 Ft), legmagasabb összege annak **25 százaléka** (7125 Ft) lehet, amely **beépül a nyugellátás összegébe**.

4. Egyszeri segély

Egyszeri segély mindenkinek adható, aki **nyugellátásban vagy mezőgazdasági járadékban részesül**, ha

- a kérelmező a **létfenntartását veszélyeztető** élethelyzetbe került;
- a kérelmező **havi jövedelme nem haladja meg a 75 000 forintot**, ha a közeli hozzátartozójával közös háztartásban él, egyedül élő esetében pedig a **85 000 forintot**, amelytől a Központ rendkívül indokolt esetben eltérhet; és
- abban **az évben egyszeri segélyben még nem részesült**, amelytől a Központ rendkívül indokolt esetben szintén eltérhet.

Előnyben kell részesíteni azt, aki az egyszeri segélyt katasztrófa, elemi csapás, közeli hozzátartozó halála, illetve a kérelmező vagy közeli hozzátartozójának betegsége miatti kérelmezi.

Az eljárás **kérelemre** indul. A **Központ** jár el a hozzátartozói nyugellátásban részesülők kérelmei esetén, a saját jogú ellátásban részesülők által a Központnál vagy a Nyufignál benyújtott kérelmek esetén, valamint a rendkívüli méltányosság

ügyeiben (vagyis a jövedelem magasabb 75 000, illetve 85 000 forintnál, vagy egy éven belül a kérelmező már kapott egyszeri segélyt). Egyéb esetben a kérelmet a **kormányhivatal** bírálja el. A jövedelemről a kérelmezőnek nyilatkoznia kell, helyszíni szemlét ilyen ügyben is minden esetben a kormányhivatal folytatja le.

Az egyszeri segély legalacsonyabb összege 15 000 Ft, legmagasabb összege pedig a nyugdíjminimum másfélszerese (42 750 Ft), de rendkívül indokolt esetben a Központ legfeljebb a nyugdíjminimum háromszorosának (85 500 Ft) megfelelő egyszeri segélyt is engedélyezhet. Az egyszeri segély **nem épül be a nyugellátás összegébe.**

X. Igényérvényesítési és eljárási szabályok

1. Az igény érvényesítése	153
2. Az igény benyújtásának helye, az eljáró szervek	154
3. Az igény visszamenőleges érvényesítése	155
4. Az igény elbírálása	156
5. Az egészségi állapot vizsgálata	158
6. Ügymintézési határidő	159
7. Nyugdíjelőleg	160
8. Az igénybejelentés visszavonása	160
9. A nyugellátás újra megállapítása és visszavonása	161

1. Az igény érvényesítése

A nyugdíj iránti igény érvényesítése a nyugellátás megállapítására irányuló eljárás kezdeményezését jelenti. Ez az aktus a hatósági eljárás ügyfél által történő megindítása, amely az Ákr.-ben alkalmazott terminológia szerinti **kérelemnek minősül**, ugyanakkor azt is kifejezi, hogy a nyugdíjak esetében megszerzett jogosultság elismertetéséről, érvényesítéséről van szó. A társadalombiztosítási nyugellátás megállapítására irányuló eljárás illeték- és költségmentes.

A biztosítási jogviszony alapján teljesített járulékfizetésre tekintettel a nyugellátás **személyhez kötődő jogosultság**. A nyugdíj megállapítását a jogosulton kívül más nem érvényesítheti, sem az örökös, sem a házastárs. Magára a nyugdíjra való jog semmilyen jogcímen nem szállhat át más személyre. Természetesen az nem kizárt, hogy a jogosult képviselőjében eljáró személy – képviseleti jogának igazolása mellett – az igénybejelentő lapot benyújtsa, illetve az általános szabályok szerint a jogosult nevében végezzen eljárási cselekményeket, nyugellátásra azonban jogot nem szerezhet, kizárólag a még élő jogosult nevében és javára járhat el. Az eljárási képességre, a képviselő ellátására az Ákr. általános rendelkezései az irányadóak. Az igénylő képviselőt elláthatja a meghatalmazott képviselője vagy törvényes képviselője. Árvaelátás igénylése esetén a kiskorú gyermek helyett a szülő vagy a gyám jogosult eljárni, az ellátás iránti igényt érvényesíteni, és az eljárás során szükséges jognyilatkozatokat megtenni. Ha az ellátásra jogosult személy kiskorú, akkor az ellátás folyósítása is a törvényes képviselő kezéhez történik.

A nyugellátás megállapítására irányuló igényt **írásban** lehet bejelenteni, kizárólag az erre a célra rendszeresített nyomtatványon. A nyomtatványokat és az elektro-

nikus ügyintézés céljait szolgáló űrlapokat a Központ rendszeresíti és teszi elérhetővé a Kincstár honlapján, valamint a kormányzati portálon.

Ha nem az előírt, erre a célra kialakított nyomtatványon történik az igény bejelentése, akkor a nyugdíjbiztosítási szerv az igénylőt levélben tájékoztatja az ellátás igényléséhez szükséges tudnivalókról, és az előírt nyomtatványt is megküldi, vagy gondoskodik annak elérhetővé tételéről. A tájékoztatás arra is kitér, hogy ha az előírt nyomtatvány kitöltésével az igény öt napon belül ismételten előterjesztésre kerül, akkor az az eredeti időpontban előterjesztett igényként kerül elbírálásra.

Írásban igényelhető a nyugellátás postai úton, vagy a kitöltött nyomtatványnak a nyugdíj-megállapító szerv ügyfélszolgálatán, illetve a kormányablak irodájában történő személyes benyújtásával, továbbá elektronikus ügyintézés keretében ügyfélkapun vagy szabályozott elektronikus ügyintézési felületről indítható küldeményként. Postai feladás esetén a postára adás napja tekintendő az igényérvényesítés időpontjának. Ha a külföldön élő igénylő postai úton kívánja az igényt előterjesztetni, akkor a nyomtatványon a személyazonosságát és az aláírását közjegyzővel vagy magyar külképviseleten hitelesíttetnie kell. A nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban szereplő adatok egyeztetésére irányuló eljárás lefolytatását kérelemre csak elektronikus úton lehet kezdeményezni.

Az igénybejelentésre szolgáló nyomtatványok kötelező adattartalmát a TnyR. 4. számú melléklete sorolja fel. A különböző típusú nyugellátások igénylésére szolgáló nyomtatványok olyan jellegű kérdéseket tartalmaznak, amelyek az igényelt ellátás jogosultsági feltételeinek a vizsgálatához, illetve az ellátás összegének a kiszámításához szükséges információkkal, adatokkal függnek össze, ezért a nyomtatványokon szereplő kérdések ellátás-típusonként eltérnek.

Az igénybejelentő lapok részletes tájékoztatást tartalmaznak azokról a dokumentumokról, amelyek az eljárás során bizonyításra alkalmasak, és csatolásuk meggyorsíthatja az igényelt ellátás megállapítását. Ha az igénylő nem csatolja be a hatóságnál, bíróságnál, közjegyzőnél meglévő iratokat, adatokat, akkor azokat a nyugdíj-megállapító szerv szerzi be.

2. Az igény benyújtásának helye, az eljáró szervek

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a nyugellátást a megyei **kormányhivatalok**, illetve Budapesten és Pest megyében Budapest Főváros Kormányhivatala (**BFKH**) állapítják meg 2020. március 1-jétől. Ezt megelőzően – a 2016. január 1. és 2020. február 29. közötti időszakban – a megyei kormányhivatalok nyugdíj-megállapító szervként kijelölt járási hivatalai, Budapest és Pest megye területén a

VIII. Kerületi Hivatal járt el; a kijelölt járási hivatalokat megyénként illetékességi területük meghatározásával a TnyR. 1. számú melléklete tartalmazta.

Mindezekre figyelemmel az ellátás megállapítására irányuló igényt a lakóhely vagy tartózkodási hely szerint illetékes megyei kormányhivatalnál, a fővárosban vagy Pest megyében élőknek pedig a BFKH-nál kell benyújtaniuk.

A **BFKH kizárólagos illetékességgel** jár el azokban az ügyekben, amelyekben az öregségi nyugdíjra jogosult személy, illetve hozzátartozói nyugellátás esetén az elhunyt jogszerző utolsó biztosítással járó jogviszonya fegyveres szervvel, a Magyar Honvédséggel vagy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal fennállt szolgálati viszony volt, továbbá, ha az öregségi nyugdíjra jogosult személy, illetve az elhunyt jogszerző korábban szolgálati viszonyban állt valamelyik nemzetbiztonsági szolgálattal

Szintén a BFKH jár el, ha a nyugellátás megállapításához EGT-államban vagy Magyarországgal szociális biztonsági egyezményt kötött országban szerzett szolgálati időt is figyelembe kell venni, illetve egyéb ok miatt a 883/2004/EK rendeletet vagy szociális biztonsági egyezményt is alkalmazni kell. E szerv kizárólagos feladata továbbá a külföldön élők igényeinek elbírálása. Mind a 883/2004/EK rendelet, mind a szociális biztonsági egyezmények lehetővé teszik, hogy az igénylő a lakóhelye szerinti ország nyugdíjbiztosítási szervénél terjessze elő az igényét. Ha szükséges, ez a szerv továbbítja az igénybejelentést minden érintett ország nyugdíjbiztosítási szervéhez az ellátás megállapítása, illetve a jogszerzéssel kapcsolatos adatok közlése érdekében.

Vannak olyan ellátások, amelyeket a **Nyufignál** kell igényelni. Ezek elsősorban azok a hozzátartozói ellátások, amelyek összegét nem közvetlenül a biztosítási jogviszonyokon alapuló adatokból kell kiszámítani, hanem a Nyufig által folyósított ellátás összegéből kell meghatározni. Ilyen eset például, ha a nyugdíjban részesülő személy halála esetén igényelnek hozzátartozói nyugellátást. Szintén a Nyufighoz kell az igényt benyújtani a már korábban folyósított, de időközben megszűnt özvegyi nyugdíj felélése esetén is.

3. Az igény visszamenőleges érvényesítése

A nyugellátás igénybevétele nem kötelező és az igénybevétele sincs határidőhöz kötve: a nyugdíjigény nem évül el. Tehát az igénylő bármikor kezdeményezheti az ellátás megállapítását azon az időszakon belül, amikor rendelkezik az ellátásra való jogosultság feltételeivel. Önmagában egy későbbi időpontban való igényérvényesítés a jogosultságot nem teszi elenyészetté, csak a visszamenőleges igényérvényesítés időbeli korlátozását eredményezi: az ellátás tehát a jogosultsági feltételek

fennállása esetén sem állapítható meg **az igény benyújtását megelőző hatodik hónap első napjánál** korábbi időponttól.

Akár az igény benyújtásának napjától, akár visszamenőlegesen kerül sor a nyugdíj megállapítására, az igényt mindig **az ellátás megállapításának kezdő időpontjában hatályos jogszabályok alapján** kell elbírálni. Hat hónapra visszamenőleg történő igénylés esetén tehát azt kell vizsgálni, hogy az igény benyújtását megelőző hatodik hónap első napján (ha ez a megállapítás kezdő napja) fennálltak-e az akkor hatályos jogszabályban előírt jogosultsági feltételek, és az ellátás kiszámítását is ezen időpontban hatályos szabályok alapján kell elvégezni.

Visszamenőleges igényérvényesítés esetén az ellátást minden szempontból úgy kell tekinteni, mint amit az ellátásra való jogosultság kezdő napján állapítottak meg, függetlenül attól, hogy ezen időpontot követően mennyi idő telt el a megállapító határozat kiadásáig. Így a tárgyévet megelőző időponttól kezdődően, visszamenőleg megállapított nyugdíjra az évenkénti emelés is ugyanúgy jár, mint arra a nyugdíjra, amely esetében a megállapításról szóló határozatot is kiadták az emelés évét megelőzően.

4. Az igény elbírálása

A nyugdíj-megállapító szervek hatáskörébe tartozó eljárásokban az Ákr., a Tny., a TnyR. és az egyes ellátásokra vonatkozó jogszabályok eljárásjogi rendelkezéseit kell alkalmazni. Az Ákr. szabályai csak a 2017. december 31-ét követően induló közigazgatási eljárásokban alkalmazandók, a 2018. január 1-je előtt, a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény rendelkezései szerint indult hatósági ügyeket még e kódex hatályon kívül helyezett rendelkezéseinek az alkalmazásával kell lezárni.

A nyugdíjak megállapítására irányuló hatósági ügy több szempontból különbözik az általános közigazgatási ügyektől. Elsősorban azért, mert a nyugdíj megállapítása az igénylő több évtizedes jogszerzésének teljes számbavételét, összesítését és a nyugdíjszámítás szabályai szerinti értékelését jelenti, ami a bizonyítási eljárásnak, illetve a figyelembe vehető bizonyítékoknak a speciális szabályozását igényli. Ezekben a kérdésekben – amennyiben az Ákr. megengedi a rendelkezéseitől eltérő szabályozást – a Tny., illetve a TnyR. speciális eljárási szabályait kell alkalmazni. Így nyugdíjügyekben a jogszerzésre vonatkozó tényeket elsődlegesen a **nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban** szereplő adatok alapján kell figyelembe venni. A nyilvántartásban nem szereplő szolgálatiidő-adatok bizonyíthatóak a foglalkoztató által kiállított **eredeti okirattal**, vagy a foglalkoztató egykorú nyilvántartásai alapján kiállított **igazolással**, illetve **egyéb hitelt érdemlő módon**, az Ákr. rendelkezései szerint a tényállás tisztázásához felhasználható más bizonyítási eszköz út-

ján. Sok esetben számos részbizonyíték értékelése alapján kerülnek elfogadásra a releváns tények, körülmények. Ha nyilvántartási adat vagy okirati bizonyíték nem áll a rendelkezésre, akkor nem kizárt a biztosítással járó jogviszony tanúval történő bizonyítása, vagy a kordedvezményre jogosító munkakörben történt munkavégzés helyszíni szemle lefolytatása során megállapított tényekkel való igazolása. Elsődlegessége azonban az okirati bizonyításnak van. A nyugdíj kiszámításához szükséges kereseti, jövedelmi adatokat pedig kizárólag okirattal lehet bizonyítani. Bizonyító erővel az eredeti okirat és az eredetivel megegyező hiteles másolat rendelkezik. Az ügyfeleknek az iratok eredeti példányát vagy hiteles másolatát kell benyújtaniuk, ha bizonyítani kívánják az iratban szereplő adatokat. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha az adott irat tekintetében jogszabály másként rendelkezik. Hitelesített másolatként benyújtható például a foglalkoztató által kiállított eredeti okiratról készült fénymásolat, amely a kiállító által a másolat egyezőségére utaló záradékkal, valamint lehetőség szerint két aláírással és cégbélyegzővel van ellátva.

Idegen nyelvű okirat bizonyítékként akkor használható fel, ha az irat hiteles magyar nyelvű fordítása is csatolásra kerül. Nemzetközi nyugdíjügyekben nem szükséges a külföldön kiállított okiratok magyar nyelvű fordításának a csatolása, ha az ügyintéző rendelkezik olyan idegennyelv-ismerettel, amely az irat bizonyítékként történő elbírálását lehetővé teszi. A Kincstár honlapja sorolja fel azokat a nyelveket és okiratokat, amelyek a kiállítás eredeti nyelvén, fordítás nélkül is csatolhatóak.

A bizonyítani kívánt tények alátámasztására szolgáló iratokat **célszerű már az igénybejelentéshez mellékelni**. Ha ezt az igénylő elmulasztja, vagy az eljárás során merülnek fel olyan tények, amelyek okirati bizonyítására az igénylőnek lehetősége van, akkor a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv az ügyfelet felhívja ezek bemutatására. Nem kötelezhető azonban az ügyfél olyan adat igazolására, amely más hatóság jogszabállyal rendszeresített nyilvántartásában megtalálható. Ezeket az adatokat a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv hivatalból maga szerzi be. A nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek hatáskörébe tartozó ellátások jogosultsági feltételei tekintetében az ügyfél a nyilatkozatával nem pótolhatja a hiányzó bizonyítékot.

Az igény érvényesítésére irányuló eljárásban, illetve a hatáskörükbe tartozó egyéb ügyekben a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek tevékenységét, a nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban szereplő adatokra vonatkozó kimutatások elkészítését, a nyugdíjak összegének a kiszámítását központilag kifejlesztett **informatikai programok, szakrendszerek támogatják**, biztosítva egyúttal az igények egységes elbírálását is. Ezek folyamatos üzemeltetése és fejlesztése a Központ feladata. Az ellátásokat megállapító határozatok is ilyen rendszerben készülnek, központi tárhelyen tárolják, és elektronikus aláírással kiadmányozzák őket. A döntések nyomtatással történő előállításáról a Kincstár gondoskodik, amelynek keretében az eredeti elektronikus iratról hiteles papíralapú másolat készül az ügyfelek számára.

5. Az egészségi állapot vizsgálata

Az igénylő egészségi állapotára tekintettel megállapítható hozzátartozói nyugellátások és egyéb ellátások megállapítása során az orvosszakértői vélemény kulcsszerepet játszik. Az egészségkárosodás szakkérdését – ha az ügy a nyugdíj-megállapító szervként eljáró kormányhivatal hatáskörébe tartozik – a **nyugdíj-megállapító szerv saját hatáskörében**, a rehabilitációs hatóságra vonatkozó szabályok szerint vizsgálja a lakóhely vagy tartózkodási hely szerint illetékes orvosszakértői szerv közreműködésével. Ha azonban az ellátás megállapítását vagy a folyósítás tartama alatti felülvizsgálatát a **Nyufig** végzi, akkor a **rehabilitációs hatóság szakhatóságként** vesz részt az igény elbírálására irányuló eljárásban, és megvizsgálja az igénylőt az egészségi állapot százalékos mértékére, az állapot kialakulásának időpontjára és a következő felülvizsgálat időpontjára vonatkozó szakhatósági állásfoglalás kiállítása érdekében. A szakhatósági állásfoglalás beszerzésének határideje 30 nap, előzetes szakhatósági állásfoglalás kiadásának nincs helye.

Ha az eljárás során a kormányhivatal, illetve a Nyufig rendelkezésére áll olyan hatályos határozat, szakhatósági állásfoglalás vagy szakvélemény, amely megállapítja, hogy az igénylő, vagy felülvizsgálat esetén az ellátásban részesülő személy **egészségkárosodása eléri** a megváltozott munkaképességre tekintettel járó ellátásokhoz szükséges **50 százalékot**, akkor ez a jogosultsági feltétel bizonyítottnak tekinthető, tehát az eljáró nyugdíjbiztosítási szerv a felülvizsgálat elvégzése nélkül dönt az ellátás megállapításáról vagy továbbfolyósításáról. Ha a rehabilitációs szakértői szerv rendelkezésre álló – azonos vagy eltérő ellátás igénylése, felülvizsgálata során elkészített – hatályos véleményében szereplő adatok szerint az egészségkárosodás nem éri el az ellátásra való jogosultsághoz szükséges mértéket, akkor az annak kiállításától számított **egy éven belül a kérelmet el kell utasítani**. Ilyen esetben, egy éven belül ugyanis csak akkor kell az egészségi állapotot mégis megvizsgálni, ha az ügyfél olyan orvosi dokumentumokat csatol, amelyek az egészségi állapot tartós rosszabbodását igazolják. Egyéb esetben a vizsgálatot a nyugdíj megállapítása, felülvizsgálata iránti eljárásban kell elvégezni a rehabilitációs hatóságra vonatkozó szabályok szerint azzal a lényeges eltéréssel, hogy nyugdíj eljárásban az ügyfél **személyes vizsgálatra nem kötelezhető**.

A Tny. 64. § (8) bekezdésben szabályozott **felülvizsgálat** az ellátás iránti igény előterjesztése alapján az ügyfél kezdeményezésére, vagy az ellátásra való jogosultságot megalapozó határozatban, szakvéleményben, szakhatósági állásfoglalásban előzetesen meghatározott felülvizsgálati időpontban, a hatóság hivatalból történő kezdeményezése alapján indulhat. Olyan esetekben is elrendelhető rendkívüli felülvizsgálat, amikor az egészségi állapot a minősítés szerint végleges. A rendkívüli felülvizsgálat elrendelését megalapozó tény vagy körülmény általában bejelentésből származik. Ilyenkor a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv mérlegeli, hogy az új

információk valószínűsítik-e, hogy nem áll fenn a korábban megállapított egészségkárosodás, és ennek alapján indokolt-e a felülvizsgálat elrendelése. Alapot adhat a vizsgálat elrendelésére más hatósági, rendőrségi, ügyészségi eljárás is.

Ha a felülvizsgálat megállapítja, hogy állapotjavulás következtében a korábban megállapított egészségkárosodás már nem áll fenn, akkor az ellátást a megszüntető határozat keltét követő második hónap kezdő napjától meg kell szüntetni. Ha azonban az nyer alátámasztást, hogy korábban sem állt fenn az ellátásra jogosultsághoz szükséges mértékű egészségkárosodás, visszafizetésre az általános rendelkezések alapján lehet az ügyfelet kötelezni [lásd [XIII.1.a\) Visszafizetési kötelezettség](#)]. Ez utóbbi esetben, a felróhatóságra tekintettel a jogalap nélkül felvett összeg visszafizetésére is kötelezni kell az ellátásban részesülő személyt.

6. Ügyintézési határidő

Az ügyintézési határidőre vonatkozó szabályozás tekintetében az Ákr. átalakította az eljárási határidők azon korábbi rendszerét, amelyben a hatóság intézkedéseinek az időtartamát (például megkeresés, hiánypótlásra felhívás, az ügyfél nyilatkozatának a beszerzése) nem kellett az ügyintézési időbe beszámítani. Az új szabályozás alapján kizárólag az eljárás felfüggesztésének és az ügyfél kérelmére történő szüneteltetésének az időtartama ejthető ki az ügyintézési időből.

Az ügyintézési határidők Ákr. által kialakított rendszere meghatározza az automatikus döntéshozatal, a sommás eljárás és a teljes eljárás ügyintézési határidejét. Az ügyek automatikus döntéshozatali eljárásban való elbírálása nem alkalmazható a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek hatáskörében, figyelemmel arra, hogy a Tny. erre vonatkozóan megengedő rendelkezést nem tartalmaz. Sommás eljárás lefolytatására nyugdíjügyekben is sor kerülhet, ezek ügyintézési határideje egységesen 8 nap. A teljes eljárásra az Ákr.-ben meghatározott **60 nap** irányadó a nyugdíjügyek többségére is. **Április 15-e** az ügyintézés határnapja azokban az ügyekben, amelyekben **a valorizációs táblát alkalmazni kell**, ha az igényt a valorizációs szorzószámok hatálybalépését megelőzően nyújtották be, és az ügyintézési határidő április 15-e előtt telne le [lásd [VI.2.b\) Valorizáció](#)].

Az általános szabálytól eltérően 15 nap a határideje a nyugdíjbiztosítási nyilvántartásban szereplő adatokról szóló kivonat készítésének és az adatok igazolására felhasználható hatósági bizonyítvány kiállításának. Ha a nyugdíjbiztosítási szervhez érkezett megkeresés teljesítéséhez hatósági ellenőrzés lefolytatása szükséges, akkor ennek 25 napon belül kell megtörténnie. Az adategyeztetési eljárás ügyintézési határideje pedig 75 nap.

7. Nyugdíjelőleg

A nyugdíjelőleg megállapításának a célja, hogy **megelőzze az igénylők ellátatlanságát** azokban az esetekben, amikor a nyugdíjba vonulással egyidejűleg az aktív keresőtevékenység folytatásával is felhagy az igénylő, és megélhetését kizárólag a nyugdíj havonkénti utalása biztosítja.

Az előleg megállapításáról akkor kell intézkedni, ha a folyamatban lévő eljárás alatt a jogosultság már egyértelműen tisztázott, az eljárás a jogosultságot megállapító határozattal fog zárulni, azonban a nyugdíj összegének a kiszámításához még további körülmények vizsgálata, adatok beszerzése, vagy esetleg a számításhoz szükséges valorizációs szorzószámok jogszabályi kihirdetése szükséges. Ha ilyen körülmények miatt az igénybejelentéstől számított **30 napon belül az ellátást megállapító határozat nem adható ki**, akkor előleget kell megállapítani. Ennek feltételeit az eljárás során hivatalból kell figyelemmel kísérnie a nyugdíj-megállapító szervnek.

Az előleg összegét a kiadása időpontjában a hatóság rendelkezésére álló adatok felhasználásával, a nyugdíjkiszámítására vonatkozó szabályok alkalmazásával kell megállapítani. Ha az előleg megállapítására azért van szükség, mert a tárgyévi valorizációs szorzószámok még nem kerültek kihirdetésre, akkor az előző évben kihirdetett szorzók alkalmazásával kell az előleg összegét kiszámítani. Az előlegről szóló döntés nem köti a nyugdíjmegállapító szervet, attól az eljárás során utóbb tudomására jutott tényekre, körülményekre tekintettel korlátozás nélkül eltérhet.

Nemzetközi nyugdíjügyekben – figyelemmel arra, hogy a nyugdíjra való jogosultságot megalapozó szolgálati idő-adatokat más országoktól kell beszerezni, illetve be kell várni a külföldi intézmények eljárásának az eredményét – gyakori az eljárás elhúzódása, tehát az előleg megállapításának itt nagyobb jelentősége van.

8. Az igénybejelentés visszavonása

Alapvető szabály, hogy a megállapított nyugellátásról nem lehet lemondani. Ha tehát utóbb meg is gondolná magát a nyugdíjat igénybe vevő jogosult, az ellátás folyósítása alatt már nem kérheti, hogy az ellátást megállapító határozatát az elbíráló szerv vonja vissza, vagy a megállapított ellátását szüntessék meg, és esetleg későbbi időponttól újból folyósítsák.

A nyugdíj megállapítására irányuló **igény visszavonására csak a megállapító határozat véglegessé válását megelőzően van lehetőség**, addig az időpontig, amíg még folyamatban lévőnek tekinthető a hatósági eljárás. Az Ákr. is azt írja elő, hogy kérelmével az ügyfél a tárgyában hozott döntés véglegessé válásáig rendelkezhet. A véglegesség akkor áll be, amikor az ügyfél a döntés megváltoztatását a hatóságnál

már nem kezdeményezheti. A megállapító határozat visszavonása miatt az esetlegesen már felvett nyugellátást vissza kell fizetni.

9. A nyugellátás újra megállapítása és visszavonása

Fontos társadalmi érdek, hogy olyan összegű nyugellátások kerüljenek megállapításra, amelyek járulékfizetéssel kellően megalapozottak. Társadalmi szinten is cél, hogy a jogszabályok alapján kiszámíthatónál sem magasabb, sem alacsonyabb összegű ellátásokat ne folyósítsanak. Erre való tekintettel a Tny. 80. §-a kötelezettséget ír elő a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek számára, hogy ha a nyugdíj határozattal történő megállapítása során jogszabálysértés, mulasztás vagy a rendelkezésre álló adatok hiányossága miatt nem a jogszerzésnek megfelelő összegű nyugdíjat alapítottak meg, akkor azt az újra megállapítás keretében változtassák meg.

Újra megállapításra sor kerülhet a nyugdíjas kérelmére, vagy jogszabálysértés észlelése esetén hivatalból induló eljárás keretében is. Ha a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv tudomására jut a korábbi jogszabálysértés vagy mulasztás, akkor köteles megvizsgálni, hogy újra megállapítással orvosolhatja-e a hibát. A jogszabálysértő határozat felülvizsgálatára, illetve orvoslására irányuló kérelmet időbeli korlátozás és minden alaki kötöttség nélkül elő lehet terjeszteni, a tartalma szerint ide sorolható beadványt a nyugdíjbiztosítási szervek minden esetben újra megállapításra irányuló kérelemnek tekintik. Ilyen jellegű kérelemmel akár több ízben is lehet élni, természetesen az Ákr. ismételt kérelmekre vonatkozó korlátozása mellett.

Az újra megállapítási eljárás gyakorlatilag az eredeti, az ellátás megállapítására előterjesztett igény elbírálására irányuló eljárás megismétlését, és az igény új határozattal történő elbírálását jelenti. Ennek során **azokat a jogszabályokat kell alkalmazni, amelyek alkalmazásával a nyugdíj eredeti kezdő időpontjában kellett a nyugdíjakat megállapítani.** Ezzel az a szabályozás célja, hogy olyan helyzet álljon elő az újra megállapítás következtében, mintha az eredeti igény alapján került volna megállapításra a jogszerűen járó ellátás. Az újra megállapítás az ellátás összegére nézve eredményezhet pozitív vagy negatív irányú változást is, a jogosult szempontjából lehet egyéb tekintetben is kedvező vagy hátrányos.

Az újra megállapító döntést határozatban kell kiadni, és ellene olyan jogorvoslati lehetőséggel élhet az ügyfél, mint amit az azonos időpontban kiadásra kerülő megállapító döntések ellen lehet igénybe venni. Eljárásjogi szempontból ugyanis nem a múltbeli, hanem az újra megállapítás idején folyamatban lévő hatósági eljárásra vonatkozó rendelkezések az irányadók.

Az ellátás iránti igényt jogszabálysértő módon elutasító döntés reparálása is az újra megállapítás szabályai szerint történik. Tehát az ügyfél kérelmére, vagy a hiba hivatalból történő észlelése esetén a jogszabálysértő elutasító határozat helyett – ha

az elutasítást a bíróság nem vizsgálta felül – az ellátást **az eredeti igénybejelentésnek megfelelően kell megállapítani**. Az ellátást az eredeti kérelemben megjelölt időponttól kell megállapítani, az addig az időpontig bekövetkezett nyugdíjbiztosítási jogszerzés (szolgálati idő, járulékalapot képező keresetek) figyelembevételével, és a megállapításra kerülő jogosultság kezdő időpontjában alkalmazandó számítási szabályok szerint. Az ellátás visszamenőleg járó összegét is ki kell utalni a jogosult részére, de legfeljebb csak a jogszabálysértés megállapításától számított öt évre visszamenőleg.

A jogosultat **késedelmi kamat** is megilleti a nyugdíjszervek jogszabálysértése következtében késedelemmel kiutalt nyugellátási összeg után. A késedelmi kamat a felszámítás időpontjában alkalmazott jegybanki alapkamat kétszeresének a 365-öd része naptári napokra számítva. Hasonló módon kell eljárni azokban az ügyekben is, amikor a jogszabálysértés következtében az ellátás folyósítása nem valósult meg. Amennyiben a jogszabálysértő megállapításért a foglalkoztató, a nyugdíj megállapításához szükséges adatok közlésére köteles más személy vagy szervezet, vagy a jogosultság megállapítása során közreműködő egyéb szerv – elsősorban a megváltozott munkaképességet szakhatóságként elbíráló kormányhivatal – a felelős, akkor a késedelmi kamat megtérítésére a foglalkoztató, vagy az érintett szerv köteles. A késedelmi kamat összegét a folyósító szerv számolja ki, és utalja át a jogosult részére. A kiutalt késedelmi kamatnak a Nyugdíjbiztosítási Alap javára történő megtérítését az ellátást megállapító szerv határozattal írja elő a kamat kifizetéséért felelős szerv vagy személy számára. Abban az esetben, ha a felelősség a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervet, a foglalkoztatót, illetve egyéb szervet vagy személyt is terheli, akkor a késedelmi kamatot a közrehatásuk arányában kötelesek megfizetni. Ha a közrehatás aránya nem állapítható meg, akkor kiutalt kamatot egyenlő arányban kell a felelősök között megosztani, és a megtérítését előírni.

Szintén az újra megállapítás szabályai szerint kell eljárni azokban az esetekben, amikor jogszabálysértés következtében rövidebb szolgálati idő, alacsonyabb összegű nyugellátás kerül megállapításra, vagy egyéb okból **kedvezőtlenebb döntés született**, mint ami a jogosultat a jogszerzése vagy a kérelme alapján megillette volna, és a korábbi határozatot közigazgatási bíróság még nem bírálta felül. Jogszabálysértésnek kell tekinteni, ha az eredeti igény elbírálása során valamely jogszabályi rendelkezést tévesen értelmeztek vagy az alkalmazását mellőzték. Ugyanígy megalapozza a jogszabálysértést, ha a tényállás tisztázása, a biztosítási jogviszonyok adatainak teljes összegyűjtése és társadalombiztosítási szempontú értékelése nem volt megfelelő, a bizonyítás hiányos volt, a bizonyítékok értékelése iratellenes vagy okszerűtlen volt, illetve ha a nyugdíjmegállapító szerv a bizonyítási eljárás lefolytatása során a hatósági eljárás általános szabályainak, illetve a nyugdíjbiztosítási ágazati rendelkezéseknek a megsértésével, figyelmen kívül hagyásával járt el. A jogszabálysértő döntés felülvizsgálatát időbeli korlátozás nélkül kérheti a jogosult, de

ha ez nem a jogosult kérelme alapján jut a megállapító szerv tudomására, akkor szintén időbeli korlátozás nélkül, hivatalból is el kell végezni az újra megállapítást. A helyes összegű nyugdíj kiszámítását ebben az esetben is az ellátás kezdő időpontjában alkalmazandó számítási szabályok alapján kell elvégezni. Az újra megállapító határozat az igényérvényesítés időpontjának a figyelembevételével, a kezdő időponttól járó havi ellátási összeget tartalmazza. Ennek a döntésnek a végrehajtása során a Nyufig csak a különbözet visszamenőleges kiutalásáról intézkedik, legfeljebb öt évre visszamenőleg, beleértve a különbözetre eső időközi emeléseket is. Az utólag kifizetésre kerülő különbözet összege után a késedelmi kamat kiutalásáról is hivatalból kell intézkedni. Természetesen az újra megállapítást abban az esetben is el kell végezni, ha a jogszabálysértő megállapító határozat kiadására öt éven túl került sor, de ilyenkor is csak a jogszabálysértés következtében öt éven belül ki nem utalt összeg illeti meg a jogosultat.

A nyugdíjas számára hátrányos eredménnyel járó újra megállapítás alkalmazása nem korlátlanul gyakorolható. A jogszabálysértő módon magasabb összegben, vagy egyébként a jogszerűnél előnyösebben megállapított nyugellátásnak alacsonyabb összegben vagy **hátrányosabban történő újra megállapítására csak egy alkalommal** van lehetőség, és csak a jogszabálysértő határozat véglegessé válásától számított **öt éven belül**. Ha tehát öt éven túl jut a megállapító szerv tudomására a jogszabálysértés, akkor már nem alkalmazható az újra megállapítás.

Ha az igénylő felróható magatartása következtében jogszabálysértő módon kerül elismerésre szolgálati idő, jogosultsági idő, illetve a nyugdíj összegének alakulását befolyásoló egyéb tényező, akkor az újra megállapítás során az alacsonyabb összegű ellátást az eredeti megállapítás időpontjára visszamenőleg kell megállapítani, és a jogosulatlanul felvett különbözetet a nyugdíjasnak vissza kell fizetnie. Abban az esetben, ha a jogszabálysértő módon magasabb összegű ellátás megállapítása a foglalkoztató téves adatszolgáltatására, a megállapító szerv téves jogértelmezésére, vagy mulasztására vezethető vissza, akkor az újra megállapítás az elvégzését megelőző időre kiutalt ellátási összeget nem érinti, csak az újra megállapításról szóló határozat keltét követő hónap első napjától kell megállapítani és folyósítani a jogszerűen járó alacsonyabb összeget. Ugyanígy kell eljárni abban az esetben is, ha a **nyugellátást vissza kell vonni**, mert öt éven belül kiderült, hogy a nyugellátásra nem volt jogosult az igénylő.

XI. A nyugellátások folyósítása

1. A folyósítás általános szabályai	164
2. Szüneteltetés	168
3. Bejelentési kötelezettség	168
4. A folyósítási adatok egyeztetése	170

1. A folyósítás általános szabályai

A Tny.-nek és a TnyR.-nek a nyugellátások folyósítására vonatkozó szabályait a nyugellátásnak nem minősülő ellátások esetében is alkalmazni kell, ha az ellátást szabályozó jogszabály így rendelkezik, és az ellátások folyósítása a **Nyufig** feladatkörébe tartozik. A Nyufig folyósítási tevékenysége gyakorlatilag az ellátást megállapító hatósági döntés végrehajtását jelenti, ezen túl azonban vannak a folyósítási tevékenységhez kapcsolódó önálló hatósági ügyek is, például az évenkénti emelések, egyes jogosultsági feltételeknek a folyósítás tartama alatti vizsgálata (a tanulmányok folytatása, az egészségkárosodás véleményeztetése stb.), az ellátások szüneteltetése, megszüntetése és a külföldön élők adatainak évenkénti egyeztetése.

A Nyufig az ellátásban részesülők adatait egy – kilenc számjegyből álló – azonosító, az úgynevezett **folyósítási törzsszám** segítségével tartja nyilván. A törzsszámról a folyósítás megkezdésekor minden érintett személy kap egy igazolást. A Nyufig minden döntésén, illetve az ellátásban részesülő számára írt minden levelén, küldeményén feltünteti ezt az azonosító számot. Hasonló módon a nyugdíjasnak is erre a számról kell hivatkoznia a nyugdíj folyósítását érintő érdeklődése, bejelentése vagy bármely ügyintézése során.

Az ellátások utalása mindig **havonta, az esedékesség hónapjában (tárgyhónapban)** történik, emiatt a Nyufig az utaláshoz szükséges számfejtési feladatokról már az előző hónapban gondoskodik. Ezért előfordulhat néhány esetben túlfizetés, amikor a folyósítás megszüntetését érintő tény olyan időpontban jut a Nyufig tudomására, amikor a következő havi ellátási összeg számfejtése, illetve az utaláshoz szükséges intézkedések már megtörténtek.

Az utalások csak a magyar törvényes fizetőeszközben, vagyis **forintban** történnek.

A nyugellátást a nyugdíjas rendelkezése szerint kell folyósítani **postai úton (készpénzes kézbesítéssel) vagy bankszámlára** utalással. Az erre vonatkozó adatokat már az ellátás igénylésére szolgáló nyomtatványon fel kell tüntetnie az

igénylőnek, de minden kötöttség nélkül, a jogosulttól vagy képviselőjétől származó írásbeli nyilatkozattal bármikor meg lehet változtatni a folyósításra vonatkozó rendelkezést. Postai kézbesítés esetén lehet kérni a lakóhelyre vagy a tartózkodási helyre, vagy ezektől eltérő, úgynevezett folyósítási címre történő utalást. Ha a nyugdíjat postai úton kézbesítik, akkor az adott hónapon belüli kézbesítés időpontját a posta határozza meg előre: ez az úgynevezett postai kifizetési naptárban meghatározott nap, amikor a nyugdíjas számára a postás havonta kiviszi a nyugdíjat. A kézbesítési naptárat a Magyar Posta Zrt. alakítja ki és juttatja el az érintettekhez a tárgyévet megelőzően.

Postai kézbesítés helyett az érintett kérheti az ellátásának az általa megjelölt **belföldi pénzforgalmi szolgáltatónál** vezetett fizetési számlára való utalását is. A nyugdíjasnak vagy törvényes képviselőjének rendelkezési joga kell, hogy legyen a pénzintézeti számla felett. Ha a nyugdíjas pénzintézetnél vezetett számlára kérte az ellátást, akkor **minden hónap 12-én**, ha pedig ez nem munkanapra esik, akkor az azt megelőző munkanapon kerül jóváírásra a számlán az ellátás összege. December hónapban az ünnepekre való tekintettel az utalás eltérő, korábbi időpontban történik.

Az ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett gyermek árvellátását a gyermekvédelmi gyám vagy a gyermek vagyonának kezelésére a gyámhatóság által feljogosított személy által megjelölt gyámhatósági fenntartásos betétbe vagy fizetési számlára történő utalással kell teljesíteni.

Ha a jogosult letartóztatásban van, vagy szabadságvesztés-büntetését tölti, akkor a nyugdíja folyósítható a büntetés-végrehajtási intézethez, vagy megjelölt pénzforgalmi szolgáltatónál vezetett számlára, de lehetőség van arra is, hogy az ellátás felvételére a jogosult meghatalmazzon valakit. Ha a jogosult nem él e lehetőségek egyikével sem, akkor a szabadlábra helyezést követően, utólag kell kiutalni a számára a fogva tartás időtartama alatt nem folyósított ellátási összeget.

Belföldi folyósítás esetén az utalás **költségei a folyósító szervet terhelik**. A társadalombiztosítási nyugellátások azonban nem csak Magyarország területén élő nyugdíjasok számára folyósíthatók. A külföldön élő nyugdíjasok az ellátás postai küldeményként való utalását nem kérhetik, de rendelkezhetnek arról, hogy a folyósítás belföldi meghatalmazottjuk részére történjen. EGT-államban élő nyugdíjasok esetében az ellátás az érintett rendelkezése szerint **bármely EGT-államban működő pénzforgalmi szolgáltatónál vezetett fizetési számlára** folyósítható, szintén a Nyufig költségére. Ha a jogosult olyan országban él, amely Magyarországgal kétoldalú **szociális biztonsági egyezményt** kötött, akkor nincs akadálya annak sem, hogy ebben az országban működő pénzforgalmi szolgáltatónál vezetett fizetési számlára utalja az ellátás összegét a Nyufig, az utalás költségeit azonban az ellátásra jogosultnak kell viselnie. Ezekben az esetekben a külföldi számlára utalást a folyósító szervtől kell kérni. A kérelemnek tartalmaznia kell a külföldi pénzintézet pontos nevét és címét, számlaszámát, valamint annak a fizetési számlának a nem-

zetközi pénzforgalomban alkalmazandó számát (IBAN-kód, SWIFT-kód), amelyre a külföldi utalást kéri.

Ha a nyugdíjas olyan országban él, amely nem EGT-állam, és nem kötött Magyarországgal szociális biztonsági egyezményt, akkor a lakóhely szerinti országba történő utaláshoz szükséges intézkedéseket a jogosultnak kell megtennie a külföldre utalást végző magyarországi pénzintézetnél. Ezekben az esetekben is a nyugdíjasra hárulnak a külföldre történő utalás költségei. Elsősorban emiatt van jelentősége annak, hogy a bármely külföldi országban élő jogosultak a havonkénti utalástól eltérő gyakoriságú folyósítást is kérhetnek, amennyiben a nyugellátás összege nem haladja meg a nyugdíjminimum összegét. Az alacsony összegű nyugdíj esetében tehát az utalási költségek racionalizálása érdekében a Nyufigtól lehet kérni az ellátás negyedévenkénti, félévenkénti vagy évenkénti utólagos utalását is.

Előfordulhat, hogy a kiutalt ellátás a folyósító szerv ügykörén kívül eső okból **visszaérkezik** a megadott folyósítási címről vagy pénzintézeti számláról. Ilyen esetekben a Nyufignak a rendelkezésére álló adatok alapján meg kell kísérelnie a jogosult felkutatását a folyósításhoz szükséges új adatok beszerzése érdekében. Amennyiben az erre irányuló intézkedések nem járnak eredménnyel, mert például a jogosult ismeretlen helyen tartózkodik, és nem rendelkezett a folyósítás módjára vonatkozóan, akkor a folyósítást meg kell szüntetni. A nyugdíjas későbbi jelentkezését, illetve a folyósításhoz szükséges adatok bejelentését követően – amennyiben a jogosultság változatlanul fennáll – az ellátás ismételten folyósításra kerül az időközi emelésekkel növelt összegben. A fel nem vett ellátást legfeljebb öt évre visszamenőlegesen lehet folyósítani.

A feladatkörébe tartozó ellátások tekintetében a Nyufig a hatósági döntés végrehajtását végzi el a megállapító, illetve a megszüntető határozatok esetében is. A nyugdíj-megállapító szervek az ellátásra való jogosultságot érintő határozataikat – a döntés véglegessé válása előtt – már továbbítják a folyósító szervnek. A megállapított nyugdíj folyósítása nemcsak a véglegessé vált határozat alapján kezdődik meg, hanem azonnal megindul. A Nyufig a még véglegessé nem vált, ellátást megszüntető határozatok esetén az ellátás folyósításának, az ellátás összegét lecsökkentő határozatok esetén pedig a különbözet folyósításának a felfüggesztéséről intézkedik mindaddig, amíg a döntés véglegessé nem válik, tehát a határozat végrehajtható nem lesz.

Az ellátások folyósítását a Nyufig a megállapító szervek határozatainak a beérkezését, illetve elektronikus adattovábbítás esetén a határozatok folyósításhoz szükséges adattartalmának **a beérkezését követően 13 napon belül kezdi meg**, amely során megteszi a szükséges intézkedéseket az ellátásnak a következő hónaptól történő rendszeres folyósítása érdekében, és azonnali utalásként gondoskodik a visszamenőleges, az intézkedését megelőző időre járó nyugdíjösszeg kiutalásáról. Nyugdíjügyekben a Nyufig általában elektronikus úton kapja meg a határozatok

adatait, a határozat közléséhez csak nemzetközi és fegyveres nyugdíjügyekben van kötve a folyósítás, és ezekben az esetekben is csak a szükséges informatikai fejlesztések befejezéséig. A Nyufig az egyes ellátásokat a megszűnésükig folyósítja, amelynek legkésőbbi időpontja a jogosult halálának napját magában foglaló hónap utolsó napja.

A Nyufig az ellátást megállapító határozat beérkezését követően a jogosult és a megállapított ellátás adatait nyilvántartásba veszi, és az ellátást folyósítási törzsszámmal látja el. A határozat alapján ki kell számítani a visszamenőleg járó összeget és a jövőre nézve utalható ellátás összegét is. A nyugdíj-megállapító határozatok ugyanis csak a nyugdíjast az ellátásra való jogosultság kezdő időpontjában megillető havi összeget tartalmazzák: ha ezt az összeget időközben az évenkénti emeléssel is növelni kell, vagy a visszamenőleg járó ellátás összegét késedelmi kamattal együtt kell utalni, ezekről a számításokról is a folyósítást megelőzően kell intézkedni. Szükség esetén beszámítást is alkalmazni kell, vagyis a visszamenőlegesen járó összeget csökkenteni kell az ugyanazon időtartamra kiutalt más ellátás összegével, ha egyidejűleg a két ellátás a nyugdíjast nem illette volna meg. Így kell eljárni nyugdíjelőleg folyósítása esetén is, ugyanis a nyugdíj megállapítását megelőzően havonta kiutalt előleg összegét a visszamenőleges időre járó nyugdíj összegébe be kell számítani, és csak a különbözetet lehet kiutalni. A nyugdíj folyósításának megkezdésekor a nyugdíjas számára kiállítják és megküldik a folyósított ellátás törzsszámáról szóló igazolást (nyugdíjas igazolás), továbbá a folyósítás megindításáig már esedékké vált és egy összegben kiutalt ellátásról, és az abból történt esetleges levonásokról szóló elszámolást. Ezen túlmenően minden jogosult részletes írásos tájékoztatást kap a bejelentési kötelezettségeiről, illetve az ellátásban részesülésre vonatkozó fontosabb tudnivalókról. Az utazási kedvezmények igénybevételéhez az „Ellátottak utazási utalványa” elnevezésű okiratot⁵⁸ a Nyufig a folyósítás megkezdésekor, továbbá minden év március 31-éig eljuttatja azon jogosultak részére, akik az év április 1-jéig a 65. életévüket nem töltötték be. Szintén évente, hivatalból a Nyufig személyre szóló kimutatásokat is készít a kifizetett összegről és a nyugdíj-emelés végrehajtásáról, és ezeket minden év januárjában megküldi az ellátásban részesülőknek.

A Nyufigot **bejelentési kötelezettség** is terheli az általa folyósított ellátásban részesülő személyeket illetően. Annak érdekében, hogy az egészségbiztosítás szolgáltatásaiban részesülhessenek mindazok, akiket a folyósított ellátás címén ilyen jog megillet, a Nyufig bejelentést tesz a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) felé. A bejelentést legkésőbb az ellátás folyósításának megkezdését, illetve megszüntetését követő napon kell megtenni.

⁵⁸ A közforgalmú személyszállítási utazási kedvezményekről szóló 85/2007. (IV. 25.) Korm. rendelet 4. §.

A bejelentési kötelezettségen kívül a Nyufig feladata az is, hogy a nyugdíjárulék-alapot képező ellátások összegéből (ilyen például a megváltozott munkaképességű személyek rehabilitációs ellátása) havonta levonja, és az adóhatóságnak **megfizesse a nyugdíjárulék összegét**, és erről bevallást teljesítsen. A Nyufig ezen felül a jogosult felhatalmazása alapján a vasutas nyugdíjigazgatás szerveitől átvett nyugdíjakból levonhatja a különböző vasutas önszegélyező egyesületek tagdíját.

A végrehajtás során elrendelt **letiltások** is érintik a folyósításhoz kapcsolódó tevékenységeket. A nyugellátások és a letiltás alá vonható egyéb pénzellátások esetében a folyósító szerv feladata a bíróság letiltó végzése alapján a tartozás és költségeinek havonkénti levonása, a letiltást kérő számára való átutalása, valamint az ellátásban részesülő személy tájékoztatása a levonásokkal kapcsolatos kérdésekben. Szintén a Nyufig feladatát jelenti az önkormányzati adóhatóság és a NAV által elrendelt letiltás végrehajtása a kötelezettnek folyósított pénzellátás terhére.

2. Szüneteltetés

Az öregségi nyugdíj folyósítását szüneteltetni kell a jogosult **kérelmére és hivatalból**. Az utóbbira a Tny. 83/C. §-a alapján akkor kerül sor, ha **a nyugdíjas közjogi jellegű foglalkoztatási jogviszonyban**, vagyis közalkalmazotti jogviszonyban, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban, honvédelmi alkalmazotti jogviszonyban, kormányzati szolgálati jogviszonyban, politikai szolgálati jogviszonyban, biztosi jogviszonyban, köztisztviselőként vagy közszolgálati ügykezelőként közszolgálati jogviszonyban, bírói szolgálati viszonyban, igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszonyban, ügyészségi szolgálati viszonyban, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény szerinti hivatásos szolgálati jogviszonyban vagy a Magyar Honvédséggel szerződéses vagy hivatásos szolgálati viszonyban áll. A szüneteltetés a jogviszony kezdetétől a megszűnéséig tart, az újból folyósításhoz a jogviszony megszűnését igazolni kell.

Mind kérelemre, mind hivatalból történő szüneteltetést követően, az újbóli folyósítás során az öregségi nyugdíj összegét az **időközi nyugdíjemelésekkel meg kell emelni**.

3. Bejelentési kötelezettség

Az ellátásban részesülő személy minden olyan tény, illetve adatot köteles **a Nyufignak 15 napon belül bejelenteni, amely az ellátásra való jogosultságát vagy annak folyósítását érinti**, így különösen a levelezési, folyósítási cím vagy a folyó-

sítás céljára megadott pénzügyi számlaszám megváltozását, az ellátás utalásához szükséges adatokban történő változást, a három hónapot meghaladó külföldi tartózkodást, a névváltozást, továbbá jogszabályban meghatározott esetben a keresőtevékenység folytatását. A gondnokság vagy gyámság alatt álló személy adataiban bekövetkezett változásokat a gondnok, illetve a gyám köteles bejelenteni. Minden bejelentés esetén célszerű a folyósítási törzsszámot is feltüntetni, a bejelentést pedig saját kezűleg alá kell írni, vagy az ügyfélkapun keresztül kell beküldeni.

Be kell jelenteni természetesen a nyugellátás megszűnését vagy a **folyósítás szüneteltetését eredményező körülményeket** is, például a tanulmányok folytatására figyelemmel határozott időtartamra folyósított árvaellátás esetén a tanulmányok idő előtti befejezését, vagy az ellátás szüneteltetésére okot adó körülményt, vagyis nyugellátás esetén a Tny. 83/C. §-ában meghatározott típusú, közjogi jellegű foglalkoztatási jogviszony létesítését.

Amennyiben a **külföldi tartózkodás időtartama meghaladja a 90 napot**, az ellátásban részesülő köteles a külföldi lakcíméről, tartózkodási helyéről a Nyufígot tájékoztatni. A nyugdíjak külföldre is folyósíthatóak, de vannak olyan, a Nyufig feladatkörébe tartozó ellátások, amelyekben csak Magyarországon élő jogosultak részesülhetnek (például bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka). Nyugdíjasok esetében is be kell azonban jelenteni a tartós külföldi tartózkodás tényét annak érdekében, hogy az évenkénti adategyeztetés megtörténhessen.

A **jogosult halálának bejelentése** az ellátás folyósításának azonnali leállításához szükséges. Az elhalálozást és annak időpontját a nyugdíjassal közös háztartásban élő házastárs, bejegyzett élettárs, gyermek, unoka, szülő, nagyszülő, testvér vagy más örökös tizenöt napon belül köteles bejelenteni. Amennyiben az ellátás utalása gyám vagy gondnok részére történt, a bejelentési kötelezettség őket terheli.

A **tanulmányok folytatása** címén árvaellátásban részesülő személyeknek a folyósítás tartama alatt rendszeres időközönként igazolniuk kell a külföldi tanulmányok folytatását az erre a célra kialakított nyomtatványon. A tanulói, hallgatói jogviszonyt a külföldi oktatási intézmény igazolja. Az igazolást a 16. életév elérésekor, majd azt követően mindig, a tanulmányok megkezdésétől számított egy hónapon belül kell benyújtani, középiskolai tanulmányok esetén évente, felsőfokú tanulmányok esetén félévente. Magyarországi intézmény esetén az adatokat az OH, illetve az NFSZH igazolja, de az ügyintézés meggyorsítása érdekében a fentiek szerinti igazolás belföldi intézmény esetében is benyújtható.

Be kell jelenteni minden olyan további tényt is, amely az ellátásra való jogosultságot vagy a folyósítást érinti, így a nyugellátás megszűnését vagy a folyósítás felfüggesztését eredményező körülményeket is.

4. A folyósítási adatok egyeztetése

A **külföldön élő, vagy huzamosabb ideig külföldön tartózkodó** nyugdíjasok esetében évente egyszer, levélben **adategyeztetést** kell végezni. Az adategyeztetés úgy történik, hogy minden év márciusában a Nyufig postai küldeményként egy többnyelvű adatlapot küld a nyugdíjas külföldi címére, amelyben elsősorban a lakóhelyre, tartózkodási helyre, elérhetőségekre vonatkozó adatok egyeztetésére, aktualizálására vonatkozó kérdések szerepelnek. A nyomtatványt kitöltve egy hónapon belül kell visszaküldeni. A nyugdíjas aláírását az adatlapon hitelesíttetni kell közjegyzővel, a külföldi hatóság ügyintézőjével vagy a magyar külképviseleti szervvel. Azoknak a nyugdíjasoknak az esetében, akik szociális otthonban élnek, vagy egészségügyi ellátást nyújtó intézményben tartózkodnak, az intézmény vezetőjének vagy orvosának kell a nyugdíjasra vonatkozó adatokat igazolnia. A Nyufig minden tény vagy adatot hitelt érdemlően bizonyítottnak tekint, amit a nyugdíjast ellátó külföldi intézmény, közigazgatási szerv, bíróság vagy pénzforgalmi szerv a megfelelő alakisággal igazol.

Az adategyeztetés elektronikus ügyintézés keretében is megtörténhet, ha a külföldön élő nyugdíjas rendelkezik a központi azonosítási ügynök szolgáltatáshoz való hozzáféréssel. Azonban elektronikus adategyeztetés esetén is legalább háromévenként postai úton is szükséges a műveletet lebonyolítani.

Ha az adategyeztető nyomtatvány a megadott határidőn belül nem érkezik vissza, vagy abból a nyugdíj további folyósításához szükséges adatok nem állapíthatók meg, illetve elektronikus úrlapon sem közölte azokat a nyugdíjas, akkor az adatok tisztázásáig a folyósítást be kell szüntetni. A nyugdíjas későbbi jelentkezését, illetve a szükséges információk közlését követően a folyósítás újból megkezdődik, és a korábban ki nem utalt ellátási összegek legfeljebb öt évre visszamenőleg kifizetésre kerülnek.

XII. Nyilvántartás

1. A nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás	171
a) Jogszerzési nyilvántartás	172
b) Elbírálási nyilvántartás	173
c) Folyósítási nyilvántartás	173
2. Adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség	173
a) Adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése felhívás alapján	173
b) Visszamenőleges adatszolgáltatási kötelezettség	174
c) A bejelentések teljesítésének módja	176
3. Az adategyeztetési eljárás	177
a) A szolgálati idő megismerése	177
b) Az egyeztetési eljárás célja	178
c) A hivatalból induló egyeztetési eljárás	178
d) A hivatalból induló adategyeztetés ütemezése	180
e) A kérelemre induló egyeztetési eljárás	180
f) Az egyeztetett adatok javítása	181
4. Ellenőrzés	182
a) A hatósági ellenőrzés	182
b) A hatósági ellenőrzés menete	183
c) Az ellenőrzési terv és az ellenőrzési jelentés	184

1. A nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás

A nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás a **nemzeti adatvagyon** körébe tartozik.⁵⁹ A nyilvántartás tartalmazza: a foglalkoztatók és a biztosítottak törvényben előírt kötelezettségei teljesítésével szolgáltatott mindazon adatot, amelyből biztosítottként megállapítható a társadalombiztosítási, valamint nyugdíjjáru-lék-alapot képező jövedelem, a biztosított után megfizetett, illetőleg a tőle levont nyugdíjjáru-lék összege, a biztosítási jogviszony időtartama, valamint a biztosítottat megillető ellátások megállapításához szükséges adatok.

A nyugdíjbiztosítás hatósági nyilvántartásában található adatok kezelésére vonatkozó felhatalmazást a Tny. 96. § (1) bekezdése tartalmazza, amelynek értelmében a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek a természetes személyről adatokat a társadalombiztosítási azonosítási jel (taj) alkalmazásával a nyugellátások, illetőleg a nyugdíjbiztosítás szerveinek hatáskörébe utalt más ellátások megállapítása, fo-

⁵⁹ A nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről szóló 2010. évi CLVII. törvény 1. § 1. pontja.

lyósítása és ellenőrzése, valamint a nyugdíjbiztosítást érintő befizetések érdekében tarthatnak nyilván. A nyugdíjbiztosítás hatósági nyilvántartása a Tny. 96. § (2) bekezdése szerinti adatokat tartalmazza.

A nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás három fő részre tagozódik:

- jogszerzési nyilvántartás;
- elbírálási nyilvántartás;
- folyósítási nyilvántartás.

a) Jogszerzési nyilvántartás

A jogszerzési nyilvántartás a biztosítottak (volt biztosítottak) nyugdíjvárományi adatait tartalmazza, elsődleges és származtatott adatok egyaránt megtalálhatók benne. A nyilvántartásban található adatok forrása a foglalkoztatóktól származó adatszolgáltatások, amelyek a 2010. január 1-jét megelőző időszak tekintetében közvetlenül a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervekhez kerültek benyújtásra, a 2009. december 31-ét követő időszakra vonatkozóan pedig a NAV adatszolgáltatásából származnak. Emellett léteznek olyan, szolgálati időként elismerhető időszakok, amelyek vonatkozásában a nyugdíjbiztosítási ágazat saját adatszolgáltatást teljesít.

A jogszerzési nyilvántartás az alábbi adatok tekintetében minősül elsődleges adatforrásnak:

- a 2009. december 31-ig terjedő időszakra vonatkozó foglalkoztatói adatszolgáltatásból származó adatok;
- a nyugdíjszolgáltatásokra irányuló megállapodások időtartam- és járulékadatai;
- a rehabilitációs járadék, rehabilitációs ellátás folyósítására vonatkozó időtartam- és járulékadatok;
- az adóhatósági eljárás szerinti elévüléssel érintett időszakra vonatkozó felszámolói, végelszámolói adatszolgáltatások adatai.

A NAV-tól kapott foglalkoztatói adatszolgáltatások, valamint a természetes személyazonosító adatok és lakcímadatok (forrás: Belügyminisztérium által vezetett személyiadat- és lakcímnnyilvántartás), illetőleg a taj (forrás: Kincstár által vezetett taj-nyilvántartás) a jogszerzési nyilvántartás tekintetében származékos adatnak minősülnek.

A nyilvántartás legnagyobb részt elektronikus, a korábbi papíralapú adatszolgáltatások túlnyomórészt feldolgozásra kerültek, azonban az egyéni és társas vállalkozók tekintetében még található papíralapú iratok.

b) Elbírálási nyilvántartás

Az elbírálási nyilvántartás a biztosítottak (volt biztosítottak) ellátására vonatkozó adatokat tartalmazó nyilvántartás. A nyilvántartásban található adatok forrása egyrészt a KELEN és NAV_HAVI adatbázis, másrészt az eljárás során beszerzett egyéb – a jogszertési nyilvántartásból hiányzó, vagy abban jogszabályi feltételek hiányában nem található (például felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányokra vonatkozó) – papíralapú dokumentumok.

Az elbírálási nyilvántartásban jellemzően az alábbi adatok minősülnek elsődleges adatnak:

- a megszerzett szolgálati idő, jogosultsági idő és karkedvezmény;
- a megállapított, engedélyezett ellátás típusa;
- a megállapított, engedélyezett ellátás kezdő összege;
- az ellátás folyósításának kezdete.

A nyilvántartás elektronikus dossziéból és papíralapú iratokból tevődik össze.

c) Folyósítási nyilvántartás

A folyósítási nyilvántartás a nyugellátásban és egyéb, a Nyufig hatáskörébe tartozó ellátások folyósítására vonatkozó adatokat tartalmazza. A nyilvántartás a NYUFUR rendszerből és alrendszereiből tevődik össze, elektronikus és papíralapú ügyiratok egyaránt találhatóak benne. Az adatok forrása a NYUGDMEG rendszer, illetőleg a NAV_HAVI adatbázis, valamint a folyósításhoz kapcsolódóan beérkezett papíralapú dokumentumok.

Célja az ellátások folyósítása, a jogszabályban meghatározott adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése, valamint a Nyufig hatáskörébe tartozó ellátások megállapításához szükséges adatok nyilvántartása.

2. Adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség

a) Adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése felhívás alapján

A konkrét ügyek kapcsán sok esetben előfordul, hogy az eljárás lefolytatásához szükséges adatok nem állnak teljes körűen rendelkezésre. Annak érdekében, hogy az ügyek a teljes tényállás megismerésével kerülhessenek elbírálásra, az eljáró nyugdíjbiztosítási igazgatási szervnek jogszabályi lehetősége van arra, hogy a szükséges adatokat az azokkal rendelkezőtől beszerezze.

Ha az adatot olyan nyilvántartás tartalmazza, amelyet közigazgatási hatóság vezet, a szükséges adatok beszerzésére a vonatkozó jogszabályok alapján kerül sor.⁶⁰ Amennyiben a megkeresett szerv vagy személy közreműködését külön törvény nem szabályozza, a megkeresett **a szükséges adatokat az eljáró szerv felhívásától számított tizenöt napon belül köteles közölni**. Felhívás alapján köteles teljesíteni a nyilvántartásra kötelezett (vagyis a foglalkoztató, az egyéni vállalkozó, a mezőgazdasági őstermelő, valamint a magyar jogszabályok szerint bejegyzésre nem kötelezett külföldi foglalkoztató biztosítási jogviszonyban álló munkavállalója) a 2009. december 31-éig terjedő időszakra vonatkozó éves adatszolgáltatási kötelezettségét is, amennyiben azt annak idején nem vagy nem megfelelően tette meg. Az említett időpontig a nyilvántartásra kötelezettek a nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás felé önállóan szolgáltatott adatot, ez volt az úgynevezett NYENYI adatszolgáltatás.

A nyugdíjbiztosítási jogszabályok az adatszolgáltatási kötelezettség elévülésére vonatkozó szabályozást nem tartalmaznak. Erre figyelemmel az adatszolgáltatásra kötelezett foglalkoztató, egyéni vállalkozó vagy egyéb személy, szerv adatszolgáltatási kötelezettsége öt éven túl is fennáll, így az elmulasztott adatszolgáltatás pótlására egészen az adatszolgáltatással érintett személy saját jogú nyugellátására, vagy utána hozzátartozói nyugellátás megállapítására irányuló eljárás jogerős lezárásáig felhívható.

Az adatszolgáltatással kapcsolatos felelősség – így különösen az adatszolgáltatás elmulasztása vagy késedelmes teljesítése, a valóságtól eltérő adatok szolgáltatása – akkor is a nyilvántartásra kötelezettet terheli, ha az adatszolgáltatást meghatalmazottja vagy más képviselője teljesíti. Az a kötelezett, aki a jogszabályban meghatározott nyilvántartási, adatszolgáltatási, illetve a nyugdíjbiztosítási feladatok ellátásával kapcsolatos egyéb kötelezettségét nem vagy késedelmesen teljesíti, illetve annak nem az előírt módon tesz eleget, mulasztási bírságot köteles fizetni.

b) Visszamenőleges adatszolgáltatási kötelezettség

A társadalombiztosítási jogszabályok alapján a foglalkoztató az általa foglalkoztatott, biztosítási jogviszonyban álló személyeket köteles **nyilvántartásba** venni. Az egyénekre lebontott nyilvántartásnak tartalmaznia kell

- a biztosított természetes személyazonosító adatait és tájszámát;
- a foglalkoztató adatait;

⁶⁰ Ákr. 25. §; az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény 131. § (1) bekezdés; az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (Eüsztv.) 52. §.

- a biztosítási időre és szolgálati időre vonatkozó adatokat;
- a biztosítottól levont járulékok alapját és összegét.

A nyilvántartást havonta le kell zárni, archiválni kell, és arról havonta a **következő hónap 12-éig bevallást kell teljesíteni a NAV részére**. A Tny. 2010. december 31-éig hatályban volt 97. § (2) bekezdése alapján a tárgyévet követő év április 30-áig adatszolgáltatást kellett teljesíteni a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek részére a nyugdíjjogosultsághoz, illetve a nyugdíj-megállapításhoz szükséges adatokról: ez volt az úgynevezett **NYENYI** adatszolgáltatás.

Az adatszolgáltatást utolsó alkalommal 2009. évre vonatkozóan kellett teljesíteni 2010. április 30-áig, mivel a hivatkozott adatszolgáltatási szabályok 2011. január 1-jétől történő hatályon kívül helyezésével megszűnt a nyilvántartásra kötelezeteknek a nyugdíjbiztosítási igazgatóságok felé évente teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettsége.

A **2010. évtől kezdődően** a foglalkoztatók a biztosítottakra vonatkozó bevallásaikat **kizárólag a NAV felé teljesítik**. A bevallások adatait a NAV mint adatgazda – a bevallás benyújtására előírt határidőt követő hónap utolsó napjáig – adja át a nyugdíjbiztosítás részére. Ez az adatszolgáltatás azonban szintén a biztosított természetes személyre vonatkozik, emellett a foglalkoztató megnevezése, valamint az általa foglalkoztatott személytől levont nyugdíjjárulékra vonatkozó adat szerepel benne.

A 2009. évre vonatkozó adatszolgáltatás teljesítésének határideje – néhány kivételtől eltekintve – 2010. április 30-án lejárt. Ezen időpont után teljesített adatszolgáltatás visszamenőlegesnek minősül. Mivel a nyugdíjbiztosítási jogszabályok az adatszolgáltatási kötelezettség elévülésére vonatkozó szabályozást nem tartalmaznak, az adatszolgáltatásra kötelezett foglalkoztató, egyéni vállalkozó vagy egyéb szerv adatszolgáltatási kötelezettsége öt éven túl is fennáll.

Az adatszolgáltatással kapcsolatos felelősség – így különösen az adatszolgáltatás elmulasztása, késedelmes teljesítése, vagy a valóságtól eltérő adatok szolgáltatása – a nyilvántartásra kötelezettet terheli akkor is, ha a visszamenőleges adatszolgáltatást a megbízása alapján meghatalmazottja, vagy más képviselője teljesíti. Ha a foglalkoztató az adatszolgáltatással érintett időszakban, vagy azt követően jogutódlással megszűnik, a visszamenőleges adatszolgáltatás-teljesítési kötelezettsége a jogutódot terheli.

Amennyiben a foglalkoztató jogutód nélkül megszűnt, a **visszamenőleges adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésére a felszámoló köteles**. A felszámoló adatszolgáltatási kötelezettsége az eljárás alá vont gazdálkodó szervezet jogelődjének elmaradt adatszolgáltatási kötelezettségeire is kiterjed, és a rendelkezésére álló adatok körét érinti. Amennyiben a nyugdíjbiztosítási adatszolgáltatás rendezése, utólagos teljesítése az iratanyag hiánya miatt nem lehetséges, a felszámoló köteles erről a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervként eljáró kormányhivatal részére írásban

nyilatkozatot tenni, amely a részleges, illetve teljes adatvesztés tényét a nyugdíj-biztosítás hatósági nyilvántartásának rendszerében rögzíti. Ha foglalkoztatás nem történt, illetve biztosítási kötelezettséggel járó jogviszonyra tekintettel vagy azzal összefüggésben 2009-re vagy az azt megelőző évekre vonatkozóan járulékalapot képező jövedelem kifizetésére nem került sor, erről kell tájékoztatást adni, a nem-legesség okának megjelölésével. A megszűnt gazdálkodó szervezet iratanyagának őrzéséről a felszámoló köteles gondoskodni, az iratok őrzési helyét – különösen, ha az iratanyag iratörző céghez kerül – be kell jelenteni a kormányhivatalnak.

Az elmaradt, illetve a jogszabályban előírt határidőre nem teljesített, 2010. január 1-jét megelőző időszakra vonatkozó, illetve a módosított adatszolgáltatásokat a gazdálkodó szervezet székhelye szerint illetékes, nyugdíjbiztosítási igazgatási szervként eljáró kormányhivatal felé kell teljesíteni.

c) A bejelentések teljesítésének módja

A nyugdíjbiztosítási szervek feladatellátásához kapcsolódó bejelentéseket az érintett természetes személy, gazdálkodó szervezet vagy egyéb szerv három módon teheti meg: közvetlenül az eljáró szervnél **személyesen, postai úton** vagy **elektronikus úton**. Gazdálkodó szervezetek és a kötelező elektronikus ügyintézés hatálya alá tartozó szervek esetén ez utóbbi mód az elsődleges. A természetes személy ügyfelek azonban nem kötelesek e módon kommunikálni a hivatallal, esetükben a három kapcsolattartási forma bármelyike választható. Amennyiben a bejelentéshez az adott célra rendszeresített nyomtatvány kapcsolódik, a bejelentést ezen a nyomtatványon kötelező megtenni.

Ha a bejelentés megtételére törvény vagy az eljáró szerv határidőt szab, a bejelentés határidőben való megtörténtének vizsgálata során elsődlegesen a bejelentésnek az illetékes szervhez történő beérkezése az irányadó. A személyesen és elektronikus úton megtett bejelentések esetében ez nem is jelent problémát, mivel ezekben az esetekben a bejelentés ténylegesen a hivatal birtokába kerül azon a napon, amelyen azt benyújtották. A postai úton beérkezett kérelmek esetén a teljesítés időpontja a postára adás napja. Vita esetén a postára adás időpontját feladóvévennyel, postakönyvvel kell igazolni.

A foglalkoztatók és egyéb szervek adatszolgáltatását – legyen az a Tny. 97. § (1) bekezdése szerinti, visszamenőleges vagy elévült időszakra teljesítendő adatszolgáltatás – elsődlegesen elektronikus úton, az erre a célra rendszeresített nyomtatványon kell benyújtani. A Központ a nyilvántartások vezetésére, az adatszolgáltatásra és a bejelentés teljesítésére számítógépes program használatát írhatja elő, illetve nyomtatványt rendszeresít. Ezen túlmenően a Központ a nyugdíjbiztosítási szervek hatáskörébe tartozó ellátások iránti igény érvényesítésére, illetve eljárások

kezdeményezésére nyomtatványt, illetve – a Miniszterelnökséget vezető miniszter, a közigazgatás-fejlesztésért felelős miniszter egyetértésével – elektronikus űrlapot rendszeresít.

A Központ azonban az előírt nyilvántartási, adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség, továbbá a rendszeresített nyomtatvány használata alól – egyedi kérelem alapján – mentesítést adhat. Ezen túlmenően lehetőség van **külön megállapodás megkötésével az általánostól eltérő adatszolgáltatásra** is. Ezek a következők:

a) A foglalkoztató vagy egyéb szerv kérelme alapján – amennyiben ez indokolt – lehetőség van a bejelentés módja és a határidők tekintetében az adatszolgáltatásnak az általános szabályoktól eltérő teljesítésére. Erre vonatkozóan a kérelmező és a székhelye szerint illetékes, nyugdíjbiztosítási szervként eljáró kormányhivatal megállapodást köthet.

b) A foglalkoztatói adatszolgáltatások átadását a NAV és a Kincstár megállapodásban rendezi. Emellett a Kincstár megállapodást köt a NEAK-kal is a kölcsönösen fennálló adatszolgáltatási kötelezettségekre.

c) A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományára vonatkozó egyes adatszolgáltatási kötelezettségek vonatkozásában – az érintettekre vonatkozó speciális adatvédelmi és adatbiztonsági rendelkezésekre figyelemmel – az érintett nemzetbiztonsági szolgálatok a foglalkoztatóként előírt adatszolgáltatást az ezzel kapcsolatos külön megállapodásban rögzítettek szerint kötelesek teljesíteni.⁶¹

3. Az adategyeztetési eljárás

a) A szolgálati idő megismerése

A biztosítottak korábban is érdeklődtek a későbbi nyugdíjazásukkor figyelembe vehető, az ellátásra való jogosultságot megalapozó és az ellátás összegét befolyásoló tények, adatok megismerése iránt, mivel ezen adatok ismerete segítette őket az életpályájuk megtervezésében. Ezek megismerésére 2012. december 31-éig a szolgálati idő elismerésére irányuló eljárást vehették igénybe.

A szolgálati idő elismerése iránti eljárás célja az ügyfelek tájékoztatása volt a megszerzett szolgálati és korekedvezményre jogosító idejükről. A szolgálati idő elismerési kérelem benyújtása azonban hosszú ideig korlátozva volt, annak benyújtására 2010-ig csak az öregségi nyugdíjkorhatár betöltését megelőző 10 éven belül volt lehetőség, és csak 2011–2012-ben nyílt meg a lehetőség a fiatalabb korosztályok számára is.

⁶¹ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 28. § (5) bekezdése.

b) Az egyeztetési eljárás célja

A 2013. január 1-jétől hatályba lépett új jogintézmény, a nyugdíjbiztosítási adat-egyeztetési eljárás a szolgálati idő elismerése iránti korábbi eljárást váltotta fel, azonban mind célját, mind pedig formáját tekintve eltér a korábbi – kizárólag kérelem alapján megindítható – eljárásoktól.

Az egyeztetési eljárás legfontosabb célja a nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartásban található **adatszolgáltatások felülvizsgálata és szükség szerinti kiegészítése, módosítása**, valamint a korábban bejelentési kötelezettséggel nem érintett, de a szolgálati idő megállapításához **figyelembe veendő időszakok nyilvántartásba vétele**. Ezek közé tartozik például a szakmunkástanulói idő, az 1998 előtt nappali tagozaton folytatott felsőfokú tanulmányok ideje, és a sorkatonai szolgálat időtartama, ha arra nem munkaviszony ideje alatt került sor. Ezek a szolgálati időbe beszámítanak, azonban – jogszabályi előírás hiányában – a nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartás felé nem kerültek bejelentésre. A nyugdíjbiztosítási adategyeztetés során beszerzett és leegyeztetett adatokból egy lezárt időszak képződik, amely részévé válik a nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartásnak, és a későbbi nyugdíj-megállapítás alapjául szolgál.

Az adategyeztetés előnye, hogy a nyugdíjmegállapításhoz szükséges adatok vizsgálata még az aktív korban bekövetkezik, így ez nem nyújtja meg az ellátás későbbi megállapításának időtartamát. Az adategyeztetés eredményeként a nyugdíj elbírálásának folyamata gyorsabbá válik, a nyugdíjak megállapítására és folyósítására hamarabb kerülhet sor.

Az ügyfelek szempontjából is kiemelt fontossággal bír, hogy a nyugdíjazáskor figyelembe vehető adataik kitisztázása, a megszerzett szolgálati és jogosultsági idejük ismerete és folyamatos figyelemmel kísérése – amelyet a meghatározott időszakonkénti rendszerességgel ismétlődő újabb kiértékelések biztosítani tudnak – az életpálya-tervezés során biztonságot jelent, és növeli az állampolgárok nyugdíj-tudatosságát.

c) A hivatalból induló egyeztetési eljárás

Az adategyeztetés kezdeményezése és a megszerzett nyugdíjjogok elismerése elsődlegesen a hatóság feladata, azaz az eljárás **alapértelmezetten hivatalból**, mégpedig a törvényben meghatározottak szerinti korcsoportokra vonatkozó ütemezés szerint indult 2013. január 1-jétől. Ez azt is jelenti, hogy a jogszabály szerint előírt sorrendben, korcsoportonként kezdődtek el a hivatalból indított eljárások, és a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv sorban, minden érintett személyre vonatkozóan folytatta le az adategyeztetést. 2020. január 1-jétől azonban megváltozott a hivatal-

bóli adategyeztetés szabályozása, ugyanis az új szabályozás szerint a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv csak a nyugdíjkorhatár betöltését megelőzően három évvel köteles a hivatalbóli eljárást megindítani.

A hivatalbóli eljárás megindítását megelőzően **az ügyfél részére a kormányhivatal egy értesítést küld.** Az értesítés tájékoztatást ad az egyeztetési eljárás menetéről, valamint a mellékletét képező kimutatás tartalmazza a nyugdíjbiztosítási hatósági nyilvántartásban az ügyfélre vonatkozóan megtalálható adatokat.

Az adategyeztetés kizárólag **a már lezárt adóévekre vonatkozóan történik meg,** ezért a kimutatásban – illetve később a határozatban – csak ezen időszakok szerepelnek. Lezárt adóévnek azt az időszakot kell tekinteni, amelyre vonatkozóan **a NAV a személyi jövedelemadó bevallások adatainak feldolgozása alapján – a tárgyévet követő év augusztus 31-éig – az adatszolgáltatást teljesítette.**

Az ügyfélnek a kimutatás kézhezvételétől számítva **60 nap** áll rendelkezésére, hogy a kimutatásban foglaltakat elfogadja vagy arra **észrevételt** tegyen, és az észrevételeit alátámasztó bizonyítékokat – amennyiben azok rendelkezésére állnak – megküldje a hivatalnak. Ekkor nyílik lehetőség egyéb, szolgálati időnek minősülő időszakok – például a szakmunkástanulói idő, katonaidő, felsőfokú intézmény nappali tagozatán folytatott tanulmányok időtartama – elismerését kezdeményezni, illetve a korkedvezményre jogosító munkakörben végzett munka időtartamát megállapítani. Amennyiben az ügyfél a kimutatásban foglaltakkal egyetért, lehetősége van a közölt adatok jóváhagyására is.

Ha az előírt határidőn belül az ügyfél a kormányhivatal felé észrevételt nem tesz, vagy az adatok módosítását, kiegészítését nem kezdeményezi, ezt a hivatal jóváhagyásnak tekinti, és a rendelkezésre álló adatok alapján hoz határozatot.

Az eljárás maga az ügyfél nyilatkozatának beérkezését – ennek hiányában a 60 napos határidő leteltét – követő 5 napon belül indul meg, és **a 75 napos az ügyintézési határidő** számítása is ekkor kezdődik.

A csatolt adatok, dokumentumok alapján az eljáró kormányhivatal – ha a biztosított, volt biztosított által benyújtott okiratok nem elegendőek a tényállás tisztázására – **megvizsgálja az eltérés okait.** A vizsgálat során a biztosítottat, volt biztosítottat nyilatkozattételre hívhatja fel, a foglalkoztatótól vagy más adatszolgáltatásra kötelezettől, illetve az egykorú iratokat őrző más személytől vagy szervezettől adatot kérhet, hatósági ellenőrzést kezdeményezhet, más bizonyítási eljárást folytathat le, továbbá a 2009. december 31-ét követő időszakra vonatkozóan a területi adó- és vámigazgatóságnál adategyeztetést, illetve adóhatósági eljárást kezdeményezhet. **Az egyéni vállalkozók, a társas vállalkozások tagjai, a segítő családtagok és a mezőgazdasági őstermelők esetében a NAV-ot minden esetben meg kell keresni,** és igazolást kell kérni arról, hogy az adott biztosított, volt biztosított teljesítette-e járulékfizetési kötelezettségét, mivel a jogviszonya csak ebben az esetben fogadható el szolgálati időként.

A tényállás tisztázását követően az eljáró kormányhivatal **az eljárást határozattal zárja le**, amely tartalmazza az érintett személy elismerhető szolgálati idejét, és a nyugdíj megállapításánál figyelembe vehető egyéb tényeket, az előzetesen megküldött kimutatásban elvégzett adatmódosításokat, illetve a módosítás megtagadásának okait. A határozat ellen bírósági jogorvoslatnak van helye, tehát az ügyfél fellebbezéssel már nem élhet, hanem keresettel fordulhat a lakóhelye szerinti kijelölt törvényszékhez. A véglegessé vált határozat tartalma már az ügyféllel egyeztetett adatként kerül be a nyugdíjbiztosítási nyilvántartásba.

d) A hivatalból induló adategyeztetés ütemezése

A hivatalból induló egyeztetési ügyek eredetileg – a Kincstár elnöke által kiadott központi ütemezésnek megfelelően – havi rendszerességgel kerültek indításra, mégpedig ötéves korcsoportonként, ahol egy korcsoport kiértékesítésére 3 év alatt került sor. Az ütemezés az érintett korcsoport létszámának alapulvételével történt, az indítandó ügyek száma havi bontásban, egyenlő mértékben került meghatározásra.

Az adategyeztetéssel érintett első két korosztály – nevezetesen az 1955–1959-ben és az 1960–1964-ben születettek – esetében valósult meg 2019. december 31-éig a hivatalbóli eljárást elindító értesítés kiküldése. A következő ötéves korosztállyal (1965–1969-ben születettek) 2020. január 1-jétől már nem kezdődött meg a hivatalbóli adategyeztetés, mivel ettől az időponttól megváltozott a szabályozás. Ennek értelmében a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv csak **a nyugdíjkorhatár betöltését megelőzően 3 évvel** köteles a hivatalbóli eljárást megindítani. Ez pedig azt jelenti, hogy az 1965-ben született következő korosztály esetén csak 2027-ben – a nyugdíjkorhatár betöltését megelőző harmadik évben – fog hivatalból megindulni az adategyeztetés.

Eredetileg a korábbi kiértékesítési időszak lezárását követő 4 év elteltével hivatalból új adategyeztetést kellett lefolytatni. Ez a kötelezettség 2020. január 1-jétől megszűnt, és végül csak az 1957 és 1959 között születetteket érintette.

e) A kérelemre induló egyeztetési eljárás

A hivatalból megindított eljárások mellett az eljárást a biztosított, volt biztosított is kezdeményezheti az életkorára tekintet nélkül, **elektronikus ügyintézés** keretében benyújtott kérelemmel, naptári **évenként egy alkalommal**. A kérelemre induló eljárás menete lényegében azonos a hivatalból induló adategyeztetéssel, az alábbi eltérésekkel:

- az eljárás megindítására csak elektronikus úton benyújtott kérelem alapján kerül sor;
- az eljárás a kérelem beérkezését követő napon megindul;⁶²
- az értesítést és a mellékletét képező kimutatást az eljárás megindításától számított öt napon belül kell az ügyfél részére megküldeni;
- a kimutatásra vonatkozó **nyilatkozatot** (elfogadás vagy észrevételek megtétele) az ügyfél a közlést követő **30 napon belül** teheti meg.

Az eljárás ügyintézési határideje ebben az esetben is 75 nap, amelybe az ügyfél nyilatkozattételére nyitva álló idő beszámít. Az ügyfél kérelmére szünetelő eljárást az ügyfél kérelmére kell folytatni. Amennyiben a szüneteltetés kezdő időpontjától számított 6 hónapon belül az ügyfél nem kezdeményezi az eljárás folytatását, az eljárás megszűnik.

Ha az ügyfél az egyeztetési eljárás lezárását megelőzően öregségi nyugdíj, korhatár előtti ellátás, szolgálati járandóság, átmeneti bányászjáradék, táncművészeti életjáradék vagy más, a szolgálati idő és az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset alapján kiszámított ellátás megállapítása iránti kérelmet nyújt be, a kérelem az egyeztetési eljárás megindítása iránti kérelem visszavonásának minősül. Ebben az esetben az egyeztetési eljárást le kell zárni, és meg kell indítani a kérelmezett ellátás megállapítása iránti eljárást.

f) Az egyeztetett adatok javítása

Az adategyeztetési eljárást lezáró határozattal keletkeztetett lezárt időszak alapesetben változatlan marad. Előfordulhatnak azonban olyan esetek, amikor a már lezárt időszak módosítására is sor kell, hogy kerüljön.

A Tny. két esetkört nevesít, amelyek fennállása esetén a lezárt időszak is módosításra kerülhet. Ha az eljárást lezáró határozat **tartalma jogszabálysértő** – azaz nem az ismert tényeknek megfelelő adatokat tartalmazza –, és ezt közigazgatási bíróság még nem bírálta el, lehetőség van a lezárt időszak adatainak módosítására. Ez jellemzően akkor történhet meg, ha az eljáró hivatal a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján nem a megfelelő következtetéseket vonta le, és egy adott időszakot jogszabálysértően ismert el szolgálati időként, vagy tévesen nem vette figyelembe, illetve egyéb, a nyugdíj-megállapítás szempontjából releváns adatokat nem az ismert tényeknek megfelelően állapított meg.

A másik esetben az adategyeztetés lezárását követően olyan tények, adatok vagy bizonyítékok kerültek a hivatal birtokába, amelyeket **a korábbi egyeztetési eljárás-**

⁶² Eüsztv. 9. § (3) bekezdése.

ban nem vizsgáltak. Ekkor szintén lehetőség van a lezárt időszak felülvizsgálatára, és – amennyiben az új bizonyíték alapján szükséges – módosítására.

Az eljárás mindkét esetben megindulhat **az ügyfél kérelmére vagy hivatalból.** Amennyiben a lezárt időszak vizsgálatát az ügyfél kéri, a vizsgálat jogalapját képező bizonyítékokat is be kell nyújtania. Az újabb egyeztetési eljárás esetén az értesítéshez csatolt kimutatásban a lezárt időszakot követő időre vonatkozó adatokat, valamint hivatalból indult eljárásban az eljárással érintett adatokat kell feltüntetni.

A módosítás jellemző esete az utólagos adatszolgáltatás alapján történő módosítás, amelyet 2010. január 1-jét megelőző időszakra (visszamenőleges vagy módosító adatszolgáltatás keretében) a nyilvántartásra kötelezett (vagyis a foglalkoztató, az egyéni vállalkozó, a mezőgazdasági őstermelő, valamint a magyar jogszabályok szerint bejegyzésre nem kötelezett külföldi foglalkoztató biztosítási jogviszonyban álló munkavállalója), vagy az ezt követő időre a NAV pótlólag teljesít. Amennyiben a módosítás a jogosultságot lényegesen befolyásolja (például a korábban elismert szolgálati időhöz vagy jogosultsági időhöz képest legalább 1 év eltérést jelent), a módosító határozatot soron kívül kell meghozni.

4. Ellenőrzés

a) A hatósági ellenőrzés

A hatósági ellenőrzés egy sajátos hatósági tevékenység, amelyet az általános hatósági eljárást megelőzően vagy annak keretében folytatnak le, és annak eredménye alapján indulhat meg vagy folytatódhat maga a hatósági eljárás, amely lehet a hatóság saját eljárása a hatáskörébe tartozó jogsértés miatt, vagy – ha az eljárás más szerv hatáskörébe tartozik – a megfelelő hatósági eljárás kezdeményezése.

A nyugdíjbiztosítási hatósági ellenőrzés ebből a szempontból némiképp eltérő jogintézmény, mivel egy hatósági eljárás keretében, **jellemzően egy konkrét nyugdíjbiztosítási ügygel összefüggésben** indul meg. A nyugdíjbiztosítási hatósági ellenőrzés célja – a biztosítottak, volt biztosítottak jogainak védelme érdekében – **a nyugdíjbiztosítási adatok nyilvántartásba vételének elősegítése**, az egyeztetési eljárás lefolytatásához szükséges adatok beszerzése, valamint a nyugdíjak és minden olyan ellátás elbírálásának támogatása, amelynek megállapítását vagy folyósítását jogszabály a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek hatáskörébe utalja.

A nyugdíjbiztosítási ellenőrzés kiemelt feladatai az alábbiak:

- a nyugellátások elbírálásához, egyeztetési eljárás lefolytatásához szükséges szolgálati időre, jogosultsági időre, keresetekre vonatkozó adatok helytállóságának vizsgálata, a jogosultság elbírálásához hiányzó adatok beszerzése;

- a társadalombiztosítási egyéni számla 2012. december 31-ét követő időszakra bevallott nyugdíjjáradék-összegére vonatkozó adatok vizsgálata;
- a foglalkoztatói adatszolgáltatások rendezéséhez szükséges intézkedések megtétele;
- a nyugdíjbiztosítás nyilvántartásában szereplő szolgálati idő, jogosultsági idő, kereseti és egyéb adatok utólagos ellenőrzése;
- bizonyítási eljárás, így különösen tanúmeghallgatás, helyszíni szemle lefolytatása;
- a nyilvántartásra kötelezettek társadalombiztosítási jogszabályokban előírt nyilvántartási, adatszolgáltatási kötelezettségének ellenőrzése;
- a korkedvezményre jogosultság körülményeinek tisztázása.

Az ellenőrzés kiterjed a nyugdíjbiztosítással kapcsolatos **jogszabályok megtartására, a nyilvántartási és az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésére**, valamint a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv hatáskörébe tartozó nyugellátás megállapításával kapcsolatos adatszolgáltatásra.

A hatósági ellenőrzés keretében vizsgálható minden olyan nyilvántartás, könyvelési és egyéb okmány, valamint az adatszolgáltatásra kötelezett, illetve az egykorú iratokat őrző más személy vagy szervezet birtokában lévő olyan adatok, amelyek kezelésére törvény a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervet feljogosítja.

A hatósági ellenőrzés lehet: helyszíni ellenőrzés, adatszolgáltatás, iratbemutató és egyéb tájékoztatás kérése, valamint a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv hivatalos helyiségében megvalósuló ellenőrzés.

b) A hatósági ellenőrzés menete

Az ellenőrzést az ellenőrzött személy lakóhelye, tartózkodási helye, illetve az ellenőrzött foglalkoztató székhelye, telephelye szerint illetékes, nyugdíjbiztosítási igazgatási szervként eljáró kormányhivatal folytatja le. A hatósági ellenőrzés iránti megkeresésnek a kormányhivatal huszonöt napon belül köteles eleget tenni.

Az ellenőrzés tárgyáról, annak tervezett időpontjáról az ellenőrzött személyt, foglalkoztatót előzetesen értesítik. Az értesítést az ügyféllel úgy kell közölni, hogy az ellenőrzés megkezdése előtt arról legalább 5 nappal korábban értesüljön, kivéve, ha az előzetes értesítés az eljárás sikerét megghiúsítaná. Az ellenőrzésről szóló értesítés történhet elektronikus úton (telefon, fax, e-mail) vagy postai küldeményként.

Ha az ellenőrzött az értesítés ellenére nem teszi lehetővé az ellenőrzés lefolytatását, akkor az eljárásra, illetve a személyes megjelenésre való felhívás **idézéssel** történik. Az idézett az idézésnek köteles eleget tenni. Ha az ellenőrzött a szabályszerű idézésnek nem tesz eleget, vagy az eljárás helyéről engedély nélkül távozik, és távollmaradását vagy eltávozását megfelelően nem igazolja, eljárási bírsággal sújtható.

Az ellenőrzés a vizsgálat megállapításait tartalmazó összegző jegyzőkönyv – vagy hivatalos feljegyzés – készítésével fejeződik be, amelynek egy példányát az ellenőrzött részére át kell adni, vagy azt a részére utólag meg kell küldeni. Jogsértés esetén a hatóság vagy hivatalból megindítja a jogsértés megszüntetésére irányuló, **hatáskörébe tartozó eljárást**, vagy – ha nem rendelkezik hatáskörrel vagy illetékességgel – a jegyzőkönyv jogszabálysértésre vonatkozó információkat tartalmazó részének megküldésével a hatáskörrel rendelkező hatósághoz fordul, illetve fegyelmi, szabálysértési, büntető-, polgári vagy egyéb eljárást kezdeményez.

Tekintettel arra, hogy a nyugdíjbiztosítási hatósági ellenőrzés lefolytatására alapvetően a nyugdíjbiztosítási nyilvántartás felé jogszabályban előírt adatszolgáltatással összefüggésben kerül sor, a hatósági ellenőrzés alapján a kormányhivatal a 2010. január 1-jét megelőző időszak vonatkozásában felhívhatja az ellenőrzés alá vont szervet vagy személyt a kötelezettsége teljesítésére, és amennyiben annak nem tesz eleget, mulasztási bírsággal sújthatja. A 2009. december 31-ét követő időszak tekintetében pedig a NAV területi adó- és vámigazgatóságának adóhatósági eljárását kezdeményezheti.

c) Az ellenőrzési terv és az ellenőrzési jelentés

A hatósági ellenőrzési terv biztosítja a hatékony ellenőrzés lefolytatását, az ügyfelek jogainak védelmét, felkészülési lehetőségét, és az esetleges jogszabálysértések megelőzését, így egyúttal nagyobb visszatartó erőt is jelent.

A vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmében a kormányhivatalok szakmai irányításáért felelős minisztérium (a nyugdíjbiztosítási feladatok tekintetében a családokért felelős tárca nélküli miniszter) az irányítási jogkörébe tartozó feladatok tekintetében a tárgyévet megelőző év november 17-éig **országos hatósági ellenőrzési tervet** köteles készíteni a kormányhivatalok által lefolytatandó hatósági ellenőrzésekről. Az országos hatósági ellenőrzési terv tartalmazza:

- a hatósági ellenőrzések célját és a kiemelt célokat;
- az ellenőrzés tárgyát, eszközét és típusait;
- az ellenőrzések végrehajtását segítő kockázatkezelés irányait;
- az ellenőrzésre történő kiválasztás szempontjait;
- az egyes ellenőrzéstípusok tervezett arányszámait;
- az ellenőrzések ütemezésére vonatkozó megállapításokat;
- az országos hatósági ellenőrzési terv alapján készített hatósági ellenőrzési terv minimális tartalmát.

A kormányhivatal az országos ellenőrzési terv alapján készíti el a **saját ellenőrzési tervét**, a tárgyévet megelőző év december 17-éig. Ha a kormányhivatal feladatkörébe tartozó egyes ellenőrzési feladatok összevonhatók, vagyis lehető-

ség van együttes eljárásra, ezekről a kormányhivatal összevont éves ellenőrzési tervet készít.

Az ellenőrzési tervben foglaltak, valamint az ellenőrzési tervben nem szereplő, de az ellenőrzési időszakban lefolytatott hatósági ellenőrzések végrehajtásáról, a levont következtetésekről a kormányhivatal ellenőrzési jelentést készít, amelyet a tárgyévet követő év január 30-áig megküld a családokért felelős tárca nélküli miniszternek. A jelentés tartalmazza legalább az ellenőrzések számát és eredményét, a megállapított jogsértések típusait és egyéb statisztikai adatokat. A családokért felelős tárca nélküli miniszter a beérkezett ellenőrzési jelentések alapján a tárgyévet követő hatvanadik napig elkészíti a hatósági ellenőrzésekkel kapcsolatos országos beszámolóját, amely az adatokat területi és hatásköri bontásban tartalmazza. A jelentést a kormányzati portálon közzé kell tenni.

XIII. Felelősség és a követelés érvényesítése

1. Felelősségi szabályok	186
a) Visszafizetési kötelezettség	187
b) Megtérítés hibás vagy elmulasztott adatszolgáltatás esetén	190
c) Megtérítés munkavédelmi mulasztás esetén	191
d) Megtérítés halál okozása esetén	193
e) A megtérítés módja	195
2. A követelés érvényesítése	196

1. Felelősségi szabályok

A felelősségi szabályok kialakulását a társadalombiztosítási jogban elsősorban az ellátások finanszírozásának alapját képező társadalombiztosítási alapok (a társadalombiztosítási alapok létrejöttét megelőzően a költségvetés) védelme indokolta, vagyis az, hogy aki az ellátások finanszírozásának alapjául szolgáló elkülönített pénzvagyonban kárt okoz, köteles ezt a kárt megtéríteni. A károkozás történhet úgy, hogy valaki olyan ellátást vesz fel, amelyre nem szerzett jogosultságot, de ebbe a fogalomkörbe tartozik az az eset is, amikor a nyugdíjbiztosítási ellátás (például árva-ellátás, özvegyi nyugdíj) megállapítására azért kerül sor, mert valakinek a felróható magatartása a biztosított halálát vagy társadalombiztosítási ellátás megállapítására alapot adó sérülését okozta.

A fentiek alapján tehát a felelősségi alakzatokat alapvetően két csoportra lehet osztani: egyrészt a jogalap nélkül felvett ellátások **visszafizetésért** való helyállási kötelezettségre (Tny. 84. §, 86–86/A. §), másrészt pedig a társadalombiztosítási (nyugdíjbiztosítási és egészségbiztosítási) szervek által megállapított ellátások **megtérítésének** kötelezettségére. A megtérítés kötelezettség további három felelősségi alakzatra bomlik:

- a foglalkoztató, illetve más szerv megtérítési kötelezettsége az ellátás megállapításához nyújtott hibás adatszolgáltatás vagy az adatszolgáltatás elmulasztása, illetve jogellenes intézkedés miatt (Tny. 85–86. §);

- a foglalkoztató megtérítési kötelezettsége a balesetelhárító óvó rendszabályok megsértése miatt bekövetkezett balesetek kapcsán megállapított társadalombiztosítási ellátások vonatkozásában (Tny. 87. §);

- harmadik személy megtérítési kötelezettsége a biztosítottnak okozott sérülés vagy halál folytán megállapított társadalombiztosítási ellátás megtérítése miatt (Tny. 88. §).

A megtérítési, illetve visszafizetési igényeket a Tny. ugyanazon fejezetben szabályozza, azonban a két követelés élesen elválasztható egymástól. Megtérítési igényeknél ugyanis arról van szó, hogy a nyugdíjbiztosítási szerv az általa nyújtott nyugellátást (illetve baleseti járadék esetében egészségbiztosítási ellátást) egy harmadik személlyel – annak valamely felróható cselekedete, magatartása vagy mulasztása miatt – megtérítteti. Tehát a kötelezett és az ellátásban részesülő személye a megtérítési igényeknél szétválik.

A visszafizetési igények kötelezett oldalán kizárólag természetes személy állhat, míg a megtérítés kötelezettje természetes és jogi személy egyaránt lehet, sőt, e jogviszonyokban tipikusan jogi személyek szerepelnek a kötelezett oldalán.

Nem kell intézkedni a jogalap nélkül felvett ellátás visszakövetelése és megtérítése iránt, ha annak összege **nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegét**, azaz a 28 500 forintot. Az összeghatár számításánál azonban a teljes követelést, és nem az egy hónapra vonatkozóan kiutalt jogalap nélküli ellátás összegét kell figyelembe venni. A visszakövetelés, megtérítés összeghatár miatti mellőzésére így leginkább abban az esetben kerülhet sor, ha a jogalap nélküliség csupán az ellátás csekély mértékű többletére vonatkozik, és nem az ellátás egészére.

A visszafizetés iránti igény érvényesítésére irányuló eljárást csak abban az esetben kell lefolytatni, ha a visszakövetelendő ellátás felvétele öt éven belül történt. A visszakövetelésről szóló határozat meghozatalát megelőző **öt éven túli időpontban felvett ellátásokat visszakövetelni nem lehet**. Ehhez hasonlóan a Tny. alapján fennálló megtérítési igények határozattal történő érvényesítésére csak a megtérítendő ellátás első kifizetésétől számított öt éven belül van lehetőség.

a) Visszafizetési kötelezettség

A jogalap nélkül felvett ellátások visszafizetésének alapesetét a Tny. 84. § (1) bekezdése tartalmazza, miszerint aki nyugellátást jogalap nélkül vett fel, köteles azt visszafizetni, ha a nyugellátás jogalap nélküli megállapítása, folyósítása neki felróható. Meg kell jegyezni, hogy 2017. január 1-jét megelőzően a jogalap nélküli ellátások visszakövetelhetősége alapvetően két részre oszlott: a visszakövetelés időpontjától visszafelé számított 90 napon belül és az azon túl kifizetett ellátásokra.

A két időpontra a Tny. eltérő felelősségi alakzatot határozott meg. Míg a 90 napon belül kifizetett ellátást az ellátás felvevőjének minden esetben vissza kellett fizetni attól függetlenül, hogy a jogalap nélküli felvételért a felelőssége megállapítható volt-e vagy sem, a 90 napon túli ellátást csak abban az esetben tartozott visszafizetni, ha a jogalap nélküli ellátás megállapítása vagy folyósítása neki felróható volt. Ez az objektív, kimentést nem tűrő felelősségi alakzat azonban 2017. január 1-jétől kikerült a Tny. 84. §-ából, és ezen időpontot követően a teljes tartozás (tehát

a kilencven napon belüli és a kilencven napon túli is) csak akkor követelhető vissza, ha annak felvétele kapcsán **a felvevő felróható magatartása fennáll.**

Jogalap nélkül kifizetett ellátásnak az minősül, amelyre a jogosultságot hatósági döntés nem alapozza meg, vagy amely ellátás kifizetése utóbb kiadott visszavonó, az ellátás összegét lecsökkentő, újra megállapító, megszüntető, módosító vagy a folyósítás szüneteltetését elrendelő hatósági döntés miatt válik jogalap nélkülivé. Az ellátás jogalap nélkülivé válásához tehát – a Tny. 83/C. §-a szerinti szüneteltetés és a jogosult halála miatti túlfizetés kivételével – mindig **szükséges egy hatósági döntés** a visszamenőleges jogosultságot illetően. Csak e döntést követően kerülhet sor a tényleges visszafizetést elrendelő határozat meghozatalára. Értelemszerűen jogalap nélküli ellátás abban az esetben sem keletkezik, ha a nyugdíjbiztosítási szerv az ellátás lecsökkentéséről vagy megszüntetéséről csak a jövőre nézve, azaz *ex nunc* hatállyal intézkedik, mivel ez esetben az újra megállapító vagy módosító döntés a korábban kifizetett ellátások jogalapját nem érinti. A visszamenőleges, azaz *ex tunc* hatályú újra megállapítás, illetve megszüntetés lehetőségét a Tny. 80. § (8) bekezdés b) pontja csak akkor teszi lehetővé, ha a jogalap nélküli ellátás megállapítása az ellátás felvevőjének felróható volt, ami magába foglalja az ellátás visszakövetelhetőségének lehetőségét is, hiszen a visszakövetelésről is csak felróhatóság esetén beszélhetünk.

Az ellátást jogalap nélkül felvevő személynek az minősül, akinek az ellátást – ideértve a nyugdíjelőleget is – a jogosultság elbírálására hatáskörrel rendelkező szerv megállapította, azonban **a jogosultsága valamely feltétel hiányában nem, vagy csak későbbi időponttól állt fenn**, illetve megszűnt, vagy a jogszerűen járó ellátás összege alacsonyabb a korábban megállapítottnál, és erről az ellátást megállapító szerv véglegessé vált határozatot hozott. Jogalap nélküli felvevőnek kell tekinteni azt is, aki **a jogosult halálát követően jogalap nélkül vette fel az ellátást**, aki annak ellenére vette fel az ellátást, hogy **arra nem ő volt jogosult**, valamint az, akinek az ellátás folyósítására való jogosultsága az adott időpontban nem állt fenn. Jogalap nélküli felvevőnek minősül a közigazgatási bíróság ítélete alapján folyósított nyugellátás felvevője is, ha **a Kúria felülvizsgálati eljárásban úgy dönt, hogy a nyugellátás megállapítása vagy folyósítása nem volt jogszerű.**

Ha a jogalap nélkül kiutalt ellátás visszafizetésére kötelezett nyugdíjas meghal, de még életében véglegessé vált határozattal **visszafizetésre kötelezték**, a követelést a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv – figyelemmel arra, hogy a véglegessé vált közigazgatási határozat végrehajtható okiratnak minősül – **a hagyatékkal szemben hitelezői igényként** érvényesítheti.

Más a helyzet, ha a jogalap nélküli ellátás elhunyt felvevőjét még nem kötelezték végleges határozattal a visszafizetésre. Ekkor ugyanis a közigazgatási szervnek nem áll rendelkezésre olyan végrehajtható okirat, amellyel a hagyatéki eljárásban felléphetne. Ebben az esetben – mivel a nyugdíjbiztosítási szerv és a jogalap nélküli

felvevő örökösei között társadalombiztosítási jogviszony nem jött létre – a jogalap nélkül felvett ellátás visszakövetelése az örökösökkel szemben a Tny. rendelkezései alapján közigazgatási úton nem lehetséges. Ilyen esetekben a felek közötti vitás kérdések rendezése bírói útra tartozik.

A Tny. 2017. január 1-jétől hatályba lépett új 84. § (1) bekezdése egységesen csak abban az esetben teszi lehetővé a jogalap nélkül kiutalt ellátások visszakövetelését, ha **a jogalap nélküli megállapítás vagy folyósítás az ellátás felvevőjének felróható**. Annak bizonyítása, hogy a jogalap nélküli felvevőt a felvétel kapcsán felróhatóság terheli, minden esetben a nyugdíjbiztosítási szerv kötelessége. A felróhatóság vizsgálata tekintetében a Ptk. felelősségi szabályait kell irányadónak tekinteni, azaz csak abban az esetben állapítható meg a jogalap nélküli felvevő felróható magatartása, ha bizonyítható, hogy az igény elbírálása, vagy az ellátás folyósítása során **nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható** volt. A felróhatóság megállapítható például, ha az igényelbírálás során valótlan adatokat szolgáltatott, vagy valós adatokat elhallgattak, illetve a folyósítás során az ellátás folyósítását érintő körülmények megváltozásáról a folyósító szervet – annak ellenére, hogy a változás bejelentése minden ellátásban részesülőnek törvényi kötelezettsége – nem tájékoztatták.

Négy esetben azonban továbbra is a **felróhatóság vizsgálata nélkül** kerül a jogalap nélküli ellátás visszakövetelésre (beszámításra). Ha **a hozzátartozó halála esetén a nyugellátását valaki jogalap nélkül veszi fel**, azt öt éven belül az ellátás felvevőjétől felróhatóságra tekintet nélkül vissza lehet követelni. Úgyszintén felróhatóságra tekintet nélkül kell visszafizetni azt az ellátást, amelyet bírósági ítélet alapján folyósítottak, azonban ezt az ítéletet **a Kúria felülvizsgálati eljárásban hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja**, így az ítélet alapján folyósított nyugellátás jogalap nélkülivé válik. A harmadik esetben **a nyugdíjelőleget**, illetve annak egy részét is felróhatóságra tekintet nélkül kell visszafizetni, ha a nyugellátás iránti kérelmet elutasítják, vagy a nyugdíjat az előlegnél alacsonyabb összegben állapítják meg. A negyedik esetben nem visszafizetésről, hanem a jogalap nélküli ellátás beszámításáról van szó. Erre akkor kerülhet sor, ha a folyósított nyugellátással **párhuzamosan egy másik olyan ellátást állapítanak meg, amely a korábbi ellátás egyidejű folyósítását kizárja**. Például ha valaki a folyósított rokkantsági ellátása helyett hat hónapra visszamenőlegesen öregségi nyugellátás megállapítását kéri, a megállapított nyugellátás visszamenőleges összegét csökkenteni kell annak a Nyufig által folyósított ellátásnak – jelen esetben rokkantsági ellátásnak – az összegével, amely ugyanarra az időszakra került folyósításra. Ha azonban a visszamenőlegesen járó ellátás összege alacsonyabb, mint a beszámított összeg, az nyilvánvalóan a beszámított ellátás különbözetének a jogalap nélküli felvételét fogja eredményezni.

A visszafizetésre kötelező eljárás minden esetben hivatalból indul, az eljárást **az ellátást megállapító nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv folytatja le**. Ha a Nyu-

fig a nem az általa megállapított nyugellátás vagy a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek hatáskörébe tartozó más ellátás esetében észleli az ellátás jogalap nélküli megállapítását, folyósítását vagy felvételét, erről haladéktalanul értesíti az ellátást megállapító kormányhivatalt. Az ellátást megállapító határozat módosításáról, visszavonásáról, illetve az ellátás megszüntetéséről, összegének módosításáról, valamint a visszafizetésről külön határozatot kell hozni.

b) Megtérítés hibás vagy elmulasztott adatszolgáltatás esetén

A valótlan vagy elmaradt adatszolgáltatás miatti jogellenes nyugdíj-megállapításért **elsődlegesen a foglalkoztató** tartozik helyt állni. A munkáltató vagy más szerv **vétkességét** a hibás vagy valótlan tartalmú adatszolgáltatásért **nem kell vizsgálni** (tehát azt, hogy szándékosan vagy gondatlanul szolgáltatott téves adatot), a nyugdíjbiztosítási szervek részéről elég csak annak bizonyítása, hogy az adatszolgáltatásban szereplő adatok a valóságtól eltérnek. Ezzel ellentétben a mulasztáson és a valótlan adatszolgáltatáson túli magatartás esetében a felróhatóságot már vizsgálni kell. Ezt pontosítja a TnyR. 76/C. §-a, amely szerint a megtérítési kötelezettség akkor is fennáll, ha a nyugellátás jogalap nélküli megállapítása, illetve folyósítása a foglalkoztató vagy egyéb szerv jogellenes intézkedésének a következménye.

Előfordulhat, hogy a nyugdíj megállapítása során a nyugdíjas **több volt munkáltatója** is téves adatot szolgáltatott. Amennyiben ilyen helyzet áll elő, a foglalkoztatók a jogalap nélküli ellátás megtérítéséért **egyetemlegesen** válnak felelőssé, azaz mindegyik foglalkoztató (egyéb szerv) az egész jogalap nélküli ellátás összegével tartozik, és a nyugdíjbiztosítási szerv bármelyik kötelezettől kérheti az egész tartozás megfizetését. Ha viszont valamelyik önként vagy a végrehajtás eredményeképpen teljesít, a követelés a többiekkel szemben is megszűnik. Ezután a foglalkoztatók az egymással szemben fennálló követeléseiket polgári peres úton tudják rendezni.

Ha az ellátás jogalap nélküli megállapításáért, illetve felvételéért a **foglalkoztatót** (egyéb szervet) és a **nyugellátásban részesült** egyaránt felelősség terheli, a jogalap nélkül felvett nyugellátást **közrehatásuk arányában** kötelesek megtéríteni, illetve visszafizetni. Ha a közrehatás aránya nem állapítható meg, a felelősöket egyetemlegesen kell megtérítésre, illetve visszafizetésre kötelezni. A közrehatás arányának vizsgálatánál természetesen már a vétkességi foknak is jelentősége van, azaz annak, hogy melyik félnél volt megállapítható a hamis vagy valótlan adatszolgáltatás vonatkozásában szándékosság vagy gondatlanság.

Amennyiben a jogalap nélküli ellátásért kizárólag a foglalkoztató, egyéb szerv felelőssége állapítható meg, a nyugdíjbiztosítási szerv próbaszámítással állapítja meg a jogalap nélküli ellátás összegét arra tekintettel, hogy a nyugellátás – a nyug-

díjban részesülő felróható magatartásának hiányában – csak az ellátás újra megállapításáról rendelkező határozat meghozatalának időpontjától kerül lecsökkentésre, illetve megszüntetésre. A próbaszámítást az ellátás kezdő időpontjára visszamenőlegesen kell elvégezni. Ezzel az állapítható meg, hogy az ellátás helyesen milyen összegben illette volna meg a jogosultat. Ezt követően a folyósítási adatok alapján, a két ellátási összeg különbségéből számítható ki, hogy ténylegesen milyen összeget kell a foglalkoztatónak megtérítenie.

Előfordulhat, hogy a jogalap nélküli ellátás megállapításában a nyugdíjbiztosítási szerv is közrehat, elsősorban adminisztrációs hiba formájában. Ilyen esetben természetesen a **nyugdíjbiztosítási szerv közrehatása** is értékelendő annak ellenére, hogy megtérítésre nem kötelezhető. Szóba jöhet viszont a hibát vétő személy munkajogi felelősségre vonása. Úgyisint előfordulhat, hogy a korábbi hibás adatszolgáltatását a jogalap nélküli ellátás megállapítását követően a foglalkoztató utóbb saját maga módosítja és jelenti be a nyugdíjbiztosítási szerv vagy az adóhatóság felé. A foglalkoztató saját maga által teljesített önrevíziója a foglalkoztatót a felelősség alól ugyan nem mentesíti, azonban a javított adatszolgáltatást követően a megtérítési kötelezettség alól mentesül.

c) Megtérítés munkavédelmi mulasztás esetén

A megtérítési igényeknek a Tny.-ben meghatározott második esetkörét a **baleseti ellátások megtérítettése** jelenti. Ez a felelősségi alakzat az üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés miatt a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) 11–12. §-a alapján marasztalható foglalkoztató esetén, a balesettel összefüggésben keletkezett egészségkárosodás miatt megállapításra kerülő baleseti járadéknak, illetve az üzemi balesettel, foglalkozási megbetegedéssel összefüggésben történt haláleset és a baleseti táppénz tartama alatti elhalálozás miatt megállapításra kerülő baleseti hozzátartozói ellátásnak a megtérítettését foglalja magába. Korábban ezen a jogcímen került megtérítettésre a munkabalesetben történő megrokkulás miatt megállapított rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugellátás, rendszeres szociális járadék, átmeneti járadék, rehabilitációs járadék, illetve rokkantsági járadék is. Az említett ellátások azonban – a rokkantsági járadék kivételével – 2012. január 1-jével átalakultak, rehabilitációs járadék pedig 2014. december 31-e után nem kerül folyósításra, így ezen ellátások megtéríttethetősége is megszűnt.

A felelősségi alakzat alapján a megtérítésre kötelezhető **alanyi kör a foglalkoztató**. A foglalkoztató fogalma nem azonos a munkajogi munkáltató fogalmával, annál bővebb kategóriát takar. Általánosságban a Tbj. akként definiálja a foglalkoztató fogalmát, hogy foglalkoztatónak az minősül, aki biztosítottat foglalkoztat. Így adott esetben a megbízási vagy alvállalkozói jogviszonyban foglal-

koztatott személyek tekintetében is megállapítható a foglalkoztatási jogviszony fennállása.

A megtérítendő ellátások körét **a baleseti hozzátartozói nyugdíjak** (baleseti özvegyi nyugdíj, baleseti árvaellátás, baleseti szülői nyugdíj), valamint **a baleseti járadék** teszi ki.

A felelősségi alakzat alkalmazásának akkor van helye, ha a foglalkoztató vagy a megbízottja a rá nézve kötelező **munkavédelmi kötelezettségének nem tett eleget**. Ugyanilyen megtérítési kötelezettség terheli a foglalkoztatót akkor is, ha ő vagy alkalmazottja, tagja a balesetet **szándékosan idézte elő**.

A baleseti ellátást tehát a munkáltatónak akkor kell megtérítenie, ha megállapítható, hogy megszegte a rá nézve **kötelező balesetelhárító és egészségvédő óvrendszabályokat** vagy óvintézkedéseket. A munkavédelem alapvető szabályait az Mvt. tartalmazza. Ez határozza meg többek között azt az alapelvet, hogy az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés körülményeinek megvalósítása a munkáltató kötelessége. Ide tartoznak a munkáltató azon egyéb kötelezettségei is, amelyek a munkaeszköz biztonságos üzembe helyezéséről, használatbavételéről rendelkeznek. Munkaeszközt csak akkor lehet üzembe helyezni vagy használatba venni, ha a biztonságos munkavégzés követelményének megfelel, és jogszabályban meghatározott bizonyítvánnyal, tanúsítvánnyal rendelkezik. A foglalkoztató kötelezettsége, hogy a munkavégzés helyén gondoskodjon többek között a rendről, a tisztaságról, valamint a szennyező anyagok, a szennyvíz és a hulladék kezeléséről. A munkavédelmi szabályok betartását elsősorban a kormányhivatalok munkavédelemmel foglalkozó szervezeti egységei ellenőrzik, így amennyiben munkabaleset történik, annak kivizsgálása az ő hatáskörükbe tartozik.

A megtérítési igény akkor érvényesíthető, ha a bekövetkezett **üzemi baleset ok-okozati összefüggésben áll** a munkáltató munkavédelmi kötelezettségének megszegésével. Ok-okozati összefüggés hiányában a munkáltató nem kötelezhető megtérítésre. Munkavédelemre vonatkozó rendelkezés megsértése hiányában is megtérítési kötelezettség terheli a foglalkoztatót olyan üzemi baleset esetén, amit szándékosan idézett elő a munkáltató vagy annak alkalmazottja, tagja. Ha tehát az ugyanazon munkáltatónál munkát végző biztosított okozza a másik biztosított balesetét, akkor a szándékosság – büntetőjogi felelősség keretében történt – megállapíthatóságától függően a Tny. 87. §-án alapuló megtérítési eljárás lefolytatásának van helye. A nyugdíjbiztosítási szerv a megtérítési igény érvényesítése során egyéb esetben bizonyítási eljárást folytat le annak megállapítása érdekében, hogy a foglalkoztató felelőssége a baleset bekövetkezéséért megállapítható-e vagy sem (például tanúkat hallgat meg, beszerzi a baleseti jegyzőkönyvet és a munkavédelmi szervnek a munkabalesettel kapcsolatos határozatát, esetleg a munkabaleset miatt indított büntető- vagy polgári ügyben eljáró bíróság ítéletét).

Olyan munkahelyen, ahol **különböző munkáltatók alkalmazásában álló munkavállalókat** egyidejűleg foglalkoztatnak, a munkavégzést úgy kell összehangolni, hogy az az ott dolgozókra és a munkavégzés hatókörében tartózkodókra ne jelentsen veszélyt. Az összehangolás magában foglalja az érintett munkavállalók és munkavédelmi képviselőik, illetve a munkavégzés hatókörében tartózkodók tájékoztatását az egészséget és biztonságot veszélyeztető kockázatokról és a megelőzési intézkedésekről. Az összehangolás megvalósításáért a felek által szerződésben megjelölt munkáltató, ilyen kikötés hiányában a fővállalkozó, illetve más, a tényleges irányításért vagy a munkahelyért felelős személy vagy szervezet, ha pedig ilyen nincs, akkor az a felelős, akinek a területén a munkavégzés folyik. Ha a biztosított üzemi balesetét munkavédelmi szabály megszegése okozta, és a baleset színhelyén több munkáltató biztosítottjai végeztek munkát, akkor a munkavédelmi szabály megszegése miatt a társadalombiztosítási szervvel szemben fennálló felelősség szempontjából annak van jelentősége, hogy a baleset helyén melyik munkáltatónak volt kötelessége gondoskodni a munkavédelmi rendelkezések betartásáról.

Amennyiben az ellátás **több foglalkoztatónál elszenvedett balesetek** (foglalkozási megbetegedések, szilikózis) együttes következménye alapján került megállapításra, a foglalkoztatókat olyan arányban kell kötelezni a nyugellátás megtérítésére, amilyen **az egyes üzemi balesetekből eredő egészségkárosodások mértékének egymáshoz viszonyított aránya**. Abban az esetben tehát, ha több balesetből vagy foglalkozási megbetegedésből jön össze az össz-szervezeti egészségkárosodás mértéke, vizsgálni kell, hogy az össz-szervezeti egészségkárosodásból milyen mértékű egészségkárosodás terheli az egyes munkáltatókat. E százalékos mértékek egymáshoz viszonyított aránya fogja meghatározni azt, hogy az egyes munkáltatók a megtérítendő ellátás hány százalékáig tartoznak felelősséggel. Jelenleg ez a rendelkezés csak a baleseti járadék esetében alkalmazható. Lényeges megemlíteni, hogy a Tny. 87. §-án, illetve az Ebtv. 67. §-án alapuló felelősségi alakzat kizárólagos helytállási kötelezettséget jelent, azaz más személy felelősségének megállapítására a Tny. 87. §-a és az Ebtv. 67. §-a mellett nem lehetséges. Ennek a magyarázata abban keresendő, hogy a foglalkoztató a közrehatása mértékétől függetlenül a teljes társadalombiztosítási ellátásért felel, vagyis akkor is a teljes ellátást meg kell térítenie, ha a közrehatása nem ilyen mértékű volt.

d) Megtérítés halál okozása esetén

A megtérítés utolsó, harmadik esetkörét a harmadik személyt terhelő megtérítési kötelezettség adja. E felelősségi alakzat lényege, hogy a kötelezett oldalon olyan személy áll, aki a nyugellátásban vagy más ellátásban részesülővel **nem áll foglalkoztatási jogviszonyban**, hanem a kötelezettségét az alapozza meg, hogy az

általára kifejtett valamilyen tevékenység, magatartás a biztosított halálát, egészségkárosodását okozza, amely miatt a biztosított vagy hozzátartozója részére társadalombiztosítási ellátás kerül megállapításra, melyet köteles megtéríteni – hasonlóan a kártérítés intézményéhez. A felelősségi alakzat alkalmazásának alapvető feltétele tehát az, hogy a károkozó és a sérült károsult között foglalkoztatási jogviszony ne álljon fenn. Amennyiben a foglalkoztatási jogviszony fennáll, úgy kizárólag a Tny. 85–87. §-ában meghatározott felelősségi alakzatok lesznek alkalmazhatóak. A Tny. 88. §-án alapuló felelősség elbírálásánál kizárólag a kártérítési felelősség – a Ptk. Hatodik könyv Negyedik rész XXVI. címében megtalálható – általános szabályai és közös szabályai lesznek az irányadóak, azaz a megtérítési igény csak abban az esetben és olyan mértékben érvényesíthető a kötelezettel szemben, amilyen mértékben a Ptk. alapján a tevékenységével kapcsolatban **a felróhatósága megállapítható**. A felróhatóságot a nyugdíjbiztosítási szervnek kell bizonyítania.

A Tny. 88. §-án alapuló felelősségi alakzat tehát a kártérítési felelősség Ptk. szerinti általános szabályaira épül, legfőképpen az általános felelősségi alakzatra. Természetesen a Ptk. speciális felelősségi alakzatai – mint például a veszélyes üzemi felelősség és a megbízott által okozott sérülésekért való felelősség – itt is figyelembevételre kerülnek, szintúgy a felelősség alóli mentesülést eredményező, jogellenességet kizáró körülmények (károsult beleegyezése, szükséghelyzet, jogos védelem). A felelősség elbírálásánál külön kell figyelemmel lenni a károsult vagy további személyek olyan magatartására is, amely a bekövetkezett sérüléssel, halállal tényleges ok-okozati összefüggésben állt, és amely adott esetben **kármegosztást**, felelősségmegosztást eredményezhet. Ebbe a körbe tartozik az is, ha a sértett a baleset elhárítása érdekében nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, azaz magának a sérültnek a közrehatása is közrejátszott a baleset vagy a sérülés bekövetkezésében. A megtérítésre kötelező határozatokat gyakran a károkozó és a károsult közötti baleseti kártérítési per előzi meg. Ilyen esetben általában a nyugdíjbiztosítási szervek megvárják a kártérítési per végét, ahol a bíróság már jogerősen megállapította a felelősség fennállásának tényét, illetve az esetleges közrehatás mértékét. Az így megállapítottak a társadalombiztosítási határozat meghozatalánál is alapul szolgálnak. Amennyiben nem áll rendelkezésre jogerős bírósági határozat, akkor az igazgatási szervnek a felelősség fennállásáról, illetve a kármegosztásról a lefolytatott bizonyítási eljárást követően magának kell döntenie.

A külön szabályok lettek megállapítva a közúti balesetek okozására, és az e balesetek kapcsán megállapított ellátások megtérítésére. A **közúti balesetek** anynyiban speciálisnak tekinthetők, hogy **a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítása** a megtérítési igényekre is fedezetet nyújt, vagyis azok helyett, akik érvényes felelősségbiztosítással rendelkeznek, a megtérítési kötelezettségért a biztosító társaság áll helyt. A Tny. 87–88. §-a alapján megtérítésre kötelezett helyett a gépjármű üzembentartójának kötelező felelősségbiztosításáról szóló rendelkezések alapján a

biztosító áll helyt azzal, hogy e kötelezettségének átalányösszegben is eleget tehet. Az évenkénti átalányösszeg mértékét, az elszámolás ügyviteli rendjét 2018. január 1-jétől a Kincstár, ezen időpontot megelőzően az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság a biztosítókkal és a Magyar Biztosítók Szövetségével évente megállapodásban rendezi, rendezte.

e) A megtérítés módja

A Tny. elvi éllel mondja ki, hogy a kötelezett a ténylegesen nyújtott nyugellátásért felelős, amelynek összege nem csökkenthető azon az alapon, hogy a jogosultat esetlegesen egyéb jogcímen is megilletné ellátás. E rendelkezés alapján a kötelezett akkor is **a teljes ellátás megtérítésére köteles**, ha adott esetben a halál – vagy baleseti járadék esetén az egészségkárosodás – bekövetkezésében nem csak az ő magatartása, hanem az elhunyt (egészségkárosodott) esetleges korábbi és bizonyíthatóan sorsszerű, vagy meglévő megbetegedései is közrejátszottak, azonban a megtérítési kötelezettségét a teljes ellátás tekintetében végleges határozattal megállapították.

A nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek a követeléseikről minden esetben – legfeljebb a határozat meghozatalát megelőző öt éven belül kiutalt nyugellátások erejéig – **fizetésre (megtérítésre) kötelező határozattal** rendelkeznek.

A nyugdíjbiztosítási szervek **a határozat meghozataláig kifizetett ellátásokat egy összegben** állapítják meg, míg az ezt követő időszakra a megtérítendő ellátás összegével azonos, **havonta esedékes megtérítési kötelezettséget** írnak elő. A havi megtérítési kötelezettségnek a **tárgyhónapot követő hónap 12. napjáig** kell eleget tenni. Amennyiben a kötelezett kéri, az adminisztrációs terhek csökkentése érdekében lehetősége van arra is, hogy a nyugellátásnak az évenkénti emeléseket tartalmazó összegét évenként előre – minden év március 12-éig, illetve év közbeni kötelezés esetén a határozat véglegessé válását követő 30 napon belül – téríthesse meg. Természetesen, ha az ellátás év közben mégis megszűnik, a befizetett összeg arányos része visszajár.

A Tny. nemcsak az egy éven belüli fizetési kötelezettség egy alkalommal történő teljesítésére biztosít lehetőséget, hanem **a teljes tartozás egyösszegű megtérítésére** is. Az egyösszegű megtérítés azt jelenti, hogy a kötelezett a törvényben meghatározott számítási mód alapján kalkulált összeget megfizetve mentesül a megtérítési kötelezettség mindenfajta további teljesítése alól. Az egyösszegű megtérítésre kétféle módon kerülhet sor: egyrészt a kötelezett kérelmére önkéntes döntés alapján, másfelől pedig kötelező jelleggel, hivatalbóli eljárás keretében, ha a megtérítésre köteles gazdálkodó szervezet, foglalkoztató vagy egyéb szerv felszámolással, kényszer törléssel vagy végelszámolással jogutód nélkül megszűnik.

Azt, hogy milyen összeget kell megfizetni egyösszegű megtérítés esetén, a Tny. ellátásonként külön határozza meg. Az egyösszegű megtérítés összegét két szám szorzata adja. A szorzó a fentiek alapján meghatározott ellátás folyósításának hossza hónapokban számítva, míg a szorzandó az ellátás egyhavi összege. Kérelemre indított eljárás során **a kérelem beérkezését megelőző havi ellátás összegét**, hivatalbóli – felszámolás, végelszámolás vagy kényszersztörlés miatt indult – eljárás esetében pedig **a felszámolást, a kényszersztörlést, illetve a végelszámolást elrendelő végzés közzétételét megelőző hónapban érvényes összeget** kell alapul venni.

Felszámolási, végelszámolási, kényszersztörlési eljárás esetén az egyösszegű megtérítésből eredő igényt a követeléskezeléssel foglalkozó Központ hitelezői igényként tudja érvényesíteni, amelynek bejelentésére a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény vonatkozó rendelkezései megfelelően irányadóak. Ugyanakkor a hitelezői igény benyújtása önmagában nem elégséges a követelés érvényesítéséhez, mivel ahhoz a követelést megtestesítő egyösszegű megtérítésről szóló határozatot is meg kell hozni. A hitelezői igény benyújtásával egyidejűleg tehát – ha arra addig még nem került sor – az egyösszegű megtérítésről szóló határozatot is meg kell hoznia a nyugdíjbiztosítási szervnek, és a felszámoló, végelszámoló részére a hitelezői igénnyel együtt meg kell küldenie arra tekintettel, hogy az egyösszegű megtérítésről szóló határozat nem egy már lejárt követelésről, hanem a jövőre nézve kalkulált új követelésről rendelkezik.

Az egyösszegű megtérítés kapcsán megállapított fizetési kötelezettséget harmadik személy átvállalhatja. Ezzel a lehetőséggel elsősorban a kötelezett helyett helyt állni tartozó biztosító társaságok élnek. Az egyösszegű megtérítési kötelezettségnek a határozat véglegessé válását követő 15 napon belül kell eleget tenni.

2. A követelés érvényesítése

A nyugdíjbiztosítási szervek a végrehajtási eljárásokban kétféleképp érintettek. Egyrészt a bírósági végrehajtó, közjegyző, adóhatóság vagy esetleg bíróság által elrendelt végrehajtás alapján az adós folyósított ellátásából történő levonást teljesítő szervként, amelyre a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) rendelkezései lesznek a megfelelő módon irányadóak. Másrészt a Nyugdíjbiztosítási Alapot megillető saját követelések vonatkozásában, mint a végrehajtást elrendelő és foganatosító szerv, amelyre a Tny. 93. §-ában meghatározottakat kell alkalmazni.

A nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek a Tny.-en alapuló követeléseiket **öt éven belül érvényesíthetik**. A rendelkezés szigorú elévülést határoz meg a követelések időbeli érvényesíthetőségével kapcsolatban. Az ötéves szabály csak az anyagi jogszabály érvényesítésére vonatkozik. A már **határozattal érvényesített, de meg**

nem fizetett követelés végrehajthatóságára az Ákr. 138. § (1) bekezdésében meghatározott **hároméves elévülési idő** vonatkozik.

Azt, hogy mit tekinthetünk a **követelés megnyílása időpontjának**, általában magától a követeléstől függ. A nyugdíjbiztosítási szervek a Tny. alapján a jogalap nélkül felvett ellátások visszafizetésével (Tny. 84–86/A. §), megtérítésével (Tny. 85–88. §), a mulasztási bírsággal (Tny. 91. §) és az eljárási bírsággal [Tny. 93. § (6) bekezdés; Ákr.] kapcsolatos követeléseiket érvényesítik, egyéb jogcímen követelés érvényesítésére a Tny. alapján nincs lehetőség.

A visszafizetési igényeknél az anyagi jogi követelés megnyílásának **időpontja az ellátás jogalap nélkülségét megállapító** (az ellátás megállapítását visszavonó, lecsökkentő, megszüntető) határozat véglegessé válásától számítható. A Tny. 80. § (6)–(8) bekezdése a jogalap nélkül megállapított nyugellátások megszüntetését, vagy az eredeti megállapítás időpontjára visszamenőleges alacsonyabb összegben történő újra megállapítását szintén csak öt éven belül teszi lehetővé, így gyakorlatilag a követelés érvényesíthetőségére vonatkozó ötéves elévülési szabály az ellátások újra megállapítására vonatkozó szabályozással egybeesik.

Megtérítési ügyeknél a követelés érvényesíthetősége szintén a megtérítésre kötelező határozat meghozatalának időpontjától függ. Itt is igaz, hogy a megtérítendő ellátás megállapítását követően öt éven túl a nyugdíjbiztosítási szervek a megtérítésről az igény elévülése folytán nem rendelkezhetnek, így követelés sem keletkezik. Abban az esetben, ha a megtérítésre kötelező határozat meghozatalra került, az folyamatos megtérítést ír elő a kötelezett részére. Ha azonban a kötelezett a fizetésre kötelezésnek nem tesz eleget, úgy a követelés érvényesítésére vonatkozó ötéves szabály helyett a végrehajtási jog elévülésére vonatkozó Ákr.-szabályt kell alkalmazni, amely hároméves elévülési időt állapít meg [Ákr. 138. § (1) bekezdés], azaz a három éven túl esedékes megtérítendő ellátásokat már nem lehet végrehajtani, csak azokat, amelyek e határidőn belül váltak esedékessé.

Mulasztási bírság esetében a **bírság kiszabásáról rendelkező határozat**, eljárási bírság esetében a kiszabó végzés véglegessé válásának időpontja lesz meghatározó a követelés érvényesíthetősége szempontjából.

A nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek a követeléseiket – ha a Tny. másként nem rendelkezik – **fizetésre kötelező határozattal** érvényesítik. Nem kerül sor fizetésre kötelező határozat kiadásra a mulasztási bírság tárgyában hozott határozatok esetében arra tekintettel, hogy e határozatok már önmagukban is fizetési kötelezettséget írnak elő. Meg kell említeni, hogy 2005. november 1-jéig lehetőség volt a követelés fizetési meghagyással történő előírására is, amely elsősorban a megtérítési ügyekben került kibocsátásra, azonban 2005. november 1-jétől már valamennyi Tny.-en alapuló követelés esetében kizárólag egységesen fizetésre kötelező határozat kiadásának van helye.

A Tny. 93. § (3) bekezdése az úgynevezett **saját térítmény** végrehajtási szabályait rendezi. Eszerint, ha a Nyufigtól rendszeres pénzellátásban részesülő személy a fizetésre kötelező határozat véglegessé válásától számított tizenöt napon belül fizetési kötelezettségét nem teljesíti, a követelést **a Nyufig az általa folyósított rendszeres pénzellátásból történő levonással** érvényesíti a Vht. szabályai szerint. A rendszeres pénzellátásból történő levonással meg nem térült, illetve a végrehajtás alá került összegre tekintettel 12 hónap alatt meg nem térülő követelés összegét – a Kincstár központi követeléskezelési szakterületének kezdeményezésére – **a kötelezett keresetéből** is le lehet vonni. A keresetből történő levonás érvényesítése során a kincstári számfektési körbe tartozók (mint például a kormánytisztviselők, közszolgálati tisztviselők és közalkalmazottak) esetében a Kincstárt mint kifizetőt a Vht. szerinti keresetből történő levonás során munkáltatónak kell tekinteni. Ez utóbbi rendelkezés lényege az, hogy – mivel 2017. november 1-je óta a Nyufig mint központi (az egész országra kiterjedő illetékességgel bíró) folyósító szerv a Kincstár igazgatási szerve lett, és a központosított illetményszámfejtést szintén a Kincstár végzi – a tartozás kincstári számfektési körből származó keresetből, jövedelemből történő levonása során az a leggyorsabb és egyszerűbb eljárás, ha azt a Kincstár közvetlenül, saját hatáskörben eljárva végzi.

A levonás, letiltás foganatosításánál a nyugdíjbiztosítási szervnek mindenképp előtérrel kell lennie arra, hogy az ellátás **nem mentes-e a végrehajtás alól**. A végrehajtás alól mentes ellátásokat a Vht. 74. §-a tartalmazza. Árvaellátásra vonatkozó speciális szabály, hogy **az árvaellátásból csak a jogalap nélkül felvett árvaellátás vonható le, mégpedig legfeljebb az árvaellátás 50 százalékáig**. Ha az árvaellátás nem éri el a mindenkori öregségi nyugdíjminimum összegét, az árvaellátásból levonást teljesíteni nem lehet. Ebben az esetben a tartozást a Nyufig nyilvántartásba veszi, és amennyiben az árva a későbbiekben olyan ellátásra is jogosultságok szerez, amelyből a jogalap nélküli árvaellátás levonható, úgy a levonást ezen ellátásra hajtja végre, feltéve, hogy a követelés végrehajtása addig még nem évült el. Özvegyi és szülői nyugdíj az általános szabályok alapján vonható végrehajtás alá, azonban lényeges, hogy abból – annak ellenére, hogy az az elhunyt jogszerző jogán kerül megállapításra – az elhunyt tartozása miatt levonást teljesíteni saját térítmény jogcímén nem lehet.

Amennyiben az adósnak a Nyufig nem folyósított olyan ellátást, amellyel szemben levonás foganatosítható, és a központosított illetményszámfejtés köréből sem rendelkezik jövedelemmel, úgy a nyugdíjbiztosítási szervek a követeléseiket **a NAV útján érvényesítik**. A NAV útján foganatosított végrehajtásra az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvény XII. fejezetében meghatározott, megkeresés alapján folytatott végrehajtás szabályai lesznek az irányadóak. A NAV-ot szükség esetén a Központ keresi meg. A behajtást kérőnek a megkereséshez csatolnia kell a fizetésre kötelező véglegessé vált határozat

hitelesített másolatát, és – anyagi felelőssége mellett – tájékoztatnia kell a NAV-ot minden olyan körülményről, amely a követelés fennállásához, megszűnéséhez vagy csökkenéséhez kapcsolódik. Ha a NAV végrehajtása sikeres volt, a megtérült összeget 15 napon belül átutalja a megjelölt számlára. Részleges siker vagy sikertelenség esetén pedig a NAV a tartozás behajthatatlanságának tényéről és a behajthatatlan tartozás összegéről értesíti a behajtást kérőt, szintén 15 napon belül.

A nyugdíjbiztosítási szervek a követelést csak akkor érvényesítik, ha az **eléri az öregségi nyugdíjminimumot**, vagyis a 28 500 forintot. Amennyiben a követelés összege nem éri el ezt az összeghatárt, sem levonásra, sem pedig végrehajtás iránti adóhatósági megkeresésre nem kerül sor.

A nyugellátások és a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek által megállapított más ellátások – szükség esetén, ha nem ő volt a megállapító szerv, a Nyufig jelzése alapján – megtérítését, visszafizetését a nyugdíjmegállapító szerv rendeli el, a követelések nyilvántartását, végrehajtását és elszámolását a Központ követeléskezelési szakterülete látja el. Így e követelések esetében a Központ rendeli el a végrehajtást, és keresi meg a NAV-ot. A Központ akkor **törli az általa nyilvántartott tartozást**, ha a végrehajtási jog elévült, a tartozást méltányosságból elengedték, vagy pedig a fizetésre kötelezett személy meghalt, és az örökös a Magyar Állam.

Felhasznált irodalom

HOFFMAN István – HULÁK Zsuzsanna – KONCZ István – MOLNÁR Ágnes – PÁNCZÉL Áron – RÉZMOVITS Ádám – WINKLER Róbert: *Nagykommentár a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvényhez*. Szerk.: Pánczél Áron. Budapest, 2019.

HOFFMAN István – GELLÉRNÉ LUKÁCS Éva: *Bevezetés a társadalombiztosítási és szociális jogba*. Budapest, 2020.

ELTE Jogi Kari Könyvsorozat

ELTE Jogi Kari Jegyzetek

ISSN 2060 5986

1. DEZSŐ Márta – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán (szerk.): *Alkotmányjogi alapok.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008. 130 o., ISBN 978 963 284 044 4
2. KOVÁCS Árpád: *Közpénzügyek.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 379 o., ISBN 978 963 312 004 0
3. PRINCZINGER Péter: *Sportjog I.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 264 o., ISBN 978 963 312 009 5
4. MARGITÁN Éva (szerk.): *Büntetőjog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 461 o., ISBN 978 963 312 010 1
5. RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 414 o., ISBN 978 963 312 020 0
6. PRINCZINGER Péter (szerk.): *Sportjog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 405 o., ISBN 978 963 312 033 0
7. SZEIBERT Orsolya: *Családi jog.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 326 o., ISBN 978 963 312 119 1
8. FÖLDI András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 684 o., ISBN 978 963 312 130 6
9. KÉPES György (szerk.): *Magyar alkotmány- és közigazgatás-történet a polgári korban. A hatalommegosztás államszervezete, 1848–1949.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 238 o., ISBN 978 963 312 156 6
10. FERENCZ Jácint – GÖNDÖR Éva – GYULAVÁRI Tamás – KÁRTYÁS Gábor:
Munkajogi alapismeretek.
Negyedik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 214 o., ISBN 978 963 312 319 5
11. GYULAVÁRI Tamás – HÖS Nikolett – KÁRTYÁS Gábor (szerk.): *Munkajogi feladatok és jogesetek.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 218 o., ISBN 978 963 312 262 4

12. HOFFMAN István: *Bevezetés a területfejlesztési jogba.*
Negyedik, hatályosított és átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 147 o., ISBN 978 963 312 302 7
ISBN 978 963 312 303 4 (pdf)
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/hoffman-istvan-bevezetes-a-teruletfejlesztesi-jogba/>
13. FLECK Zoltán (szerk.): *Jogszociológiai előadások.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 196 o., ISBN 978 963 312 196 2
14. HACK Péter (szerk.): *Büntetőeljárás jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 262 o., ISBN 978 963 312 198 6
15. BÖLCS Ágnes: *Italiano giuridico.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 206 o., ISBN 978 963 312 208 2
16. KIRÁLY Miklós (szerk.): *UNIDROIT – Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei 2010.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 121 o., ISBN 978 963 312 213 6
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/unidroit/>
17. KEDVES Imre: *A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 107 o., ISBN 978 963 312 210 5
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/kedves-imre-a-kulonleges-titkos-szolgalati-eszkozok-alkalmazasanak-tortenete/>
18. KÁRTYÁS Gábor (szerk.): *Bevezetés a közszolgálati munkajogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 177 o., ISBN 978 963 312 222 8
19. FILÓ Mihály (szerk.): *Büntetőjog. Általános rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 219 o., ISBN 978 963 312 235 8
20. HACK Péter (szerk.): *Büntetőeljárás jog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 248 o., ISBN 978 963 312 245 7
21. HOFFMAN István (szerk.): *Bevezetés a szociális jogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 131 o., ISBN 978 963 312 244 0
22. Blaise PASZTORY: *Introduction to the International Capital Markets.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 178 o., ISBN 978 963 312 267 9
23. KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara – LÖRINCZ József – LUKÁCS Krisztina – PALLO József:
Büntetésvégrehajtási jog.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 266 o., ISBN 978 963 312 271 6
24. KARÁCSONY András: *Jogelméleti előadások.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 207 o., ISBN 978 963 312 274 7
25. FILÓ Mihály – NEMES András (szerk.): *Büntetőjog. Különös rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 319 o., ISBN 978 963 284 947 8

26. SIMON István: *Pénzügyi jog I.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 360 o., ISBN 978 963 312 317 1
27. SIKLÓSI Iván: *Forráselemzések római dologi és kötelmi jogból.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 284 o., ISBN 978 963 312 313 3
28. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Egészségügyi jog és igazgatás.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 99 o., ISBN 978 963 312 320 1
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/fazekas-marianna-szerk-egeszsegugyi-jog-es-igazgatas/>
29. HOFFMAN István – GELLÉRNÉ LUKÁCS Éva: *Bevezetés a társadalombiztosítási és szociális jogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 219 o., ISBN 978 963 312 039 2
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/hoffman-istvan-gellerne-lukacs-eva-bevezetes-a-tarsadalombiztositasi-es-szocialis-jogba/>
30. HUNGLER Sára – GELLÉRNÉ LUKÁCS Éva – PETROVICS Zoltán – DUDÁS Katalin: *Az Európai Unió szociális és munkajoga.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 296 o., ISBN 978 963 312 280 8
31. SIMON István: *Pénzügyi jog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 474 o., ISBN 978 963 312 325 6
32. KONCZ István – PÁNCZÉL Áron: *Bevezetés a magyar társadalombiztosítási nyugellátások rendszerébe.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 208 o., ISBN 978 963 312 329 4

ELTE Jogi Kari Tankönyvek
ISSN 2060 6494

1. BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944).*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008. 402 o., ISBN 978 963 284 043 7
2. VARGA István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 1093 o., ISBN 978 963 284 152 8
3. KARDOS Gábor – LATTMANN Tamás (szerk.): *Nemzetközi jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 498 o., ISBN 978 963 312 022 4
4. MENYHÁRD Attila: *Dologi jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 448 o., ISBN 978 963 312 030 9

5. KIRÁLY Miklós (szerk.): *Az Európai Unió gazdasági joga I. A belső piac és a közös kereskedelempolitika.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 290 o., ISBN 978 963 312 032 3
6. SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 387 o., ISBN 978 963 312 072 9
7. GYULAVÁRI Tamás (szerk.): *Munkajog.*
Ötödik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 584 o., ISBN 978 963 312 011 8
8. MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga.*
Kilencedik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 623 o., ISBN 978 963 312 131 3
9. BERKE Barna – PAPP Mónika: *Az Európai Unió gazdasági joga II. Az Európai Unió versenyjoga.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 285 o., ISBN 978 963 312 165 8
10. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész III.*
Második, átdolgozott és hatályosított kiadás.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 488 o., ISBN 978 963 312 285 3
11. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész I.*
Negyedik, átdolgozott és bővített kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 380 o., ISBN 978 963 312 309 6
12. FÖLDI András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet.*
Negyedik, javított kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 684 o., ISBN 978 963 489 013 3
13. VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog. Általános rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 380 o., ISBN 978 963 312 265 5
14. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 237 o., ISBN 978 963 312 268 6
15. LONTAI Endre – FALUDI Gábor – GYERTYÁNFY Péter – VÉKÁS Gusztáv:
Polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 445 o., ISBN 978 963 312 270 9
16. GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 527 o., ISBN 978 963 312 273 0
17. FUGLINSZKY Ádám – TÖKEY Balázs: *Szerződési jog. Különös rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 837 o., ISBN 978 963 312 292 1
18. SIPOS Attila: *A nemzetközi polgári repülés joga.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 509 o., ISBN 978 963 312 291 4

19. GELLÉR Balázs – AMBRUS István – VASKUTI András: *A magyar büntetőjog általános tanai II. Büntetéstan (A büntetőjogi következmények tana)*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 371 o., ISBN 978 963 312 312 6

ELTE Jogi Kari Tudomány

ISSN 2060 9361

1. MEZEY Barna – NAGY Janka Teodóra (szerk.): *Jogi néprajz – jogi kultúr-történet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 488 o., ISBN 978 963 284 065 9
2. GÁRDOS Péter: *Az engedményezés*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 462 o., ISBN 978 963 284 087 1
3. HOFFMAN István: *Önkormányzati közszolgáltatások szervezése és igazgatása. Az elmélet és a gyakorlat tükrében*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 395 o., ISBN 978 963 284 088 8
4. FILÓ Mihály: *Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 353 o., ISBN 978 963 284 104 5
5. GÁBOR HAMZA: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 826 o., ISBN 978 963 284 095 6
6. FLECK Zoltán (szerk.): *Igazságszolgáltatás a tudomány tükrében*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 237 o., ISBN 978 963 284 127 4
7. ROZSNYAI Krisztina: *Közigazgatási bíráskodás Prokrusztész-ágyban*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 281 o., ISBN 978 963 284 129 8
8. NYIKOS Györgyi: *A PPP finanszírozási technika és az EU fejlesztési támogatásai a közcélú beruházások megvalósításában*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 270 o., ISBN 978 963 312 007 1
9. SZABÓ Máté – PÉTERFALVI Attila (szerk.): *Európai ombudsman-intézmények*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 291 o., ISBN 978 963 312 008 8
10. FUGLINSZKY Ádám: *A polgári jogi felelősség útjai vegyes jogrendszerben. Québec, Kanada*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 518 o., ISBN 978 963 312 024 8
11. SOMODY Bernadette: *Az ombudsman típusú jogvédelem*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 158 o., ISBN 978 963 312 031 6

12. NAGY Marianna: *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 214 o., ISBN 978 963 312 029 3
13. Miklós KIRÁLY: *Unity and Diversity: The Cultural Effects of the Law of the European Union.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 304 o., ISBN 978 963 312 045 3
14. MEZEY Barna (szerk.): *A szimbólumok üzenete. A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 595 o., ISBN 978 963 312 054 5
15. ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 359 o., ISBN 978 963 312 061 3
16. SZÉKELY László: *A személyiségi jogok hazai elmélete.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 191 o., ISBN 978 963 312 079 8
17. Balázs József GELLÉR: *Legality on Trial. A Theoretical Analysis of the Legality of Substantive Criminal Norms.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 303 o., ISBN 978 963 312 085 9
18. KISFALUDI András (szerk.): *Versenyjogi jogsértések – magánjogi következmények.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012. 235 o., ISBN 978 963 312 142 9
19. GELLÉR Balázs József: *Legalitás a vádpadon.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 317 o., ISBN 978 963 312 154 2
20. Tamás SZABADOS: *The Transfer of the Company Seat within the European Union.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 253 o., ISBN 978 963 312 144 3
21. BÁNYAI Ferenc – NAGYPÁL Szabolcs (szerk.): *Közvetítés és vitarendezés a jogi és a vallási kultúrákban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 255 o., ISBN 978 963 312 202 0
22. GOSZTONYI Gergely: *Alternatív (?) média. A közösségi média jogi szabályozásának vetületei.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 262 o., ISBN 978 963 312 194 8
23. SIKLÓSI Iván: *A nemlétező, érvénytelen és hatálytalan jogügyletek elméleti és dogmatikai kérdései a római jogban és a modern jogokban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 452 o., ISBN 978 963 312 200 6
24. SZEIBERT Orsolya: *A házasság Európában a jogegységesítő törekvések tükrében.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 260 o., ISBN 978 963 312 201 3

25. NAVRATIL Szonja: *A jogász hivatásrendek története Magyarországon.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 180 o., ISBN 978 963 312 209 9
26. TÓKEY Balázs: *Az egészségbiztosítási szerződés.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 345 o., ISBN 978 963 312 221 1
27. KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara: *A szabadságelvonás határai.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 317 o., ISBN 978 963 312 220 4
28. FEKETE Balázs – FLECK Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a kortárs jogelméletéről.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 343 o., ISBN 978 963 312 223 5
29. KAJTÁR Gábor: *A nem állami szereplők elleni önvédelem a nemzetközi jogban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 561 o., ISBN 978 963 312 226 6
30. HOFFMAN István: *Gondolatok a 21. századi önkormányzati jog fontosabb intézményeiről és modelljeiről.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 297 o., ISBN 978 963 312 231 0
31. KISFALUDI András: *Tanulmányok a bizalmi vagyonkezelés jogi szabályozásának elméleti alapjairól.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 340 o., ISBN 978 963 312 229 7
32. Martin AHRENS – Volker LIPP – István VARGA (Hrsg.): *Grundrechte im Zivilprozess.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 340 o., ISBN 978 963 312 229 7
33. FÖLDI András – SÁNDOR István – SIKLÓSI Iván (szerk.): *Ad geographiam historico-iuridicam ope iuris Romani colendam Studia in honorem Gábor Hamza.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 416 o., ISBN 978 963 312 240 2
34. KECSŐ Gábor: *A helyi önkormányzatok pénzügyi jogi jogállása.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 493 o., ISBN 978 963 312 250 1
35. CSÖNDES Mónika: *Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása szerződésszegési kártérítési jogunkra.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 396 o., ISBN 978 963 312 252 5
36. HACK Péter – HORVÁTH Georgina – KIRÁLY Eszter (szerk.): *Kodifikációs kölcsönhatások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 396 o., ISBN 978 963 312 264 8
37. SOMSSICH Réka: *Egységes jog – egységes értelmezés? Az uniós jog értelmezése a tagállami bíróságok szintjén.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 286 o., ISBN 978 963 312 266 2
38. KUNCZ Ödön: *Életem.* (Szerkesztette: KISFALUDI András – RÁCZ Lilla)
Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 742 o.,
ISBN 978 963 284 051 2

39. SIKLÓSI Iván: *A ius offerendi problematikája a római jogban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 224 o., ISBN 978 963 312 283 9
40. SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Weiss Emilia családjogi és öröklési jogi kodifikációs tanulmányai.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 403 o., ISBN 978 963 312 287 7
41. KORMÁNY Attila: *A tradicionális és a modern kínai jog. A jog fejlődése Kínában a kezdetektől napjainkig.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 351 o., ISBN 978 963 312 294 5
42. F. ROZSNYAI Krisztina: *Hatékony jogvédelem a közigazgatási perben. A magyar közigazgatási perrendtartás európai fejlődési tendenciákhoz illeszkedő kodifikációjának egyes előkérdései.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 259 o., ISBN 978 963 312 306 5
43. SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család és családtagok – jogági tükröződések.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 415 o., ISBN 978 963 489 080 5
44. KÉPES György: *A Dán Királyság alkotmánytörténete a kezdetektől 1848-ig.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 299 o., ISBN 978 963 312 301 0
45. FEKETE Balázs: *Az európai alkotmánypreambulom. Összehasonlító és elméleti perspektívák.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 164 o., ISBN 978 963 312 307 2
46. Orsolya SZEIBERT (ed.): *Developments in Family Law. Year by Year I (2018).*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 211 o., ISBN 978 963 489 116 1
47. SIKLÓSI Iván: *Római magánjog I–II.*
ISBN 978 963 312 314 0
Római magánjog I.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 898 o., ISBN 978 963 312 315 7
Római magánjog II.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 932 o., ISBN 978 963 312 316 4

A jegyzet a munkaügyi és társadalombiztosítási szak, társadalombiztosítási szakirány egyik fontos tárgyának, a „Nyugellátások rendszeré”-nek tananyagát dolgozza fel. Célja, hogy rendszerbe foglalva és példákkal illusztrálva azok számára is érthetővé és elsajátíthatóvá tegye a nyugellátásokra vonatkozó tudásanyagot, akik napi munkájuk során nem foglalkoznak ezzel a területtel. A szerzők a tantárgy előadói, a *Nagykommentár a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvényhez* című könyv társszerzői, nyugdíjbiztosítással foglalkozó szakemberek. A jegyzet maga is az említett könyv mintája nyomán készült.

ISBN 978-963-312-329-4

9 789633 123294